

การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน
เพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา

นางนุติยาพร วงษ์เนร

ศูนย์วิทยพัทยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ภาควิชาหลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

DEVELOPMENT OF AN INSTRUCTIONAL MODEL BASED ON PARSONS' THEORY OF
AESTHETIC DEVELOPMENT TO ENHANCE ART PERCEPTION ABILITY OF
ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS

Mrs. Nutiyaporn Wongnan

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Curriculum and Instruction

Department of Curriculum, Instruction and Educational Technology

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2010

Copyright of Chulalongkorn University

นุติยาพร วงษ์เนระ: การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพ
 ของพาร์สันเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา (DEVELOPMENT
 OF AN INSTRUCTIONAL MODEL BASED ON PARSONS' THEORY OF AESTHETIC DEVELOPMENT
 TO ENHANCE ART PERCEPTION ABILITY OF ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS)
 อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ผศ.ดร.อำไพ ตีรณสาร, อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม: รศ.ดร.พิมพ์พันธ์
 เดชะคุปต์, 213 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพ
 ของพาร์สันเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา และ 2) เพื่อศึกษา
 ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ด้วยการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ และทดสอบ
 ประสิทธิภาพผลของรูปแบบการเรียนการสอนกับกลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 47 คน
 โรงเรียนอนุบาลประจวบคีรีขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1
 ใช้เวลาทดลอง 20 สัปดาห์ ตามรูปแบบการวิจัยแบบกึ่งทดลอง แบบแผนอนุกรมเวลา เครื่องมือวิจัยได้แก่
 1) แบบวัดความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ และ 2) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียน
 การสอนซึ่งได้รับการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.70 ทั้ง 2 ฉบับ วิเคราะห์
 ข้อมูลด้วยการใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า F-test และวิเคราะห์ความแปรปรวน
 ทางเดียวแบบวัดซ้ำ (One-way Repeated Measure ANOVA)

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วยหลักการ 2 ประการคือ 1) พัฒนาการ
 สุนทรียภาพของนักเรียนเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสูงสุด คือ (1) ความชื่นชอบ (2) ความงามและความจริง (3)
 การแสดงออก (4) แบบอย่างและรูปแบบ (5) ความเป็นตัวตน และ 2) สามารถพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะของ
 นักเรียนตามขั้นพัฒนาการสุนทรียภาพจากขั้นแรกสู่ขั้นสูงสุดโดยใช้แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
 6 ขั้นตอน คือ (1) ขั้นรับรู้ทางทัศน์ (2) ขั้นสื่อสารงานศิลปะ (3) ขั้นวิเคราะห์โครงสร้าง (4) ขั้นแปลความหมาย
 ผลงาน (5) ขั้นประเมินคุณค่า และ (6) ขั้นกิจกรรมศิลปะปฏิบัติ
2. ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอน จากการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ และ
 หาประสิทธิภาพพบว่า นักเรียนที่เรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของ
 พาร์สันเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะมีระดับการพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะสูงกว่า
 ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ภาควิชา หลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา ลายชื่อนิสิต.....*26 ml Dmlr.*
 สาขาวิชา หลักสูตรและการสอน ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....*พิมพ์พันธ์*
 ปีการศึกษา 2553 ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม.....*ดร.อ.อ.อ.*

4984661627: MAJOR CURRICULUM AND INSTRUCTION

KEY WORDS: INSTRUCTIONAL MODEL / PARSONS' THEORY OF AESTHETIC DEVELOPMENT / ART PERCEPTION ABILITY/ ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS

NUTIYAPORN WONGNAN: DEVELOPMENT OF AN INSTRUCTIONAL MODEL BASED ON PARSONS' THEORY OF AESTHETIC DEVELOPMENT TO ENHANCE ART PERCEPTION ABILITY OF ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS. ADVISOR: ASST. PROF. AMPAI TIRANASAR, Ph.D., CO-ADVISOR: ASSOC. PROF. PIMPAN DACHAKUPT, Ph.D., 213 pp.

The purposes of this research were: 1) to develop an instructional model based on Parsons' Theory of Aesthetic Development in order to enhance art perception ability of elementary school students, and 2) to study the efficiency of the developed instructional model by means of quality consideration by the experts and to evaluate of effectiveness of this instructional model in the classroom. The samples were 47 fifth grade elementary school students in Prachuap Khiri Khan Kindergarten School under the Prachuap Khiri Khan Education Elementary Service Area Office 1. The experiment was a 20 weeks quasi-experimental research based on conventional time series. The research instruments included 1) the art perception ability test, and 2) the questionnaire concerning students' satisfaction on the instruction method. Its quality was approved by experts with 0.70 IOC index. The results were analyzed using frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation, F-test, and the One-way Repeated Measure ANOVA.

The results of this research were as follows:

1. The developed instructional model consisted of 2 principles: 1) the aesthetic development of students included 5 stages, starting from the basic stage to the advanced stage: (1) favoritism, (2) beauty and realism, (3) expressiveness, (4) style and form, and (5) autonomy, and 2) students' art perception ability by means of aesthetic development could be enhanced by using 6 steps teaching and learning activities: (1) perceiving visuals, (2) communicating art, (3) analyzing structure, (4) interpreting of artworks, (5) evaluating art values, and (6) performing art activities.

2. The effectiveness of this developed, approved by the experts, showed that students' art perception ability could be enhanced with the statistical significance at the level of .05.

Department: Curriculum, Instruction, and Educational Technology

Field of Study: Curriculum and Instruction

Academic Year: 2010

Student's Signature.....

Advisor's Signature.....

Co-advisor's Signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์เป็นรูปเล่มได้ด้วยความสะดวกใจ และความกรุณาของ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำไพ ตีรณสาร ผู้ให้สรรพวิทยากร ให้คำปรึกษา ให้ข้อคิดด้านวิชาการ และคำแนะนำที่ดีในการทำวิทยานิพนธ์ อีกทั้งให้กำลังใจ และยินดีให้ความช่วยเหลือแก่ผู้วิจัยเมื่อประสบปัญหา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาของท่านมาในโอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม รองศาสตราจารย์ ดร.พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์ ผู้ให้สรรพวิทยากร ให้ข้อคิดด้านวิชาการ ด้านการปฏิบัติตน ในการทำงาน ให้คำแนะนำที่ดีในการทำวิทยานิพนธ์ ให้กำลังใจรวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีของครู ผู้อุทิศตนในการสอน และการทำงานเพื่อศิษย์ และสังคมอย่างแท้จริง

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ประจำสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่าน ที่ได้ถ่ายทอดความรู้และให้ประสบการณ์ที่ดีแก่ผู้วิจัย ในการเรียนรู้ ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญ ศาสตราจารย์ปรีชา เกาทอง รองศาสตราจารย์ ดร.สิริพันธ์ สุวรรณมรรคา รองศาสตราจารย์ ดร.วารินทร์ แก้วอุไร รองศาสตราจารย์ ดร.โกสมุส สายใจ รองศาสตราจารย์พีระพงษ์ กุลพิศาล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทินกร บัวพูล อาจารย์สังคม ทองมี อาจารย์วิรัตน์ คุ้มคำ และอาจารย์ ดร.อภิชาติ พลประเสริฐ ที่ให้ความกรุณาเสียสละเวลาชี้แนะ พัฒนา และปรับรูปแบบการเรียนการสอนและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิวดี มณีโชติ ที่ได้ให้ความรู้ ให้คำแนะนำ และให้ความอนุเคราะห์แก่ผู้วิจัยในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สำลี ทองธิว ประธานคณะกรรมการสอบ วิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.ปณณรัตน์ พิชญไพบูลย์ และอาจารย์ ดร.อริยพร คุโรตะ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่สละเวลาอ่านวิทยานิพนธ์ให้คำแนะนำ และปรับปรุงให้วิทยานิพนธ์ มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณบุคลากรทุกท่านของโรงเรียนอนุบาลประจวบคีรีขันธ์ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือในการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน และเครื่องมือในการวิจัยตลอดจน การเก็บ และวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้

ท้ายที่สุดขอขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่นสาขาวิชาหลักสูตรและการสอนทุกคนที่คอยให้กำลังใจ ซึ่งกันและกัน และขอขอบคุณญาติพี่น้องสมาชิกของครอบครัวทุกคนที่เป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัย เสมอมาจนสำเร็จการศึกษา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญภาพ.....	ฐ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	9
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	9
สมมติฐานของการวิจัย.....	10
ขอบเขตการวิจัย.....	11
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	12
2 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	14
1. หลักสูตรและการเรียนการสอนทัศนศิลป์.....	15
1.1 ความหมายของทัศนศิลป์.....	15
1.2 วัตถุประสงค์ในการเรียนการสอนทัศนศิลป์.....	16
1.3 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.....	19
1.4 การจัดการเรียนการสอนทัศนศิลป์.....	26
1.5 ปัญหาในการเรียนการสอนทัศนศิลป์.....	36
2 การรับรู้ทางศิลปะ.....	49
2.1 ความหมายของการรับรู้ทางศิลปะ.....	49
2.2 ลักษณะผู้มีการรับรู้ทางศิลปะ.....	51
2.3 แนวทางการพัฒนาความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ.....	54
2.4 แนวคิด ทฤษฎีการจัดการเรียนการสอนประสบการณ์ด้าน สุนทรียภาพและศิลปวิจารณ์.....	59

บทที่

2.5	แนวทางและเครื่องมือวัดความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ.....	63
2.5	แนวทางการสร้างเครื่องมือวัดความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ.....	65
3	ทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันกับการจัดการเรียนการสอน.....	72
3.1	สาระสำคัญของทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน.....	72
3.2	การจัดการเรียนการสอนทัศนศิลป์ตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน.....	77
4	รูปแบบการเรียนการสอน.....	78
4.1	ความหมายของรูปแบบการเรียนการสอน.....	78
4.2	องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน.....	79
4.3	ประเภทของรูปแบบการเรียนการสอน.....	80
4.4	การพัฒนาในรูปแบบการเรียนการสอน.....	83
5	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	84
5.1	งานวิจัยในประเทศ.....	84
5.2	งานวิจัยในต่างประเทศ.....	87
3	วิธีดำเนินการวิจัย.....	91
	ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน.....	94
	1. การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนทัศนศิลป์ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	94
	2. การสร้างรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน.....	98
	ขั้นตอนที่ 2 การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน.....	104
	1. การประเมินคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอน....	104
	2. การประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอน.....	106

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	127
ตอนที่ 1 ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎี พัฒนาการสุนทรีย์ภาพของพาร์สันเพื่อเสริมสร้าง ความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียน ประถมศึกษา.....	127
1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียน การสอนทัศนศิลป์ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	128
2. ผลการสร้างรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎี พัฒนาการสุนทรีย์ภาพของพาร์สัน.....	129
ตอนที่ 2 ผลการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอน ตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรีย์ภาพของพาร์สัน.....	133
1. ผลการประเมินคุณภาพของรูปแบบการเรียน การสอนโดยผู้เชี่ยวชาญ.....	134
2. ผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียน การสอนโดยการทดลองสอน.....	134
5 รูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรีย์ภาพของพาร์สัน เพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา.....	148
6 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	157
สรุปผลการวิจัย.....	159
อภิปรายผลการวิจัย.....	163
ข้อเสนอแนะ.....	172
1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้.....	172
2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป.....	172
รายการอ้างอิง.....	173
ภาคผนวก.....	179
ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญ.....	180
ภาคผนวก ข ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอน ตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรีย์ภาพของพาร์สัน.....	183

บทที่	หน้า
ภาคผนวก ค เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	193
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	213

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	พัฒนาการของเด็กด้านศิลปะตามแนวคิดของโลเวนเฟลด์และบริตเทน (Lowenfeld and Brittain, 1987).....	30
2	การวิเคราะห์ตัวชี้วัดชั้นปีระดับประถมศึกษาตามมาตรฐานการเรียนรู้สาระทัศนศิลป์ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะตามแนวคิดของซาปแมน และแนวคิดของเบทส์.....	37
3	การวิเคราะห์หน่วยการเรียนรู้จากหนังสือเรียนทัศนศิลป์ ระดับประถมศึกษาตามแนวคิดของซาปแมน และแนวคิดของเบทส์.....	43
4	ระดับการตอบรับสุนทรียภาพของนักเรียนประถมศึกษา 5 ด้าน.....	52
5	ประเภทการรับรู้ทางศิลปะ และเกณฑ์การบรรยายในแต่ละประเภท.....	70
6	โครงสร้างหน่วยการเรียนรู้เรื่อง การวาดภาพพระบายสี.....	107
7	หัวข้อเรื่องแผนการจัดการเรียนรู้ 12 แผน และจำนวนชั่วโมง.....	107
8	บทบาทครูและนักเรียนตามขั้นตอนการเรียนการสอนของรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน.....	108
9	การจัดลำดับคำถามของการวัดความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะบนฐานของศิลปวิจารณ์.....	114
10	ค่าเฉลี่ยความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนจากการทดลองซ้ำ 8 ครั้ง จำแนกก่อนเรียน 4 ครั้ง และหลังเรียน 4 ครั้ง.....	136
11	ความแปรปรวนของค่าเฉลี่ยความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนจากการทดสอบซ้ำ 8 ครั้ง ก่อนเรียน 4 ครั้ง และหลังเรียน 4 ครั้ง.....	138
12	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ของความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนจากการวัดซ้ำ 8 ครั้ง.....	140
13	ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการพัฒนาความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ ของนักเรียนแต่ละคน.....	141
14	ค่าความถี่และค่าร้อยละของนักเรียนที่มีการพัฒนาความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ.....	144

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
15	ค่าความถี่และค่าร้อยละของประเภทความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียน ก่อนเรียน.....	145
16	ค่าความถี่และค่าร้อยละของประเภทความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียน หลังเรียน.....	146
17	ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในการรับรู้ทางศิลปะโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน ของนักเรียนประถมศึกษา.....	147

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
1	การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรูปแบบของการบูรณาการ ตามแนวคิดของเบทส์.....	58
2	กรอบแนวคิดของการดำเนินการวิจัย.....	90
3	ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ตามทฤษฎีการพัฒนาสุนทรียภาพของพาร์สัน.....	93
4	กรอบแนวคิดทฤษฎี.....	99
5	กรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน.....	100
6	กรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎี พัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน.....	103
7	แบบแผนการทดลอง.....	122
8	ความสัมพันธ์ระหว่างหลักการ แนวคิดที่เชื่อมโยงไปสู่ขั้นตอนการจัด การเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน.....	132
9	ค่าเฉลี่ยความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียน จากการทดสอบซ้ำ 8 ครั้ง.....	137

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศิลปศึกษาได้เปลี่ยนชื่อเรียกเป็นทัศนศิลป์ เมื่อมีการประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในปีการศึกษา 2545 และได้จัดไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ประกอบด้วย 3 สาระ ได้แก่ ทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ ดังนั้นศิลปศึกษาหรือทัศนศิลป์จึงเป็นวิชาเดียวกันโดยมีขอบเขตของการเรียนการสอน 4 เรื่องคือ การวาดภาพระบายสีหรืองานจิตรกรรม งานประติมากรรม งานพิมพ์ และงานสร้างสรรค์อื่น ๆ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553) ทัศนศิลป์ เป็นสาระที่มีความสำคัญต่อการเสริมสร้างคุณภาพนักเรียน เนื่องจากสมองของมนุษย์มี 2 ซีก ซีกซ้ายทำงานเกี่ยวข้องกับความคิดรวบยอด ได้แก่ ตรรกะ ภาษา ความเป็นเหตุเป็นผลทางคณิตศาสตร์ การใฝ่รู้ด้านรายละเอียด ลำดับ คำสั่ง และการวิเคราะห์ ส่วนสมองซีกขวาทำงานเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ ได้แก่ จังหวะ สี รูปร่าง จินตนาการ และการสังเคราะห์ (Gelb, 1996) บทบาทของทัศนศิลป์เสริมสร้างพัฒนาสมองซีกขวา เมื่อประมาณ 50 ปีมาแล้วจวบจนปัจจุบันนี้ วงการศิลปศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกาเรียกร้องให้มีการเรียนการสอนศิลปะเพื่อพัฒนาการคิดให้นักเรียนได้พัฒนาความคิด สติปัญญา ความเป็นเหตุเป็นผล รู้จักวิเคราะห์จำแนกโดยผ่านการเรียนการสอนศิลปะ (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2545:21) นักวิชาการศิลปศึกษาทั้งใน และต่างประเทศแสดงความคิดเห็นในเรื่องเกี่ยวกับการเรียนการสอนศิลปศึกษาหรือทัศนศิลป์ให้มีประสิทธิภาพดังเช่น

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2545: 17) กล่าวถึงทัศนศิลป์ ไว้ว่า

“หัวใจของสาขาวิชาอยู่ที่ หน้าที่ในการพัฒนาทางการเห็นให้แก่นักเรียนเด็กในช่วงระดับประถมศึกษาควรได้รับ และพัฒนาโดยทฤษฎีการรับรู้ถือว่าเป็นปรากฏการณ์แรก หรือเรียกว่าเป็นประตูสู่สุนทรียภาพของมนุษย์ เพราะคำว่า สุนทรียภาพ (Aesthetic) มีรากศัพท์มาจากคำภาษากรีกว่า Aisthanomai มีความหมายในภาษาอังกฤษว่า to perceive หรือการรับรู้ นั่นเอง (ส่วนผู้ที่รับรู้ก็คือ Aisthetes = one who perceive) การรับรู้นั้นมีหลายทางมีทั้งการเห็น การได้ยิน ได้สัมผัส ได้ลิ้มรสแต่หัวใจด้านการรับรู้ของศิลปะหรือทัศนศิลป์ คือ การเห็น ”

การ์ตเนอร์ (Gardner, 1983: 47) กล่าวว่า

“การบรรลุถึงความสามารถในศิลปะ เป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อการได้มาซึ่งความสามารถที่จะรับรู้ถึงสิ่งที่เห็นด้วยเขาวนปัญญา หรือมีความรู้ในการเห็นเกี่ยวกับระบบสัญลักษณ์ และเป็นผู้ที่มีความชื่นชอบศิลปะในแบบอย่างเฉพาะตัวสามารถอ่าน และเขียนในระบบสัญลักษณ์ต่าง ๆ เช่น วรรณคดี ดนตรี หรือประติมากรรม มีความรู้ความเข้าใจสิ่งที่มองเห็น ส่วนอารมณ์มีบทบาทต่อการรับรู้ด้วย แต่จะเป็นส่วนช่วยในกระบวนการเกี่ยวกับการแปลความสัญลักษณ์ และการถอดรหัส”

เวนฮาม (Wenham, 2003: Preface) กล่าวว่า

“การสอน และการเรียนทัศนศิลป์ที่มีประสิทธิภาพ จะต้องผ่านการสำรวจปัจจัยของส่วนประกอบทางทัศน หรือทัศนธาตุ (Visual Elements) เช่น เส้น สี และรูปร่างในการปฏิบัติเกี่ยวกับศิลปะซึ่งประกอบด้วยการสอนและการเรียน ปัจจัยของส่วนประกอบทางทัศน หรือทัศนธาตุ เป็นสิ่งที่ประกอบกันหรือเชื่อมเข้าด้วยกัน และนำไปสู่การสร้างภาษาภาพ (Visual Language) ซึ่งอ่านได้เมื่อเรามองที่งานศิลปะ เช่น ภาพวาดระบายสี ภาพลายเส้น และประติมากรรม ความเข้าใจในทัศนธาตุเหล่านี้สามารถรับรู้ได้เมื่อผ่านประสบการณ์โดยตรงเท่านั้น และผ่านความรู้ศิลปะพื้นฐาน ซึ่งจะสนับสนุนศิลปะให้มีประสิทธิภาพ”

นาดาเนอ (Nadaner, 2008: 20) กล่าวว่า

“การสอนการรับรู้ทางการเห็น เป็นเป้าหมายที่สำคัญมากในหลักสูตรศิลปะ การสอนทักษะของการวาดภาพโดยใช้ตัวอย่างสามารถเป็นแบบฝึกทำให้เข้าใจการรับรู้ การวาดภาพมีคุณค่าในเรื่องทำให้การรับรู้สูงขึ้นจากความสนใจเกี่ยวกับรูปร่างของเส้นรอบขอบบริเวณ (Contour) แสง รูปทรง และมวล”

จากความคิดเห็นของนักวิชาการศิลปะศึกษาทั้งใน และต่างประเทศในเรื่องเกี่ยวกับการเรียนการสอนศิลปะศึกษาหรือทัศนศิลป์ให้มีประสิทธิภาพ สรุปได้ว่า การมองเห็นเป็นเรื่องสำคัญของการเรียนรู้ศิลปะ เด็กในวัยประถมศึกษาคควรได้รับการส่งเสริมในเรื่องการมองเห็นเพื่อนำไปสู่การรับรู้ทางศิลปะ และนักเรียนจะประสบความสำเร็จได้ต้องมีความรู้และฝึกปฏิบัติในเรื่องปัจจัยของส่วนประกอบทางทัศน หรือทัศนธาตุ เกรห์ (Greh, 1984:40-41) ได้กล่าวสนับสนุนให้เห็นความสำคัญของ “การรับรู้ทางการมองเห็น” โดยเตือนนักวิชาการ และครูผู้สอนศิลปะศึกษา ว่า

“การเรียนรู้ทางด้านศิลปศึกษาจะต้องปรับตัวเตรียมพร้อมต่อคลื่นลูกใหม่ ครูผู้สอนจะต้องตระหนักว่า จะให้คุณค่าต่อภาพลักษณ์ทางศิลปะ (Art Image) อย่างเดียวนั้นไม่พอเพียงเสียแล้ว ภาพลักษณ์ทางทัศน (Visual Image) ในสังคมยุคใหม่มิใช่จะมีแต่ผลงานศิลปะเท่านั้น ภาพลักษณ์ทางทัศนประเภทอื่น ๆ ก็มีคุณสมบัติน่าสนใจที่สื่อถึงนักเรียน เพราะคุณสมบัติน่าสนใจเชิงสุนทรีย์ ร่วมสมัยกับนักเรียน ยังมีอีกมากครูผู้สอนจะต้องใส่ใจและตระหนักว่าตนจะต้องเตรียมนักเรียนให้พร้อมสังคมและสื่อเทคโนโลยีต้องการนักเรียนที่ทักษะด้านสื่อทางทัศน และมีปัญญาทางทัศน (Visual Literacy) เพื่อสามารถสร้างและรับรู้สื่อในอนาคตได้อย่างชาญฉลาด ทั้งครูผู้สอนและนักเรียนควรต้องฝึกประสบการณ์เพื่อสามารถสนองต่อสังคมในอนาคต”

เด็กเห็นและรับรู้อะไรเมื่อดูงานศิลปะ คอสเตอร์ (Koster, 2001: 167) อธิบายไว้ว่า เด็กมีมุมมองแตกต่างจากวัยรุ่น และผู้ใหญ่ การตอบรับต่าง ๆ จะสัมพันธ์กับอายุ ประสบการณ์และวัฒนธรรม งานวิจัยของรีเบคก้า ไนย, จลิน โทมัสและลิสซาเบธ โรบินสัน (Rebecca Nye, Glyn Thomas and Elizabeth Robinson: 1995 อ้างถึงใน Koster, 2001: 167) พบว่า เด็กอายุ 3-4 ขวบ มีความสับสนระหว่างวัตถุจริง กับภาพของวัตถุนั้น ทำให้ไม่สามารถบอกความแตกต่างระหว่างของจริง และรูปภาพได้ และฮาวเวิร์ด การ์ดเนอร์และเอลเลน วินเนอร์ (Howard Gardner and Ellen Winner: 1976, อ้างถึงใน Koster, 2001: 167) พบว่า เด็กอายุ 4-7 ปี เชื่อว่าผลงานทั้งหมดเป็นสิ่งที่ดูอย่างเท่าเทียมกัน ศิลปะเป็นสิ่งที่ทำขึ้นได้ เด็กเล็กเชื่อว่า แม้กระทั่งสัตว์ก็สามารถสร้างงานศิลปะได้ ภาพจะเสร็จสมบูรณ์เมื่อแผ่นกระดาษถูกใช้ทั้งหมดแล้ว เด็กเล็กชอบสีที่สดใส และงานเชิงนามธรรมที่มีความคล้ายคลึงกับสิ่งที่ตนเองพยายามทำ เด็กในวัยเข้าเรียนชอบทำงานเหมือนจริง เด็กอายุ 10 ขวบขึ้นไป มีความเห็นว่า ศิลปะจะต้องมีการทำให้เหมือนจริง และต้องได้รับการตัดสินคุณภาพของงานจากผู้เชี่ยวชาญ เด็กอายุ 9-11 ปี ยังไม่ค่อยตระหนักถึงการแปลความ การค้นหารายละเอียด คุณค่าต่าง ๆ ในผลงาน และวัยรุ่นเริ่มมีความคิดเห็นของตนเอง

จากในอดีตและปัจจุบันพบว่า นักวิชาการศิลปศึกษาได้นำเสนอเกี่ยวกับการเรียนการสอนศิลปศึกษาหรือทัศนศิลป์ไว้อย่างหลากหลายเพื่อให้การเรียนรู้ศิลปะของนักเรียนประสบความสำเร็จ

สำหรับสภาพปัจจุบันการเรียนการสอนทัศนศิลป์ในโรงเรียนนั้น นักวิชาการศิลปศึกษามองเห็นความรุ่งเรืองเชิงวิกฤตของศิลปะซึ่งหมายถึง ในช่วงระยะเวลาราว 2 ทศวรรษที่ผ่านมา ศิลปะในโรงเรียนได้รับการยอมรับ สนับสนุนและเห็นคุณค่ามากขึ้น แต่การเห็นคุณค่า การสนับสนุนดำเนินไปพร้อมกับปัญหาใหม่ ๆ ที่น่าห่วงใย มีความเชื่อมโยงกับปัญหาการเรียน

การสอน การศึกษาทั้งระบบ และส่งผลกระทบต่อไปยังสังคมโดยรวมทั้งปัจจุบันและอนาคต
อำนาจ เย็นสบาย (2545: 16) กล่าวว่า

“ปัญหาใหม่ ๆ ที่น่าห่วงใยนับตั้งแต่ปัญหาการสอนศิลปะเด็กในโรงเรียนใช้วิธี
การสอนให้เด็กเป็นศิลปิน ในมหาวิทยาลัย...ปัญหาเอาคนที่มีความสามารถแบบศิลปิน
แต่ไม่เข้าใจในกระบวนการเรียนการสอนมาสอนศิลปะให้กับเด็ก...ปัญหาครูศิลปะใช้เด็ก
เป็นเครื่องมือในการแสวงหาชื่อเสียง...ด้วยการคัดเลือกเด็กเข้าค่ายอบรมเพื่อการล่ารางวัล
โดยถือว่าจำนวนรางวัลเป็นการบอกระดับผลสำเร็จของการเรียนการสอน...ปัญหาการเรียน
ศิลปะที่เน้นการแข่งขันแบบทำลายจนเด็กขาดความสุข...ปัญหาเด็กถูกกระแสธุรกิจ
แทรกแซง กิจกรรมศิลปะเด็กเพื่อหวังผลเรื่องการโฆษณาสินค้าและสร้างภาพลักษณ์
แบบซีมิลิกโดยเห็นเด็กเป็นเครื่องมือ ครู-โรงเรียนเป็นกลไก และเห็นแต่กำไรเป็น
จุดหมาย ฯลฯ”

นอกจากความคิดเห็นดังกล่าวแล้ว งานวิจัยที่ผ่านมาพบปัญหาการจัดการเรียนการสอน
ศิลปศึกษาในบริบทต่าง ๆ ของประเทศไทยดังนี้ ครูผู้สอนมีความเชื่อเรื่องการสอนศิลปะโดยให้
ความสำคัญเรื่องการแสดงออก คือ การสอนศิลปะปฏิบัติให้ความสำคัญกับผู้สร้างงานศิลปะใน
ขณะที่ด้านการตอบรับงานศิลปะในฐานะผู้ชมผลงานศิลปะถูกละเลยไม่ได้จัดกิจกรรมการเรียน
การสอนให้กับนักเรียน (คำรณ หล้าเจริญสุข, 2540: 96)ครูศิลปศึกษาให้ความสำคัญกับการสอน
ศิลปะปฏิบัติมาก ละเลยกับการสอนศิลปะวิจารณ์ ประวัติศาสตร์ และสุนทรียะ (ศุภีพร วงษ์สุวรรณ,
2543: 109; คณิงหา สุภานันท์, 2544: 123) คำถามที่ครูใช้ในการเรียนการสอนส่วนมากเป็น
คำถามลักษณะปลายปิดที่มีคำตอบเดียว (จุฑาทิพย์ เขียมปิยะกุล, 2552: 194) สำหรับปัญหา
ในบริบทต่าง ๆ ของต่างประเทศ งานวิจัยของมาดีจา (Madeja, 1997: 15) ได้ข้อสรุปว่า นักเรียน
จำนวนมากที่เรียนศิลปศึกษามีพื้นฐานต่ำด้วยคุณภาพมีความเข้าใจเล็กน้อยหรือไม่มีเลยในเรื่อง
ทักษะการวิจารณ์และสุนทรีย และสภายุโรปได้ทำการสำรวจถึงวิชาศิลปะในยุโรป พบว่า

“ในระบบการศึกษาของชาติทุกระบบได้ให้ความสำคัญด้านบวกรต่อการศึกษา
และผลสัมฤทธิ์เชิงวิชาการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในหลายกรณีถูกมองว่าขัดแย้งกับเรื่องของ
ความสามารถและความเฉียบแหลมที่ศิลปะสนับสนุน นอกจากนี้แบบจำลองของ
การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจยังอยู่บนความเข้าใจที่ว่าศิลปะและวิทยาศาสตร์อยู่
คนละขั้วกัน เพราะฉะนั้นการสอนศิลปะมักจำกัดเฉพาะเด็กที่เข้าใจว่ามีพรสวรรค์เป็น
พิเศษในด้านนี้ หรือสำหรับเด็กที่พ่อแม่สามารถจ่ายค่าเล่าเรียนพิเศษได้ ดังนั้นศิลปะ
จึงไม่ได้รับการใส่ใจว่าเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกในการพัฒนาระบบการศึกษาของชาติ
ในระยะยาว” (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2547: 3)

จากข้อมูลดังกล่าว สรุปว่า การเรียนการสอนศิลปะศึกษาในโรงเรียนส่วนใหญ่มีความเชื่อในเรื่องการแสดงผล คือ การลงมือปฏิบัติงานเพื่อสร้างงานศิลปะ ขณะที่ด้านการตอบรับงานศิลปะถูกละเลย ส่งผลให้นักเรียนไม่ได้รับการพัฒนาตามกระบวนการเรียนรู้ศิลปะอย่างแท้จริงโดยหลักการของกระบวนการเรียนรู้ศิลปะของชาปแมน (Chapman, 1978: 122) ครูผู้สอนศิลปะศึกษาต้องจัดการเรียนรู้ศิลปะให้ครบทั้งด้านการแสดงออก (Expressive) และการตอบรับ (Response) งานศิลปะในสัดส่วนเวลาที่ทัดเทียมกันแบบองค์รวม

เมื่อพิจารณาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในประเด็นด้านกระบวนการเรียนรู้ และเนื้อหาทัศนศิลป์โดยนำมาตรฐานการเรียนรู้สาระทัศนศิลป์ มาวิเคราะห์ตามแนวคิดของนักวิชาการศิลปะศึกษา 2 ท่าน ได้แก่ 1. ชาปแมน (Chapman, 1978) และ 2. เบทส์ (Bates, 2000) ซึ่งมาตรฐานการเรียนรู้สาระทัศนศิลป์เป็นข้อกำหนดคุณภาพนักเรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม มีอยู่ 2 มาตรฐาน ดังนี้ คือ

มาตรฐาน ศ 1.1 สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยคุณค่างานทัศนศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่องานศิลปะอย่างอิสระ ชื่นชมและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 1.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล

จากมาตรฐานทั้ง 2 นำมาวิเคราะห์ตามแนวคิดของชาปแมน (1978 : 61, 90) นักวิชาการศิลปะศึกษาของสหรัฐอเมริกาในเรื่องของกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ศิลปะศึกษาของชาปแมน เป็นที่ยอมรับของวงการศิลปะศึกษามานานแล้ว แนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับการแสดงออก (Expressive) และการตอบรับ (Response) งานศิลปะเท่าเทียมกันพบว่า มาตรฐานการเรียนรู้ทั้ง 2 มีความสอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ศิลปะศึกษาของชาปแมน แต่มาตรฐานการเรียนรู้ให้ความสำคัญในด้านการแสดงออกมากกว่าการตอบรับ ฉะนั้นการเรียนการสอนทัศนศิลป์ของประเทศไทยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านของกระบวนการเรียนรู้ สรุปว่าด้านการตอบรับซึ่งเกี่ยวข้องกับความรู้ทางศิลปะนั้น นักเรียนได้รับการส่งเสริมน้อยซึ่งถือว่าเป็นปัญหาอันจะเกิดแก่นักเรียนได้

สำหรับการวิเคราะห์เนื้อหาของทัศนศิลป์นั้น ได้วิเคราะห์ตามแนวคิดศิลปะศึกษาแบบ DBAE (Discipline-Based Art Education) ของเบทส์ (2000, 12-14) นักวิชาการศิลปะศึกษาในยุคของการปฏิรูปการเรียนรู้ของสหรัฐอเมริกา เบทส์ได้ประยุกต์จากแนวคิด DBAE ของสถาบันเกตตี้ (The Getty Center for Education in the Art) ที่ได้มีการเคลื่อนไหวตั้งแต่นั้น

กลางปี ค.ศ.1980 เพื่อเปลี่ยนแปลงระบบการสอนศิลปศึกษา DBAE เป็นการเรียนการสอนศิลปศึกษาที่เน้นสาระความรู้ 4 แกน ศิลปะปฏิบัติ ศิลปวิจารณ์ ประวัติศาสตร์ศิลป์ และสุนทรียศาสตร์เป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับ และเผยแพร่อย่างกว้างขวาง โดยพัฒนาหลักสูตร และเนื้อหาวิชาการทางศิลปศึกษาในระบบการศึกษาของสหรัฐอเมริกา และยุโรปให้มีระดับมาตรฐาน และคุณค่าทางวิชาการสูงเพื่อเป็นที่ยอมรับทัดเทียมระดับเดียวกับวิชาสามัญอื่น ๆ สำหรับแนวคิดของเบทส์ให้ความสำคัญกับแกนศิลปะปฏิบัติมากกว่าแกนอื่น ๆ สำหรับแกนศิลปวิจารณ์ ประวัติศาสตร์ศิลป์ และสุนทรียศาสตร์นั้น เบทส์ให้ความสำคัญเท่าเทียมกัน เมื่อนำตัวชี้วัดตามมาตรฐานการเรียนรู้สาระทัศนศิลป์มาวิเคราะห์ในด้านเนื้อหาตามแนวคิดศิลปศึกษาแบบ DBAE ของ เบทส์ พบว่าให้ความสำคัญกับศิลปะปฏิบัติมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 47.83 รองลงมาคือ ศิลปวิจารณ์ ร้อยละ 28.99 สุนทรียศาสตร์ ร้อยละ 14.49 และประวัติศาสตร์ศิลป์ ร้อยละ 8.69 จากการวิเคราะห์ดังกล่าวพบว่า เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ทางศิลปะคือ ศิลปวิจารณ์ สุนทรียศาสตร์และประวัติศาสตร์ศิลป์ถูกละเลยให้ความสำคัญแตกต่างกัน

ดังนั้น จากการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ และเนื้อหาของทัศนศิลป์ สรุปว่า มาตรฐานการเรียนรู้สาระทัศนศิลป์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งเน้นในการสร้างงานศิลปะหรือผลิตผลงานศิลปะมากกว่าการตอบรับงานศิลปะด้วยการวิพากษ์วิจารณ์งานที่ต้องอาศัยกระบวนการรับรู้ทางศิลปะบนฐานความรู้เกี่ยวกับทัศนธาตุ และหลักการทางศิลปะ ซึ่งการรับรู้ทางศิลปะเป็นการเห็นรูปทรงศิลปะและพยายามทำความเข้าใจกับรูปทรงที่มองเห็นนั้นเป็นอาการที่ลึกซึ้งกว่ากระบวนการใช้สายตาแบบปกติ และยังเกี่ยวข้องถึงการทำงานของสมองและระบบประสาทของผู้ซึ่งกำลังรับรู้ข้อมูลต่าง ๆ จากประสาทสัมผัสด้วยความมีชีวิตชีวาและเมื่อได้รับรู้ การรับรู้จะรวมตัวเป็นการรับรู้สะสม (Funded Perception) และพัฒนาไปสู่ประสบการณ์ทางสุนทรียภาพ (Aesthetic Experience) (สุชาติ เกาทอง, ม.ป.ป.: 53)

เมื่อวิเคราะห์หน่วยการเรียนรู้จากหนังสือเรียนทัศนศิลป์ ระดับประถมศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มีจำหน่ายในท้องตลาด ของสำนักพิมพ์ต่าง ๆ ตามแนวคิดของซาปแมน (1978) พบว่า หน่วยการเรียนรู้ทัศนศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1, 2, 5 และ 6 จากหนังสือเรียนทัศนศิลป์ให้ความสำคัญด้านการแสดงออกมากกว่าการตอบรับ และในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 4 หนังสือเรียนทัศนศิลป์ให้ความสำคัญด้านการตอบรับมากกว่าการแสดงออก

กล่าวโดยสรุป การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้และหน่วยการเรียนรู้จากหนังสือเรียนทัศนศิลป์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามแนวคิดของนักวิชาการศิลปศึกษาตลอดจนประเด็นปัญหาและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงสรุปได้ว่า การรับรู้

ทางศิลปะเพื่อการตอบรับงานศิลปะอันจะนำไปสู่ความสามารถในการชื่นชม และการวิจารณ์งานศิลปะในระดับประถมศึกษาเป็นประเด็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไข

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นั้นเน้นเรื่องการชื่นชมความซาบซึ้งรู้คุณค่าศิลปะ เป็นพฤติกรรมในจิตพิสัย ซึ่งเป็นเรื่องของความรู้สึก (Affective Domain) (Bloom, 1956) มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับสุนทรียภาพซึ่งเป็นมิติหนึ่งของการรับรู้ทางศิลปะ และการเรียนการสอนทัศนศิลป์ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานระบุว่าเนื้อหาที่นักเรียนต้องเรียนรู้อมีทั้งหมดมี 4 แกน คือ แกนศิลปะปฏิบัติ ศิลปวิจารณ์ ประวัติศาสตร์ศิลป์ และสุนทรียศาสตร์ โดยมีแกนศิลปะปฏิบัติเป็นเรื่องของการแสดงออก และอีก 3 แกนเป็นเรื่องของการตอบรับงานศิลปะ ซึ่งมีแกนสุนทรียศาสตร์เป็นแกนนำของการตอบรับงานศิลปะ (Bates: 2000, 12-14) นำไปสู่การรับรู้ทางศิลปะการเรียนรู้ด้านการรับรู้ทางศิลปะ จะช่วยให้เด็กเกิดการรับรู้วัตถุต่าง ๆ ทั้งในธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ประสบการณ์สุนทรียที่เด็กได้รับสามารถถ่ายโยงไปสู่การเข้าถึงสุนทรียในแง่มุมอื่น ๆ ของชีวิต

โลเวนเฟลด์ และบริตเตน (Lowenfeld and Brittain, 1964: 352-353) เน้นว่าพัฒนาการด้านสุนทรียภาพเป็นสิ่งที่จำเป็นยิ่งต่อการคิด รู้สึก รับรู้และแสดงออกที่เป็นระบบระเบียบซึ่งทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสื่อหรือวัสดุที่ใช้นักเรียนสามารถเห็นและสัมผัสถึงการแสดงออกที่เป็นระบบระเบียบอันงดงามของถ้อยคำ บริเวณว่าง จังหวะ ซุ่มเสียง เส้น รูปร่าง รูปทรง สี การเคลื่อนไหวหรือการผสมผสานของส่วนประกอบเหล่านี้ในผลงานศิลปะหรือสื่อด้านศิลปะหลายประเภท ซึ่งเห็นได้ว่าชีวิตและบุคลิกของคนได้รับอิทธิพลจากพัฒนาการด้านสุนทรียภาพ ความเจริญเติบโตด้านสุนทรียภาพนั้น มิใช่แต่จะสำคัญต่อบุคคลเท่านั้น แต่ในบางกรณีมีผลต่อสังคมโดยรวมทีเดียว เมื่อจิตใจขาดความเป็นระบบระเบียบย่อมเกิดความระส่ำระสายขึ้นในบุคคล ถ้าบุคคลจำนวนมากเป็นเช่นนั้น อะไรจะเกิดแก่สังคมหรือวัฒนธรรมนั้น ๆ ดังนั้นหน้าที่สำคัญของศิลปะศึกษาหรือทัศนศิลป์ก็คือ การสร้างและส่งเสริมพัฒนาการด้านสุนทรียภาพให้เกิดแก่ตัวของนักเรียนทำให้นักเรียนเกิดความเฉียบไวในการรับรู้ ได้รับประสบการณ์การแสดงออกที่สร้างเสริมสติปัญญาและอารมณ์ที่เต็มไปด้วยความสอดคล้องกลมกลืนอย่างงดงาม

แนวทางนำไปสู่การพัฒนาสุนทรียภาพ อันนำไปสู่การรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนนั้นได้ดำเนินการศึกษาผลงานการค้นคว้าวิจัยในสาขาศิลปศึกษาหรือทัศนศิลป์ พบงานวิจัยในด้านการคิดค้นทฤษฎีเพื่อพัฒนานักเรียนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 คือผลงานการวิจัยของพาร์สัน (Parsons, 1987) เป็นผลงานการวิจัยตั้งแต่ปี ค.ศ.1976 และในปี ค.ศ.1987 พาร์สันได้เขียนเป็นหนังสือชื่อ How We Understand Art เป็นที่สนใจของนักวิชาการด้านศิลปศึกษาและนักวิจัยเป็นอย่างมาก พัฒนาการสุนทรียภาพ

(Aesthetic Development) ของพาร์สัน ระบุระดับพัฒนาการสุนทรียภาพไว้ 5 ระดับ ได้แก่ 1. ความชื่นชอบ (Favoritism) 2. ความงามและความจริง (Beauty and Realism) 3. การแสดงออก (Expressiveness) 4. แบบอย่างและรูปแบบ (Style and Form) และ 5. ความเป็นตัวตน (Autonomy) พาร์สันเสนอแนะว่า ผลลัพธ์ของการพัฒนาด้านสุนทรียภาพจะเกิดขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการวิเคราะห์ด้วยเหตุผลที่พัฒนาสูงสุด เด็กจะใช้มุมมองของศิลปินเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์มากขึ้นเรื่อย ๆ ทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันเป็นทฤษฎีที่มีความเป็นไปได้ในการจะนำมาเป็นฐานแนวคิดเพื่อการพัฒนา รูปแบบการสอนทัศนศิลป์ที่เสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ พารีเซอร์ (Pariser, 1988: 93-103) นักวิชาการ ศิลปศึกษาของประเทศแคนาดา ได้กล่าวยกย่องพาร์สันไว้ว่า พาร์สันเขียนหนังสือที่เป็นประโยชน์ บริการแก่นักวิชาการด้านศิลปศึกษาและนักจิตวิทยา จากคำถามที่กล่าวว่า จะพัฒนาการรับรู้สุนทรียภาพได้อย่างไร เป็นสิ่งที่นักวิจัย และครูศิลปะให้ความสนใจ ซึ่งรูปแบบทฤษฎีของพาร์สันเป็นรูปแบบที่พิสูจน์แล้ว เพื่อความเป็นไปได้ในการพัฒนาสุนทรียภาพ และมีนัยสำหรับการสอนทัศนศิลป์

ทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันมีความสำคัญต่อการเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียน โดยเฉพาะนักเรียนในระดับประถมศึกษา เนื่องจากการรับรู้ทางศิลปะเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกถึงความรู้สึกของตนเอง โดยในประเด็นของความรู้อีกนั้น เป็นเรื่องของการมองเห็นหรือการรับรู้ทางทัศนศิลป์ซึ่งเป็นสาระ และประสบการณ์ในขอบข่ายแรก ๆ ของการเรียนรู้ศิลปะในระดับประถมศึกษา เน้นที่ทัศนวิเคราะห์คือ ฝึกให้นักเรียนมองดูอย่างพินิจพิจารณา คิดไตร่ตรองให้นักเรียนแสดงออกถึงความรู้อีกของตนเอง ประเด็นของความรู้อีกนั้นเป็นเรื่องของการแปลความ ความสามารถดังกล่าวของเด็กตามทฤษฎีทางจิตวิทยาพัฒนาการของโลเวนเฟลด์ และบริตเตน (1964) ปรากฏให้เห็นเด่นชัดในช่วงวัยระหว่าง 9-12 ปี โดยเด็กใส่ใจรายละเอียดของผลงานศิลปะมากขึ้น ดังนั้น ประชากรของการวิจัยครั้งนี้ จึงเป็นนักเรียนระดับประถมศึกษา และกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อายุอยู่ระหว่าง 10-11 ปี ซึ่งมีระดับการรับรู้ทางศิลปะอยู่ในระดับขั้นต่าง ๆ ตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน และในภาพรวมของคนโดยทั่วไปพาร์สันระบุว่า คนส่วนมากอยู่ในขั้นที่ 1 แต่เมื่อได้รับการพัฒนาส่งเสริมด้วยการชักชวนให้ดูผลงานศิลปะอย่างเป็นระบบ บนฐานความรู้ของศิลปศึกษานุคนเหล่านั้นก็จะมีระดับการรับรู้ที่สูงขึ้น

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยตระหนักถึงกระบวนการเรียนรู้ทัศนศิลป์ในระดับประถมศึกษา ซึ่งกระบวนการเรียนรู้มี 2 ด้าน คือ ด้านการแสดงออกและด้านการตอบรับงานศิลปะ เมื่อศึกษา งานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของครู (คำรณ หล้าเจริญสุข, 2540; ศุภีพร วงษ์สุวรรณ, 2543; คณิตา สุภานันท์, 2544; จุฑาทิพย์ เอี่ยมปิยะกุล, 2552; Madeja, 1997) วิเคราะห์หนังสือเรียน และหลักสูตรที่ใช้ในปัจจุบันพบว่า สิ่งที่มีดังกล่าวไม่ได้ทำให้เกิด การตอบรับงานศิลปะเต็มรูปแบบเนื่องจากให้ความสำคัญในเรื่องการแสดงออกมากกว่า การตอบรับงานศิลปะส่งผลให้การเรียนทัศนศิลป์ไม่มีประสิทธิผล ความเป็นศาสตร์ของทัศนศิลป์ ไม่ได้สร้างเด็กได้จริง ฉะนั้น จึงต้องการสร้างให้เด็กเป็นไปตามเป้าหมายของทัศนศิลป์ ประกอบ กับได้ศึกษาทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน พบข้อดีของทฤษฎี คือ ทฤษฎีนี้แบ่งระดับ การรับรู้ของนักเรียนโดยมิได้จำกัดวัยของนักเรียนซึ่งนักเรียนไม่ว่าจะเป็นระดับใด คือ ตั้งแต่ ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 สามารถเรียนรู้ผลงานศิลปะเพื่อพัฒนาระดับการรับรู้ ทางศิลปะของตนเองได้ โดยมีประเด็นความรู้ ทักษะและเจตคติของการรับรู้ 6 ด้านคือ ด้านรูปร่าง ด้านเนื้อหา ด้านความรู้สึก ด้านคุณสมบัติผู้สร้างสรรค์งานศิลปะ ด้านสี และด้านการตัดสินคุณค่า ด้วยเหตุนี้ จึงได้นำทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน มาเป็นพื้นฐานของการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียน ประถมศึกษา

คำถามการวิจัย

1. รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นโดยมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา มีลักษณะอย่างไร
2. รูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนได้หรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน ในการเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา
2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน

สมมติฐานของการวิจัย

ไมเคิล เจ พาร์สัน (Michael J. Parsons) นักวิชาการศิลปศึกษาและนักวิจัยที่ศึกษาเรื่องของการพัฒนาการเด็กด้านสุนทรียภาพหรือการรับรู้ทางศิลปะ ตั้งแต่ปี ค.ศ.1975 และในปี ค.ศ. 1987 ได้นำเสนอระดับพัฒนาการสุนทรียภาพของเด็ก และเสนอแนะการเรียนรู้อุทิศศิลปะที่มีประสิทธิภาพ คือ การเรียนรู้อุทิศศิลปะต้องส่งเสริมทำทนายให้นักเรียนคิด มองดูงานศิลปะที่มีความหลากหลายและให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ดึงความคิดออกมา การมองเห็น และการเข้าใจศิลปะของเด็กจะบรรลุระดับที่สูงขึ้น มีระดับพัฒนาการสุนทรียภาพ 5 ระดับ ดังนี้ 1. ความชื่นชอบ (Favoritism) 2. ความงามและความจริง (Beauty and Realism) 3. การแสดงออก (Expressiveness) 4. แบบอย่างและรูปแบบ (Style and Form) และ 5. ความเป็นตัวตน (Autonomy) ระดับพัฒนาการดังกล่าว นักวิชาการศิลปศึกษาและนักวิจัยที่ศึกษาในเรื่องของการพัฒนาการเด็กด้านสุนทรียภาพหรือการรับรู้ทางศิลปะยอมรับและนำไปใช้ในการวัดระดับการรับรู้ทางด้านศิลปะ ทฤษฎีนี้มีจุดเด่นบนพื้นฐานเกี่ยวกับการตอบรับศิลปะด้านเนื้อหา การแสดงออก ล้อ รูปวางรูปแบบ และการประเมินค่างานศิลปะ

จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยของนักวิชาการศิลปศึกษา พบว่า ทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันเป็นทฤษฎีหนึ่ง ที่ช่วยเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ ดังแสดงให้เห็นจากงานวิจัยของ ดี โอนอฟริโอ และ โนดีน (D'Onofrio and Nodine, 1981) ที่ได้ทำการทดสอบตัวแบบพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน (Parsons, 1977) โดยใช้วิธีการสำรวจเชิงวิเคราะห์ (Critical Exploration) ของเพียเจต์ (Piaget, 1977) พบว่า เด็กสามารถสังเกต และซาบซึ้งมุมมองของศิลปินเพิ่มขึ้นตามวัย และความสามารถนี้มีสหสัมพันธ์กับความสามารถในการตัดสินใจเลือกที่จะชื่นชอบผลงานจิตรกรรมอย่างมีเหตุผล และจากงานวิจัยของหวาง และอิชิซากิ (Wang and Ishizaki, 2002) ได้ศึกษาการพัฒนาสุนทรียภาพในบริบทข้ามวัฒนธรรมกรณีศึกษาเกี่ยวกับความซาบซึ้งศิลปะในประเทศญี่ปุ่น ไต้หวัน และสหรัฐอเมริกา พบว่า ทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันเป็นทฤษฎีที่เหมาะสมกับการพัฒนานักเรียน และจากบทวิจารณ์ของสมิธ (Smith อ้างถึงใน Parsons, 1987) ต่อทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันพบว่า การบรรยายเกี่ยวกับความสวยงามของภาพงานศิลปะโดยอาศัยเนื้อหาของ

ศิลปศึกษาระดับประถมศึกษาจะนำพาให้นักเรียนไปสู่การเป็นผู้ใหญ่ที่รู้จักคุณค่าทางสังคมที่ฝังอยู่ในภาพงานศิลปะ ซึ่งระดับตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันนั้น เป็นแนวทางที่ดีสำหรับการพัฒนาการศึกษาด้านสุนทรียศาสตร์

จากแนวคิด และผลการวิจัยดังกล่าว ได้กำหนดสมมติฐานการวิจัยในครั้งนี้น่า

นักเรียนที่ผ่านการเรียนการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน มีระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา มีขอบเขตการวิจัยดังนี้

1. ประชากร คือ นักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

2. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย คือ เนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระทัศนศิลป์ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่องการวาดภาพระบายสี ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

3. ภาพงานศิลปะที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยภาพงานจิตรกรรม 3 ประเภท คือ

3.1 ภาพเหมือนจริง (Realistic) หมายถึง ภาพที่ถ่ายทอดคน และวัตถุจริงตลอดจนเรื่องราวในชีวิตประจำวัน หรือทิวทัศน์ที่เป็นอยู่ในความเป็นจริงตามธรรมชาติโดยปราศจากการเพิ่ม สกัด ตัดทอนหรือแต่งเติมใด ๆ

3.2 ภาพกึ่งนามธรรม (Semi-Abstract) หมายถึง ภาพที่ถ่ายทอดคน และวัตถุจริงตามธรรมชาติเพียงบางส่วน บางครั้งมีลักษณะจริงแต่ดัดแปลงรูปแบบทำให้พรางมัว ทำให้ซ้ำ ๆ กันหรือแบ่งแยกรูปแบบออกเป็นรูปทรงพื้นฐานง่าย ๆ จนแทบจะดูไม่ออกว่ามาจากต้นแบบใด

3.3 ภาพนามธรรม (Abstract) หมายถึง ภาพที่ละทิ้งรูปแบบจริงของวัตถุอย่างสิ้นเชิง แล้วสร้างรูปแบบขึ้นมาใหม่ตามความรู้สึกของศิลปินเอง ซึ่งอาจใช้รูปร่างแบบเรขาคณิตพื้นฐานผสมผสานกับสีเพื่อแสดงออกถึงความรู้สึก

โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกภาพให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน ดังนี้ 1. ความชัดเจนตามลักษณะประเภทของงานจิตรกรรม 2. ความสมบูรณ์ตามหลักองค์ประกอบศิลป์ 3. เรื่องราว

เหมาะสมกับวัยของนักเรียนระดับประถมศึกษา และ 4. ความมีชื่อเสียงของภาพแต่ละประเภทของงานจิตรกรรม

4. การศึกษาประสิทธิภาพของการใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วยตัวแปร ดังนี้

4.1 ตัวแปรจัดกระทำ คือ การสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน

4.2 ตัวแปรตาม คือ ความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียน

5. ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง ใช้เวลาเก็บข้อมูล 20 สัปดาห์ คือ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553 ระหว่างวันที่ 4 มิถุนายน 2553 ถึงวันที่ 15 ตุลาคม 2553 โดยทดสอบก่อนเรียน 4 ครั้ง มีช่วงระยะห่างกันครั้งละ 1 สัปดาห์ รวมทั้งสิ้น 4 สัปดาห์ แล้วสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นสัปดาห์ละ 1 คาบ ๆ ละ 60 นาที รวมทั้งสิ้น 12 สัปดาห์ และทดสอบหลังเรียน 4 ครั้ง มีช่วงระยะเวลาระหว่างกันครั้งละ 1 สัปดาห์ รวมทั้งสิ้น 4 สัปดาห์

นิยามศัพท์เฉพาะ

ทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน หมายถึง พัฒนาการทางความคิดด้านสุนทรียภาพด้วยการสะท้อนคำพูดจากการตอบรับเมื่อนักเรียนมองงานศิลปะ ซึ่งมีระดับความก้าวหน้า ของความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ 5 ระดับ คือ 1.ความชื่นชอบ (Favouritism) 2. ความงามและความจริง (Beauty and Realism) 3. การแสดงออก (Expressiveness) 4. แบบอย่างและรูปแบบ (Style and Form) และ 5. ความเป็นตัวตน (Autonomy) เป็นผลงานจากการวิจัยของไมเคิล เจ พาร์สัน (Michael J. Parsons) นักวิชาการศิลปะศึกษา มหาวิทยาลัยแห่งรัฐไอโฮโอ ประเทศสหรัฐอเมริกา นำเสนอในปี ค.ศ.1987 เน้นให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการพัฒนาความรู้ความเข้าใจศิลปะเพื่อก่อให้เกิดความสามารถในอันที่จะแบ่งแยกระหว่างสิ่งที่ชอบและการประเมินภาพวาดหรืองานจิตรกรรมอย่างวิพากษ์วิจารณ์

รูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน หมายถึง แบบแผนสำหรับดำเนินการจัดการเรียนการสอนวิชาทัศนศิลป์โดยนำทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนประกอบด้วยขั้นตอนการเรียนการสอน 6 ขั้นตอน คือ 1. ขั้นรับรู้ทางทัศน 2.ขั้นสืบเสาะงานศิลป์

3. ชั้นวิเคราะห์โครงสร้าง 4. ชั้นแปลความหมายผลงาน 5. ชั้นประเมินคุณค่า และ 6. ชั้นกิจกรรมศิลปะปฏิบัติ

ความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ หมายถึง ลักษณะที่เกิดขึ้นเมื่อนักเรียนมองเห็นงานจิตรกรรมแล้วเกิดความคิด อารมณ์ ความรู้สึก และความเข้าใจงานศิลปะตามทฤษฎีของพาร์สัน 5 ระดับ คือ

ระดับ 1 ความชื่นชอบ (Favouritism) หมายถึง การแสดงปฏิกิริยาต่องานศิลปะตามสัญชาตญาณโดยไม่มีการสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติม มีความสนใจต่อสีเป็นพิเศษ และเชื่อมโยงการตอบรับไปยังเนื้อหาโดยคาดการณื สิ่งอื่น ๆ ให้มาบรรจบกัน

ระดับ 2 ความงามและความจริง (Beauty and Realism) หมายถึง ความสนใจในการแปลความหมายผลงานศิลปะผ่านเรื่องราว มีความชื่นชอบต่อความสามารถด้านเทคนิควิธีการที่สร้างงานได้งาม เหมือนจริงและคาดการณือื่น ๆ ให้มาบรรจบกัน

ระดับ 3 การแสดงออก (Expressiveness) หมายถึง ความสนใจอธิบายความหมายของผลงานศิลปะที่ชื่อเรื่อง และแนวคิด มองงานศิลปะเพื่อดูว่าอะไรที่เป็นการแสดงออกของผู้สร้างงานและเป็นที่มาของประสบการณ์

ระดับ 4 แบบอย่างและรูปแบบ (Style and Form) หมายถึง การยอมรับว่าจุดเด่นที่เป็นความสำเร็จของผู้สร้างงานศิลปะมาจากมิติของสังคม ศิลปะคงอยู่ในวัฒนธรรม และมวลมนุษยย์ เครื่องมือ รูปแบบ และเทคนิคช่วยนำพาให้เกิดงานศิลปะ มีความสนใจต่อการสนทนาถึงความหมายของงานศิลปะ

ระดับ 5 ความเป็นตัวตน (Autonomy) หมายถึง ความสามารถในการตัดสินใจคุณค่างานศิลปะด้วยตนเองอย่างอิสระ บนพื้นฐานความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม

โดยสามารถทดสอบและจัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนได้ด้วยแบบวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันที่สร้างขึ้นโดยผู้วิจัย

นักเรียนประถมศึกษา หมายถึง นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 อายุอยู่ระหว่าง 10-11 ปีของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษาได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานในการวิจัยและนำเสนอ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. หลักสูตรและการเรียนการสอนทัศนศิลป์

ความหมายของทัศนศิลป์

วัตถุประสงค์ในการเรียนการสอนทัศนศิลป์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

การจัดการเรียนการสอนทัศนศิลป์

ปัญหาในการเรียนการสอนทัศนศิลป์

2. การรับรู้ทางศิลปะ

ความหมายของการรับรู้ทางศิลปะ

ลักษณะผู้มีการรับรู้ทางศิลปะ

แนวทางการพัฒนาความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ

แนวคิด ทฤษฎีการจัดการเรียนการสอนประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพและศิลปะวิจารณ์

แนวทางและเครื่องมือวัดความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ

แนวทางการสร้างเครื่องมือวัดความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ

3. ทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน กับการจัดการเรียนการสอน

3.1 สาระสำคัญของทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน

3.2 การจัดการเรียนการสอนทัศนศิลป์ตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน

4. รูปแบบการเรียนการสอน

4.1 ความหมายของรูปแบบการเรียนการสอน

4.2 องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน

4.3 ประเภทของรูปแบบการเรียนการสอน

4.4 การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

5.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

1. หลักสูตรและการเรียนการสอนทัศนศิลป์

1.1 ความหมายของทัศนศิลป์

ทัศนศิลป์ เป็นศัพท์ที่ได้รับการบัญญัติขึ้นไว้ในวงการศิลปะของประเทศไทยเมื่อประมาณ 20 ปีที่ผ่านมา โดยแปลความหมายมาจากภาษาอังกฤษว่า Visual Arts จุดมุ่งหมายสำคัญของการกำหนดความหมายคือ ต้องการแยกลักษณะการรับรู้ของมนุษย์เกี่ยวกับศิลปะให้ชัด เพราะแต่เดิมเรื่องของศิลปะจะเกี่ยวข้องกับวิจิตรศิลป์ (Fine Arts) หรือศาสตร์ทางด้านความงามแทบทั้งสิ้น (สมโภชน์ ทองแดง, ม.ป.ป.: 12) สำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ระบุว่า ทัศนศิลป์ หมายถึง ศิลปะที่รับรู้ได้ด้วยการเห็น ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ และงานสร้างสรรค์อื่น ๆ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 52) และนักวิชาการศิลปศึกษาได้ให้ความหมายของทัศนศิลป์ไว้ดังนี้

อารี สุทธิพันธ์ (2532: 47) ทัศนศิลป์ เป็นผลงานที่มนุษย์สร้างขึ้นให้เห็นเป็นรูปทรงสองมิติ และสามมิติมีเนื้อที่บริเวณว่างตามปริมาณของการรับรู้ มีลักษณะเป็นสองมิติและสามมิติ และที่สำคัญ คือ มองเห็นได้

วิรุณ ตั้งเจริญ (2539: 51) ทัศนศิลป์เป็นศิลปะที่มองเห็น เป็นสอง และสามมิติ ศิลปะสองมิติ คือ งานศิลปะบนพื้นราบที่สามารถวัดความกว้างและยาวได้ ส่วนศิลปะสามมิติ คือ ศิลปะที่ปรากฏรูปทรงให้สามารถลูบคลำหรือวัดได้ทั้งความกว้าง ยาว และหนา

ประเสริฐ คีรีธนา (2542: 93) ทัศนศิลป์เป็นศิลปะที่มนุษย์สามารถรับรู้ได้ด้วยตาเป็นอันดับแรก หรือที่เรียกกันว่าศิลปะที่มองเห็น ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ศิลปะภาพพิมพ์ และประเภทสื่อผสม

พีระพงษ์ กุลพิศาล (2546: 50) ทัศนศิลป์เป็นงานศิลปะประเภทที่สัมผัสได้ด้วย การมองเห็น มีรูปร่างและมีโครงสร้างสามารถมองเห็นความงามได้

สุชาติ เกาทอง (ม.ป.ป.: 19) ทัศนศิลป์เป็นศิลปะที่สื่อความหมายและรับรู้ได้ด้วยตา ได้แก่ ผลงานประเภทจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ภาพพิมพ์

อาานฮาม (Arnheim, 1954: Introducion) ทศนศิลป์เป็นงานศิลปะที่รับรู้ได้ด้วยตาและความรู้สึกโดยผ่านการคิดวิเคราะห์ด้วยการมอง

สรุปได้ว่า ทศนศิลป์ เป็นผลงานศิลปะที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อสื่อความหมาย ความรู้สึกโดยการสัมผัส รับรู้ความงามได้ด้วยตาเป็นอันดับแรก เป็นศิลปะที่มีรูปร่างและโครงสร้าง มีรูปทรงสองและสามมิติ ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ศิลปะภาพพิมพ์ และงานสร้างสรรค์อื่น ๆ

1.2 วัตถุประสงค์ในการเรียนการสอนทศนศิลป์

นักวิชาการศิลปะศึกษาระบุวัตถุประสงค์ของการเรียนศิลปะศึกษา ไว้ดังนี้

ซิลเวอร์แมน (Silverman, 1972) กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนการสอนศิลปะศึกษา เป็นขอบเขต เพื่อให้นักเรียนมีความเข้าใจทศนศิลป์ (Understanding the Visual Art) เพื่อให้ นักเรียนมีบุคลิกลักษณะของการเป็นผู้มีการรับรู้ทางศิลปะ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การอภิปรายและการตรวจสอบงานศิลปะ (Discussing and Examining Art)

1.1 ด้านกายภาพ (Physical Aspects)

1.1.1 บอกชื่อเครื่องมือ และวัสดุที่ใช้สร้างงานศิลปะ

1.1.2 บอกองค์ประกอบที่มองเห็นได้ เช่น เส้น รูปร่าง คุณค่า ความหมายละเอียด (พื้นผิว) และสี ทั้งสีธรรมชาติและมนุษย์ทำขึ้น

1.1.3 บอก และอธิบายความแตกต่าง และความเหมือนระหว่างองค์ประกอบที่มองเห็นได้

1.1.4 ใช้ศัพท์ทางศิลปะอธิบายคุณลักษณะ ของพื้นผิวซึ่งเกี่ยวข้องกับสิ่งต่อไปนี้ คือ ความหมายละเอียด ช่องไฟ การสะท้อนของแสง ความหนาแน่น หรือความทึบของพื้นผิว ฯลฯ

1.1.5 บอก และอธิบายคุณลักษณะที่หลากหลาย เช่น รูปร่างที่เป็นเหลี่ยมเป็นมุม รูปทรง ที่มีสัดส่วน สมดุล ฯลฯ

1.2 ด้านสังคม (Social Aspects)

1.2.1 บอกและอธิบายลักษณะที่เป็นตัวแทนในงานศิลปะเกี่ยวกับสิ่งต่อไปนี้ คือ เหตุการณ์ หน้าที่ อารมณ์และความหมาย

1.2.2 จินตนาการถึงแหล่งกำเนิดความคิดของศิลปินที่เป็นไปได้

1.2.3 รู้จักรูปแบบต่าง ๆ และยุคสมัยของงานศิลปะ

1.2.4 นำวิธีการสร้างงานศิลปะไปสัมพันธ์กับศิลปินที่มีความสามารถพิเศษ (แปลกใหม่)

2. การอ่านงานศิลปะ

2.1 บทบาทของศิลปะและศิลปิน (The Roles of Art and Artists)

2.1.1 บอกชื่อกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ช่างระบายสี ช่างปั้นแกะสลัก นักออกแบบ ช่างฝีมือ สถาปนิก ฯลฯ

2.1.2 บอกหน้าที่ของศิลปะ เช่น ด้านวัฒนธรรม ศิลปะถ่ายทอดความคิดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง

2.2 ภาพแห่งประวัติศาสตร์ (Historical Perspective)

2.2.1 เข้าใจในรูปแบบของศิลปะที่เป็นสากล ซึ่งถูกสร้างตลอดประวัติศาสตร์ของมนุษย์ และในทุก ๆ สถานที่

2.2.2 รู้จักความแตกต่างในรูปแบบ และแบบที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความผันแปรของเวลา และภูมิประเทศ

2.2.3 บอกถึงเหตุผล และความคิดบางอย่างซึ่งทำให้เกิดการแสดงออกทางศิลปะ เช่น ความกระหายในเรื่องความงาม หรือชื่อเสียง ศาสนา ความศรัทธาอย่างแรงกล้า ฯลฯ

3. การตัดสิน

3.1 การประเมินงานศิลปะ (Evaluating Art Works)

3.1.1 แสดง หรือบอกให้ผู้ถึงรูปแบบของงานศิลปะที่ชอบ

3.1.2 บอกลักษณะของงานศิลปะที่เลื่อมใส เช่น ความรุนแรงของสี ความเยือกเย็น อารมณ์ขัน ฯลฯ

3.1.3 ระบุเกณฑ์การวัดที่สามารถวัดหรือประเมินงานของตน และของบุคคลอื่นได้

3.2 การประเมินความงามทางสังคม (Social-Aesthetic Appraisals)

3.2.1 บอกลักษณะของความงามที่เห็นได้ในธรรมชาติ และรูปทรงที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ความสดของสีในดอกไม้ ความเรียบของพื้นผิวที่ถูกระบายสี

3.2.2 ประเมินคุณลักษณะของความงาม

4. ความรู้สึกชื่นชมในงานศิลปะ (Appreciation Visual Form)

4.1 องค์ประกอบทางประวัติศาสตร์และสิ่งแวดล้อม (Environmental and Historical Factors)

4.1.1 สนใจหรือเอาใจใส่ต่อลักษณะของความงาม ที่มองเห็นได้
ของธรรมชาติ และตอบรับความงามเหล่านั้นด้วยความรู้สึก

4.1.2 ศรัทธาบทบาทของศิลปะ และศิลปินในสังคม

4.1.3 ตอบรับต่อภาพวาด งานสถาปัตยกรรม และรูปแบบต่าง ๆ
ของงานศิลปะ เช่น ภาพเหมือนจริง ภาพนามธรรม

4.1.4 ชื่นชมการออกแบบ

4.1.5 ชื่นชมงานศิลปะที่สร้างขึ้นในยุคอื่น ๆ และในสถานที่อื่น เช่น
สมัยกรีกโบราณ ศิลปะของพวกแอฟริกัน ฯลฯ

4.2 การแสดงออกของแต่ละบุคคล (Individual Expression)

4.2.1 สนุกกับการแสดงออกผ่านทางศิลปะ และเครื่องมือช่างฝีมือ

4.2.2 ศรัทธาการออกแบบที่ประณีต

4.2.3 ศรัทธาเรื่องความคิดริเริ่ม และกระบวนการความคิดสร้างสรรค์

4.3 การเข้าไปเกี่ยวพันด้วยตนเอง (Personal Involvement)

4.3.1 ปฏิบัติงานศิลปะในเวลาว่างอย่างอิสระ

4.3.2 ศึกษาเกี่ยวกับศิลปะ และศิลปินด้วยความเต็มใจ

4.3.3 เข้าชมพิพิธภัณฑ์ และห้องแสดงภาพด้วยความเต็มใจ

4.3.4 อภิปรายเกี่ยวกับศิลปะด้วยความเต็มใจ

ซาปแมน (Chapman, 1978: 118-122) ระบุว่า เป้าหมายหลักของศิลปะศึกษา (Major Goals of Art Education) มี 3 ประการ คือ

1. การตอบรับและแสดงออกทางศิลปะในแบบอย่างเฉพาะตน

2. ตระหนักถึงมรดกทางศิลปะ

3. ตระหนักถึงบทบาทของศิลปะในสังคม

ทั้ง 3 ประการนี้ เป็นพื้นฐานสำคัญในการนำพานักเรียนไปสู่จุดหมาย
ปลายทาง (Pivotal Moves) ของการเรียนศิลปะศึกษา ซาปแมน ได้นำเสนอรายละเอียดไว้ดังนี้

1. การตอบรับและการแสดงออกทางศิลปะในแบบอย่างเฉพาะตน ซึ่งนักเรียน
เรียนรู้ศิลปะด้วยวิธีการที่ต่างกัน คือ

1.1 การคิดที่เกิดจากตัวนักเรียนเองจะแสดงออกผ่านงานศิลปะที่ประณีต

1.2 การดัดแปลงตามความคิดจากสิ่งที่เห็น ใช้สื่อถ่ายทอดแสดงออกตามความตั้งใจ

1.3 การรับรู้อย่างแจ่มแจ้ง งานศิลปะจะมีคุณภาพ

1.4 การอธิบายความหมายแสดงถึงการรับรู้

1.5 การตัดสินมีความสำคัญแสดงถึงประสบการณ์

2. การตระหนักถึงมรดกทางศิลปะ นักเรียนเรียนรู้ศิลปะที่เกี่ยวข้องกับสังคมที่ตนเป็นสมาชิก ดังนี้

2.1 การสร้างความคิดในการทำงาน

2.2 การรับรู้และการบรรยายศิลปะ

2.3 การใช้คุณลักษณะการมองเห็นเกี่ยวกับการแสดงออกของศิลปะ

2.4 การตรวจการทำงานเกี่ยวกับศิลปะ

2.5 การใช้สื่อ และเครื่องมือ

2.6 การลงความเห็นเกี่ยวกับศิลปะ

3. ตระหนักถึงบทบาทของศิลปะในสังคม นักเรียนเรียนรู้สภาพของประชาชนในวัฒนธรรมของตนเอง และวัฒนธรรมอื่น ๆ ดังนี้

3.1 การริเริ่มก่อให้เกิดงานศิลปะ

3.2 การรับรู้รูปร่างทางทัศนในภาวะแวดล้อมของสังคม

3.3 การใช้คุณลักษณะการมองเห็นนำไปสู่การแสดงออกที่มีคุณค่าทางสังคม

3.4 การแสดงความคิดเห็นต่อรูปแบบในสังคม

สรุป วัตถุประสงค์ของการเรียนศิลปะศึกษาหรือทัศนศิลป์ จากการที่ได้นำเสนอข้อมูลของซิลเวอร์แมน (Silverman, 1972) ชาปแมน (Chapman, 1978) สรุปว่า การเรียนศิลปะศึกษาหรือทัศนศิลป์ ต้องการให้นักเรียนเกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะ มีบุคลิกลักษณะของการเป็นผู้มีการรับรู้ทางศิลปะ มีการแสดงออก และการตอบรับเฉพาะบุคคลเพื่อริเริ่ม สร้างสรรค์งานศิลปะ รับผิดชอบต่อสังคม และสืบสานวัฒนธรรม

1.3 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วย 3 สาระ คือ ทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ สำหรับสาระทัศนศิลป์นั้น หลักสูตร

แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดคุณภาพของนักเรียนเมื่อจบ
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3, 6, มัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 4 ไว้ดังนี้

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

1. รู้และเข้าใจเกี่ยวกับรูปร่าง รูปทรงและจำแนกทัศนธาตุของสิ่งต่าง ๆ
ในธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและงานทัศนศิลป์ มีทักษะพื้นฐานการใช้วัสดุ อุปกรณ์ในการสร้างงาน
วาดภาพระบายสีโดยใช้เส้น รูปร่าง รูปทรง สี และพื้นผิว ภาพปะติด และงานปั้น งานโครงสร้าง
เคลื่อนไหวอย่างง่าย ๆ ถ่ายทอดความคิด ความรู้สึกจากเรื่องราว เหตุการณ์ ชีวิตจริง สร้างงาน
ทัศนศิลป์ตามที่ตนเองชื่นชอบ สามารถแสดงเหตุผลและวิธีการในการปรับปรุงงานของตนเอง

2. รู้และเข้าใจความสำคัญของงานทัศนศิลป์ในชีวิตประจำวัน ที่มาของงาน
ทัศนศิลป์ในท้องถิ่นตลอดจนใช้วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการสร้างงานทัศนศิลป์ในท้องถิ่น

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1. รู้และเข้าใจการใช้ทัศนธาตุ รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว สี แสงเงา มีทักษะพื้นฐาน
ในการใช้วัสดุอุปกรณ์ ถ่ายทอดความคิด อารมณ์ ความรู้สึก สามารถใช้หลักการจัดขนาด
สัดส่วน ความสมดุล น้ำหนัก แสงเงา ตลอดจนการใช้สีคู่ตรงข้ามที่เหมาะสมในการสร้างงาน
ทัศนศิลป์ 2 มิติ 3 มิติ เช่น งานสื่อผสม งานวาดภาพระบายสี งานปั้น งานพิมพ์ภาพ รวมทั้ง
สามารถสร้างแผนภาพ แผนผังและภาพประกอบ เพื่อถ่ายทอดความคิดจินตนาการเป็นเรื่องราว
เกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ และสามารถเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างงานทัศนศิลป์
ที่สร้างสรรค์ด้วยวัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการที่แตกต่างกัน เข้าใจปัญหาในการจัดองค์ประกอบศิลป์
หลักการลดและเพิ่มในงานปั้น การสื่อความหมายในงานทัศนศิลป์ของตน รู้วิธีการปรับปรุงงาน
ให้ดีขึ้นตลอดจนรู้และเข้าใจคุณค่าของงานทัศนศิลป์ที่มีผลต่อชีวิตของคนในสังคม

2. รู้และเข้าใจบทบาทของงานทัศนศิลป์ที่สะท้อนชีวิตและสังคม อิทธิพลของ
ความเชื่อความศรัทธาในศาสนาและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการสร้างงานทัศนศิลป์ในท้องถิ่น

จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

1. รู้และเข้าใจเรื่องทัศนธาตุ และหลักการออกแบบและเทคนิคที่หลากหลายใน
การสร้างงานทัศนศิลป์ 2 มิติ และ 3 มิติ เพื่อสื่อสารความหมายและเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างมี
คุณภาพ วิเคราะห์รูปแบบ เนื้อหา และประเมินคุณค่างานทัศนศิลป์ของตนเองและผู้อื่น สามารถเลือก
งานทัศนศิลป์โดยใช้เกณฑ์ที่กำหนดขึ้นอย่างเหมาะสม สามารถออกแบบรูปภาพ สัญลักษณ์
กราฟิก ในการนำเสนอข้อมูลและมีความรู้ ทักษะที่จำเป็นด้านอาชีพที่เกี่ยวข้องกับงานทัศนศิลป์

2. รู้และเข้าใจการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของงานทัศนศิลป์ของชาติและท้องถิ่นแต่ละยุคสมัย เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่สะท้อนวัฒนธรรมและสามารถเปรียบเทียบงานทัศนศิลป์ที่มาจากยุคสมัยและวัฒนธรรมต่าง ๆ

จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

1. รู้และเข้าใจเกี่ยวกับทัศนธาตุและหลักการออกแบบในการสื่อสารความหมาย สามารถใช้ศัพท์ทางทัศนศิลป์ อธิบายจุดประสงค์และเนื้อหาของงานทัศนศิลป์ มีทักษะและเทคนิคในการใช้วัสดุ อุปกรณ์และกระบวนการที่สูงขึ้นในการสร้างงานทัศนศิลป์ วิเคราะห์เนื้อหาและแนวคิด เทคนิควิธีการ การแสดงออกของศิลปินทั้งไทยและสากล ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ในการออกแบบสร้างสรรค์งานที่เหมาะสมกับโอกาส สถานที่ รวมทั้งแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพสังคมด้วยภาพล้อเลียนหรือการ์ตูน ตลอดจนประเมินและวิจารณ์คุณค่างานทัศนศิลป์ด้วยหลักทฤษฎีวิจารณ์ศิลปะ

2. วิเคราะห์เปรียบเทียบงานทัศนศิลป์ในรูปแบบตะวันตกและรูปแบบตะวันออก เข้าใจอิทธิพลของมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาระหว่างประเทศที่มีผลต่อการสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ในสังคม

นอกจากนี้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด เพื่อต้องการให้เห็นสิ่งที่ต้องพัฒนานักเรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ และคุณลักษณะที่ชัดเจนตลอดแนวและเป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณภาพนักเรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานการเรียนรู้ 2 มาตรฐาน มีดังนี้

มาตรฐาน ศ 1.1 สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามจินตนาการ และความคิด สร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์คุณค่างานทัศนศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่องานศิลปะ อย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 1.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล

สำหรับแต่ละชั้นปี หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 8-20) ได้ระบุตัวชี้วัดสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษาไว้รวมทั้งสิ้น 58 ตัวชี้วัด ดังนี้

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

มาตรฐาน ศ 1.1

ตัวชี้วัดที่ 1 อภิปรายเกี่ยวกับรูปร่าง ลักษณะและขนาดของสิ่งต่าง ๆ รอบตัวในธรรมชาติและสิ่งที่มีต่อธรรมชาติ

ตัวชี้วัดที่ 2 บอกความรู้สึกที่มีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัว

ตัวชี้วัดที่ 3 มีทักษะพื้นฐานในการใช้วัสดุ อุปกรณ์สร้างงานทัศนศิลป์

ตัวชี้วัดที่ 4 สร้างงานทัศนศิลป์โดยการทดลองใช้สีด้วยเทคนิคง่าย ๆ

ตัวชี้วัดที่ 5 วาดภาพระบายสีภาพธรรมชาติตามความรู้สึกของตนเอง

มาตรฐาน ศ 1.2

ตัวชี้วัดที่ 1 ระบุงานทัศนศิลป์ในชีวิตประจำวัน

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

มาตรฐาน ศ 1.1

ตัวชี้วัดที่ 1 บรรยายรูปร่าง รูปทรงที่พบในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ตัวชี้วัดที่ 2 ระบุทัศนธาตุที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมและงานทัศนศิลป์ โดยเน้นเรื่องเส้น สี รูปร่าง และรูปทรง

ตัวชี้วัดที่ 3 สร้างงานทัศนศิลป์ต่าง ๆ โดยใช้ทัศนธาตุที่เน้นเส้น รูปร่าง

ตัวชี้วัดที่ 4 มีทักษะพื้นฐานในการใช้วัสดุ อุปกรณ์สร้างงานทัศนศิลป์ 3 มิติ

ตัวชี้วัดที่ 5 สร้างภาพปะติดโดยการตัดหรือฉีกกระดาษ

ตัวชี้วัดที่ 6 วาดภาพเพื่อถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัวของตนเองและเพื่อนบ้าน

ตัวชี้วัดที่ 7 เลือกงานทัศนศิลป์และบรรยายถึงสิ่งที่มองเห็นรวมถึงเนื้อหาเรื่องราว

ตัวชี้วัดที่ 8 สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์เป็นรูปแบบงานโครงสร้างเคลื่อนไหว

มาตรฐาน ศ 1.2

ตัวชี้วัดที่ 1 บอกความสำคัญของงานทัศนศิลป์ที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน

ตัวชี้วัดที่ 2 อภิปรายเกี่ยวกับงานทัศนศิลป์ประเภทต่าง ๆ ในท้องถิ่น โดยเน้นถึงวิธีสร้างงานและวัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

มาตรฐาน ศ 1.1

- ตัวชี้วัดที่ 1 บรรยายรูปร่าง รูปทรงในธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และงานทัศนศิลป์
- ตัวชี้วัดที่ 2 ระบุวัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้สร้างผลงานเมื่อชมงานทัศนศิลป์
- ตัวชี้วัดที่ 3 จำแนกทัศนธาตุของสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและงานทัศนศิลป์ โดยเน้นเรื่องเส้น สี รูปร่าง รูปทรงและพื้นผิว
- ตัวชี้วัดที่ 4 วาดภาพระบายสีสิ่งของรอบตัว
- ตัวชี้วัดที่ 5 มีทักษะพื้นฐานในการใช้วัสดุ อุปกรณ์ สร้างสรรค์งานปั้น
- ตัวชี้วัดที่ 6 วาดภาพถ่ายทอดความคิด ความรู้สึกจากเหตุการณ์ชีวิตจริง โดยใช้ เส้น รูปร่าง รูปทรง สี และพื้นผิว
- ตัวชี้วัดที่ 7 บรรยายเหตุผลและวิธีการในการสร้างงานทัศนศิลป์ โดยเน้นถึงเทคนิคและวัสดุ อุปกรณ์
- ตัวชี้วัดที่ 8 ระบุสิ่งที่ชื่นชมและสิ่งที่ควรปรับปรุงในงานทัศนศิลป์ของตนเอง
- ตัวชี้วัดที่ 9 ระบุและจัดกลุ่มของภาพตามทัศนธาตุที่เน้นในงานทัศนศิลป์นั้น ๆ
- ตัวชี้วัดที่ 10 บรรยายลักษณะรูปร่าง รูปทรงในงานการออกแบบสิ่งต่าง ๆ ที่มีในบ้านและโรงเรียน

มาตรฐาน ศ 1.2

- ตัวชี้วัดที่ 1 เล่าถึงที่มาของงานทัศนศิลป์ในท้องถิ่น
- ตัวชี้วัดที่ 2 อธิบายเกี่ยวกับวัสดุ อุปกรณ์และวิธีการสร้างงานทัศนศิลป์ในท้องถิ่น

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

มาตรฐาน ศ 1.1

- ตัวชี้วัดที่ 1 เปรียบเทียบรูปลักษณะของรูปร่าง รูปทรงในธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและงานศิลป์
- ตัวชี้วัดที่ 2 อภิปรายเกี่ยวกับอิทธิพลของสีวรรณะอุ่นและสีวรรณะเย็นที่มีต่ออารมณ์ของมนุษย์
- ตัวชี้วัดที่ 3 จำแนกทัศนธาตุของสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและงานทัศนศิลป์โดยเน้นเรื่องเส้น รูปร่าง รูปทรง พื้นผิวและพื้นที่ว่าง

ตัวชี้วัดที่ 4 มีทักษะพื้นฐานในการใช้วัสดุ อุปกรณ์สร้างสรรค์งานพิมพ์ภาพ
ตัวชี้วัดที่ 5 มีทักษะพื้นฐานในการใช้วัสดุ อุปกรณ์สร้างสรรค์งาน

วาดภาพระบายสี

ตัวชี้วัดที่ 6 บรรยายลักษณะของภาพโดยเน้นเรื่องการจัดระยะ ความลึก
น้ำหนักและแสงเงาในภาพ

ตัวชี้วัดที่ 7 วาดภาพระบายสี โดยใช้สีวรรณะอุ่น และสีวรรณะเย็น
ถ่ายทอดความรู้สึกและจินตนาการ

ตัวชี้วัดที่ 8 เปรียบเทียบความคิด ความรู้สึกที่ถ่ายทอดผ่านงาน
ทัศนศิลป์ของตนเองและบุคคลอื่น

ตัวชี้วัดที่ 9 เลือกใช้วรรณะสีเพื่อถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกในการสร้าง
งานทัศนศิลป์

มาตรฐาน ศ 1.2

ตัวชี้วัดที่ 1 ระบุและอภิปรายเกี่ยวกับงานทัศนศิลป์ในเหตุการณ์และ
งานเฉลิมฉลองของวัฒนธรรมท้องถิ่น

ตัวชี้วัดที่ 2 บรรยายเกี่ยวกับงานทัศนศิลป์ที่มาจากวัฒนธรรมต่าง ๆ

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

มาตรฐาน ศ 1.1

ตัวชี้วัดที่ 1 บรรยายเกี่ยวกับจังหวะ ตำแหน่งของสิ่งต่างๆ ที่ปรากฏ
ในสิ่งแวดล้อมและงานทัศนศิลป์

ตัวชี้วัดที่ 2 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างงานทัศนศิลป์
ที่สร้างสรรค์ด้วยวัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการที่ต่างกัน

ตัวชี้วัดที่ 3 วาดภาพ โดยใช้เทคนิคของแสงเงา น้ำหนักและวรรณะสี

ตัวชี้วัดที่ 4 สร้างสรรค์งานปั้นจากดินน้ำมันหรือดินเหนียว โดยเน้น
การถ่ายทอดจินตนาการ

ตัวชี้วัดที่ 5 สร้างสรรค์งานภาพพิมพ์ โดยเน้นการจัดวางตำแหน่งของ
สิ่งต่างๆ ในภาพ

ตัวชี้วัดที่ 6 ระบุปัญหาในการจัดองค์ประกอบศิลป์และการสื่อสาร
ความหมายในงานทัศนศิลป์ของตนเองและบอกวิธีการปรับปรุงงานให้ดีขึ้น

ตัวชี้วัดที่ 7 บรรยายประโยชน์และคุณค่าของงานทัศนศิลป์ที่มีผลต่อชีวิตของคนในสังคม

มาตรฐาน ศ 1.2

ตัวชี้วัดที่ 1 ระบุและบรรยายเกี่ยวกับลักษณะรูปแบบของงานทัศนศิลป์ในแหล่งเรียนรู้หรือนิทรรศการศิลปะ

ตัวชี้วัดที่ 2 อภิปรายเกี่ยวกับงานทัศนศิลป์ที่สะท้อนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในท้องถิ่น

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

มาตรฐาน ศ 1.1

ตัวชี้วัดที่ 1 ระบุสีคู่ตรงข้ามและอภิปรายเกี่ยวกับการใช้สีคู่ตรงข้ามในการถ่ายทอดความคิดและอารมณ์

ตัวชี้วัดที่ 2 อธิบายหลักการจัดขนาด สัดส่วน ความสมดุลในการสร้างงานทัศนศิลป์

ตัวชี้วัดที่ 3 สร้างงานทัศนศิลป์จากรูปแบบ 2 มิติ เป็น 3 มิติ โดยใช้หลักการของแสงเงาและน้ำหนัก

ตัวบ่งชี้ที่ 4 สร้างสรรค์งานปั้นโดยใช้หลักการเพิ่มและลด

ตัวบ่งชี้ที่ 5 สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์โดยใช้หลักการของรูปและพื้นที่ว่าง

ตัวบ่งชี้ที่ 6 สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์โดยใช้สีคู่ตรงข้าม หลักการจัดขนาดสัดส่วนและความสมดุล

ตัวบ่งชี้ที่ 7 สร้างงานทัศนศิลป์เป็นแผนภาพ แผนผัง และภาพประกอบเพื่อถ่ายทอดความคิดหรือเรื่องราวเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ

มาตรฐาน ศ 1.2

ตัวชี้วัดที่ 1 บรรยายบทบาทของงานทัศนศิลป์ที่สะท้อนชีวิตและสังคม

ตัวชี้วัดที่ 2 อภิปรายเกี่ยวกับอิทธิพลของความเชื่อ ความศรัทธาในศาสนาที่มีผลต่องานทัศนศิลป์ในท้องถิ่น

ตัวชี้วัดที่ 3 ระบุและบรรยายอิทธิพลทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นที่มีอิทธิพลต่อการสร้างงานทัศนศิลป์ของบุคคล

การกำหนดสิ่งที่นักเรียนต้องมีความรู้ความเข้าใจ คุณภาพของนักเรียน มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของสาระทัศนศิลป์ เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนว หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สรุปว่า หลักสูตรดังกล่าว ต้องการ พัฒนานักเรียนให้มีความคิดริเริ่ม ความคิดสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ ชื่นชมความงาม มีสุนทรียภาพซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์

1.4 การจัดการเรียนการสอนทัศนศิลป์

การจัดการเรียนการสอนทัศนศิลป์ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ นักเรียน มีความรู้ความเข้าใจองค์ประกอบศิลป์ ทัศนธาตุ สร้าง และนำเสนอผลงานทางทัศนศิลป์ จากจินตนาการโดยสามารถใช้อุปกรณ์ที่เหมาะสม รวมทั้งสามารถใช้เทคนิค วิธีการของศิลปิน ในการสร้างงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่างานทัศนศิลป์ เข้าใจ ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานศิลปะที่เป็นมรดก ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล ชื่นชม และประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 1) โดยตั้งเป้าหมายไว้ที่มาตรฐานการเรียนรู้ และ ตัวชี้วัด ซึ่งเป็นสิ่งที่กำหนดคุณภาพของนักเรียน ครูผู้สอนจึงต้องมีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการ ของนักเรียนในช่วงวัยต่าง ๆ ซึ่งมะลิฉัตร เอื้ออนันท์ (2545: 4) ได้กล่าวสนับสนุนในเรื่อง พัฒนาการของนักเรียน ไว้ดังนี้

“เรื่องของพัฒนาการของนักเรียนนั้น จะเป็นการดีมากถ้าครูมีข้อมูลทาง พัฒนาการเฉพาะด้านของนักเรียนควบคู่ไปกับพัฒนาการโดยทั่วไป เช่น ครูศิลปะรู้ถึง พัฒนาการของนักเรียนทางด้านศิลปะ เพราะจะทำให้ครูสามารถเข้าใจได้ว่า นักเรียน โดยเฉลี่ยที่อยู่ในช่วงวัยนั้น ๆ สามารถพัฒนาอะไรได้บ้าง มากน้อยเพียงไร นักเรียน ในช่วงวัยนั้นมีวุฒิภาวะเช่นไร นักเรียนสามารถเรียนรู้ แสดงออกหรือกระทำ ประสบการณ์หนึ่ง ๆ ได้มากน้อยเพียงไร แสดงออกเช่นไร (แต่ก็ขอย้ำว่าในชีวิต และ ความเป็นจริงในการเรียนการสอนนั้น มิใช่ นักเรียนทุกคนจะเหมือนกันหมด ครูควรให้ ความใส่ใจกับความแตกต่างเฉพาะตัวของนักเรียนเช่นกัน) เมื่อครูได้เข้าใจถึงประเด็น เหล่านี้ ครูก็จะสามารถวางแผนการสอนของตนต่อไปได้โดยไม่ยากนัก”

ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนทัศนศิลป์ จึงต้องคำนึงถึงพัฒนาการด้านศิลปะของนักเรียน ด้วยซึ่งพัฒนาการด้านศิลปะ ดังกล่าว โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1987), โลเวนเฟลด์และ บริตเทน (Lowenfeld and Brittain, 1964) ได้นำเสนอพัฒนาการด้านศิลปะไว้ 7 ด้าน ได้แก่

1. พัฒนาการทางอารมณ์ (Emotional Growth)
2. พัฒนาการทางสติปัญญา (Intellectual Growth)
3. พัฒนาการทางร่างกาย (Physical Growth)
4. พัฒนาการทางการรับรู้ (Perceptual Growth)
5. พัฒนาการทางสังคม (Social Growth)
6. พัฒนาการทางสุนทรียภาพ (Aesthetic Growth)
7. พัฒนาการทางสร้างสรรค์ (Creative Growth)

พัฒนาการ ดังกล่าวนี้ เป็นกรอบในการเรียนศิลปะ โดยโลเวนเฟลด์ และบริตเทนได้จัดลำดับพัฒนาการทางศิลปะเด็กไว้อย่างครอบคลุมตั้งแต่การแสดงออกของเด็กปฐมวัย ถึงช่วงวัยรุ่น มีการจัดแบ่งขั้นพัฒนาการออกเป็น 6 ขั้น ตามลำดับ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นขีดเขียน (The Scribbling Stage)

เด็กมีระดับอายุประมาณ 2- 4 ปี การแสดงออกตามพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กในขั้นนี้ เริ่มจะปรากฏให้เห็นเด็กมีอายุประมาณ 18 เดือน เป็นระยะที่เด็กชอบใช้มือในการแสดงออก ชอบการเล่นที่สกปรกเลอะเทอะ หรือละเลงสิ่งต่าง ๆ เด็กจะอยู่ในขั้นของการสำรวจ และทดลองว่าสิ่งต่าง ๆ เป็นอย่างไร มีความรู้สึกอย่างไร ด้านการแสดงออกพบว่าเด็กจะใช้ดินสอลากเส้น โดยไม่มีจุดมุ่งหมาย เป็นการขีดเขียนในลักษณะปะปะ ลักษณะการลากเส้นจะไม่เป็นรูปเป็นร่าง แต่จะลากซ้ำ ๆ วนไปมา หรือขีดเส้นจากด้านหนึ่งไปยังอีกด้านหนึ่งเป็นการขีดเส้นดังกล่าว จะยังไม่เป็นระเบียบแบบแผน เส้นต่าง ๆ ที่เด็กถ่ายทอดออกมา เป็นการทดลองกระทำและสำรวจลักษณะ เส้นจึงยุ่งเหยิง สับสน ไม่มีความหมาย เนื่องจากเด็กยังไม่สามารถบังคับมือ และกำลัมนิ้วเล็กได้ เมื่อเด็กมีอายุมากขึ้นในปลายช่วงพัฒนาการ เด็กจะสามารถวาดเป็นลักษณะของรูปร่าง รูปทรงต่าง ๆ ได้บ้าง เพราะการใช้นิ้วเล็กของเด็กจะมีพัฒนาการที่สูงขึ้น แต่รูปร่าง รูปทรงที่วาดยังคงมีลักษณะที่บิดเบี้ยวเนื่องจากเด็กมีประสบการณ์เกี่ยวกับเส้น และพัฒนาการของการใช้นิ้วเล็ก ที่มีทักษะมากขึ้นแต่ยังไม่สามารถบังคับกำลัมนิ้วให้เป็นไปตามความต้องการของตนได้

ขั้นที่ 2 ขั้นก่อนสัญลักษณ์ (The Pre-Schematic Stage)

เด็กมีอายุประมาณ 4-7 ปี เด็กวัยนี้เป็นช่วงที่ได้รับการส่งเสริมกิจกรรมสำหรับการเตรียมความพร้อม และพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ เนื่องจากเป็นช่วงที่เด็กเริ่มเข้าเรียนในโรงเรียนอนุบาล และชั้นประถมศึกษา เด็กจะวาดภาพโดยการวาดสัญลักษณ์ แทนความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ รอบ ๆ ตัว ตามความคิด และความเข้าใจของตนเอง เริ่มมีการให้ความสำคัญของ

สิ่งที่วาด อาจใช้ขนาดหรือสัญลักษณ์ เป็นเครื่องกำหนด เช่น ใช้รูปเรขาคณิตอย่างง่าย ในการวาด ซึ่งจะมีสัดส่วนที่แตกต่างไปจากความเป็นจริง สัญลักษณ์ที่เด็กใช้และพบบ่อยในการวาดระยะนี้ คือ การใช้วงกลมที่วาดแสดงถึงลักษณะของคน เด็กจะวาดวัตถุต่าง ๆ กระจัดกระจายทั่วไปทั้ง ข้างบนข้างล่างหรือข้าง ๆ ของกระดาษ แต่ยังไม่สามารถวาดสิ่งต่าง ๆ ให้มีความสัมพันธ์กันได้

ขั้นที่ 3 ขั้นสัญลักษณ์ (The Schematic Stage)

เด็กมีอายุประมาณ 7-9 ปี พัฒนาการโดยทั่วไปจะพบว่า เด็กมีความเข้าใจในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างตนเอง และสิ่งแวดล้อมมากขึ้น จะวาดสิ่งต่าง ๆ โดยใช้รูปทรงเรขาคณิตเข้าประกอบการวาด จะปรากฏให้เห็นเป็นรูปร่างที่แน่นอนและมีลักษณะเฉพาะตัวของตนเอง โดยจะมีความสัมพันธ์ระหว่างความคิด อารมณ์ ความรู้สึก เด็กยังคงวาดเฉพาะสิ่งที่มีความสำคัญต่อตนเองอยู่ มีการใช้รูปทรงเรขาคณิตวาดลักษณะของของคน และรายละเอียดต่าง ๆ ของคนเพิ่มมากขึ้น เช่น จมูก ตา ปาก เป็นต้น ซึ่งผลงานที่ได้กวาดจะละเอียดมาก หรือน้อยจะมีความแตกต่างของผลงานตามประสบการณ์ของเด็กแต่ละคน เมื่อเด็กมีอายุประมาณ 7 ปี เด็กจะมีพัฒนาการในการใช้กล้ำมเนื้อเล็กได้ดีมากขึ้น เริ่มมีความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อม และวัตถุต่าง ๆ ดังนั้น การวาดภาพจึงปรากฏลักษณะของการวาดบนเส้นฐาน (Base Line) บางครั้งเด็กจะวาดในลักษณะของ ภาพที่มองเห็นทะลุภายใน หรือภาพเอ็กซ์เรย์ (X-Ray Pictures) ซึ่งเป็นการวาดที่เด็กต้องการแสดงให้เห็นให้ผู้อื่นรู้ ถึงการรับรู้สิ่งต่าง ๆ ของตน ภาพที่วาดมักแสดงการจัดภาพในลักษณะ 2 มิติ ไม่ปรากฏการวาดที่แสดงถึงความทับซ้อนกันของวัตถุต่าง ๆ มีการวาดในลักษณะพับกลาง (Folding Over) ซึ่งเป็นวิธีการแก้ปัญหาของเด็กโดยลักษณะของภาพจะเป็นการวาดที่มีความสมมาตร ลักษณะคล้ายกับการพับครึ่งของกระดาษที่ใช้รอยพับเป็นแกนกลาง ภาพที่วาดจะตั้งฉากกับเส้นฐาน ด้านบน และมีลักษณะหัวตั้ง แต่บนเส้นฐานเส้นล่างเด็กจะวาดในลักษณะของภาพหัวกลับ นอกจากนี้เด็กยังมีลักษณะการวาดภาพแบบหมุนกระดาษด้วย แต่เนื่องจากการรับรู้ของเด็กวัยนี้ยังไม่สมบูรณ์ เด็กจึงแสดงออกในลักษณะของการวาดภาพที่ไม่คำนึงถึงองค์ประกอบ และมุมมองในการวาดโดยจะมีความต้องการในการแสดงออกทางอารมณ์มากกว่าความต้องการในการวาดเลียนแบบธรรมชาติ

ขั้นที่ 4 ขั้นเกาะกลุ่ม (The Gang Age)

เด็กมีอายุประมาณ 9-12 ปี เด็กจะเริ่มวาดภาพในลักษณะที่เหมือนจริงมีรายละเอียดแสดงให้เห็นและ ให้ความสนใจต่อการทำงานกลุ่มมากขึ้น สนใจสิ่งแวดล้อมและมีการวาดภาพจากประสบการณ์ที่ตนได้รับแทนการวาดภาพเกี่ยวกับวัตถุต่าง ๆ แบบเดิม ลักษณะของภาพที่วาดมีความเหมือนจริงมากขึ้น และเป็นลักษณะของการตกแต่ง มากกว่าการวาด

ถ่ายทอดตามธรรมชาติ มีการแสดงถึงลักษณะของความแตกต่างระหว่างเพศ เช่น วาดผู้ชายสวมกางเกง ผู้หญิงสวมกระโปรง เป็นต้น แต่ลักษณะของการวาดภาพคนยังวาดในลักษณะที่แข็งทื่อ เพราะมีความระมัดระวังในการวาดมากขึ้นไม่กล้าแสดงออกอย่างฉะฉาน และเชื่อมั่นเหมือนระยะก่อน การวาดในลักษณะของเส้นฐาน (Base Line) จะเริ่มหายไป เปลี่ยนมาเป็นการใช้พื้นราบ และมีการใช้ช่องไฟ ที่ใกล้เคียงความเป็นจริงมากขึ้น มีการแสดงออกถึงความสัมพันธ์ของวัตถุต่าง ๆ ในภาพ ที่มีความเกี่ยวเนื่องกันมากขึ้น เช่น วาดท้องฟ้าพบกับพื้นดินที่เส้นขอบฟ้าเริ่มวาดภาพที่แสดงให้เห็นว่ามีความเข้าใจในเรื่องมิติ และความลึกของวัตถุต่าง ๆ มากขึ้น เช่น วาดภาพสิ่งของที่อยู่ด้านหน้า ให้มีขนาดใหญ่กว่าสิ่งของที่อยู่ด้านหลัง แต่จะยังไม่มีมีความเข้าใจในเรื่องของแสงเงา และเริ่มแสดงให้เห็นถึงการออกแบบ เช่น ออกแบบวัสดุเครื่องใช้บางประเภท หรือมีการออกแบบเครื่องแต่งกาย แต่เด็กจะยังขาดความเข้าใจในเรื่อง ดังกล่าวอย่างแท้จริง

ขั้นที่ 5 ขั้นก่อนวัยรุ่น (The Pseudorealistic Stage)

เด็กมีอายุประมาณ 12-14 ปี เด็กจะมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย และความคิดรวบยอดที่เปลี่ยนแปลงไปมาก เริ่มมีการแสดงออกที่เหมือนจริงมากขึ้น และเลียนแบบธรรมชาติในเรื่องสัดส่วนของภาพคนที่วาดมีการแสดงความรู้สึกของภาพใบหน้าคน ชอบวาดการ์ตูน และแสดงให้เห็นถึงลักษณะที่บ่งบอกถึงเพศชัดเจนมากขึ้น ในขั้นนี้แบ่งเด็กที่มีพัฒนาการด้านการสร้างสรรค์ ออกเป็น 2 แบบ คือ เด็กแบบที่มีความถนัดด้านการรับรู้ทางสายตา (Visual Type) และเด็กแบบที่มีความถนัดทางด้านความรู้สึกเชิงสัมผัส (Haptic Type) เด็กกลุ่มที่มีความถนัดแบบการรับรู้ทางสายตา จะสร้างงานศิลปะในลักษณะของการที่ตนเป็นผู้สังเกตการณ์อยู่ในเหตุการณ์ต่าง ๆ ในภาพที่ตนวาด ลักษณะของงานจะมีลักษณะที่ใช้การมองของตนเองเป็นหลัก ส่วนเด็กกลุ่มที่มีความถนัดแบบความรู้สึกเชิงสัมผัสจะวาดภาพในลักษณะที่มีการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อ และถ่ายทอดเหตุการณ์ต่าง ๆ ในภาพในลักษณะของการมีส่วนร่วมในการกระทำเหตุการณ์ต่าง ๆ ในภาพด้วย เด็กในขั้นนี้จะเริ่มสำรวจความสามารถในการวาดภาพของตนเอง และตระหนักถึงความสามารถของตนเอง บางคนมีการวาดภาพแสดงให้เห็นรายละเอียดของรอยยับที่แสดงออกในภาพวาดของตนหรือวาดลวดลายที่เป็นชิ้นเล็ก ๆ แทนการสร้างความสัมพันธ์กับการจัดองค์ประกอบ นอกจากนี้ยังมีการวาดภาพถ่ายทอดสิ่งที่เป็นสัญลักษณ์แทนความหมายของวัตถุและเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วย

ขั้นที่ 6 ขั้นวัยรุ่น (The Adolescent Art)

เด็กมีอายุประมาณ 14-17 ปี พัฒนาการในการวาดภาพโดยทั่วไปของเด็ก จะมี ความพยายามในการพัฒนาเรื่องทักษะมากขึ้นจากเดิม มีวัตถุประสงค์ในการวาดภาพ ระยะเวลาเด็ก จะเริ่มมีความเป็นอิสระจากผู้ปกครอง และเริ่มมีความรักในเพศตรงข้าม ลักษณะการวาดภาพจะ พยายามวาดให้มีลักษณะเหมือนจริงตามธรรมชาติ มีการคิดคำนึงในเรื่องของสัดส่วน รายละเอียดของรอยยับย่นของเสื้อผ้า ขณะที่ภาพแสดงอาการเคลื่อนไหว มีการวาดลักษณะ ท่าทางที่แสดงออกตามความเป็นจริงมากขึ้น เด็กที่มีความถนัดด้านการรับรู้ทางสายตา จะสามารถวาดภาพแสดงหลักทัศนียภาพวิทยา หรือเปอร์สเปกทีฟ (Perspective) ได้ เช่น วาดวัตถุ ที่อยู่ใกล้ให้ชัดเจนกว่าวัตถุที่อยู่ไกล ส่วนเด็กที่มีความถนัดด้านความรู้สึกเชิงสัมผัสจะวาดภาพ ที่มีการแสดงออกถึงความประทับใจในสิ่งที่ตนวาด มีการใช้เส้นฐาน (Base Line) และสีที่สัมพันธ์ กับอารมณ์และความรู้สึกในลักษณะของการออกแบบที่เป็นลักษณะนามธรรม

จากพัฒนาการด้านศิลปะ ดังกล่าว คอสเตอร์ ได้สรุปขั้นพัฒนาการทางศิลปะของ โลเวนเฟลด์ และบริตเทน (Lowenfeld and Brittain, 1987 อ้างถึงใน Koster, 2001:126) ไว้ ดังนี้

ตารางที่ 1 พัฒนาการของเด็กด้านศิลปะตามแนวคิดของโลเวนเฟลด์ และบริตเทน
(Lowenfeld and Brittain, 1987)

อายุ	ขั้น	พัฒนาการด้านศิลปะ
2-4	ขั้นขีดเขียน	ใช้เส้น และรูปร่างโดยบังเอิญ
4-7	ขั้นก่อนสัญลักษณ์	ใช้รูปแบบเรขาคณิตในการสื่อความหมาย
7-9	ขั้นสัญลักษณ์	ใช้สัญลักษณ์อย่างหลากหลายในการนำเสนอแนวคิด
9-12	ขั้นเกาะกลุ่ม	ใช้การตกแต่งรายละเอียดมากขึ้นมีความตระหนักถึง การวาดภาพเหมือนจริง
12-14	ขั้นก่อนวัยรุ่น	ใช้การแรเงา และสัดส่วนตามมุมมองที่ปรากฏ
14 ขึ้นไป	ขั้นวัยรุ่น	ยังคงดำเนินการปฏิบัติงานศิลปะต่อไป แต่มีเด็กบางคน ละทิ้งงานศิลปะ

สำหรับการจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษาหรือทัศนศิลป์ อ่ำไพ ตีรณสาร (2543) ได้ศึกษาและประมวลแนวการสอนศิลปะศึกษาไว้ดังนี้

การสอนแบบเน้นประสบการณ์ (Art Approached Experimentally)

ลักษณะการสอนแบบเน้นประสบการณ์นี้ประกอบด้วยขั้นตอนในการเรียนรู้หลายอย่าง กล่าวคือ การสำรวจ การแสวงหาความเป็นไปได้ต่างๆ การสรุปเป็นสมมติฐาน และการทดสอบสมมติฐาน เพื่อการยอมรับหรือปฏิเสธสมมติฐาน ซึ่งวงจรการเรียนรู้จะต่อเนื่องกันไปไม่มีวันจบสิ้น วิธีดำเนินการเรียนรู้ตามวงจรนี้จะเกิดจากการสังเกต เปรียบเทียบ จำแนก และการหาความสัมพันธ์ในแง่มุมใหม่ ๆ ของเรื่องราว สื่อ และกระบวนการต่าง ๆ คุณค่าของการสอนแนวนี้ นอกจากจะเป็นการพัฒนาทักษะและความเข้าใจแล้ว ยังช่วยสร้างทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการทำงาน เพราะผลลัพธ์ของการเรียนรู้เปิดกว้างและไม่มีกำหนดคำตอบ หรือผลลัพธ์ที่ตายตัวไว้ล่วงหน้า ทำให้รู้สึกว่าการเรียนการสอนเป็นการท้าทาย ทำให้เกิดความตื่นตัวอยู่เสมอ ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทำให้นักเรียนกล้าในการตัดสินใจ การยอมรับข้อจำกัดต่าง ๆ ตลอดจนการยอมรับความล้มเหลวหรือความผิดพลาด โดยมองว่าเป็นเพียงขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเองต่อไป มิใช่เป็นบทสรุปว่าตนไร้ความสามารถ และทำให้เกิดความมั่นใจในความสามารถของตนเอง ถึงแม้ว่าการสอนในแนวนี้จะมีประโยชน์มีคุณค่าต่อการเรียนรู้ดังกล่าวมาแล้วนั้น หากจัดการสอนไม่เหมาะสมแล้วอาจก่อให้เกิดผลที่ไม่พึงประสงค์ได้หลายประการ ดังนี้

1. การสอนที่มีผลตายตัวไม่สร้างสรรค์ หากกิจกรรมต่างๆ เกิดจากครูเป็นผู้สั่งหรือจัดเตรียมไว้ล่วงหน้า เช่น การกำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ ขั้นตอนการปฏิบัติที่แน่นอนให้นักเรียนทำตามดั่งนั้น บทเรียนจะกลายเป็นการปฏิบัติตามหลักสูตรสำเร็จที่ครูเตรียมไว้ให้

2. การขาดความต่อเนื่องเช่น การจัดกิจกรรมปั้น พิมพ์ วาดภาพ เป็นตอนสลับกันไป ซึ่งจะทำให้นักเรียนเกิดความลำบากในการเชื่อมโยง หรือหาความสัมพันธ์ในสิ่งที่เรียนรู้จากแต่ละกิจกรรม

3. ความไม่รอบคอบในการจัดกิจกรรม หรือประสบการณ์เพราะประสบการณ์บางอย่างไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น กิจกรรมที่มีระดับความยาก หรือความซับซ้อนเกินกว่าวุฒิภาวะ อาจก่อให้เกิดความรู้สึกลดถอย ขาดความมั่นใจหากกิจกรรมง่ายเกินไปอาจก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายและขาดความสนใจหรือในกรณีที่ประสบการณ์มีความคับแคบไม่กว้างขวางหรือไม่เปิดช่องให้ใช้ความคิดที่หลากหลายเท่าที่ควร จะทำให้นักเรียนไม่สร้างสรรค์ไม่สามารถสรุปการเรียนรู้หรือขาดความไวต่อการรับรู้ จากที่กล่าวมาข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่าการสอนเชิงประสบการณ์นี้ มีทั้งประโยชน์และโทษดั่งนั้น ครูจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่จะทำให้การสอน

เป็นไปตามแนวที่พึงประสงค์ ครูต้องวางแผนหาข้อมูล จัดลำดับการเรียนรู้ และมีความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าสิ่งที่คุณต้องเน้นในการจัดการสอนคือ การจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมให้นักเรียนแก้ปัญหา การตัดสินใจ และการทำงานจนสำเร็จ ทั้งนี้ควรเน้นกระบวนการทำงานของนักเรียนและการส่งเสริมให้นักเรียนกล้าเผชิญหน้ากับความล้มเหลว กล่าวคือ ให้นักเรียนมองความล้มเหลวในแง่ดี นอกจากนั้นแล้วควรกระตุ้นให้นักเรียนสนใจจะทดลองต่อ ๆ ไปอย่างไม่หยุดยั้งซึ่งได้แก่ ไม่หยุดพึงพอใจต่อผลงานในขณะใดขณะหนึ่ง แต่ต้องการที่จะสร้างปัญหาใหม่ ๆ อยู่เสมอ และเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

แนวการสอนแบบมีศิลปินเป็นแบบอย่าง (The Artist as Model)

แนวความคิดนี้ เกิดจากความพยายามที่จะจัดประสบการณ์การเรียนการสอนให้ใกล้เคียงกับการทำงานศิลปะในโลกอาชีพ ในชีวิตจริงให้มากที่สุด กล่าวคือ การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สัมผัส และได้เรียนรู้ชีวิต และกระบวนการทำงานในอาชีพทางศิลปะจากศิลปินจริง ๆ การเรียนรู้ของนักเรียนด้วยวิธีการสอนในแนวนี้นั้น นักเรียนจะได้สัมผัสประสบการณ์ตรงแทนที่จะเรียนแบบทฤษฎี เช่น จากการบอกกล่าวจากครู หรือการอ่านตำรา การสัมผัสนั้นจะเป็นทั้งทางด้านกระบวนการการทำงาน ความคิด ความรู้สึกตลอดจนการแสดงออกของศิลปิน การเรียนรู้ที่มาจากกิจกรรมหลาย ๆ รูปแบบ ได้แก่ การทำความรู้จักศิลปินจริง ๆ การสังเกต การทำงานศิลปะ การสนทนาหาความรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น การประยุกต์วิธีการของศิลปินมาใช้ในการทำงานของตน การขอคำแนะนำ การวิเคราะห์ผลงานของตนเองเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาความรู้ความสามารถ สิ่งที่นักเรียนจะเรียนรู้จากศิลปินที่สำคัญ ๆ คือ ลักษณะการทำงานศิลปะ และบุคลิกภาพของศิลปินตามรายละเอียดดังนี้ คือ

ลักษณะการทำงานศิลปะของศิลปิน

1. มีขั้นตอนการทำงานตั้งแต่เริ่มหาแนวคิด แรงบันดาลใจ การแสดงออกจนถึงขั้นทำสำเร็จเป็นผลงานในที่สุด
2. มีทักษะ และความชำนาญในการใช้สื่อ และอุปกรณ์ต่าง ๆ
3. มีเป้าหมาย ความพยายามควบคุมสมาธิในการทำงานให้ตรงประเด็นที่ตรงประเด็นที่ต้องการและสร้างความก้าวหน้าในการทำงาน
4. มีความพยายามพัฒนาความคิดของตนเองจากจุดหนึ่ง ๆ หรือจากงานชิ้นหนึ่ง ๆ โดยจะ พัฒนา และปรับปรุงให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ ในการทำงานขั้นต่อ ๆ ไปหรือ ในการทำงานขั้นต่อไป
5. มีการวิเคราะห์วิจารณ์ และประเมินผลการทำงานของตนในแต่ละขั้นตอน

6. มีอิสระในด้านความคิด และการแสดงออก

บุคลิกภาพของศิลปิน

1. เปิดกว้าง ใครรู้ต่อการสัมผัส รับรู้สิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ
2. มีประสาทสัมผัสพิเศษ คือ มีความไวต่อการรับรู้
3. มีประสบการณ์เชิงสุนทรีย์
4. การทุ่มเทชีวิตในการสังเกต สัมผัส และการแสดงออก
5. ชอบแสวงหา ค้นพบ สังเคราะห์ วิเคราะห์ และสร้างสรรค์
6. มีทักษะ ความชำนาญเชิงเทคนิค
7. มีกำลังใจทุ่มเทต่องานหนัก และมีความต่อเนื่อง
8. กล้าเสี่ยงต่อการทำในสิ่งแปลกใหม่ และไม่คุ้นเคย โดยไม่กังวล

ต่อความล้มเหลวที่อาจเกิดขึ้น

9. รู้จักบังคับ และจัดระเบียบจิตใจของตน

รูปแบบของการจัดโครงการสอนอาจทำได้ 2 วิธี คือ รูปแบบแรก การมีศิลปินมาประจำการ และทำงานอยู่ในโรงเรียน เป็นระยะเวลาต่อเนื่องกันนานพอสมควรอาจจะเป็นตลอดภาค การศึกษา หรือตลอดปีการศึกษาแล้วแต่ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ จุดสำคัญอยู่ที่ การคัดสรรศิลปินที่สามารถสนองต่อจุดมุ่งหมายของโครงการ ทั้งนี้ควรคำนึงถึงการเป็นที่ยอมรับ ของสังคมในด้านความสามารถและผลงาน ซึ่งจะก่อให้เกิดความประทับใจต่อนักเรียนในเบื้องต้น นอกจากนั้นแล้วควรพิจารณาลักษณะและกระบวนการทำงานที่สมควรเป็นแบบอย่างให้กับ นักเรียน และสิ่งที่สำคัญมากอีกประการหนึ่งคือ บุคลิกภาพส่วนตัวของศิลปิน ควรมีความอบอุ่น เปิดกว้างที่จะให้นักเรียนได้สัมผัสและสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างใกล้ชิด อีกวิธีหนึ่งคือ การจัดโครงการตามความเหมาะสมกับเวลาระยะสั้น และการมีงบประมาณที่จำกัด คือ แทนที่จะ เชิญศิลปินมาประจำที่โรงเรียน ก็อาจใช้วิธีเชิญศิลปินมาเป็นครั้งคราว หรือจัดทำทัศนศึกษาพานักเรียน ไปเยี่ยมชมการทำงานของศิลปิน ณ สถานที่ทำงานของศิลปินเอง ข้อดีในการใช้วิธีที่สองนี้ คือ การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สัมผัสศิลปินหลาย ๆ คนเพื่อสังเกตการใช้ทักษะ และความชำนาญ ที่หลากหลายกันออกไป แต่มีข้อจำกัด คือ การขาดความลึกซึ้ง และขาดความต่อเนื่อง กล่าวโดยสรุปว่า เป็นการศึกษาแนวกว้างในขณะที่วิธีแรกนั้น เป็นการศึกษาแนวลึก บทบาทหน้าที่ของคุณ ในการจัดการสอนในแนวที่มีศิลปินเป็นแบบอย่างนี้ คือ เป็นผู้ที่แสวงหาและคัดสรรศิลปิน ที่มีลักษณะที่ต้องการ คือ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ เช่น ต้องการเน้นการแสดงออก ที่แปลกใหม่ หรือต้องการเน้นการเป็นผู้มีทักษะ ความชำนาญในการใช้สื่อเฉพาะ นอกจากนั้น

แล้วครูยังมีหน้าที่ประสานงานกับศิลปินระหว่างการสอน โดยควรไวต่อความรู้สึกของนักเรียน และเปิดการสนทนาให้เกิดขึ้นระหว่างศิลปินกับนักเรียน

แนวการสอนแบบนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-Centered Approaches)

หลักการพื้นฐานสำหรับการสอนแนวนี้ คือ การให้ความสำคัญต่อลักษณะเฉพาะของนักเรียนแต่ละบุคคล กล่าวคือ นักเรียนแต่ละคนย่อมมีความแตกต่างกันในแต่ละคนในหลายด้าน เป็นต้นว่า ด้านวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ความต้องการทางด้านร่างกาย ความสนใจ ระดับสติปัญญา ทักษะและความถนัด การแสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก และความไวต่อการรับรู้ แนวการสอนนี้ เริ่มได้รับความสนใจในยุค Progressive Education โดย วิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Viktor Lowenfeld) ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของพัฒนาการของเด็กและความเจริญเติบโตที่เกิดขึ้นในตัวเด็กเอง ดังนั้น หากถูกก้ำกัวยกกระบวนการเจริญเติบโตจากภายนอกมากเกินไป อาจทำให้เด็กเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเรียน และมีผลต่อความเติบโตทางด้านความสามารถ และความคิดสร้างสรรค์ จากแนวคิดที่กล่าวนี้ จึงสามารถสรุปได้ว่า ความมองการสอนในแง่ของการถ่วงดุลย์ระหว่างบทบาทหลักของครู กับการปล่อยให้เด็กแสดงออกโดยเสรี (Self-Expression) การสอนที่มีนักเรียนเป็นศูนย์กลางนี้มี 2 แบบ คือ แบบเปิดเสรี (Open Classroom) และแบบแนวลึก (Indepth Approach) ทั้ง 2 แบบนี้ต่างก็เน้นความสำคัญที่ตัวนักเรียนแต่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันออกไป ดังรายละเอียดดังนี้

แบบเปิดเสรี เป็นการสอนที่เริ่มต้นใช้ในประเทศอังกฤษโดยให้นักเรียนมีบทบาทในตนเองอย่างเต็มที่ที่กล่าวคือ นักเรียนจะเป็นผู้เลือกเรียนในสิ่งที่ตนสนใจและจะเป็นผู้วางแผนและดำเนินการเรียนด้วยตัวเอง ส่วนบทบาทของครูนั้นจะเน้นการเป็นผู้จัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียน จัดวัสดุอุปกรณ์ให้พร้อมเพื่อให้นักเรียนเป็นผู้เลือกและครูจะป้อนคำถามต่าง ๆ ที่ท้าทายกระตุ้นความคิด และทำให้นักเรียนสามารถสรุปความสนใจ และความต้องการของตนเองได้อย่างชัดเจน หรือครูอาจปล่อยให้เด็กคิด และลงมือทำงานตามลำพังโดยอิสระหากนักเรียนต้องการ และครูจะมีส่วนช่วยแนะนำ หรือให้ข้อเสนอแนะเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

แบบการศึกษาแนวลึก เป็นการสอนที่มีนักเรียนเป็นศูนย์กลางอีกแบบหนึ่งโดยการให้ความสำคัญต่อศักยภาพทางศิลปะของนักเรียนแต่ละบุคคล ในขณะที่แบบแรกซึ่งได้แก่ แบบเปิดเสรีนั้นเป็นการให้อิสระแก่นักเรียนอย่างเต็มที่ และบทบาทของครูเสมือนหนึ่งเป็นผู้ช่วยเหลือแบบการศึกษาแนวลึกนี้ ถึงแม้ว่าศูนย์กลางจะอยู่ที่ตัวนักเรียนแต่การเรียนการสอนจะเป็นในรูปที่ครูมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิดตั้งแต่การเสนอขั้นตอน และการแนะนำให้นักเรียนสามารถดำเนินการและวิเคราะห์ ประเมินผลการทำงานในแต่ละขั้นตอน ขั้นตอนที่ครูสามารถช่วยแนะนำได้แก่

1. ให้นักเรียนหัดสังเกตตนเองในการแสดงออกทางศิลปะ ทั้งในระหว่างที่กำลังทำงาน และในผลงานของตนเองในที่สุด
2. ให้นักเรียนบันทึกข้อดี ข้อเสียของการปฏิบัติงานและการแสดงออกทางศิลปะ
3. ให้นักเรียนรู้จักประยุกต์แนวทางการแก้ปัญหาในการทำงานศิลปะของตนเองในอดีตหรือของผู้อื่นมาใช้ในการแก้ปัญหา
4. ให้นักเรียนหัดแก้ปัญหาในด้านการใช้สื่อศิลปะที่ตนเลือก
5. ให้นักเรียนหัดวิเคราะห์ปัญหา และความสำเร็จของตน
6. ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ข้อคิดและทักษะที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน และความก้าวหน้าของตน
7. ให้นักเรียนมีส่วนร่วมอภิปรายปัญหาทางกระบวนการ และผลงานของตน และของผู้อื่น

โดยสรุปแล้ว บทบาทของครูคือ ช่วยนำทางให้นักเรียนไปสู่การขยายกรอบความคิดในตัวนักเรียนเองให้กว้างขวางยิ่งขึ้น และช่วยเจาะเข้าไปถึงศักยภาพในการเรียนศิลปะของนักเรียนแต่ละบุคคล คุณค่าของการสอนแบบเปิดเสรีนี้ คือ การตอบสนองความต้องการและความพอใจของนักเรียนช่วยส่งเสริมให้นักเรียนกระตุ้นตนเองในการเรียน รู้จักการสรุปความคิดวางแผนการทำงานนั่นคือ การรับผิดชอบตัวเองทำให้เกิดความมั่นใจในตนเอง และเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนสำรวจ ค้นหา และรู้จักตนเอง ข้อควรคำนึงในการจัดการสอนแบบเปิดเสรีนี้มีหลายประการ

1. เป็นลักษณะการสอนศิลปะโดยทั่วไปแล้วเป็นการปฏิบัติ (Studio Learning) ดังนั้น หากเปิดโอกาสให้นักเรียนทำตามความสนใจของแต่ละบุคคลแล้ว อาจมีความหลากหลายสูงยากต่อการควบคุมดูแล และสิ่งที่ตามมาคือ หย่อนเรื่องระเบียบวินัย ตลอดจนการใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ซึ่งอาจทำให้ผู้บริหารไม่พอใจ หรือไม่ให้การสนับสนุนเท่าที่ควร
2. เป็นการเรียนรู้ที่พึ่งประสงค์อาจถูกมองข้าม หรือถูกทอดทิ้งความรู้เกี่ยวกับหลักการทางศิลปะ การสัมผัสและมีประสบการณ์ตรงต่อการทำงานศิลปะในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งนี้ เพราะโดยหลักการแล้วการให้อิสระแก่นักเรียนในการเลือกทำงานในเรื่องที่ตนสนใจซึ่งนักเรียนอาจเลือกซ้ำ ๆ เฉพาะในสิ่งที่ตนชอบ
3. เป็นการเสริมสร้างความสามารถทั้งทางด้านการรับรู้และการปฏิบัติ นั้นมีจำกัดมีเช่นนั้นแล้วอาจกลายเป็นว่าครูเข้าไปก้าวก่ายความคิด และการทำงานของนักเรียน

จากรายละเอียดของการจัดการเรียนการสอนทัศนศิลป์ ที่เริ่มจากมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งสร้างความตระหนักให้ครูผู้สอนที่จะต้องคำนึงถึงพัฒนาการด้านศิลปะของนักเรียนในแต่ละวัยด้วย และนักวิชาการด้านศิลปะได้นำเสนอวิธีการจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษาหรือทัศนศิลป์ไว้หลากหลายวิธีการด้วยกัน ซึ่งในการนำไปใช้นั้นขึ้นอยู่กับบริบท และสิ่งแวดล้อมประกอบกับวัยของนักเรียน ฉะนั้นความสำเร็จของการเรียนการสอนทัศนศิลป์นั้น รูปแบบการเรียนการสอน วิธีการ และเทคนิคการสอนที่เหมาะสมกับวัยนักเรียนจึงเป็นสิ่งจำเป็น

1.5 ปัญหาในการเรียนการสอนทัศนศิลป์

ปัญหาการเรียนการสอนทัศนศิลป์ หรือศิลปะศึกษาได้ศึกษาจากเอกสารหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 หนังสือเรียนทัศนศิลป์ในระดับประถมศึกษา และงานวิจัยนำมาวิเคราะห์ดังมีรายละเอียด ต่อไปนี้

1.5.1 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยวิเคราะห์ตัวชี้วัดชั้นปีระดับประถมศึกษาตามมาตรฐานการเรียนรู้ของสาระทัศนศิลป์ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะกับแนวคิดการเรียนรู้ศิลปะศึกษาของชาปแมน (Chapman, 1978) ที่สอดคล้องกับด้านการแสดงออก (Expressive) และการตอบรับ (Response) และแนวคิดศิลปะศึกษาแบบ DBAE (Discipline-Based Art Education) เป็นการเรียนการสอนศิลปะศึกษาที่เน้นสาระความรู้ 4 แกน คือ ศิลปะปฏิบัติ ศิลปะวิจารณ์ ประวัติศาสตร์ศิลป์ และสุนทรียศาสตร์ ของเบทส์ (Bates, 2000) ดังตารางที่ 2

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์หัวข้อวัดชั้นปีระดับประถมศึกษาตามมาตรฐานการเรียนรู้สาระทัศนศิลป์
ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะตามแนวคิดของซาปแมน และแนวคิดของเบทส์

มาตรฐาน การเรียนรู้	ตัวชี้วัดชั้นปี	กระบวนการเรียน การสอนตามแนวคิด ของซาปแมน		เนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะ ที่เรียนรู้ตามแนวคิดของเบทส์			
		การแสดงออก	การตอบรับ	ศิลปะปฏิบัติ	ศิลปะวิจารณ์	ประวัติศาสตร์ศิลป์	สุนทรียศาสตร์
ศ 1.1 สร้างสรรค์ งานทัศนศิลป์ ตามจินตนาการและ ความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์คุณค่างาน ทัศนศิลป์ ถ่ายทอด ความรู้สึก ความคิด ต่องานศิลปะ อย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ ในชีวิตประจำวัน	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ป.1/1 อภิปรายเกี่ยวกับรูปร่าง ลักษณะและ ขนาดของสิ่งต่าง ๆ รอบตัวในธรรมชาติและ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ป.1/2 บอกความรู้สึกที่มีต่อธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมรอบตัว ป.1/3 มีทักษะพื้นฐานในการใช้วัสดุ อุปกรณ์สร้างงานทัศนศิลป์ ป.1/4 สร้างงานทัศนศิลป์โดยการทดลองใช้ สีด้วยเทคนิคง่าย ๆ ป.1/5 วาดภาพระบายสีภาพธรรมชาติตาม ความรู้สึกของตนเอง	✓	-	✓	-	-	-
	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ป.2/1 บรรยายรูปร่าง รูปทรงที่พบใน ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ป.2/2 ระบุทัศนธาตุที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมและ งานทัศนศิลป์ โดยเน้นเรื่องเส้น สี รูปร่าง และรูปทรง ป.2/3 สร้างงานทัศนศิลป์ต่าง ๆ โดยใช้ทัศน ธาตุที่เน้นเส้น รูปร่าง ป.2/4 มีทักษะพื้นฐานในการใช้วัสดุ อุปกรณ์ สร้างงานทัศนศิลป์ 3 มิติ ป.2/5 สร้างภาพปะติดโดยการตัดหรือฉีก กระดาษ ป.2/6 วาดภาพเพื่อถ่ายทอดเรื่องราว เกี่ยวกับครอบครัวของตนเองและเพื่อนบ้าน	-	✓	-	✓	-	✓
		✓	-	✓	-	-	-
		✓	-	✓	-	-	-

ตารางที่ 2 (ต่อ)

มาตรฐาน การเรียนรู้	ตัวชี้วัดชั้นปี	กระบวนการเรียน การสอนตามแนวคิด ของชาปแมน		เนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะ ที่เรียนรู้ตามแนวคิดของเบทส์			
		การแสดงผล	การตอบรับ	ศิลปะปฏิบัติ	ศิลปะวิจารณ์	ประวัติศาสตร์ศิลป์	สุนทรียศาสตร์
ศ 1.1 สร้างสรรค์ งานทัศนศิลป์ ตามจินตนาการและ ความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์คุณค่างาน ทัศนศิลป์ ถ่ายทอด ความรู้สึก ความคิด ต่องานศิลปะ อย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ ในชีวิตประจำวัน	ป.2/7 เลือกงานทัศนศิลป์และบรรยายถึง สิ่งที่มองเห็นรวมถึงเนื้อหาเรื่องราว	-	✓	-	✓	-	✓
	ป.2/8 สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์เป็นรูปแบบ งานโครงสร้างเคลื่อนไหว	✓	-	✓	-	-	-
	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3						
	ป.3/1 บรรยายรูปร่าง รูปทรงในธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และงานทัศนศิลป์	-	✓	-	✓	-	✓
	ป.3/2 ระบุวัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้สร้างผลงาน เมื่อชมงานทัศนศิลป์	✓	-	✓	-	-	-
	ป.3/3 จำแนกทัศนธาตุของสิ่งต่างๆในธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและงานทัศนศิลป์ โดยเน้นเรื่อง เส้น สี รูปร่าง รูปทรงและพื้นผิว	-	✓	-	✓	-	-
	ป.3/4 วาดภาพระบายสีสิ่งของรอบตัว	✓	-	✓	-	-	-
	ป.3/5 มีทักษะพื้นฐานในการใช้วัสดุ อุปกรณ์ สร้างสรรค์งานปั้น	✓	-	✓	-	-	-
	ป.3/6 วาดภาพถ่ายทอดความคิด ความรู้สึจากเหตุการณ์ชีวิตจริง โดยใช้ เส้น รูปร่าง รูปทรง สี และพื้นผิว	✓	-	✓	-	-	-
	ป.3/7 บรรยายเหตุผลและวิธีการในการ สร้างงานทัศนศิลป์ โดยเน้นถึงเทคนิคและ วัสดุ อุปกรณ์	✓	-	✓	-	-	-
	ป.3/8 ระบุสิ่งที่ชื่นชมและสิ่งที่ควรปรับปรุงใน งานทัศนศิลป์ของตนเอง	-	✓	-	✓	-	✓
	ป.3/9 ระบุและจัดกลุ่มของภาพตาม ทัศนธาตุที่เน้นในงานทัศนศิลป์นั้น ๆ	-	✓	-	✓	-	-
	ป.3/10 บรรยายลักษณะรูปร่าง รูปทรงใน งานการออกแบบสิ่งต่างๆที่มีในบ้านและโรงเรียน	-	✓	-	✓	-	-
	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4						
	ป.4/1 เปรียบเทียบรูปลักษณะของรูปร่าง รูปทรงในธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและงานศิลป์	-	✓	-	✓	-	-

ตารางที่ 2 (ต่อ)

มาตรฐาน การเรียนรู้	ตัวชี้วัดชั้นปี	กระบวนการเรียน การสอนตามแนวคิด ของซาปแมน		เนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะ ที่เรียนรู้ตามแนวคิดของเบทส์			
		การ แสดงออก	การ ตอบรับ	ศิลปะ ปฏิบัติ	ศิลปะ วิจารณ์	ประวัติศาสตร์ศิลปะ	สุนทรียศาสตร์
ศ 1.2 เข้าใจ ความสัมพันธ์ ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างาน ทัศนศิลป์ที่เป็น มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และ สากล	ประถมศึกษาปีที่ 1 ป.1/1 ระบุงานทัศนศิลป์ในชีวิตประจำวัน	✓	-	✓	-	-	-
	ประถมศึกษาปีที่ 2 ป.2/1 บอกความสำคัญของงานทัศนศิลป์ที่ พบเห็นในชีวิตประจำวัน	-	✓	-	✓	-	-
	ป.2/2 อภิปรายเกี่ยวกับงานทัศนศิลป์ ประเภทต่าง ๆ ในท้องถิ่น โดยเน้นถึงวิธี สร้างงานและวัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้	✓	-	✓	-	-	-
	ประถมศึกษาปีที่ 3 ป.3/1. เล่าถึงที่มาของงานทัศนศิลป์ในท้องถิ่น ป.3/2 อธิบายเกี่ยวกับวัสดุ อุปกรณ์และ วิธีการสร้างงานทัศนศิลป์ในท้องถิ่น	-	✓	-	-	✓	-
	ประถมศึกษาปีที่ 4 ป.4/1 ระบุและอภิปรายเกี่ยวกับงาน ทัศนศิลป์ในเหตุการณ์และงานเฉลิมฉลอง ของวัฒนธรรมท้องถิ่น	-	✓	-	-	✓	-
	ป.4/2 บรรยายเกี่ยวกับงานทัศนศิลป์ที่มา จากวัฒนธรรมต่าง ๆ	-	✓	-	-	✓	-
	ประถมศึกษาปีที่ 5 ป.5/1 ระบุและบรรยายเกี่ยวกับลักษณะ รูปแบบของงานทัศนศิลป์ในแหล่งเรียนรู้ หรือนิทรรศการศิลปะ	-	✓	-	✓	-	-
	ป.5/2 อภิปรายเกี่ยวกับงานทัศนศิลป์ที่ สะท้อนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาใน ท้องถิ่น	-	✓	-	-	✓	-
	ประถมศึกษาปีที่ 6 ป.6/1 บรรยายบทบาทของงานทัศนศิลป์ที่ สะท้อนชีวิตและสังคม	-	✓	-	✓	-	✓
	ป.6/2 อภิปรายเกี่ยวกับอิทธิพลของความ เชื่อ ความศรัทธาในศาสนาที่มีผลต่องาน ทัศนศิลป์ในท้องถิ่น	-	✓	-	✓	✓	-

ตารางที่ 2 (ต่อ)

มาตรฐาน การเรียนรู้	ตัวชี้วัดชั้นปี	กระบวนการเรียน การสอนตามแนวคิด ของชาปแมน		เนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะ ที่เรียนรู้ตามแนวคิดของเบทส์			
		การแสดงผล การตอบรับ	ศิลปะปฏิบัติ	ศิลปะวิจารณ์	ประวัติศาสตร์ศิลป์	สุนทรียศาสตร์	
	ป.6/3ระบุและบรรยายอิทธิพลทาง วัฒนธรรมในท้องถิ่นที่มีอิทธิพลต่อการ สร้างงานทัศนศิลป์ของบุคคล	-	✓	-	-	✓	-
	รวม	3	9	3	4	6	1
	ร้อยละ	25.00	75.00	21.43	28.57	42.86	7.14
	สรุปรวมทั้ง 2 มาตรฐานการเรียนรู้	33	25	33	20	6	10
	ร้อยละ	56.90	43.10	47.83	28.99	8.69	14.49

จากการวิเคราะห์ตัวชี้วัดชั้นปี ระดับประถมศึกษาในมาตรฐานการเรียนรู้ ศ 1.1 และ ศ 1.2 ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 พบว่า

1.5.1.1 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามแนวคิดการเรียนรู้ศิลปะศึกษาของชาปแมน ตัวชี้วัดในมาตรฐานการเรียนรู้ ศ 1.1 ให้ความสำคัญด้านการแสดงผล คิดเป็นร้อยละ 65.22 มากกว่าการรับงานศิลปะ คิดเป็นร้อยละ 34.78 และตัวชี้วัดในมาตรฐานการเรียนรู้ ศ 1.2 ให้ความสำคัญด้านการตอบรับงานศิลปะ คิดเป็นร้อยละ 25.00 มากกว่าการแสดงผล คิดเป็นร้อยละ 75.00 ทั้งนี้ในภาพรวมทั้ง 2 มาตรฐานการเรียนรู้ หลักสูตรให้ความสำคัญด้านการแสดงผลคิดเป็นร้อยละ 56.90 มากกว่าการตอบรับงานศิลปะ คิดเป็นร้อยละ 43.10

1.5.1.2 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามแนวคิดการเรียนการสอนศิลปะศึกษาแบบ DBAE ของเบทส์ ตัวชี้วัดในมาตรฐานการเรียนรู้ ศ 1.1 ให้ความสำคัญกับศิลปะปฏิบัติมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 54.55 รองลงมาคือ ศิลปะวิจารณ์ ร้อยละ 29.09 สุนทรียศาสตร์ ร้อยละ 16.36 และประวัติศาสตร์ศิลป์ไม่ได้ระบุไว้ สำหรับ มาตรฐานการเรียนรู้ ศ 1.2 ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 42.86 รองลงมาคือ ศิลปะวิจารณ์ ร้อยละ 28.57 ศิลปะปฏิบัติ ร้อยละ 21.43 และสุนทรียภาพ ร้อยละ 7.14 ทั้งนี้ในภาพรวมทั้ง 2 มาตรฐานการเรียนรู้ หลักสูตรให้ความสำคัญศิลปะปฏิบัติ

คิดเป็นร้อยละ 47.83 รองลงมาคือ ศิลปวิจารณ์ ร้อยละ 28.99 สุนทรียศาสตร์ร้อยละ 14.49 และ ประวัติศาสตร์ศิลป์ ร้อยละ 8.69

จากการวิเคราะห์ ดังกล่าวแสดงว่า หลักสูตรให้ความสำคัญการเรียนการสอนศิลปศึกษา หรือทัศนศิลป์ในแต่ละด้านแตกต่างกันโดยให้ความสำคัญด้านการแสดงออกเกี่ยวกับศิลปะ ปฏิบัติมากกว่า

1.5.2 หนังสือเรียนทัศนศิลป์ ในระดับประถมศึกษา โดยวิเคราะห์หน่วย การเรียนรู้จากหนังสือเรียนทัศนศิลป์ ในระดับประถมศึกษาที่มีจำหน่ายในท้องตลาดของ สำนักพิมพ์ต่าง ๆ ตามแนวคิดการเรียนรู้ศิลปะศึกษาของชาปแมน (Chapman, 1978) ที่สอดคล้อง กับด้านการแสดงออก (Expressive) และการตอบรับ (Response) และแนวคิดศิลปะศึกษาแบบ DBAE (Discipline-Based Art Education) ซึ่งเป็นการเรียนการสอนศิลปะศึกษาที่เน้นสาระความรู้ 4 แกน คือ ศิลปะปฏิบัติ ศิลปวิจารณ์ ประวัติศาสตร์ศิลป์ และสุนทรียศาสตร์ ของเบทส์ (Bates, 2000) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์หน่วยการเรียนรู้จากหนังสือเรียนทัศนศิลป์ ระดับประถมศึกษา ตามแนวคิดของชาปแมน และแนวคิดของเบทส์

หนังสือเรียน	ระดับ	หน่วยการเรียนรู้	มาตรฐาน และตัวชี้วัด	กระบวนการเรียน การสอนตามแนวคิด ของชาปแมน		เนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะ ที่เรียนรู้ตามแนวคิดของเบทส์			
				การแสดงออก	การตอบรับ	ศิลปะปฏิบัติ	ศิลปะวิจารณ์	ประวัติศาสตร์ศิลป์	สุนทรียศาสตร์
ชั้น ป.1	หน่วยที่ 1	พื้นฐานงานศิลป์	ศ 1.1 ป.1/1	✓	-	✓	-	-	-
			ศ 1.1 ป.1/3	✓	-	✓	-	-	-
	หน่วยที่ 2	สนุกกับงานศิลป์	ศ 1.1 ป.1/2	-	✓	-	✓	-	✓
			ศ 1.1 ป.1/4	✓	-	✓	-	-	-
			ศ 1.1 ป.1/5	✓	-	✓	-	-	-
	หน่วยที่ 3	ศิลปะกับชีวิตประจำวัน	ศ 1.2 ป.1/1	✓	-	✓	-	-	-
			รวม		5	1	5	1	-
		ร้อยละ		83.33	16.67	71.42	14.29	-	14.29

ตารางที่ 3 (ต่อ)

หนังสือเรียน	ระดับ	หน่วยการเรียนรู้	มาตรฐาน และตัวชี้วัด	กระบวนการเรียน การสอนตามแนวคิด ของซาปแมน		เนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะ ที่เรียนรู้ตามแนวคิดของเบทส์				
				การ แสดงออก	การ ตอบรับ	ศิลปะปฏิบัติ	ศิลปะวิจารณ์	ประวัติศาสตร์ศิลป์	สุนทรียศาสตร์	
ประถมศึกษา	ชั้น ป.2	หน่วยที่ 1								
		มาเรียนศิลปะกันเถอะ	ศ 1.1 ป.2/1	-	✓	-	✓	-	✓	
		หน่วยที่ 2								
		ทัศนธาตุสร้างงานสวย	ศ 1.1 ป.2/2	-	✓	-	✓	-	✓	
		หน่วยที่ 3								
		ทักษะการใช้อุปกรณ์	ศ 1.1 ป.2/3	✓	-	✓	-	-	-	
		หน่วยที่ 4								
		วาดสนุกด้วยจินตนาการ	ศ 1.1 ป.2/4	✓	-	✓	-	-	-	
			ศ 1.1 ป.2/6	✓	-	✓	-	-	-	
		หน่วยที่ 5								
		วาดสนุกด้วยจินตนาการ	ศ 1.1 ป.2/7	-	✓	-	✓	-	✓	
		หน่วยที่ 6								
		มาเรียนศิลปะกันเถอะ	ศ 1.1 ป.2/3	✓	-	✓	-	-	-	
		สร้างประเภทงานทัศนศิลป์	ศ 1.1 ป.2/4	✓	-	✓	-	-	-	
			ศ 1.1 ป.2/5	✓	-	✓	-	-	-	
			ศ 1.1 ป.2/7	-	✓	-	✓	-	✓	
		หน่วยที่ 7								
		มาสร้างสรรค์งานศิลปะกันเถอะ	ศ 1.1 ป.2/4	✓	-	✓	-	-	-	
		หน่วยที่ 8								
		มาสร้างสรรค์งานศิลปะกันเถอะ	ศ 1.1 ป.2/8	✓	-	✓	-	-	-	
หน่วยที่ 9										
มาเรียนศิลปะกันเถอะ	ศ 1.1 ป.2/3	✓	-	✓	-	-	-			
งานศิลป์ในห้องถื่น	ศ 1.1 ป.2/4	✓	-	✓	-	-	-			
	ศ 1.2 ป.2/1	-	✓	-	✓	-	-			
	ศ 1.2 ป.2/2	✓	-	✓	-	-	-			
รวม				11	5	11	5	-	4	
ร้อยละ				68.75	31.25	55.00	25.00	-	20.00	
ประถมศึกษา	ชั้น ป.3	หน่วยที่ 1								
		หลากหลายการรับรู้	ศ 1.1 ป.3/1	-	✓	-	✓	-	✓	
			ศ 1.1 ป.3/2	✓	-	✓	-	-	-	
			ศ 1.1 ป.3/3	-	✓	-	✓	-	-	
			ศ 1.1 ป.3/4	✓	-	✓	-	-	-	
			ศ 1.1 ป.3/6	✓	-	✓	-	-	-	
			ศ 1.1 ป.3/7	✓	-	✓	-	-	-	
			ศ 1.1 ป.3/8	-	✓	-	✓	-	✓	
	ศ 1.1 ป.3/10	-	✓	-	✓	-	-			

ตารางที่ 3 (ต่อ)

หนังสือเรียน ระดับ ประถมศึกษา	หน่วยการเรียนรู้	มาตรฐาน และตัวชี้วัด	กระบวนการเรียน การสอนตามแนวคิด ของซาปแมน		เนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะ ที่เรียนรู้ตามแนวคิดของเบทส์				
			การ แสดงออก	การ ตอบรับ	ศิลปะ ปฏิบัติ	ศิลปะ วิจารณ์	ประวัติ ศาสตร์ศิลปะ	สุนทรีย ศาสตร์	
ชั้น ป.3	หน่วยที่ 2 พื้นฐานงานศิลป์	ศ 1.1 ป.3/1	-	✓	-	✓	-	✓	
		ศ 1.1 ป.3/3	-	✓	-	✓	-	-	
		ศ 1.1 ป.3/5	✓	-	✓	-	-	-	
		ศ 1.1 ป.3/7	✓	-	✓	-	-	-	
		ศ 1.1 ป.3/8	-	✓	-	✓	-	✓	
		ศ 1.1 ป.3/9	-	✓	-	✓	-	-	
	หน่วยที่ 3 สร้างสรรค์งานศิลป์	ศ 1.1 ป.3/10	-	✓	-	✓	-	-	
		ศ 1.1 ป.3/1	-	✓	-	✓	-	✓	
		ศ 1.1 ป.3/3	-	✓	-	✓	-	-	
		ศ 1.1 ป.3/7	✓	-	✓	-	-	-	
		ศ 1.1 ป.3/8	-	✓	-	✓	-	✓	
	หน่วยที่ 4 งานศิลปะท้องถิ่น	ศ 1.1 ป.3/10	-	✓	-	✓	-	-	
		ศ 1.2 ป.3/1	-	✓	-	-	✓	-	
		ศ 1.2 ป.3/2	✓	-	✓	-	-	-	
		รวม		8	14	8	13	1	6
		ร้อยละ		36.36	63.64	28.57	46.43	3.57	21.43
	ชั้น ป.4	หน่วยที่ 1 ทัศนธาตุกับงานศิลป์	ศ 1.1 ป.4/1	-	✓	-	✓	-	-
ศ 1.1 ป.4/3			-	✓	-	✓	-	-	
ศ 1.1 ป.4/2			-	✓	-	✓	-	-	
หน่วยที่ 2 สนุกกับงานศิลป์		ศ 1.1 ป.4/4	✓	-	✓	-	-	-	
		ศ 1.1 ป.4/5	✓	-	✓	-	-	-	
		ศ 1.1 ป.4/6	-	✓	-	✓	-	✓	
		ศ 1.1 ป.4/7	✓	-	✓	-	-	-	
		ศ 1.1 ป.4/8	-	✓	-	✓	-	✓	
หน่วยที่ 3 ศิลปะท้องถิ่น		ศ 1.1 ป.4/9	✓	-	✓	-	-	-	
		ศ 1.2 ป.4/1	-	✓	-	-	✓	-	
		ศ 1.2 ป.4/2	-	✓	-	-	✓	-	
		รวม		4	7	4	5	2	4
	ร้อยละ		36.36	63.64	26.67	33.33	13.33	26.67	

ตารางที่ 3 (ต่อ)

หนังสือเรียน ระดับ ประถมศึกษา	หน่วยการเรียนรู้	มาตรฐาน และตัวชี้วัด	กระบวนการเรียน การสอนตามแนวคิด ของชาปแมน		เนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะ ที่เรียนรู้ตามแนวคิดของเบทส์			
			การ แสดงออก	การ ตอบรับ	ศิลปะ ปฏิบัติ	ศิลปะ วิจารณ์	ประวัติ ศาสตร์ศิลปะ	สุนทรีย ศาสตร์
ชั้น ป.5	หน่วยที่ 1 พื้นฐานงานศิลป์	ศ 1.1 ป.5/1	-	✓	-	✓	-	✓
		ศ 1.1 ป.5/2	✓	-	✓	-	-	
		ศ 1.1 ป.5/6	✓	-	✓	-	-	
		ศ 1.1 ป.5/7	-	✓	-	✓	-	
	หน่วยที่ 2 สร้างสรรค์งานศิลป์	ศ 1.1 ป.5/3	✓	-	✓	-	-	
		ศ 1.1 ป.5/4	✓	-	✓	-	-	
		ศ 1.1 ป.5/5	✓	-	✓	-	-	
	หน่วยที่ 3 การสร้างสรรค์ งานศิลปะด้วยภูมิปัญญา	ศ 1.2 ป.5/1	-	✓	-	✓	-	
		ศ 1.2 ป.5/2	-	✓	-	-	✓	
	รวม		5	4	5	3	1	1
	ร้อยละ		55.56	44.44	50.00	30.00	10.00	10.00
	ชั้น ป.6	หน่วยที่ 1 สวยงามด้วยความสมดุล	ศ 1.1 ป.6/2	✓	-	✓	-	-
			ศ 1.1 ป.6/5	✓	-	✓	-	-
หน่วยที่ 2 สีตรงข้ามก็งามได้		ศ 1.1 ป.6/1	✓	-	✓	-	-	
		ศ 1.1 ป.6/6	✓	-	✓	-	-	
หน่วยที่ 3 2 มิติ สู่ 3 มิติ		ศ 1.1 ป.6/3	✓	-	✓	-	-	
หน่วยที่ 4 ปั้นแต่งเติม เพิ่มและลด		ศ 1.1 ป.6/4	✓	-	✓	-	-	
		ศ 1.1 ป.6/7	✓	-	✓	-	-	
หน่วยที่ 5 ภาพนี้มีความหมาย		ศ 1.1 ป.6/7	✓	-	✓	-	-	
หน่วยที่ 6 ทัศนศิลป์สะท้อนชีวิต		ศ 1.2 ป.6/1	-	✓	-	✓	-	✓
		ศ 1.2 ป.6/2	-	✓	-	✓	✓	-
	ศ 1.2 ป.6/3	-	✓	-	-	✓	-	
รวม		7	3	7	2	2	1	
ร้อยละ		70.00	30.00	58.33	16.67	16.67	8.33	
รวมทั้งสิ้น		40	34	40	29	6	17	
ร้อยละ		54.05	45.95	43.48	31.52	6.52	18.48	

จากการวิเคราะห์หน่วยการเรียนรู้จากหนังสือเรียนทัศนศิลป์ ในระดับประถมศึกษาที่มีจำหน่ายในท้องตลาดของสำนักพิมพ์ต่าง ๆ พบว่า

1.5.2.1 หนังสือเรียนทัศนศิลป์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ตามแนวคิดของชาปแมน หน่วยการเรียนรู้ให้ความสำคัญด้านการแสดงออกมากกว่าการตอบรับงานศิลปะในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1, 2, 5 และ 6 ดังนี้

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 การแสดงออกร้อยละ 83.33 การตอบรับร้อยละ 16.67

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 การแสดงออกร้อยละ 68.75 การตอบรับร้อยละ 31.25

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 การแสดงออกร้อยละ 55.56 การตอบรับร้อยละ 44.44

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 การแสดงออกร้อยละ 70.00 การตอบรับร้อยละ 30.00

ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 4 หน่วยการเรียนรู้ให้ความสำคัญด้านการตอบรับมากกว่าการแสดงออก ดังนี้

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 การแสดงออกร้อยละ 36.36 การตอบรับร้อยละ 63.64

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 การแสดงออกร้อยละ 36.36 การตอบรับร้อยละ 63.64

1.5.2.2 หนังสือเรียนทัศนศิลป์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ตามแนวคิดของเบทส์ หน่วยการเรียนรู้ให้ความสำคัญศิลปะปฏิบัติมากกว่า ศิลปวิจารณ์ ประวัติศาสตร์ศิลป์ และสุนทรียศาสตร์ ดังนี้

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ศิลปะปฏิบัติร้อยละ 71.42 ศิลปวิจารณ์ร้อยละ 14.29 สุนทรียศาสตร์ร้อยละ 14.29 และประวัติศาสตร์ศิลป์ไม่ได้ระบุไว้

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ศิลปะปฏิบัติร้อยละ 55.00 ศิลปวิจารณ์ร้อยละ 25.00 สุนทรียศาสตร์ร้อยละ 20.00 และประวัติศาสตร์ศิลป์ไม่ได้ระบุไว้

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ศิลปะปฏิบัติร้อยละ 50.00 ศิลปวิจารณ์ร้อยละ 30.00 สุนทรียศาสตร์ร้อยละ 10.00 และประวัติศาสตร์ศิลป์ร้อยละ 10.00

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ศิลปะปฏิบัติร้อยละ 58.33 ศิลปวิจารณ์ร้อยละ 16.67 สุนทรียศาสตร์ร้อยละ 8.33 และประวัติศาสตร์ศิลป์ร้อยละ 8.33

ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 4 หน่วยการเรียนรู้ให้ความสำคัญศิลปวิจารณ์มากกว่าศิลปะปฏิบัติ ประวัติศาสตร์ศิลป์ และสุนทรียศาสตร์ ดังนี้

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ศิลปวิจารณ์ร้อยละ 46.43 ศิลปะปฏิบัติร้อยละ 28.57 สุนทรียศาสตร์ร้อยละ 21.43 และประวัติศาสตร์ศิลป์ร้อยละ 3.57

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ศิลปวิจารณ์ร้อยละ 33.33 ศิลปะปฏิบัติร้อยละ 26.67
สุนทรียศาสตร์ร้อยละ 26.67 และประวัติศาสตร์ศิลป์ร้อยละ 13.33

ทั้งนี้ในภาพรวมหนังสือเรียนทัศนศิลป์ตามแนวคิดของซามแมนให้ความสำคัญด้านการแสดงร้อยละ 54.05 และด้านการตอบรับร้อยละ 45.95 และตามแนวคิดของเบทส์หนังสือเรียนทัศนศิลป์ให้ความสำคัญศิลปะปฏิบัติ ร้อยละ 43.48 ศิลปวิจารณ์ ร้อยละ 31.52 ประวัติศาสตร์ศิลป์ ร้อยละ 6.52 และสุนทรียศาสตร์ ร้อยละ 18.48

1.5.3 งานวิจัย เมื่อศึกษางานวิจัยได้พบ ประเด็นปัญหาของการเรียนการสอนศิลปะศึกษา สอดคล้องกับ ความคิดเห็นของนักวิชาการศิลปะศึกษาที่แสดงว่า ศิลปะศึกษาหรือทัศนศิลป์ยังคงประสบปัญหา ดังนี้

คำรณ หล้าเจริญสุข (2540) วิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของครูศิลปะศึกษาเกี่ยวกับการสอนศิลปะศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยอิงแนวคิดการสอนของอาเธอร์ เอฟแลนด์ (Arthur D.Efland) พบว่า ครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา มีความเชื่อเรื่องการสอนศิลปะโดยให้ความสำคัญเรื่องการแสดงออก คือ การสอนศิลปะปฏิบัติให้ความสำคัญกับผู้สร้างงานศิลปะในขณะที่ด้านการตอบรับงานศิลปะในฐานะผู้ชมผลงานศิลปะถูกละเลยไม่ได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับนักเรียน

ศุภีพร วงษ์สุวรรณ (2543) วิจัยเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาครูศิลปะศึกษาระดับประถมศึกษาตามแนวคิดศิลปะศึกษาแบบดีบีเออี ของครูผู้สอนศิลปะศึกษาในระดับประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ครูศิลปะศึกษาให้ความสำคัญกับการสอนศิลปะปฏิบัติมาก ละเลยกับการสอนศิลปะวิจารณ์ ประวัติศาสตร์ และสุนทรียะ

คณิงหา สุภานันท์ (2544) วิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของครูศิลปะศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาตามทฤษฎี DBAE ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่า ครูศิลปะศึกษาให้ความสำคัญกับการสอนศิลปะปฏิบัติมาก ละเลยกับการสอนศิลปะวิจารณ์ ประวัติศาสตร์ และสุนทรียะ

อำนาจ เย็นสบาย (2545: 16-18) กล่าวถึงปัญหาในการเรียนการสอนศิลปะศึกษา สรุปว่า ปัญหาการสอนศิลปะเด็กในโรงเรียนใช้วิธีสอนแบบให้เด็กเป็นศิลปิน ให้คนที่มีความสามารถแบบศิลปินแต่ไม่มีความเข้าใจในกระบวนการเรียนการสอนเด็กมาสอนศิลปะ ครูศิลปะให้เด็กเป็นเครื่องมือในการแสวงหาชื่อเสียงโดยเชื่อว่าจำนวนรางวัลเป็นการบอกระดับผลสำเร็จของการเรียนการสอน

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2545: 22) กล่าวถึงปัญหาในการเรียนศิลปศึกษา สรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมา ยังไม่ได้ส่งผลให้นักเรียนเกิดความคิดอันเป็นเหตุเป็นผล การจัดการเรียนการสอนต้องให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนจากประสบการณ์ด้านศิลปวิจารณ์ ให้เด็กได้มีโอกาสได้แสวงหาความคิด วิเคราะห์จำแนกหาเหตุผลจากผลงานศิลปะ ให้นักเรียนได้ค้นหาว่าศิลปะมีความหมายต่อตัวเขาเช่นไร พร้อม ๆ กับการให้ประสบการณ์ด้านสุนทรีย์ การรับรู้เชิงความงาม ความเจ็บแสบฉับไวด้านความรู้สึก อารมณ์

จุฑาทิพย์ เอี่ยมปิยะกุล (2552) ศึกษาเรื่อง การใช้คำถามในการเรียนการสอนของครูศิลปะระดับประถมศึกษา โรงเรียนสาธิต สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา พบว่า การใช้คำถามในการเรียนการสอนของครูระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ประเภทคำถามที่ครูใช้มากที่สุด คือ คำถามประเภทกำหนดทิศทางแบบลักษณะปลายปิดที่มีคำตอบเดียว

สรุปได้ว่าจากงานวิจัยดังกล่าว การเรียนการสอนศิลปศึกษา หรือทัศนศิลป์ในโรงเรียนยังไม่สามารถส่งผลให้นักเรียนบรรลุจุดมุ่งหมายของศิลปศึกษาได้คือ 1. พัฒนานักเรียนด้านพุทธิสัย เกี่ยวกับเรื่องความรู้ ความเข้าใจ การวิเคราะห์ พิจารณาโต้สวนอันเป็นเหตุเป็นผล 2. พัฒนานักเรียนด้านทักษะพิสัย เกี่ยวกับการปฏิบัติงานศิลปะ และ 3. พัฒนานักเรียนด้านจิตพิสัย เกี่ยวกับเรื่องความรู้สึก อารมณ์ การรู้ซึ่งเห็นคุณค่าถึงความดี และความสวยงาม ซึ่งการพัฒนาทั้ง 3 ด้านดังกล่าว ต้องพัฒนาแบบองค์รวม หากการจัดการเรียนการสอนมุ่งเน้นหรือให้ความสำคัญการสอนศิลปะปฏิบัติในด้านทักษะพิสัย ย่อมส่งผลให้การรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนบกพร่อง ความเป็นศาสตร์ของศิลปศึกษาหรือทัศนศิลป์ยังไม่สามารถสร้างนักเรียนได้จริง

2. การรับรู้ทางศิลปะ

2.1 ความหมายของการรับรู้ทางศิลปะ

นักวิชาการด้านศิลปศึกษา ได้กล่าวถึงความหมายของ การรับรู้ทางศิลปะ ไว้ดังนี้

อารี สุทธิพันธุ์ (2532) การรับรู้ทางศิลปะมีระดับแตกต่างกันตามความสนใจ ความเข้าใจ และความคิดในการพินิจวิเคราะห์สิ่งที่เห็น มนุษย์จะตอบรับผลงานศิลปะที่มองเห็นเป็นความรู้สึก

พีระพงษ์ กุลพิศาล (2533) การมองเห็นรูปทรงที่เป็นศิลปะและพยายามทำความเข้าใจกับรูปทรงที่มองเห็นนั้น ๆ เป็นอาการที่ลึกซึ้งกว่ากระบวนการใช้สายตาตามปกติธรรมดาและยังเกี่ยวข้องไปถึงการทำงานของสมอง และระบบประสาทของผู้ดู ซึ่งกำลังรับรู้ข้อมูลต่าง ๆ จากประสาทสัมผัสอีกด้วย

อำไพ ตีรณสาร (2543) กล่าวถึงการรับรู้ทางศิลปะไว้ว่า ในการเรียนศิลปะนั้น การรับรู้ที่เป็นหลักพื้นฐาน คือ การรับรู้ทางตาเป็นการมองอย่างมีจุดหมาย และมองอย่างสร้างสรรค์ เพื่อเป็นข้อมูลในการเรียนรู้ และเป็นทรัพยากรเบื้องต้นไว้คัดสรรเพื่อปรับใช้ในการสร้างผลงานศิลปะ และต้องอาศัยการคิดซึ่งเป็นกระบวนการจัดการกับสิ่งที่รับรู้มาจากโลกภายนอก เป็นขั้นตอนเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้เดิมกับประสบการณ์ใหม่

เฟลด์แมน (Feldman, 1992 อ้างถึงใน Bates, 2000: 209) การรับรู้ทางศิลปะ คือ ปฏิบัติการเชิงสร้างสรรค์ทางจิตวิทยาเกิดจากการมองเห็นที่ได้รับการกระตุ้นด้วยรูปทรงศิลปะ

แฮร์รี่ บรอดี้ (Harry Broudy, 1972 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2543 : 62) กล่าวว่า การรับรู้ทางศิลปะ คือ ความรู้ซึ่งอย่างมีสุนทรีย์ (Aesthetic Apprehension) และการวิเคราะห์ส่วนต่าง ๆ (Analysis into Parts) ก่อให้เกิดความรักรู้แจ้ง (Enlightened Cherishing) และเห็นคุณค่า

มิลเลอร์ (Miller, 1973: 135-150) การรับรู้ทางศิลปะ เป็นการรับรู้รูปภาพ ซึ่งมีความแตกต่างไปจากการรับรู้วัตถุอื่น เพราะการรับรู้รูปภาพนั้นจะมีความหมาย 2 ชนิดด้วยกัน คือ รับรู้ภาพในความหมายที่เป็นวัตถุนบนพื้นผิวราบชนิดหนึ่ง และยังคงรับรู้ความหมายของข้อมูลที่ปรากฏอยู่บนพื้นผิวของวัตถุพื้นผิวนั้นด้วย

ชาปแมน (Chapman, 1978: 66) การรับรู้ทางศิลปะ คือ ความสามารถที่นำไปสู่การมองเห็นรูปแบบเชิงทัศน (Visual Form) เป็นการค้นหาเพื่อการแสดงออก และการตอบรับถึงความหมายของรูปแบบเชิงทัศนนั้น

ความหมาย ของ “Form” ในพจนานุกรมศัพท์และเทคนิคทางศิลปะ ของ ไมเยอร์, ราล์ฟ (2540: 345 แปลโดย มะลิฉัตร เอื้ออานันท์) หมายถึง 1. รูปแบบที่ศิลปินใช้ในการนำเสนอเรื่องราว หรือเนื้อหา ในผลงานสร้างสรรค์ของเขา รูปแบบนี้เป็นผลรวมของการจัดองค์ประกอบหรือการออกแบบ และการใช้วัตถุ หรือวัสดุในการสร้างสรรค์ผลงาน และ 2. ในความหมายที่สามัญกว่านั้น หมายถึง รูปร่างของมวลซึ่งอาจเป็นเดี่ยว หรือรวมกันเป็นหมู่ในงานศิลปะ เรียกได้ว่า เป็นรูปแบบของมวลนั้น

แฮมเบลน (Hamblen, 1984: 20) การรับรู้ทางศิลปะ เป็นการเกี่ยวพันเชื่อมต่อของรูปแบบเชิงทัศน (Visual Form) โดยเป็นผู้สร้างงานศิลปะและนำความจริงของการตอบรับจากการมองเห็นรูปแบบเหล่านั้นออกมา สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดรูปแบบและการสังเกตสิ่งอื่น ๆ เป็นการใช้ประโยชน์ฐานะผู้สร้าง และผู้ชม

อดัมส์ (Adams, 1985:12-15) กล่าวว่า เป็นการรับรู้ศิลปะวัตถุอย่างสุนทรีย์จากการได้รับการฝึกการมอง (รับรู้ทางตา) เพื่อการแสดงออก

สรุปได้ว่า การรับรู้ทางศิลปะหมายถึง ความสามารถที่เกิดขึ้นได้เมื่อนักเรียนมองเห็นงานศิลปะแล้วเกิดการตอบรับโดยเชื่อมโยงประสบการณ์ และความคิดเห็นส่วนตัวเข้าด้วยกัน อันนำไปสู่การพิจารณาถึงความงาม และเหมือนจริง โดยมุ่งความสนใจเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายที่ศิลปินต้องการแสดงออก วิเคราะห์โครงสร้างส่วนประกอบต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดรูปแบบและรูปร่าง รูปทรงทางศิลปะในงานศิลปะชิ้นนั้น เป็นการรับรู้เชิงวิเคราะห์ ตอบรับแสดงความคิด อารมณ์ ความรู้สึก ความเข้าใจนี้เองนำไปสู่ความซาบซึ้ง หรือเห็นคุณค่าของงานศิลปะ

2.2 ลักษณะผู้มีการรับรู้ทางศิลปะ

การเรียนศิลปะโดยเฉพาะอย่างยิ่งทัศนศิลป์ เรื่องของการรับรู้ทางศิลปะจึงเป็นเรื่องของการรับรู้ที่ต้องอาศัยการรับรู้ทางตา และความเข้าใจกับรูปทรง (Visual Form) ที่มองเห็น คอสเตอร์ (Koster, 2001:181-183) นักวิชาการศิลปศึกษาของสหรัฐอเมริกาได้นำเสนอระดับการตอบรับสุนทรีย์ภาพของนักเรียนประถมศึกษา 3 ระดับคือ ระดับเริ่มต้น ระดับกลาง และระดับสูง ในแต่ละระดับประกอบด้วยความสามารถ 5 ด้านได้แก่ 1. ด้านความรู้สึก 2. ด้านการบรรยาย 3. ด้านการวิพากษ์ 4. ด้านประวัติศาสตร์ และ 5. ด้านเหตุและผล เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีลักษณะเป็นผู้มีการรับรู้ทางศิลปะเป็นสิ่งที่ครูผู้สอนควรจัดให้แก่ นักเรียน ดังตารางที่ 4

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4 ระดับการตอบรับสุนทรียภาพของนักเรียนประถมศึกษา 5 ด้าน

ระดับเริ่มต้น : ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2				
1. ด้านความรู้สึก	2. ด้านการบรรยาย	3. ด้านการวิพากษ์	4. ด้านประวัติศาสตร์	5. ด้านเหตุและผล
- สามารถอธิบายความรู้สึกด้วยปากเปล่า ใช้การเปรียบเทียบ และใช้คำอุปมาอุปไมย	- สามารถบรรยายวัตถุประสงค์ของการทำงานศิลปะได้	- สามารถจัดประเภทงานโดยใช้เรื่องราว สื่อทัศนธาตุและรูปแบบ	- สามารถระบุศิลปินและสถานที่ของงานได้	- สามารถเปรียบเทียบงานศิลปะไปยังวัตถุที่คุ้นเคย
- สามารถพูดถึงความรู้สึกได้	- สามารถระบุชื่อทัศนธาตุในงานศิลปะได้	- สามารถประยุกต์จัดหมวดหมู่รูปแบบ เช่น เป็นภาพทิวทัศน์, ภาพหุ่นนิ่ง และภาพเหมือนคน	- สามารถยกตัวอย่างศิลปะจากสถานที่ซึ่งแตกต่างกัน	- สามารถสร้างประโยคง่าย ๆ เกี่ยวกับ
- สามารถเขียนประโยคการตอบรับง่าย ๆ 1-2 ประโยค	- สามารถอ่านและเขียนคำเกี่ยวกับสี ทัศนธาตุ และเครื่องมือที่นักเรียนใช้	- สามารถประยุกต์การจัดหมวดหมู่รูปแบบพื้นฐานเช่น ภาพเหมือนจริง, ภาพไม่เหมือนจริง	- สามารถระบุจุดประสงค์ของงานศิลปะ	- สามารถสร้าง
- สามารถจินตนาการภาพของงานได้	- สามารถบรรยายลักษณะของงานศิลปะโดยใช้ศัพท์ทางศิลปะ	- สามารถระบุจุดประสงค์ของงานศิลปะ	- สามารถระบุงานที่มีความสมดุลและไม่มีสมดุล	- สามารถสร้าง
ระดับกลาง : ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3, 4 และ 5				
- สามารถอธิบายความรู้สึกด้วยปากเปล่า และเขียนโดยใช้การเปรียบเทียบและอุปมาอุปไมย	- สามารถบรรยายทัศนธาตุ, เนื้อหาของวัตถุ และสื่อที่ใช้ในการทำงานได้	- สามารถแยกประเภทงานต่าง ๆ ได้ รวมทั้งความสำคัญเกี่ยวกับรูปแบบหรือวัฒนธรรม	- สามารถจำแนกคัดเลือกงานศิลปะในแต่ละช่วงเวลา	- สามารถให้เหตุผลความเชื่อเกี่ยวกับศิลปะด้วยข้อมูลพื้นฐานที่สนับสนุนได้
- สามารถระบุปัจจัยที่เป็นผลกระทบต่อความรู้สึกเกี่ยวกับงานศิลปะ	- สามารถระบุและประยุกต์หลักการของการออกแบบได้	- สามารถประเมินงานศิลปะจัดประเภทได้ถูกต้อง	- สามารถอธิบายเหตุการณ์ทางสังคมประวัติศาสตร์และศาสนาได้อย่าง	- สามารถใช้ความรู้ที่มีเรื่องศิลปะเสนอความเชื่อเกี่ยวกับสมมติฐานที่ตั้งขึ้นได้
	- สามารถบรรยายส่วนประกอบของงานศิลปะได้		- คล่องแคล่ว	

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ระดับกลาง : ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3, 4 และ 5				
ด้านความรู้สึก	ด้านการบรรยาย	ด้านการวิพากษ์	ด้านประวัติศาสตร์	ด้านเหตุและผล
- สามารถเขียน ได้ 1 ย่อหน้าหรือ มากกว่าในการตอบรับ งานศิลปะ	- สามารถอ่านและ เขียนศัพท์ศิลปะ เพิ่มขึ้นและ สามารถใช้คำใน การเขียนแสดง การตอบรับ	- สามารถประเมินงาน ศิลปะและระบุ หลักเกณฑ์ที่ตัดสิน - สามารถเปรียบเทียบ งานศิลปะอื่น ๆ และ งานวรรณคดี, ดนตรี และเต้นรำ - สามารถระบุ สัญลักษณ์, ชื่อเรื่อง และสิ่งของอย่าง หลากหลายในการเลือก งานศิลปะ	- สามารถใช้สาระ อ้างอิงนำไปสู่ การค้นคว้าและ บันทึกเกี่ยวกับงาน ศิลปะที่คัดเลือก แล้ว - สามารถอภิปราย ศิลปะเชื่อมโยงไปสู่ เรื่องราวชีวิตของ ศิลปิน	
ระดับสูง : ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6				
- สามารถเขียนบรรยาย การตอบรับ ในระดับสูงเป็น รายบุคคลเพื่อนำไปสู่ การใช้ศัพท์ศิลปะ จำนวนมากเกี่ยวกับ การสัมผัสที่มีคุณภาพ - สามารถอธิบาย เชื่อมโยงไปสู่งานศิลปะ อื่น ๆ - สามารถเขียน ข้อความสั้น ๆ ได้อย่าง เป็นระบบ - สามารถสร้าง ภาพร่างที่สะท้อน จินตนาการเกี่ยวกับ งานศิลปะ	- สามารถเขียน หรือบรรยายงาน ศิลปะด้วยปาก เปล่าในประเด็น ชื่อเรื่องและ องค์ประกอบ ของการออกแบบ - สามารถรู้กว้าง เกี่ยวกับศัพท์, นิยามและ สาระสำคัญ - สามารถนำไปสู่ การค้นพบข่าวสาร ในศิลปะเมื่อ ต้องการ	- สามารถออกแบบ วิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งนำไปสู่การแบ่ง หมวดหมู่ และประเมิน งานศิลปะ - สามารถคัดค้าน การประเมินเกี่ยวกับ งานศิลปะที่อ้างอิง นำไปสู่เอกสาร - สามารถวิเคราะห์ ใช้สัญลักษณ์ และแก่น ของเรื่องที่เป็นบทบาท ของความหมาย	- สามารถรู้กว้าง เกี่ยวกับ การสร้างสรรค์ รูปแบบศิลปะ เมื่อเวลาผ่านไป - สามารถเลือกใช้ มุมมองเกี่ยวกับ การสร้างงานศิลปะ บนฐานประวัติศาสตร์, สังคม และเนื้อหา ของวัฒนธรรม - สามารถเขียนและ ค้นคว้าเชิงลึก วิเคราะห์ เปรียบเทียบเกี่ยวกับ งานศิลปะแสดงให้ เห็นยุคสมัย	- สามารถคัดค้าน ทฤษฎีหนึ่งตรงข้าม กับทฤษฎีอื่น ๆ - สามารถประยุกต์ ทฤษฎีเกี่ยวกับ ศิลปะไปสู่สถานการณ์ สมมติฐาน - สามารถประยุกต์ ทฤษฎีหนึ่งไปสู่ ทางออกการค้นหา หรือปัญหาของ ศิลปะ

สรุปจากระดับการตอบรับสุนทรียภาพของนักเรียนประถมศึกษา 5 ด้าน ในแต่ละด้านที่ระบุความสามารถของนักเรียนไว้ สามารถนำมากำหนดเป็นจุดประสงค์ในการพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีการรับรู้ทางศิลปะได้

2.3 แนวทางการพัฒนาความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ

นักวิชาการด้านศิลปะศึกษาหลายท่าน ได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะไว้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ศึกษาแนวคิดของนักวิชาการศิลปะศึกษา 3 ท่านได้แก่ โบรดี (Broudy, 1972) ชาปแมน (Chapman, 1978) และ เบทส์ (Bates: 2000) มีรายละเอียด ดังนี้

สุนทรียศึกษา (aesthetic education) ของแฮรี โบรดี (Harry Broudy, 1972 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2543: 62-69) มุ่งให้ใช้เป็นระบบการเรียนการสอนวิชาในกลุ่มศิลปะ เช่น สามารถนำไปวางแผนกับการเรียนการสอนทัศนศิลป์ ดนตรี ศิลปะการแสดง การเต้นรำ ฯลฯ สิ่งสำคัญของวิธีนี้อยู่ที่ประสบการณ์การรับรู้ที่มีศิลปะ (Artistic Perception) โบรดีจัดให้เป็นศูนย์กลางของสุนทรียศึกษา การรับรู้ที่มีศิลปะนี้ คือ การรับรู้ สองทางได้แก่ ความรู้ซึ่งอย่างมีสุนทรีย (Aesthetic Apprehension) และการวิเคราะห์เป็นส่วนต่าง ๆ (Analysis into Parts) สิ่งเหล่านี้จะก่อให้เกิดความรักอย่างรู้แจ้ง (Enlightened Cherishing) และ เห็นคุณค่า ทฤษฎีของโบรดีประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาคัดเลือกงานศิลปะ 2 ประเภท คือ 1. ศิลปะที่เป็นศิลปะแท้ (Serious Art) ได้แก่ ศิลปะในระบบ (Classic) และศิลปะนอกระบบ (Avant-Garde) และ 2. ศิลปะมวลชน (Popular Art)

ขั้นที่ 2 ครูผู้สอนเลือกงานศิลปะที่มีมาตรฐาน 4 ด้าน คือ 1. ด้านส่วนประกอบ การรับรู้ (Sensory Properties) 2. ด้านโครงสร้าง (Formal Properties) 3. ด้านความรู้สึก (Expressive Properties) และ 4. ด้านเทคนิค (Technical Properties)

ขั้นที่ 3 ครูผู้สอนเลือกสื่อเพื่อใช้ในการเรียนการสอน ผลงานศิลปะที่เลือกมี 5 ประเภท คือ 1. ประเภทส่วนประกอบรับรู้ 2. ประเภทโครงสร้าง 3. ประเภทความรู้สึก 4. ประเภทเทคนิค และ 5. ประเภทสุนทรีย

ขั้นที่ 4 ครูผู้สอนจัดประสบการณ์การแสดงออก 3 ด้าน คือ 1. ด้านศิลปะปฏิบัติ (จากวัสดุต่าง ๆ) 2. ด้านสุนทรีย (จากงานศิลปะที่เลือกสรร) 3. ด้านศิลปะวิจารณ์ (จากงานศิลปะที่เลือก)

ขั้นที่ 5 นักเรียนรับรู้เหมือนนักประวัติศาสตร์ด้านศิลปะ (Art Historian) นักวิจารณ์ด้านศิลปะ (Art Critic) และผู้รักความงาม (Aesthician)

ทฤษฎีสุนทรียศึกษาของโบรดี สิ่งสำคัญคือ การรับรู้ ในกรณีของทัศนศิลป์นั้น ได้แก่ การเห็นการรับรู้ด้วยตาเป็นหลัก การฝึกหรือแนะนำนักเรียนได้รับรู้โดยรวมและการรับรู้แบบแยกย่อยวิเคราะห์ส่วนต่าง ๆ โบรดีกล่าวว่า ถ้าบุคคลฝึกการรับรู้แล้ว จะก่อให้เกิดความรักในสุนทรียวัตถุอย่างรู้แจ้งด้วยเหตุผล มิใช่หลงมกตามคนอื่น

วิธีการเรียนรู้ศิลปะของซาปแมน

ซาปแมน (1978: 118-120) กล่าวว่า ศิลปะสร้างความรู้สึกให้กับนักเรียน เมื่อนักเรียนมีประสบการณ์กับศิลปะ ศิลปะเป็นพื้นฐานของการแสดงออกและการตอบรับต่อชีวิต ทั้งสองสิ่งนี้เกี่ยวข้องกับประสบการณ์การแสดงออก และการตอบรับ เป็นสิ่งที่พึ่งพากันและกัน และเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องคำนึงถึงในการกำหนดเป้าหมายสำหรับการเติมเต็มให้คนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และด้วยการศึกษาเกี่ยวกับศิลปะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม และการศึกษาเกี่ยวกับศิลปะต่อสังคม ซापแมน (1978:61, 90) ได้นำเสนอวิธีการเรียนรู้ศิลปะ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดสถานการณ์ต่าง ๆ จำแนกได้ 2 ลักษณะ คือ

1. การแสดงออก (Expressive) ประกอบด้วย

1.1 การแสวงหาแนวความคิด (Interception of an Idea) เป็นการกระตุ้นเร้าให้คำแนะนำ หรือสร้างแรงบันดาลใจ ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่จะแสวงหาแนวคิดในการแสดงออกทางศิลปะตามวิถีทางของตน

1.2 การวางแผนงานที่เหมาะสม (Elaboration and Refinement) เป็นการสนับสนุนให้นักเรียนคิดทบทวนเกี่ยวกับการคิด หรือการสร้างสรรคงานของตน เพื่อช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ หรือมีประสบการณ์ในการปรับปรุงหรือขยายแนวคิดให้กว้างขึ้น

1.3 การปฏิบัติงานการใช้สื่ออุปกรณ์ (Execution in a Medium) เป็นการสนับสนุนให้นักเรียนสามารถเลือกใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการแสดงออก ในการสร้างงานศิลปะได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับความคิดและสามารถถ่ายทอดออกมาได้ตามความต้องการ

2. การตอบรับ (Response) ประกอบด้วย

2.1 การสังเกตสิ่งที่ปรากฏ และลักษณะความละเอียดอ่อน (Perceiving Obvious and Subtle Qualities)

2.2 การอธิบายแหล่งที่มาของความรู้สึก (Interpreting Qualities as Sources of Feeling)

2.3 การตัดสินประสบการณ์การรับรู้ (Judging the Significance of Perceptual Experience)

ชาวแมนให้ความสำคัญกับการจัดสถานการณ์หรือกิจกรรมการแสดงออก และการตอบรับเท่าเทียมกัน และระบุว่า นักเรียนต้องมีพื้นฐานการรับรู้ทางศิลปะ การกระทำ และการสังเกตที่เป็นวิธีการที่ต่อเนื่อง

แนวคิดการจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษาแบบ DBAE (Discipline-Based Art Education) ของเบทส์ (Bates: 2000, 12-14)

เบทส์ ได้นำเสนอการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรูปแบบของการบูรณาการ โดยยึดหลักที่ว่า “ศิลปะ คือ ภาษาที่มองเห็น มนุษย์สามารถใช้สื่อสารถึงกันและกัน และมีความสัมพันธ์จากภายในสู่ภายนอก และจากภายนอกสู่ภายใน” เป็นแนวคิดแบบองค์รวม บนฐานความเชื่อที่ว่า

1. ศิลปะ คือ ภาษาแห่งการมองเห็น ซึ่งมนุษย์สามารถใช้ในการติดต่อสื่อสารถึงกันได้
2. การพูดเปรียบเทียบกับการสร้างสรรคงานศิลปะ ส่วนผลงานศิลปะที่ได้มีความสำคัญรองลงมา ซึ่งการสร้างแผนการสอนนั้นควรคำนึงถึงหลักสูตรเป็นสำคัญ
3. การเรียนการสอนเกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ และประวัติศาสตร์ศิลป์ จะช่วยให้เกิดพัฒนาการทางความคิด ทักษะ และเพิ่มพูนความรู้ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมในการ “พูด” โดยใช้ภาษาทางศิลปะ หรือการปฏิบัติงานศิลปะนั่นเอง
4. การสื่อภาษา และการทำความเข้าใจในภาษาทางศิลปะ มีความสัมพันธ์ทั้งภายในสู่ภายนอก และจากภายนอกเข้าสู่ภายใน คือ
 - 4.1 นักเรียนมีโอกาสที่จะแสดงตัวตน ที่แท้จริงได้โดยการปฏิบัติงานศิลปะ
 - 4.2 ในบทเรียนสามารถสอดแทรกกิจกรรมที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลป์เพื่อพัฒนาปัจจัยภายนอก
 - 4.3 จุดมุ่งหมายในกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงได้ว่าจะพัฒนาปัจจัยภายนอกสู่ภายใน หรือจากภายในออกสู่ภายนอก
5. ขอบเขตของสุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ และประวัติศาสตร์ศิลป์ มีได้ทั้งปัจจัยภายนอกและภายใน
 - 5.1 อิทธิพลที่มาจากภายใน
 - 5.1.1 สุนทรียศาสตร์
 - ฉันชอบทำอะไร
 - ฉันกำหนดคุณค่าศิลปะอย่างไร

- เพราะเหตุใดศิลปะจึงสำคัญต่อฉัน

5.1.2 ศิลปวิจารณ์

- ฉันเข้าใจและแสดงออกด้วยตนเองผ่านงานศิลปะอย่างไร
- ฉันกำลังพูดอะไรผ่านงานศิลปะของฉัน
- ฉันประเมินการทำงานของฉันอย่างไร

5.1.3 ประวัติศาสตร์ศิลป์

- ฉันเชื่อมโยงอย่างอื่นผ่านงานอย่างไร

5.2 อิทธิพลที่มาจากภายนอก

5.2.1 สุนทรียศาสตร์

สถานที่ที่แตกต่างกัน)

- อะไรเป็นศิลปะ (นิยามโดยประชาชนในวัฒนธรรม, เวลา และ

- เพราะเหตุใดศิลปะจึงมีคุณค่า

5.2.2 ศิลปวิจารณ์

- ฉันสามารถมีประสบการณ์และเข้าใจศิลปะอื่น ๆ อย่างไร
- สิ่งอื่น ๆ กำลังบอกอะไรแก่ฉัน
- ฉันสามารถประเมินค่า และเรียนรู้ศิลปะอื่น ๆ ได้อย่างไร

5.2.3 ประวัติศาสตร์ศิลป์

- มนุษย์แสดงออกผ่านงานศิลปะอย่างไร

6. ทุกคนสัมผัสศิลปะได้ ถ้าอิทธิพลเท่ากัน และเป็นอิทธิพลที่โน้มน้าวโดยการดำเนินชีวิต สามารถนำศิลปะไปเติมเต็มความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยแสดงให้เห็นภายในสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย

6.1 ศิลปะเป็นการแสดงออกของตัวเองอย่างแท้จริง

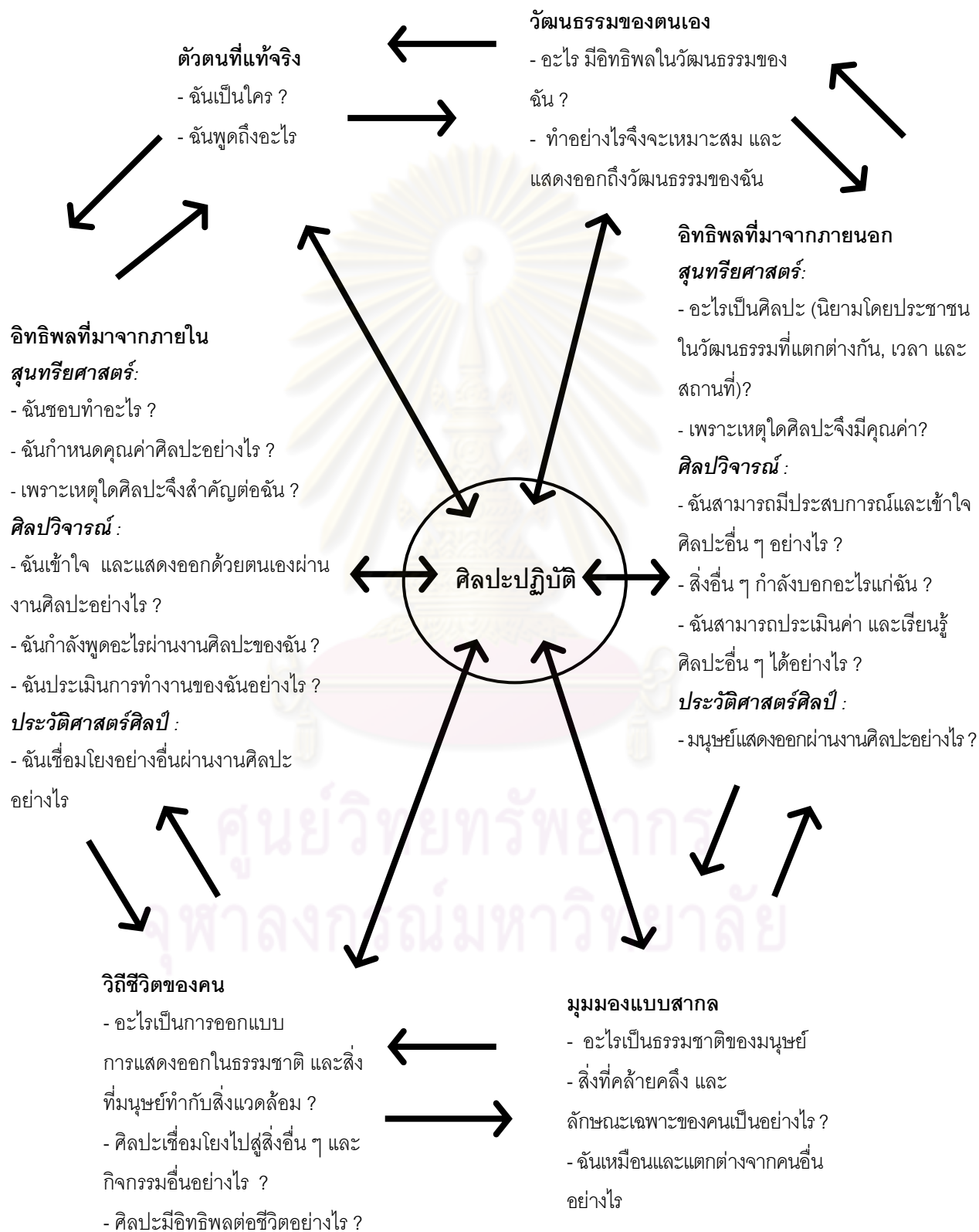
6.2 ศิลปะเป็นการแสดงออกของวัฒนธรรมตนเอง

6.3 ศิลปะเป็นการแสดงแบบสากลของมนุษยชาติ

6.4 ศิลปะเป็นการแสดงออกของการดำเนินชีวิตโดยทั่วไป

เบทส์ ได้นำเสนอแผนภาพไว้ ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนในรูปแบบของการบูรณาการตามแนวคิดของเบทส์

2.4 แนวคิด ทฤษฎีการจัดการเรียนการสอนประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพและศิลปะวิจารณ์

นักวิชาการด้านศิลปะศึกษาหลายท่าน ได้นำเสนอแนวคิดการจัดการเรียนการสอนประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพ และศิลปะวิจารณ์ ไว้ซึ่งมีความเชื่อว่า ถ้านักเรียนได้รับประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพและศิลปะวิจารณ์แล้วความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนจะเกิดขึ้นในการศึกษาครั้งนี้ ได้ศึกษาแนวคิดของนักวิชาการด้านศิลปะศึกษา 4 ท่านได้แก่ มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2543: 48) อัดัมส์ (Adams,1985) สมิธ (Smith,1968) และ เฟลด์แมน (Feldman, 1972) มีรายละเอียด ดังนี้

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2543: 48) ระบุว่า การรับรู้ทางทัศนศิลป์ เป็นพฤติกรรมที่นักวิชาการยอมรับกันว่า เป็นพฤติกรรมขั้นแรกที่สุดความสามารถในการเรียนทัศนศิลป์

อัดัมส์ (Adams,1985) ระบุว่า วิธีสอนศิลปะระดับประถมศึกษาให้เน้นการสนทนาโต้ตอบทางสุนทรียศาสตร์เข้ามาใช้สอนร่วมกับกิจกรรมศิลปะปฏิบัติในสตูดิโอ ทฤษฎีและวิธีการที่นำมาประยุกต์สอน ได้แก่ทฤษฎีรูปทรงนัย (Formalism) ของฟราย (Fry) และเบลล์ (Bell) หรือทฤษฎีทางศิลปะวิเคราะห์ของเฟลด์แมน (Feldman, 1970) เปปเปอร์ (Pepper, 1949) หรือสมิธ (Smith, 1970) หรือทฤษฎีอื่น ๆ ที่เน้นการพิจารณาถึงส่วนประกอบทางทัศนศิลป์ และหลักการจัดองค์ประกอบทางด้านทัศนศิลป์ ซึ่งไม่ค่อยจะมีผู้ใดนำทฤษฎีที่มีรากฐานมาจากปรัชญาค่ายมนุษยนิยมและจิตวิทยาเข้ามาใช้ในการสอนการสนทนาเชิงสุนทรียศาสตร์ในระดับประถมศึกษา ให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระเป็นความคิดเห็นส่วนตัวที่ไม่ต้องอาศัยความรู้หรือเกณฑ์หรือมาตรฐานทางศิลปะมากมายนัก สำหรับเด็ก ๆ แล้วควรได้เรียนรู้และเข้าใจถึงศิลปะจากการรับรู้อย่างมีสุนทรียภาพ เด็ก ๆ ควรได้รับการสอนให้รับรู้ศิลปะวัตถุอย่างสุนทรียภาพจากการได้รับการฝึกการมอง (รับรู้ทางตา) และตัดสินผลงานศิลปะจากประสบการณ์ที่หลากหลาย อัดัมส์ นำเสนอ 3 ขั้นตอนที่จะช่วยสร้างการรับรู้ทางสุนทรียภาพให้กับเด็ก ๆ ไว้ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การรับรู้และการแสดงออก (Sensuousness and Expression) ขั้นตอนนี้ การตอบรับ (Response) อย่างสุนทรียภาพของเด็กนั้นมีต่อเนื้อหา (Content) ของศิลปะวัตถุนั้น ผลงานศิลปะสามารถกระตุ้นเร้าความรู้สึกและอารมณ์ เด็กสามารถพูดคุยถึงอารมณ์ที่ผลงานนั้น ให้แก่ตน พฤติกรรมเช่นนี้ อัดัมส์อ้างว่า เบรสัน (Bersson, 1982) เรียกว่า พฤติกรรมการรับรู้เชิงสุนทรียภาพ (Sensuous Aesthetic Behavior) เบรสันระบุว่า ประสบการณ์สุนทรียภาพนั้น มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับจิตสำนึกของสภาพอารมณ์ เช่น ความรู้สึกกลัว เกลียด ความอ่อนโยน ความรัก หรือความรู้สึกแบบอื่น ๆ ที่มนุษย์รับรู้ได้ ส่วนแลงเจอร์ (Langer,1942)

กล่าวว่าผลงานศิลปะทำหน้าที่เป็นสื่อกลางให้กับการแสดงออกของความรู้สึกที่แท้จริง และผลงานศิลปะเป็นสื่อ ที่มีไวยากรณ์หรือตัวหนังสือนี้ส่งผ่านข้อมูลไปยังผู้ดู อัดัมส์แนะนำว่าครูควรใช้บทสนทนา (Dialogue) ที่ถามคำถามแบบปลายเปิดเป็นเครื่องช่วยเร้าการคิดเชิงจำแนก เช่นถามคำถามว่า “จิตรกรรมนี้ทำให้เรารู้สึกเช่นไรบ้าง” แม้แต่เด็กเล็ก ๆ ก็สามารถแสดงความรู้สึกของตนเอง ครูสามารถตั้งคำถาม เช่น “หนูรู้สึกอย่างไรกับโมนาลิซา” “หนูลองจินตนาการถึงเรื่องราวเกี่ยวกับผู้หญิงคนนี้ได้ไหม” “หนูลองบอกซิว่าสีหน้าของเธอและดวงตาทำให้หนูรู้สึกเช่นไร” “หนูคิดว่าจิตรกรเขาพยายามจะบอกอะไรกับหนูในภาพนี้”

ขั้นที่ 2 การบรรยาย (Description) เป็นขั้นตอนต่ำสุดในทฤษฎีของเฟลด์แมน สมิธ และอีกหลาย ๆ ทฤษฎีแต่อัดัมส์นำเสนอเป็นขั้นที่สอง เพราะเหตุผลที่ว่า การบรรยายนี้ต้องอาศัยเชาวน์ปัญญา เนื่องจากในขั้นนี้จะต้องมีการอธิบายถึงผลงานศิลปะในลักษณะที่อ้อมค้อม (Discursive) ทำนองว่าใช้การเปรียบเทียบ เปรียบเทียบ หรืออุปมาอุปไมย ขั้นตอนนี้แบ่งเป็นขั้นตอนย่อย ๆ 2 ขั้นตอน คือ 1. การบรรยายแบบสามัญ (Simple Description) ครูถามนักเรียนเพื่อนำนักเรียนสู่การตอบรับเชิงบรรจบ เช่น คำถามถึงประเภทของผลงานศิลปะที่นักเรียนเห็น (ว่าเป็นผลงานประเภทใด เช่น ภาพวาด จิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ งานจักสานถักทอ หรือเครื่องปั้นเผา) ในขั้นย่อยนี้ครูขอให้นักเรียนบรรยายถึงคุณสมบัติของส่วนประกอบทางทัศนต่าง ๆ เช่น เส้น สี รูปทรง พื้นผิว ของผลงานนั้น ๆ 2. การบรรยายถึงกลวิธี และเรื่องราวของผลงาน (Technical and Thematic Description) ครูนำการสนทนา ถามคำถามถึงกลวิธีหรือเทคนิคที่ศิลปินใช้ในการสร้างงานรวมทั้งวัสดุที่ใช้ในการสร้างผลงานนั้น และเรื่องราวที่แสดงในผลงาน ครูอาจถามคำถาม เช่น “ถ้าหนูมองผลงานนี้ดี ๆ หนูคิดว่าศิลปินใช้วิธีระบายสีแบบไหน ระบายแบบเคลือบสีไล่ทับบนสีที่บดแสง หรือระบายลงตรง ๆ ด้วยสีที่บดแสง” “นักเรียนคิดว่าศิลปินใช้พู่กันระบายหรือใช้เกรียงระบายสีภาพนี้” การสนทนาถึงเรื่องราวของผลงานนั้นครูอาจจะพูดถึงชื่อของผลงาน ครูอาจให้ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมา ระยะเวลาหรือยุคที่ผลงานถูกสร้างขึ้น สถานที่หรือแหล่งกำเนิดผลงานนั้น เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์โครงสร้าง (Formal Analysis) เป็นขั้นตอนของสุนทรียภาพระดับสูง ในขั้นนี้ครูเน้นการรับรู้ไปที่โครงสร้างหรือองค์ประกอบในผลงานศิลปะซึ่งรวมทั้งส่วนประกอบทางทัศนต่าง ๆ ที่ผูกโยงกันเป็นองค์ประกอบ จากการศึกษาด้านพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก อัดัมส์ กล่าวว่า เด็กวัย 8 ขวบหรือต่ำกว่า ยังไม่ได้ใจต่อองค์ประกอบในผลงานศิลปะ ดังนั้นเด็กเล็กระดับประถมศึกษาตอนต้น ครูอาจใช้ระบบนี้เพียง 2 ขั้นแรกและตัดขั้นสุดท้ายนี้ออกเสีย อัดัมส์แนะนำให้ใช้ขั้นที่สามนี้กับเด็กประถมศึกษาปีที่ 4 5 และ 6 อัดัมส์กล่าวว่าทฤษฎีของเฟลด์แมน เปปเปอร์ และสมิธ นั้นมีขั้นตอนการตัดสินผลงานศิลปะด้วย แต่ในระบบ

ของอดัมส์ไม่มีขั้นตอนนี้ เพราะเชื่อว่าเด็กยังไม่สามารถตัดสินผลงานศิลปะได้อย่างถูกต้องเหมาะสม แต่การสนทนาเกี่ยวกับปัญหาในขั้นที่สามนี้สามารถนำสู่การพูดคุยถึงทัศนคติ ความคิดเห็นว่าเด็กชอบ หรือไม่ชอบผลงานศิลปะ

สมิธ (Smith, 1968) ระบุขั้นตอนการบูรณาการระหว่างสุนทรียศาสตร์และศิลปะวิจารณ์ไว้ 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การบรรยาย (Description) เป็นการแจกแจงถึงชื่อต่าง ๆ ที่ใช้ระบุและจำแนกคุณสมบัติต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นในผลงานศิลปะที่ต้องสำรวจด้วยพหุปัญญาหรือการรู้คิด เช่น ผลงานนั้นเป็นวัตถุประเภทใด ภาพสามพับ ซิมโฟนี หรือนวนิยาย คือ พูดถึงวัสดุและกลวิธีใช้ และข้อมูลเกี่ยวกับบทบาททางสุนทรีย์ ถ้าสิ่งเหล่านี้มีให้เห็นในงานนั้น ขั้นตอนนี้จะเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ต่อไป ถ้าผลงานนั้นเป็นแบบแสดงลักษณะ (คือมองแล้วรู้ว่าเป็นคน สัตว์ หรือสิ่งของมิใช่รูปแบบนามธรรม) จะเป็นการบรรยายโดยใช้ความรู้ด้านเทพนิยาย ประวัติทางวัฒนธรรม หรืออะไรก็ตามที่จำเป็นต้องใช้ในการระบุเนื้อหาเรื่องราวที่สะท้อนให้เห็นในภาพ

ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นการพิจารณาส่วนประกอบทางทัศน และรายละเอียดต่าง ๆ ในผลงานศิลปะ วิจารณ์ว่าจัดองค์ประกอบอย่างไร การวิเคราะห์นี้เป็นการพูดถึงที่มาของลักษณะ สมิธใช้คำว่า การระบุลักษณะ ซึ่งให้ถึงคุณภาพของสุนทรีย์ในขณะที่คำว่า “บรรยาย” เป็นการระบุส่วนต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรม การระบุคุณลักษณะนี้เป็นการบรรยายเช่นกัน แต่ในเชิงคุณค่าและความรู้สึก และในขั้นการวิเคราะห์นี้มักจะใช้ถ้อยคำในลักษณะคุณศัพท์ เมื่อพูดถึงศิลปะ (ในขณะที่ขั้นบรรยายจะเป็นคำนามหรือชื่อศัพท์) โดยเสนอแนะการระบุทางสุนทรีย์ไว้ 3 ประการ คือ

1. ลักษณะต่าง ๆ ที่เห็นได้อย่างชัดเจนแม้พิจารณาอย่างผิวเผิน เช่น สีที่สด สีที่หม่น รูปร่างที่เป็นรูปเหลี่ยม หรือเหมือนจริงมิใช่คุณลักษณะเชิงสุนทรีย์เพราะคนทุกคนที่ดวงตาปกติย่อมมองเห็น ดังนั้นคุณลักษณะนี้มีใช้คุณสมบัติที่จะพิจารณาในขั้นนี้

2. ลักษณะที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับประเด็นของสุนทรียภาพ บางครั้งใช้ในสถานการณ์อื่น เช่น คำคุณศัพท์ “ประสานกลมกลืน” “บอบบาง” “สง่างาม” ลักษณะเหล่านี้ มิใช่จะเห็นพ้องต้องกันในหมู่นักวิจารณ์ บางคนสามารถเห็นถึง “จังหวะจะโคน” ในผลงานศิลปะ แต่บางคนก็ไม่เห็น ดังนั้นในจุดนี้จึงยากที่จะกำหนดให้แน่นอนไปว่าคำที่ควรใช้ควรเป็นเช่นไร

3. การระบุลักษณะสุนทรีย์อีกประการหนึ่ง เป็นประเภทที่มีความเหมาะสมมากที่สุด คือ การระบุในเชิงอุปมาอุปไมย เมื่อนักวิจารณ์กล่าวถึง “สีที่แผดกล้า” “ระดับสีที่เรืองรอง” “เคลือบไหวอย่างละห้อยสรว้อยเศร้า” “เส้นสายที่บิดเกร็ง” หรือ “ส่งความรู้สึก

ที่เย็นชาหมางเมิน” ถ้อยคำเชิงอุปมาอุปไมยนี้เป็นเรื่องของประสบการณ์ส่วนตัวของแต่ละคน ซึ่งมีความแตกต่างกันสมิทกล่าวเสริมว่า 1. การตัดสินใจอย่างสุนทรีย์โดยใช้ถ้อยคำเชิงอุปมาอุปไมยนั้น คนทั่วไปมีความเห็นว่าการเปรียบเทียบผลงานศิลปะอย่างรุนแรงเป็นเรื่องไม่เหมาะสม เพราะคนทั่วไปไม่เข้าใจว่าผู้พูด ๆ ถึงอะไรและไม่เข้าใจว่า ทำไมคนจึงวิจารณ์ในลักษณะนั้น 2. การตัดสินใจที่เปิดโอกาสให้นานาทัศนะนั้น ส่วนมากแล้วทัศนะมักจะไม่ต่างกันมาก แต่มักจะมีความใกล้เคียงอยู่ในระดับใกล้เคียงกันในเชิงคุณภาพ เช่น คนหนึ่งอาจประเมินว่า “สงบ” คนอื่น ๆ อาจประเมินว่า “เฉื่อย” มโนทัศน์ที่แสดงการรับรู้ทางสุนทรีย์นั้น ต้องการเพียงให้นักเรียนสามารถพูดแสดงความคิดเห็นที่เหมาะสมสอดคล้องกับผลงานและพูดอย่างใช้สติปัญญา และ 3. การใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบเชิงอุปมาอุปไมยมิใช่เป็นสิ่งที่ผิดธรรมชาติ การเปลี่ยนจากพูดบรรยายแบบที่เป็นรูปธรรมมาสู่อุปมาอุปไมย หรือกึ่งอุปมาอุปไมยนั้น เป็นการใช้ถ้อยคำที่ขึ้นอยู่กับ “ความสามารถและเจตนาบางประการที่จะเชื่อมโยงประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อชี้ว่า มีบางอย่างคล้ายคลึงกันเป็นความสามารถและเจตนาที่จะมองสำรวจ และทำให้สิ่งที่คล้ายกันนี้น่าสนใจ”

ขั้นที่ 3 การตีความ (Interpretation) เป็นการกล่าวถึงความหมายในผลงานศิลปะโดยรวม ซึ่งแตกต่างจากการตีความเป็นส่วน ๆ ดังที่ทำในขั้นวิเคราะห์กิจกรรม ในส่วนนี้อาจขยายความ สมิทอธิบายว่า การตีความมีความหมายและเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ตีความกับผลงานศิลปะ จึงควรระบุทั้งสิ่งที่คาดว่า ผู้วิเคราะห์จะพูดหรือไม่คาดว่าจะพูด ผลงานศิลปะที่มีภาพลักษณ์ของความเปล่าเปลี่ยว สิ้นหวัง น่าจะคาดได้ว่าผู้วิจารณ์อาจจะเอ่ยถึงคุณสมบัติประเภท “ซีมเซา” “ห่อเหี่ยว” “โศกสลด” “สีทึมทึบ” “เชื่องช้า” ฯลฯ แต่ก็ไม่จำเป็นต้องไป เพราะการให้คุณค่าอาจเปลี่ยนแปลงแขนงเป็นอื่นได้

ขั้นที่ 4 การประเมินผล (Evaluation) เป็นขั้นสรุปหาความดีงามของผลงานศิลปะ ค่าง่าย ๆ ที่พูดถึงผลงานศิลปะนั้น ๆ เช่น ดี เลว ที่มีรากฐานมาจากคุณภาพทางสุนทรีย์ การพูดถึงระดับของความเป็นเอกภาพ ความเข้มข้น หรือความลึกซึ้งซึ่งประการใดประการหนึ่งหรือหลาย ๆ ประการผสมผสานกัน

เฟลด์แมน (Feldman, 1972) ระบุขั้นตอนการวิเคราะห์ผลงานศิลปะเป็น 4 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 การบรรยาย (Description) ผู้วิเคราะห์งานศิลปะจะสำรวจสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏแก่สายตาผู้ดูในทันทีทันใด ได้แก่ สี รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว แสงเงา และวิเคราะห์ถึงเทคนิควิธีการที่ผู้ดูคิดว่าเป็นวิธีการ หรือเทคนิคที่ใช้ในการสร้างงานศิลปะนั้น

ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์โครงสร้าง (Formal Analysis) ผู้วิเคราะห์จะเชื่อมโยงสัมพันธ์สิ่งที่ผู้วิเคราะห์ได้สำรวจไว้ในขั้นแรก คุณภาพของเส้น รูปว่าง รูปทรง เพื่อให้เกิดการรับรู้องค์ประกอบทางศิลปะของผลงานนั้น ซึ่งจะเป็น “ข้อมูล” ให้กับการตีความและตัดสินผลงานต่อไป

ขั้นที่ 3 การตีความ (Interpretation) ผู้วิเคราะห์จะกล่าว หรือ แถลงถึงความหมายของผลงานศิลปะที่มีต่อตน ความหมายของศิลปะในที่นี้หมายถึง ความหมายของศิลปะที่มีต่อชีวิตความเป็นมนุษย์ โดยทั่ว ๆ ไป ในขั้นตอนนี้ผู้วิเคราะห์อาจหาข้อสันนิษฐานที่เกี่ยวกับความคิด หรือหลักการที่สามารถช่วยยืนยันว่าทำไมผลงานศิลปะนั้นมีผลต่อความคิดเห็นของตนเช่นนั้น

ขั้นที่ 4 การประเมินหรือตัดสิน (Evaluation or Judgment) เป็นขั้นตอนที่จำเป็นต้องมีการสืบสวน ตรวจสอบถึงเจตนาและผลที่เกิดของงานศิลปะชิ้นนั้นโดยการเปรียบเทียบกับงานศิลปะชิ้นอื่นที่คล้ายคลึงกัน พิจารณาว่ามันเหมือน หรือต่างกับงานศิลปะชิ้นอื่นในยุคสมัยเดียวกันเช่นไร เฟลด์แมนเน้นว่าการที่จะตัดสินงานศิลปะอย่างมีสุนทรียภาพนั้นจะต้องมีเหตุผล และใช้หลักเกณฑ์อย่างมีคุณธรรม เพราะการตัดสินนั้นเป็นปฏิบัติการที่สูงส่ง

จากแนวคิดของนักวิชาการด้านศิลปศึกษา ทั้ง 4 ท่าน ได้นำมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ เชื่อมโยงกับทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน เพื่อให้ได้หลักการของรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา แล้วจึงกำหนดเป็นขั้นตอนการเรียนการสอนซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของรูปแบบการเรียนการสอน

2.5 แนวทางและเครื่องมือวัดความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ

ความสามารถด้านการตอบรับ หรือตอบรับงานศิลปะเป็นเรื่องของการรับรู้ทางศิลปะที่ผ่านมามีงานวิจัยที่ศึกษาในเรื่องนี้ทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งได้สร้างเครื่องมือวัดความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะไว้ดังนี้

สาวิตรี จันทรสวัสดิ์ (2539: 63) ศึกษาการตอบรับงานศิลปะโดยการพูดของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ เครื่องมือที่สร้างและใช้ศึกษาการตอบรับงานศิลปะโดยการพูดของนักเรียน ประกอบด้วย 1. ภาพงานศิลปะ 2. ชุดคำถาม 3. แบบวิเคราะห์การตอบรับงานศิลปะโดยการพูด และ 4. แบบบันทึกคำพูดของนักเรียน

โดโนฟริโอ และโอดีน (D'Onofrio and Nodine, 1981: 14-23) ทำการวิจัยเรื่องการตอบรับของเด็กต่อผลงานจิตรกรรม เครื่องมือที่สร้างและใช้ศึกษาการตอบรับของเด็กต่อผลงานจิตรกรรม ประกอบด้วย 1. ชุดคำถาม 2. ภาพงานจิตรกรรม 3. เกณฑ์การบรรยายตามระดับการพัฒนาสุนทรียภาพของพาร์สัน (1977) และ 4. เกณฑ์การบรรยาย 12 ประเภทการรับรู้ทางศิลปะของพาร์สัน

หวาง และอิชิซากิ (Wang and Ishizaki, 2002: 373-392) ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาสุนทรียภาพในบริบทข้ามวัฒนธรรม กรณีศึกษาเกี่ยวกับความซาบซึ้งศิลปะในประเทศญี่ปุ่น ไต้หวัน และสหรัฐอเมริกา เครื่องมือที่สร้างและใช้วัดความซาบซึ้งศิลปะ ประกอบด้วย 1. ชุดคำถาม 2. ภาพงานจิตรกรรม และ 3. แบบการให้ค่าน้ำหนักคะแนนตามประเด็นข้อคำถาม

จากงานวิจัยดังกล่าว สรุปได้ว่า เครื่องมือวัดความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ ประกอบด้วย 1. ภาพงานจิตรกรรม 2. ชุดคำถาม 3. เกณฑ์การจัดระดับการรับรู้ทางศิลปะ 4. เกณฑ์จัดประเภทการรับรู้ทางศิลปะ และ 5. แบบบันทึกการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียน

สำหรับแนวทางการประเมินผลข้อเขียนด้านการรับรู้ทางศิลปะนั้น จอห์นสัน และคูเปอร์ (Johnson and Cooper, 1994) ได้เสนอแนะวิธีการประเมินผลที่เป็นข้อเขียนในการพิจารณาการรับรู้และตอบรับต่อผลงานศิลปะของนักเรียนไว้ 3 หมวด ดังนี้

1. ข้อความในลักษณะบรรยาย (Descriptive Items) ให้ขีดเส้นใต้ข้อความซึ่งมีลักษณะดังนี้
 - 1.1 ด้านการรับรู้ ได้แก่ ส่วนประกอบทางทัศน และองค์ประกอบศิลป์ คือ การอ้างอิงถึงเส้น พื้นผิว ลวดลาย จังหวะลีลา รูปร่าง ฯลฯ
 - 1.2 ด้านศัพท์ภาษา ได้แก่ วัตถุต่าง ๆ และสิ่งที่ปรากฏในผลงาน คือ บ้าน ผู้คน ทิวทัศน์
 - 1.3 ด้านกายภาพ ได้แก่ นุ่ม แน่นขนิบ
 - 1.4 ด้านความรู้สึก ได้แก่ สีที่ขี้ริ้ม ก้อนเมฆที่ดูนุ่มราวกับปุยนุ่ม หมอกควันที่เลื่อนราว หุบเขาที่สงบเงียบ
 - 1.5 ด้านแบบอย่าง ได้แก่ แบบนามธรรม แบบเหมือนจริง
 - 1.6 ด้านประวัติศาสตร์ ได้แก่ การอ้างอิงถึงข้อมูลทางประวัติศาสตร์เพื่อเพิ่มคุณค่าของผลงาน

2. ข้อความในลักษณะแสดงความคิดเชิงตีความ (Interpretive Ideas) ให้ขีดเส้นใต้ข้อข้อความ ซึ่งมีลักษณะดังนี้

2.1 ด้านการเปรียบเทียบ อุปมาอุปมัย คำพ้องความหมาย เช่น กลุ่มเมฆปกคลุมไปทั่วบริเวณดูเลือนลาง ให้ความรู้สึกเหมือนล่องลอยอยู่ในโลกแห่งความฝัน

2.2 ด้านการอ้างอิงเชิงสัญลักษณ์

2.3 ด้านแง่มุมต่าง ๆ ของผลงาน เช่น “ผู้หญิงกำลังจะ...” “หนูน้อยกำลังคิดถึง...”

2.4 ด้านตีความเกี่ยวกับอารมณ์ ความคิด และเจตนาอารมณ์ เช่น “มันทำให้ฉันรู้สึกสงบ” “มันดูราวกับ...”

2.5 ด้านเจตนาอารมณ์ของศิลปิน เช่น “มันดูราวกับว่าศิลปินต้องการจะปลุกจิตสำนึกของเราว่าชีวิตจริงนั้นไม่จริง”

2.6 ด้านประเด็นทางประวัติศาสตร์ เช่น “จิตรกรรมชิ้นนี้ถ่ายทอดถึงเรื่องราวของการต่อสู้เพื่อเสรีภาพ”

3. ข้อความในลักษณะการตอบรับเชิงประเมินผล (Evaluative Response) ให้ขีดเส้น 3 เส้นใต้ข้อความนั้น ซึ่งมีลักษณะดังนี้

3.1 ข้อความที่แสดงถึงการตัดสินด้วยความพึงพอใจ และสำนวนที่แสดงถึงความชอบหรือไม่ชอบ เช่น “ฉันชอบงานจิตรกรรมนี้”

3.2 ข้อความที่สนับสนุนหรือไม่สนับสนุนสิ่งที่พบเห็นในผลงานนั้น เช่น “นี่เป็นผลงานจิตรกรรมที่เยี่ยมยอดที่สุด”

3.3 ข้อความที่บรรยายเกี่ยวกับคุณภาพของผลงาน เช่น “ยอดเยี่ยมจริง ๆ” “ดูแย่มาก”

3.4 ข้อความที่ระบุถึงการตัดสินเชิงคุณค่า เช่น “ภาพนี้น่าจะราคาสัก 3 ล้านบาท”

การประเมินนี้ เป็นเครื่องมือศึกษาการพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ หรือความสามารถในการเขียนวิจารณ์ผลงานศิลปะของนักเรียนแต่ละคน และเป็นหนทางให้รู้ว่าควรส่งเสริมความสามารถของนักเรียนในด้านใดอีกบ้าง

2.6 แนวทางการสร้างเครื่องมือวัดความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ

เครื่องมือที่ใช้วัดความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียน จากการศึกษางานวิจัยของ สาวิตรี จันทรสวัสดิ์ (2539) โดโนฟริโอ และโอดีน (D'Onofrio and Nodine, 1981) และ

หวาง และ อิชิซากิ (Wang and Ishizaki, 2002) สรุปเครื่องมือได้ 5 ชนิด แต่ละชนิดมีแนวทางการสร้างดังนี้

2.6.1 ภาพงานจิตรกรรม

คอสเตอร์ (Koster, 2001:175-176) กล่าวว่า ภาพงานศิลปะที่นำมาใช้ให้นักเรียนศึกษาต้องแสดงว่าเป็นตัวอย่างของงานศิลปะที่ดี และมาจากแหล่งของงานศิลปะ ดังนี้

2.6.1.1 งานศิลปะที่เป็นต้นฉบับ (Original Artworks) การนำศิลปะที่เป็นต้นฉบับควรเป็นทางเลือกแรก นักเรียนต้องการเห็นจังหวะแปร่ง แสงที่จับพื้นผิวแล้วสะท้อนและเปิดโอกาสให้เดินไปรอบ ๆ รูปปั้น การไปทัศนศึกษาพิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ งานแสดงศิลปะและการไปเยี่ยมศิลปินที่เป็นส่วนหนึ่งของงานศิลปะ

2.6.1.2 ภาพถ่ายจากต้นฉบับ (Fine Art Reproductions) เป็นสิ่งสำคัญอย่างไรก็ตามเพื่อให้นักเรียนมีการสัมผัสใกล้ชิดกับงานศิลปะ นักเรียนต้องการเห็นผลงานที่เขากำลังศึกษาอยู่ งานศิลปะนั้นควรจะอยู่ในห้องเรียนและในจิตใจของนักเรียน งานศิลปะควรจะเป็นที่คุ้นเคยและเป็นเสมือนเพื่อนเก่าซึ่งสามารถดำเนินการได้ ดังนี้

2.6.1.2.1 สื่อแผ่นป้ายโฆษณา (Posters) คือ การทำสำเนา งานศิลปะที่ดีสำหรับทุกห้องเรียนเพื่อแสดงผลงานชิ้นเอกที่มาจากหลายสถานที่หลายวัฒนธรรม ซึ่งมีค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อโปสเตอร์ตามขนาดที่พิมพ์ เพื่อใช้สำหรับการสนทนาในชั้นเรียน และการจัดแสดง

2.6.1.2.2 สื่อขนาดหนังสือ (Book-Sized) คือ สื่อสิ่งพิมพ์ขนาดกลางที่สมบูรณ์แบบสำหรับนักเรียนกลุ่มขนาดเล็กไว้ศึกษาในห้องเรียนศิลปะ สื่อเหล่านี้มักจะปรากฏในปฏิทินและในนิตยสาร

2.6.1.2.3 สื่อสิ่งพิมพ์ขนาดเล็ก (Mini-Print) เป็นสิ่งพิมพ์ขนาดโปสการ์ด (5 นิ้ว X 7 นิ้ว) ที่พิพิธภัณฑ์เป็นผู้ขายและจัดจำหน่าย สิ่งพิมพ์นี้สามารถตัดได้จากแคตตาล็อกและนิตยสาร ใช้แคตตาล็อกและนิตยสารเหล่านี้จัดกิจกรรม และเกมส์ทางศิลปะ

สำหรับการคัดเลือกประเภทภาพงานจิตรกรรมที่นำมาใช้ในงานวิจัยของสาวิตรี จันทรสวัสดิ์ (2539) โดโนฟริโอ และโอดีน (D'Onofrio and Nodine, 1981) และหวาง และอิชิซากิ (Wang and Ishizaki, 2002) มีดังนี้

สาวิตรี จันทรสวัสดิ์ (2539: 63) ใช้ภาพจิตรกรรม 3 ภาพ คือ 1. ภาพเหมือนจริง
2. ภาพกึ่งนามธรรม และ 3. ภาพนามธรรม

โดโนฟริโอ และโอดีน (D'Onofrio and Nodine, 1981: 14-23) ใช้ภาพงานจิตรกรรม 4 ภาพ คือ 1. ภาพความเพ้อฝัน 2. ภาพน่ารังเกียจ 3. ภาพการจัดองค์ประกอบ และ 4. ภาพความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสัตว์

หวาง และอิชิซากิ (Wang and Ishizaki, 2002: 373-392) ใช้ภาพงานจิตรกรรม 3 ภาพ คือ 1. ภาพเหมือนจริง 2. ภาพกึ่งนามธรรม และ 3. ภาพนามธรรม

จากภาพงานจิตรกรรมในงานวิจัยดังกล่าว วิเคราะห์แล้ว พบว่า

1. ภาพน่ารังเกียจ เป็นภาพประเภทเดียวกับภาพเหมือนจริง
2. ภาพความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสัตว์ และภาพการจัดองค์ประกอบ เป็นภาพประเภทเดียวกับภาพกึ่งนามธรรม
3. ภาพความเพ้อฝัน เป็นภาพประเภทเดียวกับภาพนามธรรม

ดังนั้น ภาพงานจิตรกรรมที่ใช้ในการทดสอบความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนมี 3 ประเภท คือ 1. ภาพเหมือนจริง 2. ภาพกึ่งนามธรรม และ 3. ภาพนามธรรม

2.6.2 ชุดคำถาม

ชุดคำถามในงานวิจัยของสาวิตรี จันทร์สวัสดิ์ (2539) โดโนฟริโอ และโอดีน (D'Onofrio and Nodine, 1981) และหวาง และอิชิซากิ (Wang and Ishizaki, 2002) เป็นคำถามประเภทปลายเปิด วิธีการสร้างคำถามกรมวิชาการ (2545: 75) สรุปไว้ดังนี้

2.6.2.1 คำถามทุกคำถามต้องให้สัมพันธ์กับเรื่องที่ต้องการประเมิน และตรงกับวัตถุประสงค์ของการประเมินหรือเป็นคำถามที่สามารถสอดคล้องกับข้อเท็จจริง

2.6.2.2 คำถามนั้นต้องชัดเจน ไม่คลุมเครือ มีคำตอบที่เหมาะสมถูกต้อง กล่าวคือ ถ้ากำหนดคำตอบตายตัวต้องแน่ใจว่าไม่มีคำตอบอย่างอื่น หรือมีเป็นส่วนน้อยมาก

2.6.2.3 คำถามนั้น ผู้ตอบต้องรู้จริงและตอบได้แต่ไม่ควรเป็นคำถามที่ไม่อยากตอบ

2.6.2.4 คำถามไม่ควรเป็นคำถามนำและชี้้นำคำตอบ

คำถามปลายเปิด 1 ชุด มีข้อคำถามหรือข้อกระทงหลายข้อ ซึ่งถ้านำมาใช้ในการทดสอบโดยให้นักเรียนเขียนคำตอบ แบบทดสอบนี้ จัดเป็นแบบสอบประเภทเขียนคำตอบ ยาวดี วิบูลย์ศรี (2549: 230-232) อธิบายไว้ว่า แบบสอบประเภทเขียนคำตอบ คือ เป็นแบบสอบที่ผู้สอบจะต้องเรียบเรียงแนวคิดและความรู้ผู้ถูกเป็นประโยคให้เป็นข้อความที่ชัดเจน แล้วเขียนเป็นคำตอบให้เหมาะสมกับความต้องการของคำถาม ข้อกระทงของแบบสอบโดยทั่วไปจะไม่จำกัดเสรีภาพของผู้ตอบในการเรียบเรียงความรู้ความคิด สำหรับกระบวนการสร้างแบบสอบนี้

ก็เช่นเดียวกับการสร้างแบบสอบถามประเภทปรนัย คือ ต้องมีการพัฒนาวัตถุประสงค์ของการเรียน การสอนที่ชัดเจน เตรียมโครงเรื่องขอเนื้อหา และข้อกระทงของแบบสอบถามความเรียงที่สร้างก็ต้อง ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการวัดในระดับต่าง ๆ

2.6.3 เกณฑ์การจัดระดับการรับรู้ทางศิลปะ

การจัดระดับการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนในงานวิจัยครั้งนี้ เป็นไปตามทฤษฎี พัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน (1987) ซึ่งมี 5 ระดับ และเกณฑ์การจัดระดับการรับรู้ ทางศิลปะ ได้ศึกษาเกณฑ์การให้คะแนนข้อกระทงแบบสอบถามความเรียงของเยาวดี วิบูลย์ศรี (2549: 246-247) ซึ่งอธิบายว่า ความสำคัญในการให้คะแนนข้อกระทงที่เป็นแบบสอบถามความเรียง จะต้องประเมินจากงานที่ให้นักเรียนกระทำ โดยประเมินไปตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้โดยปกติแล้ว เกณฑ์ที่จะใช้สำหรับการประเมินควรเป็นเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นล่วงหน้าก่อนดำเนินการสอบ และถ้า เป็นไปได้ก็ควรจะให้เกณฑ์ที่กำหนด ขึ้นนั้นเป็นส่วนหนึ่งของวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน ด้วย สำหรับลักษณะเกณฑ์อาจเป็นเพียงโครงเรื่องที่แสดงถึงรูปแบบของคำตอบของข้อกระทง คำถามแต่ละข้อคร่าว ๆ ในการจัดระดับการรับรู้ทางศิลปะ ใช้เนื้อหาของคำตอบเป็นเกณฑ์ เพื่อวัดการสังเกตกระบวนการคิด และความรู้สึกเมื่อนักเรียนมองภาพงานจิตรกรรม

เยาวดี วิบูลย์ศรี (2549: 250) ได้นำเสนอระบบมาตราของคะแนนที่ใช้กับแบบ สอบความเรียง สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระบบใหญ่ ๆ ด้วยกัน คือ มาตรานันตรภาค มาตรাজัดอันดับ และมาตรাজัดประเภทโดยแต่ละมาตรามีลักษณะที่สำคัญต่อไปนี้

มาตรานันตรภาค (Interval Scale) เป็นระบบของการให้คะแนนแต่ละ ช่วงมีขนาดเท่ากัน ในระบบนี้ ระยะห่างจากช่วงหนึ่งไปยังอีกช่วงหนึ่งจะต้องเท่ากันตลอด ในแต่ละสเกลของคะแนน ขั้นแรกผู้ตรวจจะต้องกำหนดเกณฑ์การให้ค่าน้ำหนักของคะแนนขึ้น ก่อน แล้วสร้างแบบฟอร์มการให้คะแนน ขั้นต่อไปเป็นการเขียนแนวคำตอบในประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องการให้มีการกล่าวถึงในการตอบ เพื่อให้ได้ใช้เป็นแนวทางประกอบการประเมินการให้ค่า น้ำหนักต่อไป

มาตรাজัดอันดับ (Ordinal Scale) สามารถนำมาใช้เรียงคำตอบของ แบบสอบถามความเรียงของนักเรียนทั้งหมดได้ แทนที่จะเป็นการให้ค่าน้ำหนักคะแนนในมาตรานันตรภาค ตามเกณฑ์ต่าง ๆ ผู้ตรวจจะอ่านคำตอบของนักเรียนทุกคนผ่านไปหนึ่งรอบ เพื่อที่จะได้ทราบ ลักษณะโครงสร้างของคำตอบโดยส่วนรวมทั้งหมด จากนั้นผู้ตรวจจะอ่านคำตอบของแต่ละคน อย่างละเอียดอีกครั้ง และจะจัดระดับคุณภาพของคำตอบจากที่เห็นว่าดีที่สุด เรียงลงไป ตามลำดับจนถึงคำตอบที่เห็นว่าใช้ไม่ได้มากที่สุด โดยพิจารณาถึงเกณฑ์ต่าง ๆ ทุกเกณฑ์ไป

พร้อม ๆ กัน คำตอบของผู้สอบก็จะได้รับการเรียงตามลำดับคุณภาพ จากนั้นผู้ตรวจให้คะแนน จะอ่านอย่างพิถีพิถันรอบและพยายามจัดลำดับที่แท้จริงให้ถูกต้องมากที่สุด หรือไม่ก็ให้ผู้ตรวจอีกคนหนึ่งช่วยตรวจให้คะแนน การตรวจและพิจารณาตัดสินให้คะแนนก็ต้องทำในลักษณะที่ไม่รู้ชื่อของผู้ตอบและไม่ทราบผลของการตรวจครั้งก่อน หรือไม่ทราบผลของผู้ตรวจอีกคนหนึ่ง จากนั้นจะนำลำดับที่ทั้งสองครั้งมาหาค่าเฉลี่ยและพิจารณาเปลี่ยนลำดับที่ออกมาเป็นระดับคะแนน

มาตราจัดประเภท (Nominal Scale) ถ้าหากผู้ตรวจต้องการที่จะแบ่งลำดับการให้คะแนนออกเป็นระดับ หรือจัดประเภทคำตอบผู้ตรวจก็สามารถที่จะใช้วิธีจำแนกคำตอบของผู้ตอบออกเป็นประเภท ๆ ตามลำดับของคุณภาพได้ โดยครั้งแรกสุดผู้ตรวจจะใช้วิธีอ่านคำตอบของผู้ตอบทุกคนให้ตลอด แล้วจึงอ่านอีกครั้งเพื่อจัดประเภทโดยใช้เกณฑ์ต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นเป็นหลักในการพิจารณาร่วมกันไปในคราวเดียว ระบบมาตราจัดประเภท มีลักษณะไม่ต่างไปจากมาตราจัดอันดับมากนัก เพียงแต่ว่าแทนที่จะเรียงลำดับลงไปเรื่อย ๆ ตามคำตอบของผู้สอบทุกคน กลับเรียงคำตอบของผู้สอบออกเป็นประเภท ๆ ตามที่ได้จัดหรือกำหนดไว้ก่อนแล้ว ในการตรวจให้คะแนนตามระบบนี้ ผู้ตรวจก็ต้องไม่ดูชื่อของผู้สอบเช่นกัน และในการตรวจก็อาจจะใช้ระบบคนเดียวตรวจเพื่อจัดแยกประเภท แล้วพิจารณาตรวจใหม่อีกครั้ง หรือไม่ก็ให้คนสองคนตรวจพิจารณาจัดแยกประเภท การตรวจจัดแยกประเภทนั้น จะต้องกระทำโดยยึดเอาเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ตั้งไว้เป็นหลักในการแบ่ง ไม่ใช่เป็นการเปรียบเทียบระหว่างผู้สอบด้วยกันว่าใครเก่งหรืออ่อนกว่าใคร

ถ้าพิจารณาเปรียบเทียบการให้คะแนนทั้งสามระบบแล้ว ระบบมาตราอันตรภาคเป็นระบบที่ต้องใช้เวลามากกว่าสองวิธีหลัง แต่ก็ป็นวิธีที่มีความเป็นปรนัยมากที่สุด นอกจากนี้ผู้ตรวจสามารถให้คะแนนได้อย่างมีความคงที่ในการตรวจมากที่สุด

2.6.4 เกณฑ์จัดประเภทการรับรู้ทางศิลปะ

ในงานวิจัยของ โดโนฟริโอ และโอดีน (D'Onofrio and Nodine, 1981) กล่าวถึงประเภทการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนตามแนวของพาร์สัน (1977) พร้อมระบุเกณฑ์ และตัวอย่างสำหรับการพิจารณาคำพูด หรือข้อความที่นักเรียนแสดงออกจากการดูภาพงานจิตรกรรม ซึ่งมีรายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 5 ประเภทการรับรู้ทางศิลปะ และเกณฑ์การบรรยายในแต่ละประเภท

ประเภทการรับรู้ทางศิลปะ	เกณฑ์การบรรยาย
1. การเชื่อมโยงความคิดส่วนตัว	เกณฑ์ เด็กบรรยายหยาบ ๆ โดยไม่เจตนาว่าเป็นความสัมพันธ์ ระหว่างการแสดงข้อคิดเห็นและประสบการณ์เฉพาะตัว ตัวอย่าง “ผู้ชายมีมือ.....มือของเขาเป็นมือลิง” “เขาทำมือนำเกลียด ดั่งนั้นจึงไม่มีใครจะมองที่มือ”
2. ความสนใจต่อเนื้อหา	เกณฑ์ เด็กเอาใจใส่หรือพูดเกี่ยวกับเนื้อหาสาระในภาพเท่านั้น ตัวอย่าง “.....นอกเหนือจากนี้แล้วมันมองดูเหมือนกับเรือ” “มันเกี่ยวกับประชาชนกำลังห้ามใครคนใดคนหนึ่ง”
3. ความสนใจต่อสี	เกณฑ์ เด็กตอบรับต่อสี น้ำหนัก หรือความสว่างของสี ตัวอย่าง “...ตอนกลางไม่มีสีในส่วนนั้น” “มันมีสีมากกว่านั้น...ในงานศิลปะ”
4. ความต้องการ ในเรื่องความจริง	เกณฑ์ เด็กวิพากษ์วิจารณ์แสดงข้อคิดเห็นได้อย่างดี สอดคล้องกับความเป็นจริงที่มองเห็น ตัวอย่าง “ส่วนนี้มองดูลานตา อย่างไรก็ดีตามก็คือ ความจริง” “ฉันจะทำให้มันใหญ่กว่านี้...เหมาะสมกับร่างกายทั่วไป ในการเห็นที่เกิดขึ้นกับเขา
5. คำนึงถึงสิ่งที่ปรากฏ แก่สายตา	เกณฑ์ เด็กแสดงความเชื่อด้วยตัวเอง และส่วนของศิลปิน ที่ปรากฏให้เห็น หรือสิ่งที่เหมือนกับวัฒนธรรม หรือช่วงหนึ่ง ของประวัติศาสตร์ ตัวอย่าง “มันเป็นสีเขียวไปไม่...เขา (ศิลปิน) ต้องการสี ที่สว่าง” “ฉันต้องการเริ่มต้นภาพบนขาตั้ง, ภาพ รูปนก”
6. ความสนใจต่อแบบแผน	เกณฑ์ เด็กกล่าวถึงแบบฉบับงานศิลปะ หรือความพอใจ เกี่ยวกับการจัดแบบอย่าง ตัวอย่าง “มันคือ แบบแผนที่ผิดปกติ”
7. ความสนใจ ต่ออารมณ์ความรู้สึก	เกณฑ์ เด็กตอบรับต่อเนื้อหาความรู้สึกที่ปรากฏ อยู่ในภาพวาดระบายสี ตัวอย่าง “ใช่ มันดูเหมือนใครบางคนที่กำลังตาย...เขาทั้งหลาย ทำทางเศร้า...ปฏิกิริยาของเขาทั้งหลาย”

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ประเภทการรับรู้ทางศิลปะ	เกณฑ์การบรรยาย
8. ความเอาใจใส่ในเรื่องเจตนาของศิลปิน	<p>เกณฑ์ เด็กเชื่อว่าศิลปินมีลักษณะเฉพาะ และสิ่งที่ต้องการ ” สิ่งนั้นเป็นวิธีการ”</p> <p>ตัวอย่าง “มันเป็นอย่างไร ศิลปินต้องการระบายสีเธอ” (ไม่มีคำอธิบายอื่น ๆ)</p>
9. ความเอาใจใส่ในเรื่องการสร้างสรรคิโนแ่งของความรูสึกนึกคิด	<p>เกณฑ์ เด็กเปลี่ยนแปลงง่ายเกี่ยวกับสิ่งที่ชอบ สิ่งที่ศรัทธากับความตั้งใจของศิลปินที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึก และยากต่อการเข้าถึง</p> <p>ตัวอย่าง “เล็กน้อย...ไม่จริง....ฉันไม่สามารถบอกความจริง อะไรที่มันเป็น”</p>
10. ความไม่เต็มใจต่อ การวิพากษ์วิจารณ์ งานวาดภาพระบายสี	<p>เกณฑ์ เด็กอึดอัดต่อการประเมินงาน เพราะว่า เจตนาเฉพาะ บุคคลไม่สามารถวิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างเหมาะสม</p> <p>ตัวอย่าง “บางที่มันคาดการณ์ไม่ได้ แต่เป็นบางสิ่งอาจจะทำได้”</p>
11. ความเอาใจใส่ในเรื่องของ ความเป็นตัวตนของศิลปิน	<p>เกณฑ์ เด็กตัดสินใจลักษณะบางสิ่งที่ศิลปินใช้เพราะว่า ต้องการเป็นต้นแบบ ความสนใจสำหรับพฤติกรรมกรรมมอง เป็นผลลัพธ์ของการตีความ</p> <p>ตัวอย่าง “ศิลปินต้องการสำหรับสิ่งที่แตกต่าง...ดังนั้น เขาสร้างมันขึ้นด้วยจิตใจของเขา”</p>
12. ความสนใจต่อการตัดสินใจ ในงานศิลปะ	<p>เกณฑ์ เด็กกล่าวอ้างลักษณะในภาพที่สามารถใช้ยืนยัน เจตนาของศิลปิน หรือล้อเล่นภายนอกจุดที่มองเห็น</p> <p>ตัวอย่าง “...เขาระบายสีเธอให้มองเห็นวิธีการคลุมด้วยผ้าสักหลาด”</p>

2.6.5 แบบบันทึกการรับรู้ทางศิลปะ

แบบบันทึกการรับรู้ทางศิลปะ เป็นสิ่งที่นักเรียนใช้สำหรับเขียนบรรยายขณะพิจารณาภาพงานจิตรกรรม จากการถามคำถามในชุดคำถาม ซึ่งจะเป็นข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์พิจารณาตามเกณฑ์การจัดระดับการรับรู้ทางศิลปะ และเกณฑ์จัดประเภทการรับรู้ทางศิลปะ

3. ทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน กับการจัดการเรียนการสอน

3.1 สารสำคัญของทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน

ไมเคิล เจ พาร์สัน (Michael J. Parsons) เป็นศาสตราจารย์และหัวหน้าภาควิชาศิลปศึกษาที่มหาวิทยาลัยแห่งรัฐโอไฮโอ ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นผู้เขียนหนังสือ How We Understand Art ที่นักวิชาการศิลปศึกษา และนักวิจัยที่ศึกษาในเรื่องของการพัฒนาเด็กด้านสุนทรียภาพหรือการรับรู้ทางศิลปะใช้เป็นตำราศึกษาหาความรู้ พาร์สันเป็นผู้ร่วมส่งเรื่องตีพิมพ์ใน Journal of Aesthetic Education ประกอบด้วยบทความในอนาคตเกี่ยวกับศิลปศึกษา ความรู้ความเข้าใจศิลปะ หลักสูตรบูรณาการ และการพัฒนาเด็กในศิลปะ

ทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพ (Aesthetic Development) ของพาร์สัน นำเสนอในปี 1987 เป็นรูปแบบที่พัฒนาจากการศึกษาในปี 1976 และ 1978 ลักษณะของการศึกษาในปี 1976 มีระดับการพัฒนาสุนทรียภาพ 4 ระดับ และปี ค.ศ. 1978 มีระดับการพัฒนาสุนทรียภาพ 6 ระดับ แต่ภายหลังได้ปรับปรุงเป็น 5 ระดับซึ่งถือเป็นพื้นฐานของการพัฒนาสุนทรียภาพ ลักษณะของระดับมีจุดเด่นบนพื้นฐานแนวโน้มเกี่ยวกับการตอบรับของสิ่งเหล่านี้ คือ เนื้อหา การแสดงออก สื่อ รูปร่างและรูปแบบ และการประเมินค่า พาร์สันมีความมุ่งมั่นเพื่อบรรลุผลสำเร็จในเรื่องการพัฒนาสุนทรียภาพ (Jo Chiung-Hua Chen, 1997: 15) บนพื้นฐานแนวคิดทฤษฎีเซวาร์ปีญญาของเพียเจท์ (Piaget's cognitive theory) และทฤษฎีพัฒนาจริยธรรมของค็อลเบอร์ก (Kohlberg's Moral Development Theory) (Fairchild, 1991: 268-269) พาร์สัน ได้วิจัยการทำงานศิลปะของเด็ก และได้เสนอแนะการเรียนรู้ศิลปะที่มีประสิทธิภาพ คือ การเรียนรู้ศิลปะต้องส่งเสริมท้าทายให้นักเรียนคิด มองดูงานศิลปะที่มีความหลากหลาย และให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ดึงความคิดออกมา จากงานวิจัยของพาร์สัน ได้กล่าวว่าการมองเห็น และการเข้าใจศิลปะของเด็กจะบรรลุระดับที่สูงขึ้นต้องมีระดับการพัฒนาสุนทรียภาพ ดังนี้

ระดับ 1 ความชื่นชอบ (Favoritism) เป็นลักษณะเบื้องต้นของการรับรู้ทางศิลปะ ในภาพรวม มีความพึงพอใจตามสัญชาตญาณ สนใจเป็นพิเศษ และความรู้สึกตอบรับสัมพันธ์กับเนื้อหาของภาพอย่างอิสระ การมองจะไม่ค่อยพบข้อบกพร่องในภาพ ไม่ว่าจะเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหา

หรือรูปแบบการวาด ขึ้นชอบสีที่จัดจ้านจะเรียนรู้เนื้อหาจากภาพ เช่น ระบุสิ่งที่ปรากฏในภาพ มีการเชื่อมโยงความคิดกับความทรงจำไปอย่างอิสระ ลักษณะทั่วไป คือ การยินดีเปิดใจรับโดยไม่ คำนึงว่าสิ่งนั้นมีความสัมพันธ์กันหรือไม่สัมพันธ์กัน

ในทางจิตวิทยา เป็นระดับที่มีการรับรู้มุมมองของผู้อื่นเพียงเล็กน้อย เป็นการรับรู้ จากประสบการณ์ตนเองล้วน ๆ ไม่มีอย่างอื่น และไม่มีการเปรียบเทียบใด ๆ

ในด้านสุนทรียศาสตร์ ภาพวาดเป็นสิ่งกระตุ้นประสบการณ์ที่ทำให้ ความเพลิดเพลินโดยไม่เกี่ยวกับภาพวาดนั้นสื่อถึงอะไร หรือภาพนั้นจะเป็นศิลปะนามธรรมหรือไม่ ความรู้สึกชอบภาพวาดก็เหมือนกับการตัดสินภาพนั้น และยากที่จะตัดสินให้ภาพหนึ่งภาพใดเป็น ภาพที่ดีหรือไม่ดี

ระดับ 2 ความงามและความจริง (Beauty and Realism) แนวคิดสำคัญ ของระดับนี้ คือ แนวคิดของเนื้อหา วัตถุประสงค์พื้นฐานของภาพวาดคือ การแสดงความคิด บางอย่างที่เป็นความจริง ภาพวาดที่มีคุณค่าต้องมีเนื้อหาที่น่าสนใจ และเป็นภาพเหมือนจริง ไม่เสริมปรุงแต่ง แสดงเนื้อหาในชีวิตประจำวัน ไม่เน้นจินตนาการและความเพ้อฝัน อารมณ์เป็น สิ่งที่ถูกนำเสนอแสดงออกมา เช่น รอยยิ้ม หรือท่าทาง ขึ้นชอบความงาม และรูปแบบที่เป็น ความจริงเท่านั้น ทักษะ ความอดทน ความเอาใจใส่ของศิลปินที่วาดภาพนั้นเป็นเรื่อง ที่น่าชื่นชม ความงาม ความจริง และทักษะนั้นเป็นวัตถุประสงค์สำหรับการตัดสินภาพวาด

ในทางจิตวิทยา ระดับ 2 เป็นขั้นพัฒนาที่สูงขึ้นไปอีกระดับ เพราะเป็นการรับรู้ มุมมองของผู้อื่น ความคิดของการแสดงออกต้องการให้เห็นความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ทุกคน สามารถมองเห็น และสิ่งที่เป็นเพียงการระลึกรถึง

ในทางสุนทรียศาสตร์ ระดับ 2 เป็นขั้นพัฒนาที่สูงขึ้นไปอีกระดับ เพราะ สามารถวิเคราะห์ความแตกต่างบางประการเกี่ยวกับความสัมพันธ์การเห็นคุณค่าของความงาม จากบางสิ่งที่ไม่ใช่ความสัมพันธ์การเห็นคุณค่าของความงาม ตัวอย่างเช่น การตัดสินว่า ภาพของ เรอโนัวร์ (Renoir) เป็นภาพวาดที่ดีเพราะมีรูปสุนัขนั้นดูดี แต่ประการหลังนี้ กลายเป็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสุนัขนั้น ไม่ใช่รสนิยมของผู้ชมซึ่งเป็นระดับ 1 ในทำนองเดียวกัน สีของ พอล คลี (Paul Klee) นั้นสวย นี่เป็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสี ไม่ใช่ความชื่นชอบส่วนบุคคล

ระดับ 3 การแสดงออก (Expressiveness) เป็นความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง มุ่งพิจารณาเกี่ยวกับสิ่งที่ภาพวาดนั้นต้องการแสดงออก ภาพนั้นบอกเล่าเรื่องราว หรือ ประสบการณ์ที่เกิดขึ้น ให้ความรู้สึกมีความน่าสนใจภาพวาดนั้นก็ยังมีคุณค่า วัตถุประสงค์ของ การสร้างงานศิลปะคือ แสดงประสบการณ์อารมณ์ของคนบางคน ความงามของเนื้อหา

กลายเป็นเรื่องรองของสิ่งที่แสดงออก ความคิดสร้างสรรค์ ความแปลกใหม่ ความลึกซึ้งของความรู้สึกเป็นเรื่องใหม่ ๆ ที่น่าชื่นชม

ในทางจิตวิทยา ระดับ 3 เป็นขั้นพัฒนาที่สูงขึ้นไปอีกระดับ เพราะอาศัยการรับรู้ใหม่ของการตื่นตัวภายในของประสบการณ์อารมณ์ของผู้อื่น และเป็นความสามารถใหม่ในการสื่อสารทางอารมณ์จากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่ง นอกจากนี้ ยังเชื่อมโยงประสบการณ์ทางอารมณ์ของตนที่อยู่ภายในจิตใจของแต่ละคนให้แสดงออกมา

ในด้านสุนทรียศาสตร์ ระดับ 3 เป็นความก้าวหน้าเพราะช่วยให้เห็นความสอดคล้องกันระหว่างความงามเกี่ยวกับเนื้อหา ความเป็นจริงของรูปแบบ และทักษะของศิลปิน เปิดตาเปิดใจให้คนได้เห็นขอบข่ายงานที่กว้างขึ้น และเข้าใจดีขึ้นเกี่ยวกับระดับคุณภาพการแสดงผล

ระดับ 4 แบบอย่าง และรูปแบบ (Style and Form) ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งมีผลต่อแนวความคิดมากมายเกี่ยวกับภาพวาด ความสำคัญอยู่ที่ภาพวาดถูกจัดการในด้านพื้นผิว สี รูปร่าง ช่องว่างเพราะว่าสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่เห็นได้โดยทั่วไป และในด้านแบบอย่าง และความสัมพันธ์กับแบบอย่างเนื่องจากสิ่งเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรม สิ่งที่แสดงออกในศิลปะจะถูกตีความหมายอีกครั้งในประเด็นของรูปแบบ และแบบอย่าง และแนวความคิดโดยทั่วไปค่อนข้างจะมีสภาพความคิดเป็นส่วนตัว

ในทางจิตวิทยา เป็นขั้นการพัฒนาที่สูงขึ้นไปอีกระดับ ในที่นี้เป็นความสามารถในการรับรู้มุมมองเกี่ยวกับวัฒนธรรม สิ่งนี้เป็นความรู้ความเข้าใจที่ซับซ้อนมากขึ้นกว่าการเข้าใจความคิดของบุคคล ตัวอย่างเช่น เมื่อตีความหมายของงานศิลปะชิ้นหนึ่ง และสร้างความรู้สึกต่องานศิลปะนั้นด้วยตนเอง แล้วความรู้สึกนั้นยังเป็นส่วนหนึ่งของประเพณี

ในด้านสุนทรียศาสตร์ เป็นขั้นการพัฒนาที่สูงขึ้นไปอีกระดับ เพราะพบความสำคัญในวิธีการ รูปแบบ และแบบอย่าง รู้ข้อแตกต่างระหว่างเนื้อหา และอารมณ์ความรู้สึกอะไรเป็นความสำเร็จในงานศิลปะด้วยตัวตนเอง พบความสัมพันธ์ของภาพวาดกับประวัติศาสตร์และเป็นการแสดงออกประเภทที่มีความหมาย ช่วยให้การวิจารณ์งานศิลปะพบประโยชน์นำไปสู่การรับรู้ และมองเห็นการตัดสินสุนทรียภาพที่มีเหตุผล

ระดับ 5 ความเป็นตัวตน (Autonomy) ในระดับนี้ความสำคัญของความเข้าใจอย่างลึกซึ้งคือ แต่ละคนต้องมีแนวความคิดการตัดสินภาพวาด และมองเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมที่สร้างงานศิลปะให้มีความหมาย คุณค่าเหล่านี้เปลี่ยนแปลงไปตามประวัติศาสตร์

และปรับอย่างต่อเนื่องให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่ร่วมสมัย การตัดสินใจนี้เป็นความรู้สึกที่เป็นส่วนตัวและเพื่อสังคมที่มากขึ้น

ในทางจิตวิทยา เป็นขั้นการพัฒนาที่สูงขึ้นไปอีกระดับ เพราะว่าต้องมองในมุมมองของวัฒนธรรม ต้องใช้ความสามารถซักถามข้อสงสัยเกี่ยวกับมุมมองที่กำหนด เพื่อทำความเข้าใจด้วยตนเอง แล้วสามารถตอบคำถามเหล่านั้นได้ ซึ่งแสดงถึงมุมมองที่มีต่อวัฒนธรรม

ในด้านสุนทรียศาสตร์ เป็นขั้นการพัฒนาที่สูงขึ้นไปอีกระดับ เนื่องจากสามารถรับรู้ได้ว่า ความคาดหวังอาจจะสร้างความเข้าใจผิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม นอกจากนี้ จะมีความเข้าใจยิ่งขึ้นด้วยการปฏิบัติงานศิลปะ ทั้งด้านการสร้างสรรค์และการชื่นชมผลงานศิลปะ เป็นการตรวจสอบอีกครั้งอย่างต่อเนื่อง และปรับการตัดสินใจด้วยตนเองในสถานการณ์ทั่วไป เป็นการสำรวจคุณค่าสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป

คอสเตอร์(Koster, 2001:169) ได้สรุประดับพัฒนาการตามทฤษฎีของพาร์สัน ไว้ดังนี้

ระดับ 1 ความชื่นชอบ (Favoritism) ลักษณะที่ปรากฏ คือ

1. แสดงปฏิกิริยาต่อสิ่งที่กระตุ้นเห็นได้ชัด
2. แสดงความรู้สึกสนใจต่อสื่ออย่างชัดเจน
3. มองภาพงานศิลปะไม่ค่อยพบความบกพร่อง
4. ชอบภาพที่แสดงเรื่องราว
5. เชื่อมโยงภาพกับความทรงจำ
6. ตระหนักเล็กน้อยกับมุมมองของคนอื่น

ระดับ 2 ความงามและกับความจริง (Beauty and Realism) ลักษณะที่ปรากฏ คือ

1. ให้ความสำคัญกับศิลปะที่แสดงออกเป็นรูปร่างเหมือนจริง
2. ชื่นชมทักษะ และความเอาใจใส่ของศิลปิน
3. ตัดสินงานที่สื่อสารความจริง และเทคนิควิธีการที่สร้างงานได้ง่าย
4. แยกวัตถุจากแนวคิด หรือความรู้สึกของงาน
5. รับรู้ความแตกต่างมุมมองของคนอื่น ๆ

ระดับ 3 การแสดงออก (Expressiveness) ลักษณะที่ปรากฏ คือ

1. มองที่งานศิลปะสำหรับการสื่อให้เห็นประสบการณ์
2. ตัดสินงานศิลปะในสิ่งที่มีผลต่ออารมณ์
3. ประยุกต์ความคิดสร้างสรรค์ ความคิดริเริ่มและความรู้สึกที่ลึก

4. ไม่เชื่อว่าสามารถจะตัดสินงานศิลปะได้อย่างไม่มีอคติ
5. เห็นความงาม ความจริงและทักษะเป็นประเด็นนำไปสู่คุณค่าของงาน

ระยะที่ 4 แบบอย่างและรูปแบบ (Style and Form) ลักษณะที่ปรากฏ คือ

1. เห็นศิลปะเป็นสิ่งคม ไม่ใช่การบรรลุผลสำเร็จเฉพาะบุคคล
2. สำนึ่กว่างานศิลปะคงอยู่ในวัฒนธรรมประเพณี
3. เชื่อว่างานศิลปะที่มีแบบอย่างและรูปแบบนั้นมาจากผู้ชม และความต้องการของสังคมส่วนรวมช่วยให้ผู้สร้างงานศิลปะเลือกแบบอย่างและรูปแบบได้
4. พบว่าสื่อ รูปแบบ และแบบอย่างมีความหมาย

ระยะที่ 5 ความเป็นตัวตน (Autonomy) ลักษณะที่ปรากฏ คือ

1. คุณค่าศิลปะสามารถยกระดับเหตุผล และปัญหาสังคม
2. เห็นศิลปะเป็นสิ่งที่เหนือกว่าวัฒนธรรม
3. เข้าใจว่าประเพณีเป็นสิ่งที่สร้างสังคมขึ้น
4. เห็นความตั้งใจเป็นสิ่งที่ไม่เคยจบ นำไปสู่การตีความหมายใหม่โดยผู้ชม

โจ ชิงฮัว เซน (Jo Chiung-Hua Chen, 1997: 22) ศึกษาวิจัยของพาร์สันในการพัฒนาสุนทรียภาพ แล้วสรุปลักษณะระเบียบวิธีวิจัยการพัฒนาสุนทรียภาพของพาร์สันไว้ได้แก่ กิจกรรมที่ใช้คือ การสัมภาษณ์นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวนทั้งสิ้น 156 คน (ชั้นปีละ 13 คน) เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย 1. ภาพวาดระบายสี จำนวน 8 ภาพ (4 ภาพสำหรับ ป.1-ป.6 และ 4 ภาพสำหรับ ม.1-ม.6) 2. ชุดคำถาม 3. เทปบันทึกเสียง และ 4. แบบการวัดระดับสถิติที่ใช้ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหาการบรรยาย และการตีความใน 6 ประเด็นประกอบด้วย รูปร่างที่ปรากฏ เนื้อหา ความรู้สึก คุณสมบัติของผู้สร้างงานศิลปะ สี และการประเมินค่า

แฟร์ไชลด์ (Fairchild, 1991: 268-269) ได้ศึกษาการบรรยายประสบการณ์สุนทรียภาพ : รูปแบบการสร้างสรรค์ (Describing Aesthetic Experience: Creating a Model) โดยกล่าวถึงรูปแบบของพาร์สัน (Parsons' model) ไว้ดังนี้ พาร์สันให้คำจำกัดความการตอบรับสุนทรียภาพว่าเป็นสิ่งหนึ่งในความรู้ความเข้าใจและอารมณ์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน อย่างไรก็ตามพาร์สันได้เลือกให้ความสำคัญความรู้ความเข้าใจ เพราะว่า “ความรู้ความเข้าใจช่วยให้เกิดรูปร่างเพื่อนำไปสู่อารมณ์ และเหตุผลซึ่งสำคัญสำหรับการพัฒนาการวิเคราะห์” (Parsons, 1986: 108) เป็นหลักการสำคัญที่ใช้ในการพัฒนาทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพขึ้นมา พาร์สันกล่าวถึงความรู้ความเข้าใจที่หมายถึง การคิดในศิลปะแตกต่างจากการสังเกตด้วยเหตุผล หรือความรู้ความเข้าใจด้านวิทยาศาสตร์ของเปียเจท์ พาร์สันไม่ได้ให้คำจำกัดความการตอบรับสุนทรียภาพในภาพรวม

พาร์สันคิดถึงความสำคัญในประสบการณ์ทางสุนทรียภาพ โดยให้ความสำคัญต่อการรวบรวม การตอบรับที่มีต่อชื่อเรื่องจากที่คัดสรรมาแล้วซึ่งคิดว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาสุนทรียภาพ

3.2 การจัดการเรียนการสอนทัศนศิลป์ตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน

คอสเตอร์ (Koster, 2001: 168-170) ได้อธิบายเกี่ยวกับการพัฒนาสุนทรียภาพในรูปแบบของการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันไว้ ดังนี้

ระดับความแตกต่างของการตอบรับต่องานศิลปะในช่วงแรก เริ่มที่การตอบรับหรือไม่ตอบรับ (ระดับ 1 ของพาร์สัน) ไปสู่คำถามเกี่ยวกับเหตุและผลด้านความตระหนักรู้คุณค่าของความงาม (ระดับ 5 ของพาร์สัน) งานวิจัยของพาร์สันแสดงการพัฒนาสุนทรียภาพ โดยกำหนดกรอบกิจกรรมอย่างละเอียดรอบคอบ เพื่อสร้างเด็กให้มีการตอบรับสุนทรียภาพอย่างเป็นธรรมชาติ ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้เด็กได้ตอบหรือแก้ต่างความรู้ความเข้าใจ แล้วจึงเพิ่มเติมให้เด็กมีความรู้ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น การวิเคราะห์งานศิลปะสามารถนำมาเปรียบเทียบกับกระบวนการของการศึกษาเอกสารที่เป็นแผ่น โดยไม่ต้องเกี่ยวข้องกับคำศัพท์และสิ่งที่มีผลต่อประวัติศาสตร์ และสังคม คนส่วนมากสามารถตอบรับเกี่ยวกับงานวรรณกรรมหรือศิลปะอยู่ในระดับพื้นฐาน

คอสเตอร์ได้อ้างคำพูดของ เบนเน็ท รีเมอร์ (Bennett Reimer 1980: 121) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสุนทรียภาพโดยกล่าวว่า การวางแผนหลักสูตรสำหรับการพัฒนาการรับรู้ในขอบเขตของสุนทรียภาพซึ่งเป็นด้านที่ซับซ้อนของมนุษย์ จำเป็นต้องมีความรอบคอบ และหลักสูตรศิลปะที่ลึกซึ้งด้านสุนทรียภาพโดยเฉพาะจะใช้เกมและมีความสนุก หลักสูตรที่ลึกซึ้งส่งเสริมการหยั่งรู้ โดยตรงและเป็นการพัฒนาในระยะยาว หลักสูตรเป็นภาระงานของครูที่ต้องเตรียมกิจกรรมการเรียนการสอนช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาคำศัพท์ของศิลปะในขณะที่มีปฏิสัมพันธ์กับการสร้างงานศิลปะ คอสเตอร์ได้นำเสนอการจัดการเรียนการสอนไว้ ดังนี้

1. เจตคติของการตอบรับ (Affective Response) ให้นักเรียนมีความตระหนักถึงวิธีการ และเหตุผลที่นักเรียนและคนอื่น ๆ ตอบรับในบางประการเพื่อการสื่อสารเกี่ยวกับประสบการณ์ศิลปะ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่ดีหรือความแปลกใหม่ของงานศิลปะครูต้องมุ่งเน้นความสนใจของนักเรียนในความตระหนักนี้ เป็นความลึกซึ้งที่นักเรียนสามารถตอบรับเป็นรายบุคคลเป็นสิ่งที่ดีถ้าสามารถแสดงออกด้วยคำพูด

2. ความรู้ความเข้าใจ (Comprehension) ให้นักเรียนใช้ความรู้และทักษะที่ผ่านมาอธิบายประสบการณ์ ทั้งในการอ่านและความชื่นชมงานศิลปะสิ่งเหล่านี้เกี่ยวข้องกับ การเรียนการสอนศัพท์ โครงสร้าง และวิธีการที่จำเป็นสำหรับการสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างชัดเจน

3. การประเมินค่า (Evaluation) ให้นักเรียนประยุกต์ความรู้และทักษะการวิเคราะห์ เปรียบเทียบงานศิลปะเพื่อการศึกษาแนวความคิดที่สำคัญ และมาตรฐานที่จะประเมินคุณภาพและ ความสำคัญของงานสำหรับตนเองและผู้อื่น

4. ประวัติศาสตร์ (History) ให้นักเรียนปฏิบัติงานศิลปะในบริบทที่อ้างอิงด้าน สังคม ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมสิ่งเหล่านี้เกี่ยวข้องกับการมองที่งานศิลปะซึ่งเป็นการ นำเสนอระยะเวลาบางช่วง สถานที่และคนที่มีอิทธิพลต่อสิ่งแวดล้อม ต่อตนเอง และผู้อื่น

5. ปรัชญา (Philosophy) ให้นักเรียนวิเคราะห์งานศิลปะบนพื้นฐานความรู้ศิลปะ การประเมินผล และบริบทของงานศิลปะให้นักเรียนใช้ถามและพยายามตอบคำถามที่มีความหมาย ในขอบเขตของศิลปะ เช่น อะไรเป็นศิลปะ งานศิลปะทั้งหมดจะต้องมีความสวยงามใช้หรือไม่ อย่างไร ศิลปินเป็นใคร และศิลปะมีความหมายนอกเหนือจากวัฒนธรรมที่สร้างงานศิลปะขึ้นมา ใหม่นี้

4. รูปแบบการเรียนการสอน

4.1 ความหมายของรูปแบบการเรียนการสอน

นักการศึกษาได้อธิบายความหมายของรูปแบบการเรียนการสอนไว้ดังนี้

แอนเดอร์สัน (Anderson, 1997: 521) รูปแบบการเรียนการสอน เป็นกระบวนการออกแบบ การเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งเพื่อให้บรรลุผล ประกอบด้วยหลักการซึ่งต้องระบุแนวคิดทฤษฎีพื้นฐาน วัตถุประสงค์และข้อมูลอื่น ๆ ที่สนับสนุนให้การใช้รูปแบบการเรียนการสอนประสบความสำเร็จ สิ่งสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอนคือ กระบวนการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน และผลที่ เกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบการเรียนการสอน

จอยส์ และวีล (Joyce and Weil, 2000: 13) รูปแบบการเรียนการสอน เป็นแบบแผน ในการจัดการเรียนการสอนที่บรรยายให้เห็นรายละเอียดของสิ่งแวดล้อมทางการเรียน ที่ใช้เป็น แนวทางในการออกแบบการเรียนการสอนที่มีเป้าหมายให้นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ทั่วไป หรือ วัตถุประสงค์เฉพาะ ซึ่งขึ้นอยู่กับปรัชญาและจิตวิทยาการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน นั้น ๆ

ทิสนา แชมมณี (2548: 477) รูปแบบการเรียนการสอน เป็นแบบแผนการดำเนินการสอนที่ได้รับการจัดเป็นระบบอย่างสัมพันธ์สอดคล้องกับทฤษฎี/หลักการเรียนรู้ หรือการสอนที่รูปแบบนั้นยึดถือ และได้รับการพิสูจน์ ทดสอบว่ามีประสิทธิภาพสามารถช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายเฉพาะของรูปแบบนั้น ๆ โดยทั่วไปแบบแผนการดำเนินการสอนดังกล่าว มักประกอบด้วย ทฤษฎี/หลักการที่รูปแบบนั้นยึดถือ และกระบวนการสอนที่มีลักษณะเฉพาะอันจะนำนักเรียนไปสู่จุดมุ่งหมายเฉพาะที่รูปแบบนั้นกำหนดซึ่งผู้สอนสามารถนำไปใช้เป็นแบบแผน หรือแบบอย่างในการจัด และดำเนินการสอนอื่น ๆ ที่มีจุดมุ่งหมายเฉพาะเช่นเดียวกันได้

กล่าวโดยสรุป รูปแบบการเรียนการสอน หมายถึง แบบแผนสำหรับการดำเนินการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบตามทฤษฎี หรือหลักการที่รูปแบบการเรียนการสอนนั้นยึดถือ และได้รับการพิสูจน์แล้วว่า มีประสิทธิภาพสามารถพัฒนานักเรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอน

4.2 องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน

แอนเดอร์สัน (Anderson, 1997: 521) ได้กล่าวว่า รูปแบบการเรียนการสอนประกอบด้วย หลักการโดยมีแนวคิด หรือทฤษฎีพื้นฐาน วัตถุประสงค์และกิจกรรมการเรียนการสอนที่สนับสนุน ให้การใช้รูปแบบการเรียนการสอนเกิดผลสัมฤทธิ์

จอยส์ และวีล (Joyce and Weil, 2000: 14) อธิบายว่า รูปแบบการเรียนการสอน ประกอบด้วยทฤษฎี หลักการ มโนทัศน์ของรูปแบบการเรียนการสอน ขั้นตอน และกิจกรรมที่ใช้ในการเรียนการสอน และผลที่เกิดกับนักเรียนหลักการที่ใช้รูปแบบการเรียนการสอนนั้น

ทิสนา แชมมณี (2548: 221-222) ได้อธิบายองค์ประกอบสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอน ไว้ดังนี้

1. มีปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐานหรือเป็นหลักของรูปแบบการสอนนั้น ๆ
2. มีการบรรยายและอธิบาย สภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักการที่ยึด
3. มีการจัดระบบ คือ มีการจัดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของระบบให้สามารถนำนักเรียนไปสู่เป้าหมายของระบบหรือกระบวนการนั้น ๆ
4. มีการอธิบายหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ อันจะช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนนั้น ๆ เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

กล่าวโดยสรุป รูปแบบการเรียนการสอนประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการ คือ 1. ปรัชญา หลักการ แนวคิด หรือทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน 2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอน 3. ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนการสอน และ 4. การวัดและประเมินที่เกิดจากการใช้รูปแบบการเรียนการสอน

4.3 ประเภทของรูปแบบการเรียนการสอน

เซเลอร์ และคณะ (Saylor and Other, 1981: 271-293) แบ่งรูปแบบการเรียนการสอน เป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. รูปแบบการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา (Subject Matter/Disciplines) เช่น การบรรยาย การอภิปรายซักถาม การสืบสอบความรู้
2. รูปแบบการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับสมรรถภาพหรือเทคโนโลยี (Competencies/Technology) เช่น บทเรียนแบบโปรแกรม และแบบฝึกทักษะ
3. รูปแบบที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะของมนุษย์หรือกระบวนการ (Human Traits Process) เช่น บทบาทสมมติ สถานการณ์จำลอง
4. รูปแบบที่เกี่ยวกับบทบาทในสังคมหรือกิจกรรม (Social Function/Activities) เช่น รูปแบบการพัฒนากิจกรรมในชุมชน รูปแบบการสืบสวนเป็นกลุ่ม รูปแบบการอภิปรายซักค้าน
5. รูปแบบที่เกี่ยวกับความสนใจและความต้องการหรือกิจกรรม (Interest และ Needs/ Activities) เช่น รูปแบบการเรียนรู้โดยอิสระ รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

จอยส์ และวีล (Joyce and Weil, 2000: 14-22) ได้จัดรูปแบบการเรียนการสอนเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. ประเภทสังคม (The Social Family)

เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนานักเรียนให้มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล และยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นการใช้กระบวนการในการแก้ปัญหา เน้นการมีส่วนร่วมกับบุคคลอื่นโดยใช้หลักประชาธิปไตย เช่น รูปแบบการเรียนการสอนแบบสืบสอบทางสังคมศาสตร์ และรูปแบบการเรียนการสอนแบบสืบสอบเป็นกลุ่ม

2. ประเภทจัดการข้อมูล (The Information-Processing Family)

เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการค้นหา และจัดการข้อมูล ให้รู้ปัญหาและหาคำตอบของปัญหาให้นักเรียนได้พัฒนาความคิด และสร้างมโนทัศน์ รูปแบบการเรียนการสอน

ประเภทนี้ อาจจะมีมุ่งให้นักเรียนสร้างมโนทัศน์ และทดสอบสมมติฐานมุ่งที่การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และมีมุ่งส่งเสริมความสามารถทางสติปัญญา เช่น รูปแบบการเรียนการสอนมโนทัศน์ รูปแบบการเรียนการสอนแบบสืบสอบทางวิทยาศาสตร์ และรูปแบบการเรียนการสอนกลยุทธ์การจำ

3. ประเภทเฉพาะบุคคล (The Personal Family)

เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาบุคคลให้มีทัศนคติ และค่านิยมที่ดีงาม มีความเข้าใจตนเองดีขึ้น มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองและมีความสามารถในการสร้างสรรค์ เช่น รูปแบบการเรียนการสอนแบบไม่สั่งการ และรูปแบบการฝึกความตระหนักรู้

4. ประเภทจัดระเบียบพฤติกรรม (The Behavioral Systems Family)

เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียน และทักษะในการปฏิบัติ ทฤษฎีพื้นฐานที่รองรับรูปแบบการสอนในกลุ่มนี้ ได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม หรือการปรับตัว เช่น รูปแบบการเรียนการสอนจากสถานการณ์จำลอง และรูปแบบการเรียนการสอนแบบรู้แจ้ง และแบบโปรแกรม

ทิสนา แคมมณี (2548: 221-255) แบ่งรูปแบบการเรียนการสอนเป็น 5 ประเภทได้ดังนี้

1. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain)

เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่มุ่งช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาสาระต่าง ๆ ซึ่งเนื้อหาสาระนั้นอาจอยู่ในรูปของข้อมูล ข้อเท็จจริง มโนทัศน์ หรือความคิดรวบยอด เช่น รูปแบบการเรียนการสอนมโนทัศน์ รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดกานเย รูปแบบการเรียนการสอนโดยการนำเสนอมโนทัศน์กว้างล่วงหน้า รูปแบบการเรียนการสอนเน้นความจำ และรูปแบบการเรียนการสอนโดยเน้นใช้ผังกราฟิก เป็นต้น

2. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านจิตพิสัย (Affective Domain)

เป็นรูปแบบที่มุ่งช่วยพัฒนานักเรียนให้เกิดความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรมที่พึงประสงค์ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากแก่การพัฒนาหรือปลูกฝัง การจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการสอนที่เพียงช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจ มักไม่เพียงพอต่อการช่วยให้นักเรียนเกิดเจตคติที่ดีได้ จำเป็นต้องอาศัยหลักการ และวิธีการอื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาจิตพิสัยของแครทวอล (Krathwohl) บลูม (Bloom) และมาเซีย (Masia) รูปแบบการเรียนการสอนโดยการซักค้ำ และรูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ เป็นต้น

3. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัย (Psycho-Motor Domain)

เป็นรูปแบบที่มุ่งช่วยพัฒนาความสามารถของนักเรียนในด้านการปฏิบัติ การกระทำ หรือการแสดงออกต่าง ๆ ซึ่งจำเป็นต้องใช้หลักการ วิธีการที่แตกต่างไปจากการพัฒนาทางด้านจิตพิสัยหรือพุทธิพิสัย รูปแบบที่สามารถช่วยให้นักเรียนเกิดการพัฒนาทางด้านนี้ เช่น รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาทักษะปฏิบัติของซิมป์สัน (Simpson) รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ (Harrow) และรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาทักษะปฏิบัติของเดวีส์ (Davies) เป็นต้น

4. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะกระบวนการ (Process Domain)

เป็นรูปแบบที่มุ่งพัฒนาทักษะกระบวนการ เป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับวิธีดำเนินการต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นกระบวนการทางสติปัญญา เช่น กระบวนการสืบสอบแสวงหาความรู้ หรือกระบวนการคิดต่าง ๆ อาทิ การคิดวิเคราะห์ การอุปนัย การนิรนัย การใช้เหตุผล การสืบสวน การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณหรืออาจเป็นกระบวนการทางสังคม เช่น กระบวนการทำงานร่วมกัน ปัจจุบันการศึกษาให้ความสำคัญในเรื่องนี้มากเพราะถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำรงชีวิต ตัวอย่างรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนานักเรียนในด้านกระบวนการ เช่น รูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการสืบสอบและแสวงหาความรู้เป็นกลุ่ม รูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการคิดอุปนัย รูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการคิดสร้างสรรค์ และรูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการคิดแก้ปัญหาอนาคตตามแนวคิดของทอร์แรนซ์ เป็นต้น

5. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการบูรณาการ (Integration)

เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่พยายามพัฒนาการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ของนักเรียนไปพร้อม ๆ กัน โดยใช้การบูรณาการทั้งทางด้านเนื้อหาสาระ และวิธีการ รูปแบบในลักษณะนี้กำลังได้รับความนิยมอย่างมากเพราะมีความสอดคล้องกับหลักทฤษฎีทางการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนารอบด้าน หรือการพัฒนาเป็นองค์รวม เช่น รูปแบบการเรียนการสอนทางตรง รูปแบบการเรียนการสอนโดยการสร้างเรื่อง รูปแบบการเรียนการสอนตามวัฏจักรการเรียนรู้ 4 MAT และรูปแบบการเรียนการสอนของการเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป การจัดประเภทรูปแบบการเรียนการสอนของนักการศึกษาที่มีแนวคิดที่คล้ายกัน คือ จัดประเภทรูปแบบการเรียนการสอน เป็น 4-5 ประเภท และอธิบายลักษณะรูปแบบการเรียนการสอนแต่ละประเภทไม่ได้แตกต่างกัน

4.4 การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

จอยส์ และวีล (Joyce and Weil, 1986: 12-14) ได้อธิบายแนวทางการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนสรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนต้องมีทฤษฎีมารองรับเช่น ทฤษฎีวิชยาการเรียนรู้อื่นๆ และต้องมีการศึกษาวิจัยเพื่อทดสอบทฤษฎี รวมทั้งตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น

ทิสนา แชมมณี (2548: 201-205) ได้กล่าวถึงการสร้างพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนสรุปได้ดังนี้

1. การกำหนดจุดมุ่งหมายในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนให้ชัดเจน
2. ศึกษาหลักการ/ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดองค์ประกอบ และเห็นแนวทางในการจัดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน
3. ศึกษาสภาพการณ์ และปัญหาที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ค้นพบองค์ประกอบที่สำคัญที่จะช่วยให้รูปแบบการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพเมื่อนำไปใช้จริง และป้องกันปัญหาซึ่งอาจจะทำให้รูปแบบการเรียนการสอนนั้นขาดประสิทธิภาพ
4. กำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน โดยพิจารณาว่ามีปัจจัยใดที่สามารถช่วยให้รูปแบบการเรียนการสอนบรรลุเป้าหมาย หรือจุดมุ่งหมาย
5. จัดกลุ่มองค์ประกอบ โดยนำองค์ประกอบที่กำหนดไว้มาจัดหมวดหมู่เพื่อความสะดวกในการดำเนินการขั้นตอนต่อไป
6. จัดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ ผู้สร้างรูปแบบการเรียนการสอนต้องพิจารณาว่าองค์ประกอบใดเป็นเหตุและเป็นผลต่อกัน และจัดลำดับองค์ประกอบให้ถูกต้องเหมาะสม
7. จัดผังจำลององค์ประกอบ โดยการสร้างความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ โดยแสดงให้เห็นความเชื่อมโยงขององค์ประกอบเหล่านั้น
8. ทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน เพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้น
9. ศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนว่าได้ผลตามเป้าหมาย หรือใกล้เคียงกับเป้าหมายมากน้อยเพียงใด
10. ปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอน โดยนำผลการทดลองใช้ในการปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุปคือ การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ต้องเป็นไปอย่างมีระบบ โดยศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบ

การเรียนการสอน ซึ่งรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นนั้น ต้องได้รับการตรวจสอบเพื่อยืนยัน ประสิทธิภาพที่ส่งผลให้นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

ไพฑูรย์ พูลสุข (2539) ศึกษาผลการสอนศิลปวิจารณ์ตามแนวทฤษฎีของยีน เอ มิทเลออร์ ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนศิลปวิจารณ์ของนิสิตสาขาวิชาศิลปศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย เป็นการวิจัยเชิงทดลอง กลุ่มตัวอย่างคือ นิสิตสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปีการศึกษา 2539 จำนวน 13 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบฝึกการวิจารณ์ผลงาน แบบประเมินตนเอง และแบบสอบถามความคิดเห็น ผลการวิจัยพบว่า ด้านความรู้ความเข้าใจนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ด้านความสามารถทางการวิจารณ์ศิลปะ พบว่า ความสามารถของนักเรียนในการวิจารณ์ขั้นพรรณนา และการวิจารณ์ขั้นตีความไม่แตกต่างกัน ส่วนการวิจารณ์ขั้นวิเคราะห์ และการวิจารณ์ขั้นตัดสินแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

สาวิตรี จันทร์สวัสดิ์ (2539) ศึกษาการตอบรับงานศิลปะโดยการพูดของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการตอบรับงานศิลปะโดยการพูดของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ และเพื่อเปรียบเทียบการตอบรับงานศิลปะโดยการพูดของนักเรียนประถมศึกษาชายและหญิง เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ ภาพงานศิลปะ ชุดคำถาม แบบบันทึกคำพูด แบบวิเคราะห์การตอบรับงานศิลปะโดยการพูด ซึ่งจำแนกออกเป็น 4 ชั้น 1. ชั้นการบรรยาย 2. ชั้นการวิเคราะห์โครงสร้าง 3. ชั้นการตีความ และ 4. ชั้นการประเมิน กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2, 4 และ 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 270 คน ผลการวิจัย พบว่า การตอบรับ งานศิลปะโดยการพูดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาอยู่ ชั้นบรรยายมากที่สุด รองลงมาคือ ชั้นการตีความ ชั้นการประเมินค่าและชั้นการวิเคราะห์โครงสร้าง มีน้อยที่สุด

คำรณ หล้าเจริญสุข (2540) ศึกษาความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับการสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครโดยอิงแนวคิดการสอนของอาเธอร์ เอฟแลนด์ (Arthur D.Efland) วัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาในด้านความคิดเห็นที่มีต่อความหมายของศิลปะและองค์ประกอบทางการสอนศิลปศึกษา 6 ด้าน

เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถามประกอบด้วย แบบตรวจสอบรายการ แบบประเมินค่า และ คำถามแบบปลายเปิด กลุ่มตัวอย่างคือ ครูศิลปศึกษา จำนวน 178 คน จากโรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานคร จำนวน 213 โรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับ เห็นด้วยกับแนวคิดทางการสอนในทุกด้าน ได้แก่ ด้านความหมายของศิลปะ ด้านหลักสูตร ด้านครูผู้สอน ด้านนักเรียน ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการสอน และด้านการวัดและประเมินผล

เสาวลักษณ์ อนุติชัย (2542) ศึกษาเรื่องการพัฒนาโปรแกรมศิลปศึกษาเพื่อส่งเสริม การรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาล เครื่องมือได้แก่ แบบทดสอบการรับรู้ทางศิลปะ และแบบ สังเกตพฤติกรรมการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาล กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นอนุบาล 3 อายุ 5-6 ปี จากโรงเรียนสาธิตอนุบาลจันทระเกษม สถาบันราชภัฏจันทระเกษม จำนวน 30 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 15 คนและกลุ่มควบคุม 15 คน ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลองใช้ โปรแกรมนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนการรับรู้ทางศิลปะสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนการรับรู้ทางศิลปะสูงกว่า ก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นมีลักษณะเป็น โปรแกรมการสอนศิลปศึกษาสำหรับเด็กอนุบาล

ปราโมทย์ ศรีปลั่ง (2543) ศึกษาความไวต่อแบบอย่างจิตรกรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี โปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏในเขตภาคใต้ เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบทดสอบรูปภาพ แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม ประชากรเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 4 โปรแกรมวิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาตรี ภาคปกติ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543 ของสถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช และยะลา จำนวนทั้งสิ้น 68 คน ผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยของความไวต่อแบบอย่างจิตรกรรมของนักศึกษามีระดับน้อย และคุณลักษณะของแบบอย่างจิตรกรรมที่นักศึกษาสามารถจำแนกและสังเกตเห็นถึงความแตกต่างกันของศิลปินแต่ละคนในแบบทดสอบรูปแบบนั้นส่วนใหญ่เป็นคุณลักษณะในด้านพื้นผิวที่เกิดจากลักษณะการระบายสี โดยเฉพาะพื้นผิวที่เกิดจากรอยฝีแปรง

ศุภีพร วงษ์สุวรรณ (2543) ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาครูศิลปศึกษาระดับประถมศึกษาตามแนวคิดศิลปศึกษาแบบดีปีเออี่ ของครูผู้สอนศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบสอบถามชนิดเลือกตอบ แบบประเมินค่าและแบบปลายเปิด ประชากรคือ ครูผู้สอนศิลปศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นโดยรวมเกี่ยวกับการพัฒนาครูศิลปศึกษาตามแนวคิดศิลปศึกษาแบบดีปีเออี่ ในระดับเห็นด้วยและเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้าน พบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในแกนความรู้ต่าง ๆ ตามลำดับดังนี้ แกนความรู้ที่ครู

ศิลปศึกษาแสดงความคิดเห็นในระดับสูงสุดคือ แกนความรู้ทางด้านศิลปะปฏิบัติ รองลงมาคือ แกนความรู้ด้านประวัติศาสตร์ แกนความรู้ด้านสุนทรียศาสตร์ และแกนความรู้ที่ครูศิลปศึกษาแสดงความคิดเห็นในระดับต่ำสุดคือ แกนความรู้ด้านศิลปวิจารณ์

คณิงหา สุภานันท์ (2544) ศึกษาความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาตามทฤษฎี DBAE ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบสอบถามชนิดเลือกตอบ แบบประเมินค่าและแบบปลายเปิด ประชากรคือ ครูผู้สอนศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 226 คน ผลการวิจัยพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นโดยภาพรวมเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ตามทฤษฎี DBAE ในระดับเห็นด้วยและเมื่อพิจารณารายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา จำแนกตามแกนความรู้ตามทฤษฎี DBAE พบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในแกนความรู้ต่าง ๆ ตามลำดับดังนี้ แกนความรู้ที่ครูศิลปศึกษาแสดงความคิดเห็นในระดับสูงสุดคือ แกนความรู้ทางด้านศิลปะปฏิบัติ รองลงมาคือ แกนความรู้ด้านประวัติศาสตร์ แกนความรู้ด้านสุนทรียศาสตร์ และแกนความรู้ที่ครูศิลปศึกษาแสดงความคิดเห็นในระดับต่ำสุดคือ แกนความรู้ด้านศิลปวิจารณ์

ธัญญรัตน์ อิศวนนท์ (2545) ศึกษาผลการสอนศิลปะโดยใช้กระบวนการสังเกตที่มีต่อการรับรู้เชิงสุนทรีย์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นการศึกษาวิจัยเชิงทดลอง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 36 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ ภาพงานศิลปะคัดสรร แผนการสอนศิลปะจำนวน 8 แผนโดยใช้กระบวนการสังเกตแบบสังเกตพฤติกรรมการรับรู้ และแบบทดสอบการรับรู้เชิงสุนทรีย์ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีคะแนนจากแบบทดสอบการรับรู้เชิงสุนทรีย์สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จุฑาทิพย์ เขียมปิยะกุล (2552) ศึกษาการใช้คำถามในการเรียนการสอนของครูศิลปะระดับประถมศึกษา โรงเรียนสาธิต สังกัดสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบบันทึกสนทนา แบบวิเคราะห์ข้อมูลประเภทคำถาม และแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างคือ ครูผู้สอนศิลปะในโรงเรียนสาธิต สังกัดสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 จำนวน 7 คน ผลการวิจัยพบว่า ครูถามคำถามประเภทกำหนดทิศทาง มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาคือ คำถามประเภทเพื่อการค้นพบ ประเภทเชิงวิเคราะห์ ประเภทเชิงคาดคะเน ประเภทลักษณะเฉพาะบุคคล ประเภทจำแนกข้อมูล ประเภทปรับลำดับความคิด ประเภทเชิงประเมินค่า และประเภทเชิงสังเคราะห์ มีจำนวนน้อยที่สุด นอกจากนั้นพบว่า ระยะเวลา

50 นาที ครูถามคำถามในช่วงเวลาที่จำกัดประมาณ 10-15 นาที เวลาที่เหลือให้นักเรียนปฏิบัติงาน

สรุปได้ว่า งานวิจัยในประเทศพบประเด็นที่เป็นปัญหาของศิลปศึกษา หรือทัศนศิลป์ในทุกระดับการศึกษา คือ ตั้งแต่ระดับการศึกษาปฐมวัย ระดับประถมศึกษา และระดับอุดมศึกษา ซึ่งเรื่องการเรียนการสอนการเป็นเรื่องได้รับความสนใจมาตลอด โดยเฉพาะการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนมีระดับหรือมีพัฒนาการการตอบรับงานศิลปะสูงขึ้น

5.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

โจฮันเซน (Johansen, 1979) ศึกษาในรูปแบบการสอนความซาบซึ้งงานศิลปะสำหรับการศึกษากับสุนทรียภาพของการมอง วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการสอนความซาบซึ้งศิลปะสำหรับการศึกษาศุนทรียภาพของการมอง ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสอนมี 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การเตรียมนักเรียนให้มีความรู้เกี่ยวกับศิลปะเป็นความรู้ด้านรูปแบบ และเทคนิคของศิลปะ ขั้นที่ 2 ฝึกให้นักเรียนวิเคราะห์งานศิลปะด้วยตาและแสดงความคิดเห็นจากความรู้สึกส่วนตัว และขั้นที่ 3 บรรยาย ตีความส่วนประกอบต่าง ๆ แล้วเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ และตัดสินผลงานนั้นเพื่อให้นักเรียนรู้คุณค่าของงานศิลปะ

โอโนฟริโอ และโนดเน (Onofrio and Nodine, 1981) ศึกษาการตอบรับของนักเรียนต่อผลงานจิตรกรรม วัตถุประสงค์เพื่อ แสดงถึงการประเมินผลของนักเรียนกับกลุ่มผลงานจิตรกรรมที่แสดงให้เห็นพัฒนาการความเข้าใจมุมมองของศิลปิน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ คำถาม 8 ข้อ ภาพงานจิตรกรรม 4 ภาพ แบบวัดการพัฒนาศุนทรียภาพของพาร์สันทั้ง 4 ระดับ และแบบการจัดประเภทการรับรู้ตามทฤษฎีพัฒนาศุนทรียภาพของพาร์สัน กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนจำนวน 15 คน อายุตั้งแต่ 4.5 ปี ถึง 15 ปี ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนสามารถตอบรับต่อคำถามเกี่ยวกับงานจิตรกรรมทั้ง 4 ชั้น โดยเป็นไปตามแบบวัดการพัฒนาศุนทรียภาพของพาร์สันทั้ง 4 ระดับ โดยนักเรียนสามารถสังเกตและซาบซึ้งถึงมุมมองของศิลปิน และความสามารถนี้มีสหสัมพันธ์กับความสามารถในการตัดสินใจเลือกที่จะชื่นชอบผลงานจิตรกรรมอย่างมีเหตุผล

รัสเซล (Russell, 1988) ศึกษาการสืบสอบอย่างมีเหตุผลของนักเรียนในกำหนดขอบเขตศิลปะ วัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาสามารถแสดงเหตุผลในแง่มุมหนึ่งของการบรรยาย เป็นงานวิจัยกึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนประถมศึกษาชั้นปีที่ 5 และ 6 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 สามารถแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลจากการพูดเกี่ยวกับงานศิลปะ การให้นิยาม การแสดงความคิดเห็นเชิงประวัติศาสตร์

ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการสืบสอบที่นำไปสู่สุนทรีย นักเรียนมีศักยภาพพัฒนาสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ใช้ถ้อยคำในการแสดงความคิดเห็น และเขียนอย่างมีเหตุผลน่าเชื่อถือ

เฮนรี (Henry, 1995) ศึกษาการตอบรับผลงานศิลปะของนักเรียนที่เทียบเคียงกับทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ วัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาโครงสร้างของประสบการณ์ และความจำ 18 เดือน หลังจากการเยี่ยมชมผลงานศิลปะในพิพิธภัณฑ์ ว่ามีลักษณะสะท้อนแนวคิดตามทฤษฎีสุนทรียศาสตร์อย่างไร กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น 100 คน ที่เดินทางไปทัศนศึกษาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ หลังจากนั้น 18 เดือนสุ่มตัวอย่าง 51 คน สัมภาษณ์เกี่ยวกับประสบการณ์ที่ทัศนศึกษา เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ ผลงานศิลปะที่อยู่ในพิพิธภัณฑ์ แบบประเมินการสัมภาษณ์ ใช้เวลาในการสัมภาษณ์คนละ 10 นาทีโดยการจับเวลา และบันทึกเทป นำข้อมูลการสนทนา มาวิเคราะห์ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า การได้ชมผลงานศิลปะในพิพิธภัณฑ์นั้น เป็นประสบการณ์ที่ทำให้เกิดการจดจำที่ยาวนาน นักเรียนร้อยละ 43 สามารถเล่าเรื่องเกี่ยวกับประสบการณ์ นักเรียนสามารถอภิปรายถึงลักษณะของผลงานซึ่งอ้างอิงและกล่าวถึงได้ คำตอบของนักเรียนแสดงให้เห็นว่า นักเรียนรับรู้และคิดได้อย่างลึกซึ้งถึงธรรมชาติของงานศิลปะ

เมดีจา (Madeja, 1997) ศึกษาการรับรู้ทางการมองเห็น และกระบวนการทางศิลปะ วัตถุประสงค์เพื่อให้ยอมรับและเน้นความสำคัญของการรับรู้ที่นำไปสู่การทำงานศิลปะ ผลการวิจัยพบว่า การเรียนที่นำไปสู่การรับรู้ทางการมองเห็นมี 5 ระดับ คือ 1. การสังเกต เป็นความสามารถในการใช้สายตา 2. การอธิบายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของส่วนประกอบต่าง ๆ ในงานศิลปะ 3. การเลือกรับรู้สิ่งที่เป็นธรรมชาติ และสิ่งที่สร้างขึ้น 4. การบรรยายถึงรูปแบบของงานศิลปะโดยทั่วไป และ 5. นามธรรมเป็นการแสดงออกถึงลักษณะการตีความจากวัตถุหรือสถานการณ์ จากภาพ ทั้งนี้ รูปแบบสำหรับกระบวนการทางศิลปะมี 4 องค์ประกอบ คือ 1. ความรู้พื้นฐานทางศิลปะ 2. ความเข้าใจในกระบวนการทำงานศิลปะ 3. การบรรยายเกี่ยวกับการสร้างงานศิลปะ และ 4. การเป็นผู้สร้างงานศิลปะ

หวาง และอิชิซากิ (Wang and Ishizaki, 2002) ศึกษาการพัฒนาสุนทรียภาพในบริบทข้ามวัฒนธรรม กรณีศึกษาเกี่ยวกับความซาบซึ้งศิลปะในประเทศญี่ปุ่น ไต้หวัน และสหรัฐอเมริกา วัตถุประสงค์เพื่อทบทวนกรอบทฤษฎีของพาร์สันเกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนาจากประเด็นของมุมมองที่ข้ามวัฒนธรรม เพื่อให้ชัดเจนลักษณะการพัฒนาที่แตกต่างในวัฒนธรรมที่ต่างกัน และชี้แจงความแตกต่างเหล่านี้ในบริบทของศิลปะศึกษาในความแตกต่างของวัฒนธรรม การศึกษาครั้งนี้เก็บข้อมูลจากนักเรียน 884 คน ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียน ประเทศญี่ปุ่น ไต้หวัน และสหรัฐอเมริกา วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ในการสัมภาษณ์ระหว่างการควบคุมดูแลนักเรียน ผลของการวิจัยครั้งนี้ ไม่สามารถนำไปสู่

การสนับสนุนสมมติฐานของพาร์สันได้ในกรณีศึกษาในประเทศญี่ปุ่นเนื่องจากพบว่า การพัฒนาเปลี่ยนจากขั้นที่ 2 ไปสู่ขั้นที่ 3 พิสูจน์ว่าเป็นจริงเท่านั้น ทำไมการพัฒนาจากขั้นที่ 2 ไปสู่ขั้นที่ 3 จึงได้รับการรับรองดูเหมือนสิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่จุดเน้นในการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับความรู้เรื่องทัศนธาตุ

วิลเลเนียว และอิริคสัน (Villeneuve and Erickson, 2006) ศึกษาเรื่อง การเรียนรู้ด้านความเข้าใจที่สะท้อนการตอบรับศิลปะ และปัญหาที่เกิดขึ้นจากการสอนศิลปะทางศาสนา โดยใช้ 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีการสะท้อนการตัดสินใจของคิงและคิทเชเนอร์ (King and Kitchener, 1994) และทฤษฎีมุมมองความเข้าใจศิลปะของอิริคสันและคลอเวอร์ (Erickson and Clover, 2003) นำมาเป็นแกนโครงสร้างของตารางเพื่ออธิบายความแตกต่างในความสามารถของนักเรียน ครู ผู้บริหาร และคนในชุมชน ซึ่งสามารถนำพานักเรียน ครู ผู้บริหาร และคนในชุมชนเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะทางศาสนา รายละเอียดของการให้ตัวอย่างเพื่อความเข้าใจอาจจะนำไปวิเคราะห์ความขัดแย้งและองค์ประกอบเฉพาะบริบททางการศึกษาเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน คำถามที่มีการนำเสนอเพื่อช่วยให้นักการศึกษาประเมินองค์ประกอบอื่น ๆ ที่อยู่ในเรื่องการเรียนรู้ด้านความเข้าใจ

สรุปได้ว่า งานวิจัยต่างประเทศ การเรียนการสอนศิลปศึกษาหรือทัศนศิลป์ในระบบโรงเรียนมีปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมให้นักเรียนมีการตอบรับงานศิลปะหรือความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะมาโดยตลอด และนักการศึกษา นักวิจัยได้ศึกษาพัฒนาเพื่อให้ได้นวัตกรรมมาพัฒนาคุณภาพนักเรียนในด้านการรับรู้ทางศิลปะอย่างต่อเนื่อง

จากงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศได้ข้อสรุปว่า การตอบรับงานศิลปะหรือความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะเป็นประเด็นที่ยังคงต้องได้รับการพัฒนา ทั้งนี้ มีนักวิชาการสนใจนาทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันไปใช้ในบริบทข้ามวัฒนธรรมในประเทศแถบเอเชีย และสหรัฐอเมริกา พบว่า เป็นทฤษฎีที่เหมาะสมกับการพัฒนานักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยเหตุนี้ จึงศึกษาทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน เพื่อนำมาเป็นทฤษฎีที่เป็นฐานของการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะซึ่งนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนมากบกพร่อง ปัญหาดังกล่าวนี้ได้มาจากการศึกษางานวิจัยและวิเคราะห์เกี่ยวกับหนังสือเรียน และหลักสูตรที่ใช้ในปัจจุบัน สำหรับการศึกษเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนทัศนศิลป์ รูปแบบการเรียนการสอน ทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน การรับรู้ทางศิลปะ และงานวิจัยต่าง ๆ นั้น ได้สรุปนำเสนอเป็นกรอบแนวคิดของการดำเนินการวิจัยไว้ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 กรอบแนวคิดของการดำเนินการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของ พาร์สัน เพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน

1. การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนทัศนศิลป์ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 1.1 ศึกษาสภาพการเรียนการสอนทัศนศิลป์ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 1.2 ศึกษากระบวนการเรียนรู้และเนื้อหาทัศนศิลป์ที่สอนในระดับประถมศึกษา
 - 1.3 ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การสร้างรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน
 - 2.1 กำหนดกรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
 - 2.2 สร้างรูปแบบการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน

1. การประเมินคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอน
 - 1.1 ตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการเรียนการสอนโดยผู้เชี่ยวชาญ
 - 1.2 ปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการเรียนการสอน
2. การประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอน
 - 2.1 สร้างเครื่องมือทดลองและเครื่องมือวิจัย

2.1.1 เครื่องมือทดลอง

2.1.1.1 สร้างแผนการจัดการเรียนรู้

2.1.1.2 ทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้

2.1.1.3 ตรวจสอบคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้โดย

ผู้เชี่ยวชาญ (รายชื่อผู้เชี่ยวชาญปรากฏในภาคผนวก ก)

2.1.2 เครื่องมือวิจัย

2.1.2.1 สร้างแบบวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอน

2.1.2.2 ทดลองใช้แบบวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอน

2.1.2.3 ตรวจสอบคุณภาพแบบวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนโดยผู้เชี่ยวชาญ

2.2 ทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน

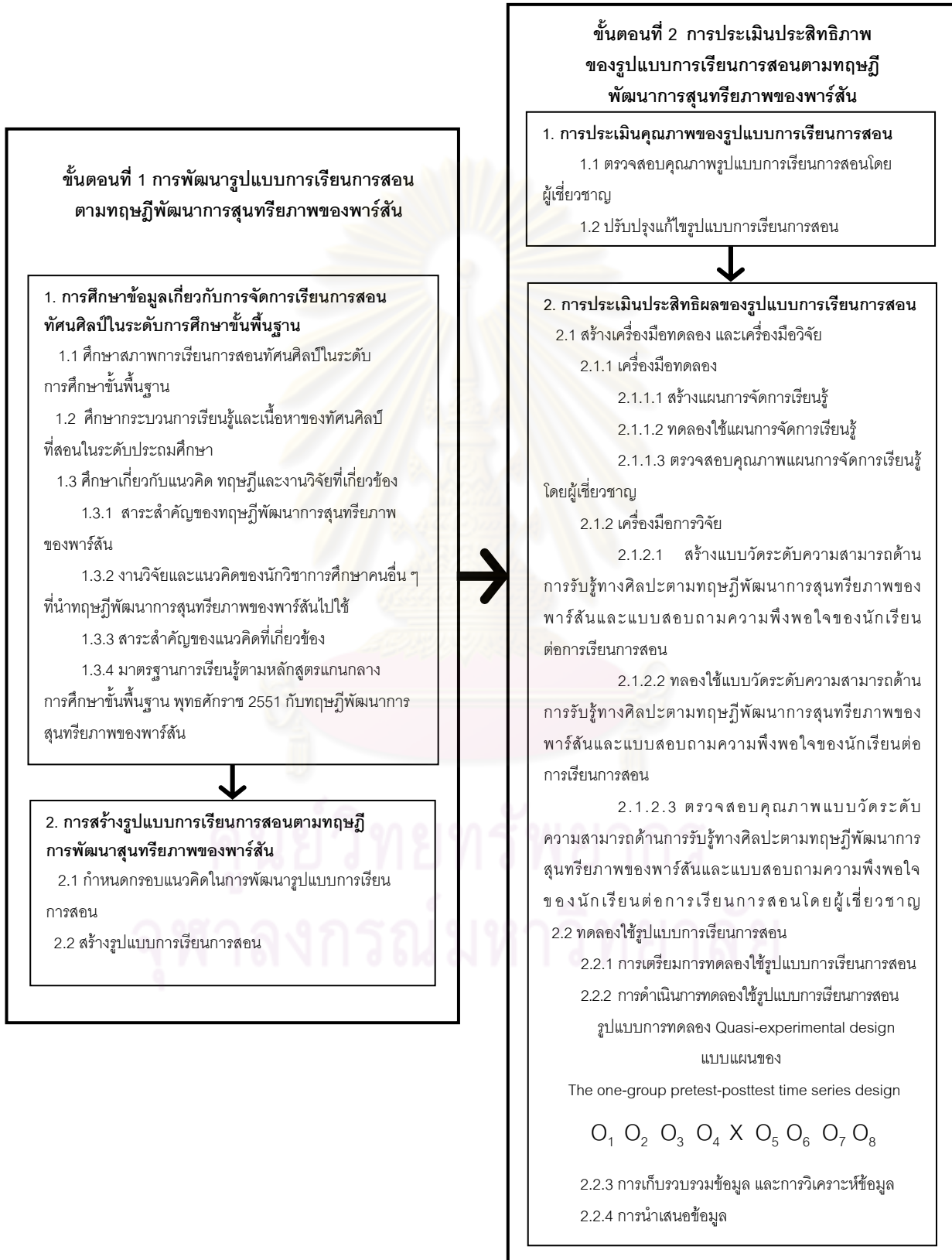
2.2.1 การเตรียมการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน

2.2.2 การดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน

2.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีการพัฒนาสุนทรียภาพของพาร์สัน เพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา สรุปลงเป็นแผนภาพได้ ดังแผนภาพที่ 3

แผนภาพที่ 3 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย
เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีการพัฒนาสุนทรียภาพของพาร์สัน

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน

การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีการพัฒนาสุนทรียภาพของพาร์สัน เพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนระดับประถมศึกษา ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนทัศนศิลป์ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การศึกษาข้อมูลการจัดการเรียนการสอนทัศนศิลป์ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ศึกษาข้อมูลด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ศึกษาสภาพการเรียนการสอนศิลปะศึกษาหรือทัศนศิลป์ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวบรวมศึกษาจากหนังสือ (มะลิฉัตร เอื้ออนันท์, 2545) งานวิจัย (สาวิตรี จันทร์สวัสดิ์, 2538; คำธณ หล้าเจริญสุข, 2540; ศุภพร วงษ์สุวรรณ, 2543; คณิงหา สุภานันท์, 2544; จุฑาทิพย์ เขี่ยมปิยะกุล, 2552; Madeja, 1997) หนังสือเรียนทัศนศิลป์ ระดับประถมศึกษาของสำนักพิมพ์ต่าง ๆ ที่จำหน่ายโดยทั่วไปในท้องตลาด แล้วนำผลการศึกษามาใช้ในการกำหนดแนวทางในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

ผลการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการเรียนการสอนศิลปะหรือทัศนศิลป์ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีดังนี้

1.1.1 ด้านการพัฒนา 3 ด้าน คือ ด้านทักษะพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านพุทธิพิสัย ของนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากการศึกษาพบว่า ด้านทักษะพิสัย และด้านจิตพิสัย พิสัยทั้งสองด้านนี้เป็นเป้าหมายหลักของศาสตร์ด้านทัศนศิลป์มานานแล้ว แต่กระบวนการเรียนการสอนทัศนศิลป์ที่ผ่านมานั้นให้ประสบการณ์ทางทักษะพิสัยแก่นักเรียนเป็นสำคัญ ส่วนการเรียนรู้ทางจิตพิสัย แม้จะเป็นเป้าหมายแต่ก็ไม่ได้มีการวางแผนการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ และการพัฒนาอีกพิสัยหนึ่งคือ พุทธิพิสัยที่นักวิชาการด้านศิลปะและนักวิจัยทั้งในสายปรัชญา จิตวิทยา พบว่าสามารถพัฒนานักเรียนศิลปะทางเขาวงกตปัญญาได้ถ้ามีการเรียนการสอนผ่านกิจกรรมประเภท วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัย ซึ่งการพัฒนาพุทธิพิสัยนี้ก็ถูกละเลิกละกัน (มะลิฉัตร เอื้ออนันท์, 2545: 2)

1.1.2 ด้านการเรียนการสอนศิลปะศึกษาและทัศนศิลป์ พบว่า ครูผู้สอนส่วนมากสอนไม่ตรงกับวิชาเอกที่ได้เรียนมาจึงมีปัญหาเมื่อสอน และคิดว่าประสบการณ์ศิลปะของครูมีผลต่อการจัดกิจกรรมการเรียนสอน นอกจากนี้ครูส่วนมากให้ความสำคัญกับการสอนศิลปะปฏิบัติ และ

ส่งผลให้คุณภาพนักเรียนบกพร่องในความรู้เกี่ยวกับทัศนธาตุหรือองค์ประกอบมูลฐานทางศิลปะ และองค์ประกอบทัศนศิลป์ ประกอบกับเวลาสำหรับการเรียนการสอนมีน้อยจึงไม่สามารถสอนได้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ (สาวิตรี จันทร์สวัสดิ์, 2538: 70; คำรณ หล้าเจริญสุข, 2540: 96; ศุภีพร วงษ์สุวรรณ, 2543: 109-110; คณิตา สุภานันท์, 2544: 123-128; จุฑาทิพย์ เอี่ยมปิยะกุล, 2552: 194; Madeja, 1997: 15)

1.1.3 ด้านหนังสือเรียนทัศนศิลป์ ระดับประถมศึกษาตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 พบว่า หนังสือแบบเรียนทัศนศิลป์ ระดับประถมศึกษา ของสำนักพิมพ์ต่าง ๆ ให้ความสำคัญในด้านการแสดงออกเพื่อการสร้างผลงานศิลปะคือ มุ่งเน้น ด้านทักษะมากกว่าด้านอื่น ๆ (มณฑา ไร่มิและคณะ, 2553; อรวรรณ ชมวัฒนาและคณะ, 2553; วนิดา ยิงวรพันธ์, มปป.; องอาจ มากสิน, มปป.)

สรุปผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า การเรียนการสอนศิลปะศึกษาหรือทัศนศิลป์ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งพัฒนานักเรียน 3 ด้านคือ ทักษะพิสัย จิตพิสัย และพุทธิพิสัยที่ผ่านมา ด้านจิตพิสัยและด้านพุทธิพิสัยซึ่งเกี่ยวข้องกับความสามารถซึ่งรู้คุณค่าทางด้านศิลปะถูกละเลยไม่ได้ ให้ความสำคัญ ดังนั้นได้เลือกพิสัยทั้งสองเป็นเป้าหมายในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

1.2 ศึกษากระบวนการเรียนรู้ และเนื้อหาของสาระทัศนศิลป์ที่สอนในระดับ ประถมศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยนำมาตรฐาน การเรียนรู้และตัวชี้วัดสาระทัศนศิลป์ ซึ่งเป็นข้อกำหนดคุณภาพนักเรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม ที่มีอยู่ 2 มาตรฐานการเรียนรู้ และ 58 ตัวชี้วัด นำมาวิเคราะห์บนฐานแนวคิดของนักวิชาการศิลปศึกษาในด้านกระบวนการเรียนรู้ศิลปะตาม แนวคิดของชาปแมน (Chapman, 1978) และด้านเนื้อหาของสาระทัศนศิลป์ตามแนวคิดของเบทส์ (Bates, 2000)

ผลจากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ และเนื้อหาของสาระทัศนศิลป์ ที่สอนในระดับประถมศึกษา มีดังนี้

1.2.1 ด้านกระบวนการเรียนรู้ทัศนศิลป์ตามแนวคิดของชาปแมน พบว่า ตัวชี้วัดตาม มาตรฐานการเรียนรู้ทั้ง 2 มาตรฐานมีความสอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ศิลปะของชาปแมน แต่ตัวชี้วัดตามมาตรฐานการเรียนรู้ให้ความสำคัญในด้านการแสดงออกมากกว่าการตอบรับ งานศิลปะ ฉะนั้นการเรียนการสอนทัศนศิลป์ ในระดับประถมศึกษาด้านของกระบวนการเรียนรู้ ศิลปะจึงถือว่าเป็นปัญหาที่ต้องแก้ไข

1.2.2 ด้านเนื้อหาสาระทัศนศิลป์ตามแนวคิดของเบทส์ พบว่า การศึกษาระดับประถมศึกษาให้ความสำคัญกับแกนศิลปะปฏิบัติมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 47.83 รองลงมาคือ ศิลปวิจารณ์ ร้อยละ 28.99 สุนทรียศาสตร์ร้อยละ 14.49 และประวัติศาสตร์ศิลป์ ร้อยละ 8.69 ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้ว จะเห็นว่าเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ทางศิลปะ คือ ศิลปวิจารณ์ สุนทรียศาสตร์และประวัติศาสตร์ศิลป์ถูกละเลยไม่ได้ให้ความสำคัญ ฉะนั้นการรับรู้ทางศิลปะจึงเป็นเรื่องที่ควรได้รับการส่งเสริม

การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้และเนื้อหาทัศนศิลป์ กับแนวคิดของนักวิชาการศิลปศึกษา สรุปได้ว่า กระบวนการเรียนรู้ศิลปะและเนื้อหาของทัศนศิลป์ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมกรรับรู้ และการเรียนรู้ถึงความรู้ความเข้าใจกับการเรียนรู้ถึงคุณค่าหรือซาบซึ้งในศิลปะ เป็นประเด็นปัญหาที่ครูไม่ได้ให้ความสำคัญ จึงนำมาศึกษาพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว

1.3 การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.3.1 สาระสำคัญของทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน ผู้วิจัยได้ศึกษาจากหนังสือ How We Understand Art (Parsons, 1987) หนังสือการสอนศิลปะในระดับประถมศึกษา (Kostor, 2001) และบทความงานวิจัย (Parsons, Johnston และ Durham, 1978; Pariser, 1988; Fairchild, 1991; Parsons, 1994; Jo Chiung-Hua Chen, 1997) ได้สาระสำคัญของทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน แบ่งระดับการพัฒนาความคิดด้านสุนทรียศาสตร์ด้วยการสะท้อนคิดจากการตอบรับ 5 ระดับ คือ 1. ความชื่นชอบ (Favouritism) 2. ความงามและความจริง (Beauty and Realism) 3. การแสดงออก (Expressiveness) 4. แบบอย่างและรูปแบบ (Style and Form) และ 5. ความเป็นตัวตน (Autonomy) นักเรียนจะพัฒนาจากระดับหนึ่งไปอีกระดับหนึ่งได้โดยไม่จำเป็นที่นักเรียนต้องปฏิบัติตามที่ระบุไว้ในระดับนั้น ๆ การพัฒนาไม่จำเป็นต้องจบในแต่ละระดับ และพาร์สันพบว่า นักเรียนในระดับประถมศึกษาส่วนมากอยู่ในระดับที่ 2 และสภาพแวดล้อมบรรยากาศในชั้นเรียนเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความสนใจ เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น

1.3.2 งานวิจัยและแนวคิดของนักวิชาการศิลปศึกษาคนอื่น ๆ ที่นำทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันไปใช้ ได้แก่ D'Onofrio and Nodine (1981); Fairchild (1991); Jo Chiung-Hua Chen (1997); Koster (2001) และ Wang and Ishizaki (2002) จากหนังสือบทความในวารสาร งานวิจัยต่าง ๆ ผลจากการศึกษางานของนักวิชาการดังกล่าว พบว่า

1.3.2.1 การพัฒนาสุนทรียภาพของเด็กต้องเริ่มจากระดับ 1 คือ มีความชื่นชอบก่อนแล้วค่อยพัฒนาขึ้น

1.3.2.2 หลักเกณฑ์ในการประเมินงานศิลปะของเด็กมีความแตกต่างกันคือ เด็กเล็กจะใช้อารมณ์ในการประเมินงานศิลปะ ส่วนเด็กที่มีอายุมากจะมีหลักเกณฑ์และใช้ความรู้ในการประเมินงานศิลปะ

1.3.2.3 ทักษะของผู้มีการรับรู้ทางศิลปะ หรือสุนทรียภาพประกอบด้วยทักษะ 5 ด้าน คือ ทักษะด้านความรู้สึก ด้านการบรรยาย ด้านการวิพากษ์วิจารณ์ ด้านประวัติศาสตร์ และด้านเหตุและผล

1.3.2.4 การพัฒนาการตอบรับงานศิลปะต้องฝึกให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ใน 6 เรื่อง คือ รูปร่าง (Semblance) เนื้อหาสาระ (Subject Matter) ความรู้สึก (Feeling) คุณสมบัติของผู้สร้างงานศิลปะ (Artist's Properties) สี (Color) และการประเมินค่า (Judgment)

1.3.3 สาระสำคัญของแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดการเรียนการสอนและประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพและศิลปวิจารณ์ของนักวิชาการศิลปศึกษาทั้งในและต่างประเทศ ได้แก่ มะลิฉัตร เอื้ออนันท์ (2543: 48); Smith (1968 อ้างถึงในมะลิฉัตร เอื้ออนันท์, 2543: 3-6); Adams (1985: 12-15) และ Feldman (1992 อ้างถึงใน Bates, 2000: 209) พบว่า

1.3.3.1 การรับรู้ทางทัศน์เป็นพฤติกรรมขั้นแรกที่จะนำพาให้นักเรียนมีความสามารถทางสุนทรียในทัศนศิลป์

1.3.3.2 การใช้บทสนทนา (Dialogue) ในลักษณะถามคำถามปลายเปิด เป็นเครื่องช่วยเร้าการคิดเชิงจำแนกให้แก่นักเรียน เช่น ถามคำถามว่า “ภาพวาดนี้ทำให้นักเรียนรู้สึกอย่างไร” “นักเรียนรู้สึกอย่างไรกับโมนาลิซา”

1.3.3.3 การสร้างความเข้าใจในงานศิลปะโดยผ่านการบรรยาย วิเคราะห์ตีความ และประเมินงานศิลปะอย่างมีเหตุผล สิ่งเหล่านี้จะนำนักเรียนไปสู่การชื่นชม ซาบซึ้งหรือเห็นคุณค่าในงานศิลปะ

1.3.4 มาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กับทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน ได้วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระทัศนศิลป์ในระดับประถมศึกษาคือ ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงประถมศึกษาปีที่ 6 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งมีอยู่ 2 มาตรฐานการเรียนรู้ และ 58 ตัวชี้วัด กับระดับการพัฒนาของทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน ที่มี 5 ระดับ พบว่า การจัดการเรียนการสอนทัศนศิลป์ในระดับประถมศึกษา

ครูผู้สอนต้องพัฒนานักเรียนด้านการตอบรับหรือความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะอยู่ในระดับ 5 คือ ความเป็นตัวตน (Autonomy) และคำสำคัญเกี่ยวกับความสามารถของนักเรียนที่ระบุไว้ใน ตัวชี้วัด ได้แก่ อภิปรายเกี่ยวกับรูปร่าง บอกความรู้สึกที่มีต่อธรรมชาติ มีทักษะในการใช้วัสดุ อุปกรณ์ บรรยายเหตุผล และวิธีการในการสร้างงานทัศนศิลป์ ระบุสิ่งที่ชื่นชมและสิ่งที่ควรปรับปรุงในงานทัศนศิลป์จำแนกทัศนธาตุในงานทัศนศิลป์ เปรียบเทียบรูปลักษณะของรูปร่าง

คุณภาพของนักเรียนเมื่อจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีดังนี้ นักเรียนรู้และเข้าใจ การใช้ทัศนธาตุ รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว สี แสงเงา มีทักษะพื้นฐานในการใช้วัสดุอุปกรณ์ถ่ายทอด ความคิด อารมณ์ ความรู้สึก สามารถใช้หลักการจัดขนาด สัดส่วน ความสมดุล น้ำหนัก แสงเงา ตลอดจนการใช้สีคู่ตรงข้ามที่เหมาะสมในการสร้างงานทัศนศิลป์ 2 มิติ 3 มิติและสามารถ เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างงานทัศนศิลป์ที่สร้างสรรค์ด้วยวัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการ ที่แตกต่างกัน เข้าใจปัญหาในการจัดองค์ประกอบศิลป์ หลักการลดและเพิ่มในงานปั้น การสื่อ ความหมายในงานทัศนศิลป์ของตน รู้วิธีการปรับปรุงงานให้ดีขึ้น ตลอดจนรู้และเข้าใจคุณค่าของ งานทัศนศิลป์ที่มีผลต่อชีวิตของคนในสังคม อิทธิพลของความเชื่อ ความศรัทธาในศาสนาและ วัฒนธรรมที่มีผลต่อการสร้างงานทัศนศิลป์ในท้องถิ่น

2. การสร้างรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน

การสร้างรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน เพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา ได้นำไปให้อาจารย์ ที่ปรึกษา และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา และปรับปรุงแก้ไขตลอด ระยะเวลาที่ดำเนินการโดยเริ่มจาก การกำหนดกรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการเรียน การสอน การกำหนดองค์ประกอบ และรายละเอียดของรูปแบบการเรียนการสอน ดังนี้

2.1 กำหนดกรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน โดยนำระดับของ การพัฒนาตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน และแนวคิดในการจัดการเรียนการสอน และประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพ และศิลปวิจารณ์ไปกำหนดกรอบแนวคิดทฤษฎี ดังแผนภาพที่ 4

แผนภาพที่ 4 กรอบแนวคิดทฤษฎี

จากกรอบแนวคิดทฤษฎี ได้มากำหนดกรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน โดยศึกษาโครงสร้างและองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดของแอนเดอร์สัน (Anderson, 1997: 521) จอยซ์ และ เวล (Joyce and Weil, 2000: 14) และทีศนาแชมมณี (2548: 221-222) ซึ่งมีองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน และการประเมินการเรียนรู้ และนำข้อมูลจากสภาพการเรียนการสอนทัศนศิลป์ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมากำหนดกรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนดังแผนภาพที่ 5

แผนภาพที่ 5 กรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

2.2 การสร้างรูปแบบการเรียนการสอน ได้ดำเนินการสร้างรูปแบบการเรียนการสอนโดยกำหนดองค์ประกอบ และรายละเอียดของรูปแบบการเรียนการสอนตามขั้นตอนดังนี้

2.2.1 หลักการของรูปแบบการเรียนการสอน นำสาระสำคัญของทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน และแนวความคิดการจัดการเรียนการสอนประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพและศิลปวิจารณ์มากำหนดเป็นหลักการของรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีการพัฒนาสุนทรียภาพของพาร์สันเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนระดับประถมศึกษา ได้หลักการสำคัญ 2 ข้อ คือ

2.2.1.1 พัฒนาการสุนทรียภาพของนักเรียนเริ่มตั้งแต่นั้นแรกจนถึงขั้นสูงสุด คือ 1. ความชื่นชอบ 2. ความงามและความจริง 3. การแสดงออก 4. แบบอย่างและรูปแบบ 5. ความเป็นตัวตน

2.2.1.2 สามารถพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนตามขั้นพัฒนาการสุนทรียภาพจากขั้นแรกสู่ขั้นสูงสุดโดยใช้แนวการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน 6 ขั้นตอน คือ 1. ขั้นรับรู้ทางทัศน์ 2. ขั้นสื่อสารงานศิลป์ 3. ขั้นวิเคราะห์โครงสร้าง 4. ขั้นแปลความหมายผลงาน 5. ขั้นประเมินคุณค่า และ 6. ขั้นกิจกรรมศิลปะปฏิบัติ

2.2.2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอน นำสาระของหลักการของรูปแบบการเรียนการสอน มาวิเคราะห์ผลการเรียนรู้แล้วกำหนดวัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอนได้ดังนี้ คือ เพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา

2.2.3 ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน นำทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน มาวิเคราะห์ร่วมกับแนวทางการจัดการเรียนการสอน และประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพและศิลปวิจารณ์ของนักวิชาการด้านศิลปศึกษาทั้งในและต่างประเทศประกอบด้วย มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2543: 48); Smith (1968 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2543: 3-6) ; Adams (1985: 12-15); Feldman (1992 อ้างถึงใน Bates, 2000: 209) เพื่อให้ได้แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เป็นไปตามหลักการ และวัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอนแล้ว สรุปเป็นขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนได้ดังนี้

2.2.3.1 ขั้นรับรู้ทางทัศน์ สังเกต พิจารณาและร่วมกันอภิปรายจากงานจิตรกรรมที่กำหนดให้ แล้วระบุสิ่งที่เห็นจากภาพงานจิตรกรรมนั้น

2.2.3.2 ขั้นสื่อสารงานศิลป์ บรรยาย อธิบายสิ่งที่เห็นในงานจิตรกรรมโดยครูใช้คำถามกระตุ้นให้คิดและนำเสนอด้วยคำพูด

2.2.3.3 **ขั้นวิเคราะห์โครงสร้าง** แยกแยะ และบรรยายคุณลักษณะของทัศนธาตุ และหลักการทางศิลปะที่ศิลปินผูกโยงส่วนประกอบต่าง ๆ เข้าด้วยกันเพื่อลงข้อสรุปเป็นองค์ความรู้ทางศิลปะ

2.2.3.4 **ขั้นแปลความหมายผลงาน** ระบุ และบรรยายถึงอารมณ์ความรู้สึกที่งานจิตรกรรมนั้นก่อให้เกิด ความรู้สึกในทีนี้ เป็นความรู้สึกที่อยู่ในตัวงานศิลปะที่สามารถสะท้อนออกมาให้ผู้ดูรับรู้ได้

2.2.3.5 **ขั้นประเมินคุณค่า** ประเมินผลงานจิตรกรรมที่เห็น สรุปหาความดีงามของผลงานศิลปะ โดยการระบุเชื่อมโยงถึงข้อมูล เจตนา และเหตุที่เกิดของงานศิลปะชิ้นนั้นได้อย่างมีเหตุผล

2.2.3.6 **ขั้นกิจกรรมศิลปะปฏิบัติ** ปฏิบัติกิจกรรมศิลปะโดยประยุกต์ความรู้ความเข้าใจที่ได้เรียนรู้มาสู่การสร้างสรรค์งานจิตรกรรมที่มีคุณค่าทางจิตสำนึกต่อชุมชน สังคม และวัฒนธรรม

2.2.4 การประเมินการเรียนรู้

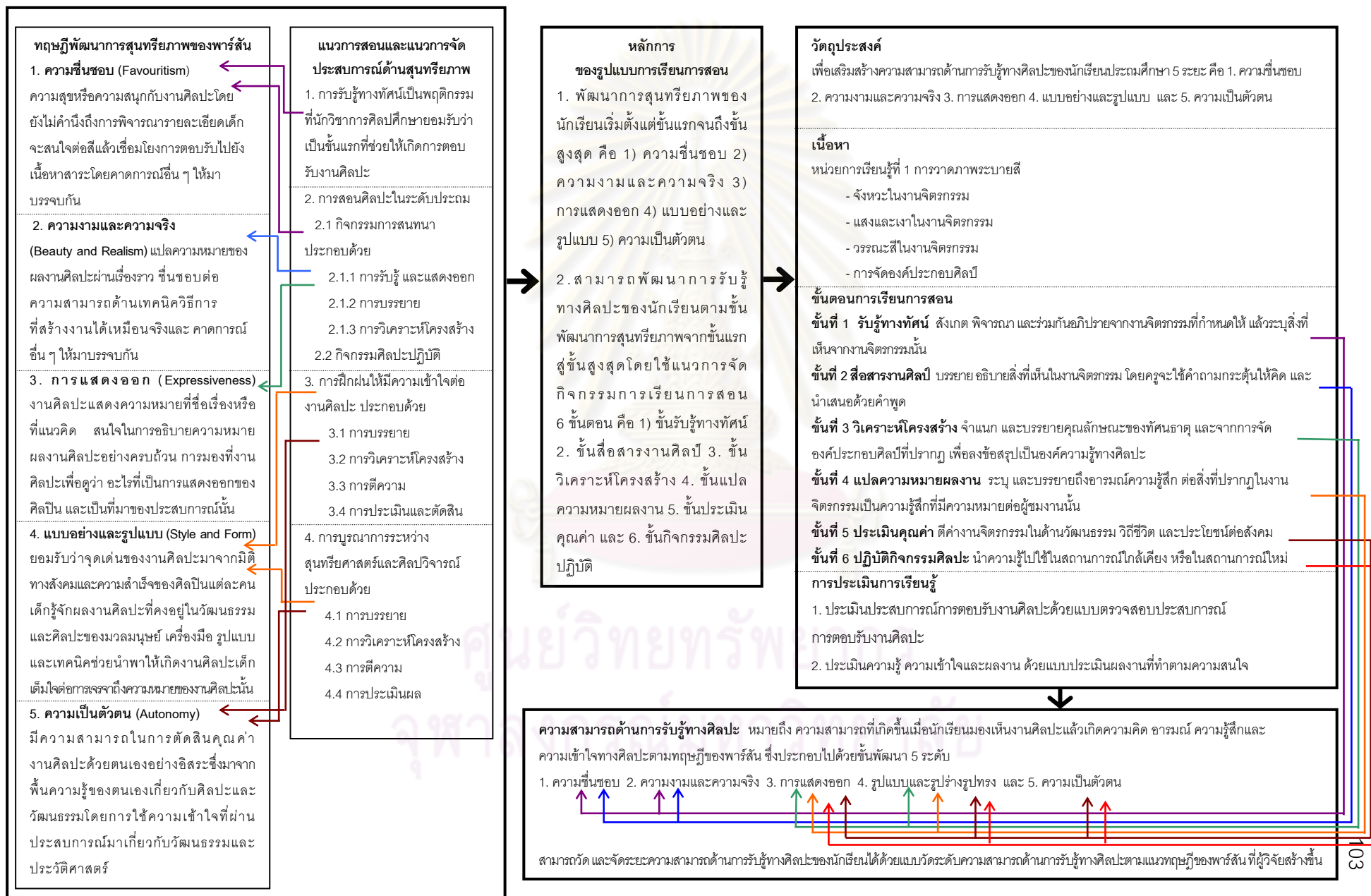
นำขั้นตอนการเรียนการสอนแต่ละขั้นตอนมาวิเคราะห์แนวทางในการประเมินการเรียนรู้ ให้ครอบคลุม 3 ด้านประกอบด้วย ความรู้ ทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะแล้วกำหนดวิธีการประเมินการเรียนรู้ ซึ่งจะประเมินหลังจากการจัดการเรียนการสอนดังนี้

2.2.4.1 **ประเมินประสบการณ์การตอบรับงานศิลปะด้วยแบบตรวจสอบประสบการณ์การตอบรับงานศิลปะ**

2.2.4.2 **ประเมินความรู้ ความเข้าใจ และผลงานด้วยแบบประเมินผลงานที่ทำตามความสนใจ**

การกำหนดหลักการ วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน และการประเมินการเรียนรู้ตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน นำมาจัดทำกรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน ดังแผนภาพที่ 6

แผนภาพที่ 6 กรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน

การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ประเมิน 2 ด้านคือ 1.การประเมินคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนโดยผู้เชี่ยวชาญ และ 2.การประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนโดยนำไปทดลองสอนกับกลุ่มตัวอย่าง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การประเมินคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอน

1.1 ตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนโดยผู้เชี่ยวชาญ

การตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอน โดยผู้เชี่ยวชาญ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้พิจารณาความเหมาะสม และความสอดคล้องของการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนในภาพรวม ซึ่งได้นำรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านรูปแบบการเรียนการสอน 3 ท่าน (รายชื่อในภาคผนวก ก) ประเมินโดยกำหนดคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญไว้ดังนี้

คุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญ

1) เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในเรื่องรูปแบบการเรียนการสอนมีประสบการณ์ด้านการสอน และการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนไม่ต่ำกว่า 5 ปี สำเร็จการศึกษาในระดับในระดัประถมศึกษาหรือศึกษาระดับปริญญาตรีและการสอน จำนวน 1 ท่าน

2) เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในเรื่องรูปแบบการเรียนการสอนในสาขาวิชาศิลปศึกษาหรือทัศนศิลป์ มีประสบการณ์ด้านการสอนไม่ต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 2 ท่าน

ผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพรูปแบบการเรียนการสอน ด้วยแบบประเมินรูปแบบการเรียนการสอน นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ ดังนี้

1) การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอน นำคำตอบจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน มาแปลงเป็นคะแนน ดังนี้

มีความคิดเห็นว่า เหมาะสมดีมาก	ให้คะแนนเป็น 4
มีความคิดเห็นว่า เหมาะสมดี	ให้คะแนนเป็น 3
มีความคิดเห็นว่า เหมาะสมปานกลาง	ให้คะแนนเป็น 2
มีความคิดเห็นว่า ยังต้องปรับปรุง	ให้คะแนนเป็น 1

หลังจากนั้น คำนวณค่าเฉลี่ยการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน โดยเทียบกับเกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด (2535: 100) ดังนี้

3.51 – 4.00	หมายถึง	เหมาะสมดีมาก
2.51 – 3.50	หมายถึง	เหมาะสมดี
1.51 – 2.50	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
1.00 – 1.50	หมายถึง	ยังต้องปรับปรุง

การกำหนดเกณฑ์ค่าเฉลี่ยของความเหมาะสม ถ้าค่าเฉลี่ยของผู้เชี่ยวชาญ มีค่าตั้งแต่ 2.51 ขึ้นไป ถือว่ารูปแบบการเรียนการสอน มีความเหมาะสม

2) การประเมินความสอดคล้องของรูปแบบการเรียนการสอน วิเคราะห์โดยใช้ ดัชนีความสอดคล้องเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา คำนวณได้จากสูตร IOC (Index of consistency) ดังนี้ (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์, 2526 : 89)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC แทน	ดัชนีความสอดคล้อง
	$\sum R$ แทน	ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
	N แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน นำมาแปลงเป็นคะแนน ดังนี้

มีความคิดเห็นว่า สอดคล้อง	ให้คะแนนเป็น 1
มีความคิดเห็นว่า ไม่แน่ใจ	ให้คะแนนเป็น 0
มีความคิดเห็นว่า ไม่สอดคล้อง	ให้คะแนนเป็น -1

นำคะแนนที่ได้มาคำนวณตามสูตรดัชนีความสอดคล้อง ถ้าผลการคำนวณ มีค่ามากกว่า หรือเท่ากับ 0.05 ขึ้นไป ถือว่ารูปแบบการเรียนการสอนมีความสอดคล้องกัน ถ้าต่ำ ต้องนำมาปรับปรุง

1.2 ปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการเรียนการสอน ผลการตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการเรียนการสอนโดยผู้เชี่ยวชาญ ปรากฏ ดังนี้

1) ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนจากผู้เชี่ยวชาญ มีค่าเฉลี่ย 3.58 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.46 แสดงว่าองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับ เหมาะสมดีมาก

2) ผลการประเมินความสอดคล้องของรูปแบบการเรียนการสอนจากผู้เชี่ยวชาญพบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าเท่ากับ 0.79 แสดงว่า องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนมีความสอดคล้องกัน

นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

- 1) ควรเชื่อมโยงขั้นตอนการเรียนการสอนกับการรับรู้ทางศิลปะ 5 ระดับเพื่อให้เห็นความสอดคล้องในการนำทฤษฎีมาใช้
- 2) ควรเชื่อมโยงขั้นตอนการเรียนการสอนแต่ละขั้นที่ส่งผลต่อระดับการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียน
- 3) ในการวัดผลก่อนเรียนและหลังเรียนควรพิจารณาการพัฒนาของนักเรียนแต่ละคนร่วมในการประเมินผลด้วย

จากข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญ ได้ดำเนินการปรับปรุงกรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างขั้นตอนการเรียนการสอนกับการรับรู้ทางศิลปะ 5 ระดับ และการวัดประเมินผลการรับรู้ทางศิลปะนั้นได้พิจารณาคำนี้ถึงเรื่องของการพัฒนาของนักเรียนร่วมด้วย

2. การประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอน

การประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอน ได้ดำเนินการ 2 ด้านคือการประเมินคุณภาพของเครื่องมือทดลอง และเครื่องมือวิจัยโดยผู้เชี่ยวชาญ และการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น โดยการทดลองสอนด้วยเครื่องมือทดลอง และเก็บข้อมูลด้วยเครื่องมือวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.1 สร้างเครื่องมือทดลอง และเครื่องมือวิจัย

2.2.1 เครื่องมือทดลอง

2.2.1.1 สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ ได้ดำเนินการศึกษา และวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และสาระแกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระทัศนศิลป์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในรายวิชา 15101 ศิลปะ (สาระทัศนศิลป์) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จัดทำหน่วยการเรียนรู้ 1 หน่วย เนื้อหาในหน่วยการเรียนรู้นี้เป็นเรื่องการวาดภาพระบายสี กำหนดแผนการจัดการเรียนรู้ 12 แผน ๆ ละ 1 ชั่วโมง มีรายละเอียดดังตารางที่ 6 และ ตารางที่ 7 ทั้งนี้ บทบาทของครูและนักเรียนตามขั้นตอนการเรียนการสอนของรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันนำเสนอ ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 6 โครงสร้างหน่วยการเรียนรู้เรื่อง การวาดภาพพระบายสี

ชื่อหน่วย	มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัด	เรื่อง	จำนวนชั่วโมง
การวาด	ศ 1.1 ป.5/1, ป.5/2, ป.5/3,	ทดสอบก่อนเรียน	4
ภาพพระบายสี	ป.5/6, ป.5/7	จังหวะในงานจิตรกรรม	3
	ศ 1.2 ป.5/1, ป.5/2	แสงและเงาในงานจิตรกรรม	3
		วรรณะสีในงานจิตรกรรม	3
		องค์ประกอบศิลป์	3
		ทดสอบหลังเรียน	4
	รวม		20

ตารางที่ 7 หัวข้อเรื่องแผนการจัดการเรียนรู้ 12 แผน และจำนวนชั่วโมง

ลำดับที่	หัวข้อเรื่อง	จำนวน ชั่วโมง
1	ความหมายของจังหวะในงานจิตรกรรม	1
2	ลักษณะของจังหวะในงานจิตรกรรม	1
3	ประสบการณ์การจัดวางจังหวะในงานจิตรกรรม	1
4	ความหมายของแสงและเงาในงานจิตรกรรม	1
5	ลักษณะของแสงและเงาในงานจิตรกรรม	1
6	ประสบการณ์การจัดวางแสงและเงาในงานจิตรกรรม	1
7	ความหมายและลักษณะวรรณะสีในงานจิตรกรรม	1
8	ความสำคัญของวรรณะสีกับงานจิตรกรรม	1
9	ประสบการณ์การใช้วรรณะสีในงานจิตรกรรม	1
10	ความหมายและลักษณะของการจัดองค์ประกอบศิลป์	1
11	ความสำคัญขององค์ประกอบศิลป์กับงานจิตรกรรม	1
12	ประสบการณ์การใช้องค์ประกอบศิลป์ในงานจิตรกรรม	1
รวม	12 แผนการจัดการเรียนรู้	12

ตารางที่ 8 บทบาทของครูและนักเรียนตามขั้นตอนการเรียนการสอนของรูปแบบการเรียน
การสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน

ขั้นตอนการเรียนการสอน	บทบาทครู	บทบาทนักเรียน
<p>1. รับรู้ทางทัศน์ ครูนำเสนอภาพผลงานศิลปะและชักชวนให้นักเรียนมองพิจารณางานศิลปะ เพื่อระบุสิ่งที่ปรากฏในภาพตามที่นักเรียนรับรู้ได้</p>	<p>1. นำเสนอผลงานศิลปะให้นักเรียนดู เช่น ภาพกึ่งนามธรรม Weeping Woman</p> <p>2. สนทนาซักถามเกี่ยวกับสิ่งที่ปรากฏในภาพว่านักเรียนเห็นอะไรบ้าง</p> <p>3. ฝึกให้นักเรียนรับรู้งานศิลปะโดยการมองอย่างพินิจพิจารณา</p> <p>4. ถามถึงส่วนต่าง ๆ ที่อยู่ในตัวงานศิลปะ</p> <p>5. ใช้คำถามเปรียบเทียบ</p>	<p>1. ฝึกการมอง สังเกตและพิจารณาภาพผลงานศิลปะ</p> <p>2. ระบุ และบรรยายรายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งที่มีในภาพ</p> <p>3. แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่มองเห็น</p> <p>4. เปรียบเทียบสิ่งที่เห็นในภาพผลงานศิลปะกับอารมณ์ ความรู้สึก</p>
<p>2. สื่อสารงานศิลปะ ครูถามถึงเส้น สี รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว แสงและเงาที่ปรากฏอยู่ในงานศิลปะ แล้วให้นักเรียนระบุสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในงานศิลปะ ที่ก่อให้เกิดความหมาย และวิเคราะห์ถึงวิธีการหรือเทคนิคที่ศิลปินใช้ในการสร้างงานศิลปะชิ้นนั้น</p>	<p>1. ใช้คำถามเพื่อให้นักเรียนรู้จักเส้น สี รูปร่าง รูปทรง พื้นผิวและแสงเงา เช่น “ในภาพนี้นักเรียนเห็นอะไรบ้าง” “ศิลปินใช้รูปร่างแบบไหนบ้าง” “สีและรูปร่างแบบไหนที่ศิลปินใช้มากที่สุดและน้อยที่สุด”</p> <p>2. เล่าภูมิหลังของผลงานศิลปะและวิธีการทำงานของศิลปินเจ้าของผลงาน</p> <p>3. ใช้คำถามชวนให้นักเรียนวิเคราะห์ถึงเทคนิคและวิธีการที่ศิลปินใช้ เช่น “ศิลปินสามารถใช้สี เส้น และรูปร่างมาสร้างให้เกิดสิ่งที่น่าสนใจอย่างไร”</p>	<p>1. ระบุสิ่งที่เป็นเส้น สี รูปร่าง รูปทรง พื้นผิวและแสงเงาในภาพผลงานศิลปะ</p> <p>2. ระบุสิ่งที่ก่อให้เกิดความหมาย</p> <p>3. อธิบายเทคนิคและวิธีการที่ศิลปินใช้ในการสร้างงานศิลปะ</p>
<p>3. วิเคราะห์โครงสร้าง ครูถามถึงความสัมพันธ์ระหว่างเส้น สี รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว แสงและเงา เพื่อให้นักเรียนวิเคราะห์ เชื่อมโยงสู่การจับภาพ รู้จัก คุณ สมบัติ ของ จังหวะลีลา ความสมดุล สัดส่วน ความขัดแย้ง ความสอดคล้อง จุดเด่น-ด้อย ที่ศิลปินใช้จัดส่วนประกอบต่าง ๆ ซึ่งลักษณะบางลักษณะทำให้อ่านน่าสนใจ</p>	<p>1. ใช้คำถามเชื่อมโยงเส้น สี รูปร่าง รูปทรง พื้นผิวและแสงเงา เพื่อให้นักเรียนรู้จักคุณสมบัติของจังหวะลีลา ความสมดุล สัดส่วน ความขัดแย้ง ความสอดคล้อง จุดเด่น-ด้อย เช่น “ภาพนี้มีสี” “ลักษณะของสีเป็นเช่นไร”</p> <p>2. กระตุ้นให้นักเรียนร่วมกันสรุปเป็นองค์ความรู้ของศิลปะ</p>	<p>1. ระบุสิ่งที่เห็น</p> <p>2. ตอบคำถามตามประเด็น</p>

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ขั้นตอนการเรียนการสอน	บทบาทครู	บทบาทนักเรียน
4. แปลความหมายผลงาน ครูถามถึงประเด็นความหมายที่แสดงให้เห็นในภาพ เพื่อให้นักเรียนพูดถึงความหมายในผลงานศิลปะโดยรวมที่มีต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์โดยทั่ว ๆ ไป และหาหลักการที่สามารถช่วยยืนยันความคิดของตนเอง	1. ใช้คำถามที่สื่อถึงความหมายของสิ่งที่ปรากฏในภาพงานศิลปะ เช่น “สีใดจึงเข้าหาสายต่านักเรียนได้เร็วที่สุด” “สีแดงและเหลืองให้ความรู้สึกถึงเวลาใดของวัน เช้า กลางวันหรือเย็น” “ผลงานศิลปะชิ้นนี้เล่าเรื่องราวอะไรแก่นักเรียนบ้าง” “ศิลปินใช้รูปแบบง่าย ๆ แทนรูปแบบที่ยาก ๆ ของวัตถุได้อย่างไร” 2. ให้ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ ลักษณะและรูปแบบของศิลปะ	1. ใช้ความรู้เกี่ยวกับส่วนประกอบทางทัศนและองค์ประกอบศิลป์ในการตีความหมาย อารมณ์ ความรู้สึก 2. เปรียบเทียบผลงานศิลปะ กับลักษณะและรูปแบบของศิลปะ
5. ประเมินคุณค่า ครูให้นักเรียนประเมินผลงานศิลปะที่เห็น สรุปหาความดีงามของผลงานศิลปะ โดยการระบุเชื่อมโยงถึงข้อมูล เจตนา และเหตุที่เกิดของงานศิลปะชิ้นนั้นได้อย่างมีเหตุผล	1. ถามสรุปให้นักเรียนตัดสินใจ เช่น “ผลงานศิลปะชิ้นนี้สามารถสื่อความหมายได้หรือไม่” 2. ชักชวนให้นักเรียนประเมินค่างานศิลปะ เช่น “ภาพผลงานศิลปะนี้เป็นผลงานที่ดีหรือไม่อย่างไร” “นักเรียนชอบภาพนี้หรือไม่อย่างไร”	แสดงความคิดเห็นที่เป็นแบบเฉพาะ ตัวอย่างมีเหตุผล และหลักเกณฑ์
6. ปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ ครูให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมศิลปะโดยประยุกต์ความรู้ความเข้าใจที่ได้เรียนรู้มาสู่การสร้างสรรค์งานศิลปะ	ให้นักเรียนสร้างสรรค์งานศิลปะโดยถ่ายทอดประสบการณ์ของนักเรียนเป็นงานศิลปะ	สร้างสรรค์งานศิลปะโดยใช้สื่อ อุปกรณ์ และเทคนิควิธีการตามวิถีของตน

2.2.1.2 ทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้ นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/3 โรงเรียนอนุบาลประจวบคีรีขันธ์ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 41 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง และมีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้สำหรับการนำไปใช้ในสภาพการเรียนการสอนจริง ได้ดำเนินการทดลอง 2 ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ 1 นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปทดลองใช้กับนักเรียนผลการทดลองพบว่า

1) เวลาที่กำหนดในแผนการจัดการเรียนรู้ไม่เหมาะสม เพราะกิจกรรมมีมาก คือ ในแต่ละขั้นการเรียนการสอนจะให้ตัวแทนนักเรียนทุกกลุ่มได้นำเสนอ

ซึ่งนักเรียนมีจำนวน 10 กลุ่ม ๆ ละ 4 -5 คน ฉะนั้นการเปิดโอกาสให้ทุกกลุ่มนำเสนอจึงเป็นการเสียเวลามาก

2) การใช้คำถามที่กระตุ้นให้นักเรียนร่วมแสดงความคิดเห็น หรือสะท้อนคิดต้องใช้เวลาในการรอคอยคำตอบจากนักเรียน ซึ่งนักเรียนไม่กล้าพูด คำตอบที่ได้ส่วนมากเป็นคำตอบสั้น ๆ

สรุป แผนการจัดการเรียนรู้ต้องนำมาปรับปรุง แล้วนำไปทดลองสอนครั้งที่ 2 ต่อไป

ครั้งที่ 2 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนกลุ่มเดิม ผลการทดลองสอน พบว่า

1) การใช้เวลาในการปฏิบัติแต่ละกิจกรรมอยู่ในช่วงเวลาตามที่กำหนด โดยในแต่ละชั้นการเรียนการสอนได้สุ่มตัวแทนกลุ่มเพียง 3 กลุ่มในการนำเสนอตามประเด็น แต่ละชั้นการเรียนการสอน และนักเรียนทุกกลุ่มมีโอกาสนำเสนอ

2) นักเรียนสนใจร่วมกิจกรรมสนทนาเกี่ยวกับภาพงานจิตรกรรม เนื่องจากนักเรียนมีความคุ้นเคยกับผู้วิจัยมากกว่าเดิม

3) นักเรียนตั้งใจในการทำงานกลุ่ม มีความมุ่งมั่นในการหาคำตอบจากภาพงานจิตรกรรมโดยใช้สายตาสั่งรวจภาพอย่างวิเคราะห์

2.2.1.3 ตรวจสอบคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ

ได้นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงหลังจากไปทดลองสอน 2 ครั้งไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านแผนการจัดการเรียนรู้ 3 ท่าน (รายชื่อในภาคผนวก ก) ประเมินโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้พิจารณาความเหมาะสม และความสอดคล้องของการกำหนดองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ในแต่ละองค์ประกอบ ซึ่งกำหนดคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญไว้ดังนี้

คุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญ

1) เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญสาขาศิลปศึกษา และสอนศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา ไม่ต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 2 ท่าน

2) เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญสาขาศิลปศึกษา และสอนศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ไม่ต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 1 ท่าน

ผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้ ด้วยแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ ดังนี้

1) การประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ นำคำตอบจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน มาแปลงเป็นคะแนน ดังนี้

มีความคิดเห็นว่า เหมาะสมดีมาก	ให้คะแนนเป็น 4
มีความคิดเห็นว่า เหมาะสมดี	ให้คะแนนเป็น 3
มีความคิดเห็นว่า เหมาะสมปานกลาง	ให้คะแนนเป็น 2
มีความคิดเห็นว่า ยังต้องปรับปรุง	ให้คะแนนเป็น 1

หลังจากนั้น คำนวณค่าเฉลี่ยการประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน โดยเทียบกับเกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด (2535: 100) ดังนี้

3.51 – 4.00	หมายถึง	เหมาะสมดีมาก
2.51 – 3.50	หมายถึง	เหมาะสมดี
1.51 – 2.50	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
1.00 – 1.50	หมายถึง	ยังต้องปรับปรุง

การกำหนดเกณฑ์ค่าเฉลี่ยของความเหมาะสม ถ้าค่าเฉลี่ยของผู้เชี่ยวชาญ มีค่าตั้งแต่ 2.51 ขึ้นไป ถือว่าแผนการจัดการเรียนรู้นั้น มีความเหมาะสม

2) การประเมินความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา คำนวณได้จากสูตร IOC (Index of Consistency) ดังนี้ (บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์, 2526 : 89)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC แทน	ดัชนีความสอดคล้อง
	$\sum R$ แทน	ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
	N แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน นำมาแปลงเป็นคะแนน ดังนี้

มีความคิดเห็นว่า สอดคล้อง	ให้คะแนนเป็น 1
มีความคิดเห็นว่า ไม่แน่ใจ	ให้คะแนนเป็น 0
มีความคิดเห็นว่า ไม่สอดคล้อง	ให้คะแนนเป็น -1

นำคะแนนที่ได้มาคำนวณตามสูตรดัชนีความสอดคล้อง ถ้าผลการคำนวณมีค่ามากกว่า หรือเท่ากับ 0.05 ขึ้นไป ถือว่าแผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกัน ถ้าต่ำต้องนำมาปรับปรุง

ผลการตรวจสอบคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ ปรากฏ ดังนี้

- 1) การประเมินความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ มีค่าเฉลี่ย 3.59 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.22 แสดงว่าองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับ เหมาะสมดีมาก
- 2) การประเมินความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าเท่ากับ 0.75 แสดงว่า องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ มีความสอดคล้องกัน

นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

- 1) ควรเพิ่มจุดประสงค์การเรียนรู้ที่สะท้อนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการวิเคราะห์งานจิตรกรรม
- 2) ควรนำตัวอย่างผลงานของนักเรียนมาอภิปรายให้คำติชม และข้อเสนอแนะ
- 3) ควรมีการมอบหมายให้นักเรียนไปค้นคว้าเพิ่มเติมเป็นการบ้าน
- 4) การประเมินนักเรียนควรให้ครอบคลุมความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ
- 5) กิจกรรมในแต่ละชั้นการเรียนการสอนต้องย่อยกิจกรรมให้มากใช้คำถามง่าย ๆ กระตุ้นให้นักเรียนคิดอย่างต่อเนื่อง

จากข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญ ได้ดำเนินการปรับปรุงจุดประสงค์การเรียนรู้เพิ่มเติมให้ครอบคลุมความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะโดยให้ค่าน้ำหนักใกล้เคียงกัน จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้พิจารณาผลงานของเพื่อน นักเรียนได้ทบทวนความรู้ ศึกษาภาพงานจิตรกรรมตามที่ตนเองสนใจ และปรับกิจกรรมในขั้นที่ 2 ใช้คำถามที่กระตุ้นให้นักเรียนร่วมกันสะท้อนคิดให้มาก ส่งเสริมความกล้าแสดงออก หลังจากนั้นนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปทดลองสอน

2.2.2 เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย แบบวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอน มีการดำเนินการสร้างและการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

2.2.2.1 สร้างแบบวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอน

1) แบบวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน มีจำนวน 8 ชุดในแต่ละชุดประกอบด้วย

- 1.1) ชุดคำถาม จำนวน 1 ชุด มี 8 ข้อ
- 1.2) ภาพงานจิตรกรรม ขนาดโปสเตอร์ (5 นิ้ว X 7 นิ้ว) จำนวน 3 ภาพ ได้แก่ ภาพเหมือนจริง (Realistic) จำนวน 1 ภาพ ภาพกึ่งนามธรรม (Semi-Abstract) จำนวน 1 ภาพ และภาพนามธรรม (Abstract) จำนวน 1 ภาพ
- 1.3) แบบวิเคราะห์ระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนต่องานจิตรกรรมตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน
- 1.4) แบบวิเคราะห์ประเภทด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน
- 1.5) แบบบันทึกการรับรู้ทางศิลปะ

ในการสร้างแบบวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน ได้ดำเนินการดังนี้

1.1) ชุดคำถาม มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนคิดและใช้สายตาสำรวจ วิเคราะห์ถึงส่วนต่างๆ ในผลผลงานศิลปะ โดยมีขั้นตอนดำเนินการสร้างชุดคำถาม ดังนี้

- 1.1.1) ศึกษานิยามความหมาย ความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ
- 1.1.2) ศึกษาชุดคำถาม ในงานวิจัยของ D'Onofrio and Nodine (1981: 14-23) ได้ศึกษาเรื่องการตอบรับงานศิลปะโดยการพูดของเด็ก ช่วงอายุระหว่าง 4 ปี ถึง 15 ปี จากการทดสอบนักเรียนในการดูภาพงานศิลปะจำนวน 4 ภาพ และถามนักเรียนในการดูภาพแต่ละภาพจากชุดคำถามซึ่งสร้างขึ้นและนำคำตอบของนักเรียนมาวิเคราะห์ตามระดับสุนทรียภาพตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน (Parsons, 1987)
- 1.1.3) ดัดแปลงชุดคำถาม (8 ข้อ) ในงานวิจัยของ D'Onofrio and Nodine โดยนำคำถามมาจัดลำดับความสอดคล้องเพื่อความต่อเนื่องในการคิดของนักเรียนบนพื้นฐานของศิลปวิจารณ์ ดังตารางที่ 9

1. การบรรยาย	1. นักเรียนชอบภาพนี้หรือไม่ เพราะเหตุผลอะไร
	2. นักเรียนคิดว่าศิลปินมีเหตุผลอะไรในการวาดภาพนี้
2. การวิเคราะห์	3. ลักษณะการจัดองค์ประกอบศิลป์ในภาพนี้เป็นอย่างไร
	4. ทำไมศิลปินจึงใช้วิธีการแบบนี้ในการวาดภาพ
3. การตีความ	5. นักเรียนคิดว่าภาพนี้คนทั่วไปดูแล้วเข้าใจง่ายหรือไม่ นักเรียนดูแล้วเข้าใจว่าอย่างไร
	6. ความสำคัญของภาพนี้เกี่ยวข้องกับอะไรบ้าง
4. การตัดสินคุณค่า	7. ภาพนี้เป็นงานศิลปะที่ดี หรือไม่เพราะเหตุใด
	8. นักเรียนคิดจะเปลี่ยนแปลงภาพนี้อย่างไรบ้าง
รวม	8 ข้อ

ตารางที่ 9 การจัดลำดับคำถามของการวัดความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ บนพื้นฐานของศิลปวิจารณ์

1.2) **ภาพงานศิลปะ** ภาพงานศิลปะมีลักษณะเป็นภาพงานจิตรกรรมของศิลปินไทย และต่างประเทศซึ่งผลงานของศิลปินนั้นจะต้องมีเอกลักษณ์ประจำตัว ทั้งนี้ได้คำนึงถึงการข้ามวัฒนธรรม ฉะนั้นภาพงานศิลปะที่นำมาใช้จึงมีความเป็นสากลซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ศ. 1.2 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ระบุว่า เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล โดยมีขั้นตอนดำเนินการเพื่อให้ได้ภาพงานจิตรกรรม ดังนี้

1.2.1) ศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับลักษณะของภาพงานศิลปะทั้ง 3 ประเภท ได้แก่ ภาพเหมือนจริง ภาพกึ่งนามธรรม และภาพนามธรรม เพื่อนำข้อมูลมากำหนดนิยามของภาพแต่ละประเภท

1.2.2) ดำเนินการค้นคว้า รวบรวมภาพงานศิลปะทั้ง 3 ประเภท ของศิลปินที่มีชื่อเสียงทั้งในและต่างประเทศ แล้วคัดเลือกประเภทละ 15 ภาพ รวมทั้งสิ้น 45 ภาพ

1.2.3) คัดเลือกภาพงานศิลปะ โดยนำภาพงานศิลปะทั้ง 45 ภาพไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วยศิลปิน นักวิชาการด้านศิลปะศึกษา และครูผู้สอนทัศนศิลป์ (รายชื่อภาคผนวก ก) พิจารณาคัดเลือกภาพให้ได้จำนวน 8 ชุด แต่ละชุดประกอบด้วย

ภาพเหมือนจริง จำนวน 1 ภาพ ภาพกึ่งนามธรรม จำนวน 1 ภาพ และภาพนามธรรม จำนวน 1 ภาพ รวมทั้งสิ้น 24 ภาพ โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกภาพดังนี้

- 1.2.3.1) ความชัดเจนตามลักษณะประเภทของงานจิตรกรรม
- 1.2.3.2) ความสมบูรณ์ตามหลักองค์ประกอบศิลป์
- 1.2.3.3) มีเรื่องราวเหมาะสมกับวัยของนักเรียนระดับประถมศึกษา
- 1.2.3.4) ความมีชื่อเสียงของภาพแต่ละประเภทของงานจิตรกรรม

1.3) แบบวิเคราะห์ระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนต่องานจิตรกรรมตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน เป็นแบบที่ระบุเกณฑ์ ตามขั้นความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียน โดยมีขั้นตอนดำเนินการสร้าง ดังนี้

1.3.1) ศึกษาทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน (1987) เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบวิเคราะห์ความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ

1.3.2) ศึกษาคุณลักษณะและคำพูดที่แสดงถึงการรับรู้ทางศิลปะในแต่ละระดับตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน (1987) ในหนังสือของ Koster (2001: 169) และงานวิจัย D'Onofrio and Nodine (1981: 14-23)

1.3.3) ศึกษากระบวนการประเมินผลข้อเขียนด้านวิจารณ์ผลงานศิลปะของจอห์นสันและคูเปอร์ (Johnson and Cooper, 1994: 21-26)

1.3.4) สร้างแบบวิเคราะห์ระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียน 5 ระดับ ระบุลักษณะการรับรู้ทางศิลปะในแต่ละระดับและตัวอย่างของข้อความที่นักเรียนเขียน

1.4) แบบวิเคราะห์ประเภทด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน เป็นแบบที่ระบุประเภทการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียน โดยมีขั้นตอนดำเนินการสร้าง ดังนี้

1.4.1) ศึกษาแบบวิเคราะห์ประเภทการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน ในงานวิจัยของ D'Onofrio and Nodine (1981: 14-23)

1.4.2) สร้างแบบวิเคราะห์ประเภทการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน โดยปรับจากของ D'Onofrio and Nodine (1981: 14-23)

1.5) แบบบันทึกการรับรู้ทางศิลปะ เป็นแบบสำหรับให้นักเรียนเขียนบรรยายขณะทำการทดสอบ จากการถามคำถามในชุดคำถาม ตั้งแต่คำถามข้อที่ 1 ถึงข้อที่ 8 ในขณะดูภาพงานจิตรกรรมทั้ง 3 ภาพ ซึ่งผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากแบบบันทึกการรับรู้ทางศิลปะนี้ไปวิเคราะห์

ตามเกณฑ์ในแบบวิเคราะห์ระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนต่องานจิตรกรรมตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน และแบบวิเคราะห์ประเภทการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน

2) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนการสอน

เป็นแบบสอบถามนักเรียน เกี่ยวกับความพึงพอใจเมื่อเรียนทัศนศิลป์ตามรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน ซึ่งได้ร่างและจัดเรียงข้อความที่ต้องการสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน แล้วให้อาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ซึ่งแบบสอบถามมี 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อความถามความพึงพอใจของนักเรียนจำนวน 7 ข้อได้แก่ 1. ภาพงานจิตรกรรม 2. เนื้อหาในการเรียนรู้ 3. คำถามที่กระตุ้นให้คิดและแสดงความคิดเห็น 4. กิจกรรมฝึกการมอง การสังเกตและการบรรยาย 5. กิจกรรมฝึกการตีความ การวิเคราะห์ โครงสร้างและการประเมิน 6. บรรยากาศในการอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และ 7. ความเหมาะสมของเวลาในการเรียน มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า ของลิเคอร์ท (Likert) มี 5 ระดับโดยกำหนดค่าน้ำหนักคะแนนดังนี้

คะแนน 5	หมายถึง	มากที่สุด
คะแนน 4	หมายถึง	มาก
คะแนน 3	หมายถึง	ปานกลาง
คะแนน 2	หมายถึง	น้อย
คะแนน 1	หมายถึง	น้อยที่สุด

สำหรับการให้ความหมายของค่าที่วัดได้ กำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการให้ความหมายตามแนวคิดของ เบสท์ (Best and James, 1986: 196) ให้ความหมายโดยการให้ค่าเฉลี่ยเป็นรายข้อดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00	หมายถึง	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50	หมายถึง	มาก
ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50	หมายถึง	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50	หมายถึง	น้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 1.50	หมายถึง	น้อยที่สุด

ตอนที่ 2 เป็นแบบปลายเปิด เพื่อให้ให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น

2.2.2.2 ทดลองใช้แบบวัดความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอน นำแบบวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอน ไปการทดลองใช้ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/3 โรงเรียนอนุบาลประจวบคีรีขันธ์ ในภาคเรียน ที่ 2 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 41 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง และมีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้สำหรับการนำไปใช้ในสภาพการเรียนการสอนจริงผลการทดลองใช้พบว่า

- 1) รูปภาพงานจิตรกรรมขนาดโปสเตอร์ (5 นิ้ว X 7 นิ้ว) มีความเหมาะสมชัดเจนสำหรับนักเรียนในการสังเกตรายละเอียดของภาพ
- 2) เวลาที่ใช้ในการทดสอบแต่ละภาพประมาณ 15 นาที มีความเหมาะสม
- 3) นักเรียนเข้าใจในประเด็นคำถามแต่เขียนบรรยายได้น้อย

2.2.2.3 ตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันและแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนโดยผู้เชี่ยวชาญ นำเครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วย แบบวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนการสอนนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน (รายชื่อในภาคผนวก ก) ประเมินประเมินความตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสม และความสอดคล้องโดยกำหนดคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญ ไว้ดังนี้

คุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญ

- 1) เป็นศิลปินที่สอนในระดับอุดมศึกษา คือ เป็นผู้สร้างงานศิลปะและมีประสบการณ์การสอนศิลปะไม่ต่ำกว่า 3 ปี จำนวน 1 ท่าน
- 2) เป็นผู้มีความรู้ และเชี่ยวชาญด้านกระบวนการสร้างเครื่องมือวิจัย 1 ท่าน
- 3) เป็นผู้มีความรู้ และสอนศิลปศึกษาระดับประถมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนไม่ต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 1 ท่าน

ผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพแบบวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอน นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ ดังนี้

1) การประเมินความเหมาะสมของแบบวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอน นำคำตอบจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน มาแปลงเป็นคะแนน ดังนี้

มีความคิดเห็นว่า เหมาะสมดีมาก	ให้คะแนนเป็น 4
มีความคิดเห็นว่า เหมาะสมดี	ให้คะแนนเป็น 3
มีความคิดเห็นว่า เหมาะสมปานกลาง	ให้คะแนนเป็น 2
มีความคิดเห็นว่า ยังต้องปรับปรุง	ให้คะแนนเป็น 1

หลังจากนั้น คำนวณค่าเฉลี่ยการประเมินความเหมาะสมของแบบวัดความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอน จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน โดยเทียบกับเกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด (2535: 100) ดังนี้

3.51 – 4.00	หมายถึง	เหมาะสมดีมาก
2.51 – 3.50	หมายถึง	เหมาะสมดี
1.51 – 2.50	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
1.00 – 1.50	หมายถึง	ยังต้องปรับปรุง

การกำหนดเกณฑ์ค่าเฉลี่ยของความเหมาะสม ถ้าค่าเฉลี่ยของผู้เชี่ยวชาญ มีค่าตั้งแต่ 2.51 ขึ้นไป ถือว่าแบบวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันและแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอน มีความเหมาะสม

2) การประเมินความสอดคล้องของแบบวัดความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอน วิเคราะห์โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาคำนวณได้จากสูตร IOC (Index of Consistency) ดังนี้ (บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์, 2526 : 89)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน	ดัชนีความสอดคล้อง
$\sum R$ แทน	ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
N แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน นำมาแปลงเป็นคะแนน ดังนี้

มีความคิดเห็นว่า สอดคล้อง	ให้คะแนนเป็น 1
มีความคิดเห็นว่า ไม่แน่ใจ	ให้คะแนนเป็น 0
มีความคิดเห็นว่า ไม่สอดคล้อง	ให้คะแนนเป็น -1

นำคะแนนที่ได้มาคำนวณตามสูตรดัชนีความสอดคล้อง ถ้าผลการคำนวณมีค่ามากกว่า หรือเท่ากับ 0.05 ขึ้นไป ถือว่าแบบวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอน มีความสอดคล้องกัน ถ้าต่ำต้องนำมาปรับปรุง

ผลการตรวจสอบคุณภาพแบบวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอน โดยผู้เชี่ยวชาญ ปรากฏ ดังนี้

1) ผลการประเมินความเหมาะสมของแบบวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.23 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.49 สำหรับแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ย 3.53 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.24 แสดงว่า รายการสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนการสอนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก

2) ผลการประเมินความสอดคล้องของแบบวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน จากผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าเท่ากับ 0.70 แสดงว่า องค์ประกอบของแบบวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน มีความสอดคล้องกัน และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนการสอนมีค่าเท่ากับ 0.70 แสดงว่ารายการของแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนการสอนมีความสอดคล้องกัน

นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

- 1) ให้พิจารณาใช้คำอื่นแทนคำว่า “ดู” ในวัตถุประสงค์ข้อ 2 เพราะเป็นคำที่ไม่สื่อถึงการปฏิบัติกรอย่างใดอย่างหนึ่ง
- 2) ชูดคำถาม ข้อ 1-8 การเรียงข้อ ยังดูไม่มีโครงสร้างที่สามารถปฏิบัติตามความคิดได้ ถ้าไม่ขัดกับทฤษฎี หรืองานวิจัยที่ดัดแปลงมา อาจพิจารณาเรียงข้อใหม่ให้มีโครงสร้างในการคิดมากขึ้น
- 3) ให้ตรวจสอบคำว่า “Form” จากพจนานุกรมศิลปะ อีกครั้ง ซึ่ง Form ในที่นี้น่าจะหมายถึง “รูปแบบ” ภายนอกทั้งหมด เริ่มจากรูปร่างรูปทรง และรวมถึงสี และองค์ประกอบอื่น ๆ ด้วย
- 4) ภาพแต่ละภาพน่าจะใส่หมายเลขด้วย เพื่อความสะดวกในการบันทึกการรับรู้ของนักเรียน เช่น ชุดที่ 1 ภาพที่ 1, ชุดที่ 1 ภาพที่ 2 , ชุดที่ 1 ภาพที่ 3 ฯลฯ
- 5) ปรับความชัดเจนในการใช้ภาษา ให้เข้าใจง่าย

จากข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญ ได้ดำเนินการปรับปรุง ดังนี้

- 1) ในวัตถุประสงค์ข้อ 2 ใช้คำว่า “ตรวจสอบ” แทนคำว่า “ดู”
- 2) จัดทำโครงสร้างชุดคำถาม โดยเรียงข้อคำถามตามระบบของศิลปวิจารณ์ เพื่อความต่อเนื่องในการคิดของนักเรียน
- 3) คำว่า “Form” ในงานวิจัยนี้ หมายถึง “รูปแบบ”
- 4) ภาพในแต่ละชุดใส่หมายเลขกำกับ
- 5) ปรับภาษาให้สื่อเข้าใจได้ง่าย ได้แก่
 - 5.1) นำภาพงานจิตรกรรมให้นักเรียนดูทีละชุด ๆ ละ 3 ภาพ ให้ดูทีละภาพ ปรับเป็น นำภาพงานจิตรกรรมให้นักเรียนดูทีละชุด ๆ ละ 3 ภาพ โดยให้ดูทีละภาพ
 - 5.2) ขึ้นขอบในการวาดภาพเหมือนจริง ปรับเป็น ขึ้นขอบในการวาดภาพที่มีความเหมือนจริง
 - 5.3) ไม่เชื่อเกี่ยวกับคำพูดวิพากษ์วิจารณ์แต่เชื่อว่าบริบทข้อเท็จจริงเป็นสิ่งที่ชักจูงให้แปลความหมาย ปรับเป็น ไม่เชื่อเกี่ยวกับคำพูดวิพากษ์วิจารณ์แต่เชื่อว่าบริบทข้อเท็จจริงที่ปรากฏในภาพเป็นสิ่งที่ชักจูงให้แปลความหมาย
 - 5.4) ความต้องการในเรื่องความจริง ปรับเป็น ความต้องการในเรื่องเป็นความจริง

5.5) เด็กอีกอีกต่อการประเมินงาน ปรับเป็น เด็กไม่มั่นใจต่อการประเมินตัดสินคุณค่า

2.2 ทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน นำแผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นไปสอนนักเรียน เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอน โดยมีการดำเนิน ดังนี้

2.2.1 การเตรียมการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน

2.2.1.1 การกำหนดประชากร ประชากร คือ นักเรียนประถมศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อายุอยู่ระหว่าง 10-11 ปี ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื่องจากการรับรู้ทางศิลปะเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกถึงความรู้สึกของตนเองโดยในประเด็นของความรู้สึกนั้นเป็นเรื่องของการมองเห็น หรือการรับรู้ทางทัศน์ เป็นสาระและประสบการณ์ในขอบข่ายแรก ๆ ของการเรียนรู้ศิลปะในระดับประถมศึกษา เน้นที่ทัศนวิเคราะห์ คือ ฝึกให้นักเรียนมองดูอย่างพินิจพิเคราะห์ คิดไตร่ตรองแสดงออกถึงความรู้สึกของตนเอง ประเด็นของความรู้สึกนั้นเป็นเรื่องของการตีความ ความสามารถดังกล่าวของเด็กตามทฤษฎีทางจิตวิทยาพัฒนาการของโลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1987), โลเวนเฟลด์และบริตเทน (Lowenfeld and Brittain, 1964) จะปรากฏให้เห็นเด่นชัดในช่วงวัยระหว่าง 9-12 ปี โดยเด็กมีการใส่ใจรายละเอียดของผลงานศิลปะมากขึ้น

2.2.1.2 การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1) การเลือกสถานศึกษา ได้เลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยเลือกโรงเรียนอนุบาลประจวบคีรีขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกโรงเรียน ดังนี้ 1. โรงเรียนเป็นโรงเรียนขนาดกลาง มีนักเรียนประมาณ 1,500 คน มีทั้งนักเรียนชายและหญิง 2. โรงเรียนจัดการศึกษา 2 ระดับ คือ ระดับการศึกษาปฐมวัย และระดับประถมศึกษา 3. โรงเรียนมีจำนวนห้องเรียนในแต่ละระดับชั้น 6 ห้อง ๆ ละมากกว่า 40 คน และ 4. โรงเรียนจัดการเรียนการสอนตามแนวหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มาตั้งแต่ปีการศึกษา 2552 เนื่องจากเป็นโรงเรียนต้นแบบการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2) การเลือกกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/1 โรงเรียนอนุบาลประจวบคีรีขันธ์ ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553 จำนวนทั้งหมด 47 คน การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบง่าย

(Simple Random Sampling) จับฉลากห้องเรียนจากจำนวน 6 ห้อง ทั้งนี้โรงเรียนอนุบาล ประจวบคีรีขันธ์จัดการศึกษาระดับประถมศึกษาตั้งแต่ชั้น ป.1 – 6 โดยในทุกชั้นปีมีจำนวนชั้นปี ละ 6 ห้อง การจัดนักเรียนเข้าห้องเรียนในแต่ละห้องโรงเรียนจัดแบบคละความรู้ความสามารถ

2.2.1.3 การดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น โดยใช้ รูปแบบการวิจัย แบบกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental) เป็นการศึกษาวัดหลายครั้งแบบอนุกรมเวลา (The Time-Series Experiment Design) เป็นรูปแบบที่มีกลุ่มทดลองกลุ่มเดียว มีการทดสอบ วัดความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนก่อนการเรียนการสอนตามรูปแบบการเรียน การสอนที่พัฒนาขึ้น จำนวน 4 ครั้งแต่ละครั้งหากัน 1 สัปดาห์ เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐาน (Baseline) แล้วจึงจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนจำนวน 12 ครั้ง (สัปดาห์) ละ 1 ชั่วโมงหลังจากนั้นจึงทำการทดสอบวัดความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียน หลังจากจัดการเรียนการสอนอีกจำนวน 4 ครั้งแต่ละครั้งหากัน 1 สัปดาห์ เพื่อดูแนวโน้ม การเปลี่ยนแปลง และความคงอยู่ของผลที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ ในการทดสอบวัดความสามารถด้าน การรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนและการจัดการเรียนการสอนแต่ละครั้ง ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ ดังนั้น สามารถศึกษาและเปรียบเทียบการพัฒนาความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ ของนักเรียนได้ ซึ่งมีแบบแผนการทดลอง ดังแผนภาพที่ 7

$O_1 \quad O_2 \quad O_3 \quad O_4 \quad X \quad O_5 \quad O_6 \quad O_7 \quad O_8$

(Campbell, D.T. and Stanley, J.C 1973: 37)

แผนภาพที่ 7 แบบแผนการทดลอง

- เมื่อ X คือ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1-12 ตามรูปแบบการเรียนการสอน ตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของสัน
- O_1 คือ การทดสอบวัดความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะก่อนเรียน ตามรูปแบบการเรียนการสอนในสัปดาห์ที่ 1

- O₂ คือ การทดสอบวัดความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะก่อนเรียน ตามรูปแบบการเรียนการสอนในสัปดาห์ที่ 2
- O₃ คือ การทดสอบวัดความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะก่อนเรียน ตามรูปแบบการเรียนการสอนในสัปดาห์ที่ 3
- O₄ คือ การทดสอบวัดความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะก่อนเรียน ตามรูปแบบการเรียนการสอนในสัปดาห์ที่ 4
- O₅ คือ การทดสอบวัดความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะหลังเรียน ตามรูปแบบการเรียนการสอนในสัปดาห์ที่ 17
- O₆ คือ การทดสอบวัดความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะหลังเรียน ตามรูปแบบการเรียนการสอนในสัปดาห์ที่ 18
- O₇ คือ การทดสอบวัดความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะหลังเรียน ตามรูปแบบการเรียนการสอนในสัปดาห์ที่ 19
- O₈ คือ การทดสอบวัดความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะหลังเรียน ตามรูปแบบการเรียนการสอนในสัปดาห์ที่ 20

ขั้นตอนการดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน มีดังนี้

1) ติดต่อประสานงานกับผู้อำนวยการโรงเรียนและครูผู้รับผิดชอบในรายวิชา 15101 ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลประจวบคีรีขันธ์ อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อขออนุญาตนำรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้กับนักเรียนเป็นเวลา 1 ภาคเรียน (20 สัปดาห์)

2) การดำเนินการทดลอง และการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1) การดำเนินการก่อนการทดลอง ได้ดำเนินการวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียน โดยใช้แบบวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน ที่พัฒนาขึ้น จำนวน 4 ครั้ง แต่ละครั้งมีช่วงเวลาห่างกัน 1 สัปดาห์

2.2) การดำเนินการทดลอง ได้ทำการสอนด้วยกิจกรรมตามแผนการเรียนรู้อันสร้างขึ้น ในรายวิชา 15101 ศิลปะ เนื้อหาเกี่ยวกับการวาดภาพพระบายสี ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยจัดชั่วโมงสอนในภาคเช้าและภาคบ่าย ทำการสอนทั้งหมด 12 สัปดาห์ใน

แต่ละสัปดาห์ทำการสอนครั้งละ 1 ชั่วโมงและในสัปดาห์สุดท้ายของการสอนได้สอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น โดยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนการสอน

2.3) การดำเนินการหลังการทดลอง ได้วัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียน โดยใช้แบบวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน จำนวน 4 ครั้ง แต่ละครั้งมีช่วงเวลาห่างกัน 1 สัปดาห์

2.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่เก็บรวบรวมและวิเคราะห์ ดำเนินการดังนี้

2.2.3.1 แบบวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน ก่อนการทดลองทดสอบ 4 ครั้ง และหลังการทดลองทดสอบ 4 ครั้ง รวมทั้งสิ้น จำนวน 8 ครั้ง ข้อมูลที่ได้เป็นการเขียนความเรียงแบบบรรยายการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนในแต่ละครั้ง ดำเนินการวิเคราะห์ร่วมกันระหว่างผู้วิจัย และครูผู้สอนทัศนศิลป์ในโรงเรียนประถมศึกษา 2 ท่าน ดังนี้

- 1) นำคำตอบของนักเรียนแต่ละคนมาวิเคราะห์หาคำสำคัญที่ระบุว่านักเรียนมีลักษณะการรับรู้ทางศิลปะ
- 2) พิจารณาลักษณะการรับรู้ทางศิลปะนั้น อยู่ระดับใดตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน ใน 5 ระดับ ซึ่งถ้าพบว่านักเรียนอยู่หลายระดับให้หาค่าเฉลี่ย
- 3) พิจารณาลักษณะการรับรู้ทางศิลปะนั้น อยู่ในประเภทใดตามที่พาร์สันระบุไว้ 12 ประเภท ซึ่งนักเรียนหนึ่งคนอาจจะอยู่ในหลายประเภท

เมื่อวิเคราะห์การรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนแล้ว ได้วิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดด้วยโปรแกรม SPSS for Windows แล้วนำเสนอเสนอเป็นตารางประกอบความเรียงดังนี้

- 1) คำนวณหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะจากการทดสอบซ้ำ 8 ครั้ง จากนั้นจึงนำค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะมาพล็อตกราฟ (Plot Graphs)
- 2) วิเคราะห์ความแปรปรวน และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ของความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนจากการวัดซ้ำ 4 ครั้งก่อนเรียน และจากการวัดซ้ำ 4 ครั้งหลังเรียน ด้วยสถิติทดสอบ F-test

3) ศึกษาการพัฒนาความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนจากค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ จำนวน 8 ครั้ง ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวแบบวัดซ้ำ (One-way repeated measure ANOVA)

4) จัดค่าความถี่ประเภทการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนก่อนเรียน และหลังเรียน

2.2.3.2 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนการสอน นำข้อมูลระดับความพึงพอใจของนักเรียนมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานด้วยโปรแกรม SPSS for Windows แล้วนำเสนอเป็นตารางประกอบความเรียง สำหรับความคิดเห็นเพิ่มเติมของนักเรียนนำมาจัดหมวดหมู่เป็นความเรียงแล้วหาค่าความถี่

การประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนที่มีผลต่อความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียน คือ ระดับการพัฒนาความสามารถด้านรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และระดับการรับรู้ทางศิลปะนั้นมีความคงทนถือว่า รูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันมีผลต่อระดับการพัฒนาความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา

2.2.4 การนำเสนอข้อมูล ข้อมูลที่เก็บรวบรวมและวิเคราะห์แล้วดำเนินการนำเสนอในลักษณะ ดังนี้

2.2.4.1 ตาราง ประกอบความเรียง ได้แก่

1) ข้อมูลการเปรียบเทียบระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียน ในภาพรวมทั้ง 47 คน และเป็นรายบุคคลจากการวัดซ้ำ 8 ครั้ง คือ ก่อนเรียน 4 ครั้ง และหลังเรียน 4 ครั้ง ด้วยแบบวัดความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ

2) ข้อมูลความแปรปรวนของความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียน ในภาพรวมทั้ง 47 คน จากการวัดซ้ำ 8 ครั้ง คือ ก่อนเรียน 4 ครั้ง และหลังเรียน 4 ครั้ง ด้วยแบบวัดความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ

3) ข้อมูลการเปรียบเทียบรายคู่ของความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียน ในภาพรวมทั้ง 47 คน จากการวัดซ้ำ 8 ครั้ง คือ ก่อนเรียน 4 ครั้ง และหลังเรียน 4 ครั้ง ด้วยแบบวัดความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ

4) ข้อมูลของประเภทด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียน ในภาพรวมทั้ง 47 คน จากการวัดซ้ำ 8 ครั้ง คือ ก่อนเรียน 4 ครั้ง และหลังเรียน 4 ครั้ง ด้วยแบบวัดความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ

5) ข้อมูลของความพึงพอใจของนักเรียน ในภาพรวมทั้ง 47 คน จากการสอบถามหลังเรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ด้วยแบบสอบถาม ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนการสอน

2.2.4.2 กราฟ ได้แก่ข้อมูลการเปรียบเทียบระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนในภาพรวมทั้ง 47 คน จากการวัดซ้ำ 8 ครั้ง คือ ก่อนเรียน 4 ครั้ง และหลังเรียน 4 ครั้ง ด้วยแบบวัดความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของ พาร์สัน เพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา และตอนที่ 2 ผลการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา มีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนทัศนศิลป์ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 1.1 สภาพการเรียนการสอนทัศนศิลป์ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 1.2 กระบวนการเรียนรู้ และเนื้อหาทัศนศิลป์ที่สอนในระดับประถมศึกษา
 - 1.3 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ผลการสร้างรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน
 - 2.1 หลักการของรูปแบบการเรียนการสอน
 - 2.2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอน
 - 2.3 ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน
 - 2.4 การประเมินการเรียนรู้

ผลการวิเคราะห์สาระสำคัญของข้อมูลของตอนที่ 1 มีรายละเอียด ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนทัศนศิลป์ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ทฤษฎี แนวคิดพื้นฐานหรือความเชื่อที่ใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน คือ 1. สภาพการเรียนการสอนทัศนศิลป์ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2. กระบวนการเรียนรู้และเนื้อหาของสาระทัศนศิลป์ในระดับประถมศึกษา และ 3. แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย ทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน แนวคิดของนักวิชาการศิลปศึกษา แนวคิดการเรียนการสอนประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพและศิลป์วิจารณ์ มาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1.1 สภาพการเรียนการสอนทัศนศิลป์ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า การเรียนการสอนทัศนศิลป์มุ่งพัฒนานักเรียน 3 ด้าน คือ ทักษะพิสัย จิตพิสัย และพุทธิพิสัยแต่สภาพปัจจุบันด้านจิตพิสัย และพุทธิพิสัยซึ่งเกี่ยวข้องกับความซาบซึ้งคุณค่าทางศิลปะถูกละเลยไม่ได้ให้ความสำคัญ

1.2 กระบวนการเรียนรู้ และเนื้อหาของสาระทัศนศิลป์ในระดับประถมศึกษา พบว่า กระบวนการเรียนรู้ และเนื้อหาของทัศนศิลป์ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการรับรู้ และการเรียนรู้ถึงความรู้ความเข้าใจ กับการเรียนรู้ถึงคุณค่า หรือซาบซึ้งในศิลปะเป็นประเด็นที่ผู้เรียนประสบปัญหา

1.3 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.3.1 ทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน สาระสำคัญของการพัฒนาสุนทรียภาพของพาร์สันมีระยะการพัฒนา 5 ระดับ คือ 1. ความชื่นชอบ 2. ความงามและความจริง 3. การแสดงออก 4. แบบอย่างและรูปแบบ และ 5. ความเป็นตัวตน ซึ่งนักเรียนจะพัฒนาจากรดับหนึ่งไปอีกระดับหนึ่งได้โดยไม่จำเป็นที่นักเรียนจะต้องปฏิบัติครบทุกอย่างตามที่ระบุไว้ในระดับนั้น ๆ การพัฒนาไม่จำเป็นต้องจบในแต่ละระดับ และพาร์สัน พบว่า นักเรียนประถมศึกษาส่วนมากจะอยู่ในระดับ 2

1.3.2 แนวคิดของนักวิชาการศิลปศึกษา สาระสำคัญคือ 1.การพัฒนาสุนทรียภาพของเด็กจะเริ่มจากระดับ 1 คือมีความชื่นชอบก่อน แล้วค่อยพัฒนาขึ้น 2.หลักเกณฑ์ในการประเมินงานศิลปะของเด็กมีความแตกต่างกันคือ เด็กเล็กจะใช้อารมณ์ในการประเมินงานศิลปะส่วนเด็กที่มีอายุมากจะมีหลักเกณฑ์และใช้ความรู้ในการประเมินงานศิลปะ 3. ทักษะของผู้มีการรับรู้ทางศิลปะหรือสุนทรียภาพประกอบด้วยทักษะ 5 ด้าน คือ ทักษะด้านความรู้สึก ด้านการบรรยาย ด้านการวิพากษ์วิจารณ์ ด้านประวัติศาสตร์ และด้านเหตุและผล

4. การพัฒนาการตอบรับงานศิลปะต้องฝึกให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเชิงวิพากษ์วิจารณ์ใน 6 เรื่อง คือ รูปร่าง เนื้อหาสาระ ความรู้สึก คุณสมบัติของผู้สร้างงานศิลปะ สี และการประเมินค่า

1.3.3 แนวคิดการเรียนรู้การสอนประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพและศิลปะวิจารณ์สาระสำคัญ คือ 1. การรับรู้ทางทัศน์เป็นพฤติกรรมที่นักวิชาการศิลปศึกษายอมรับว่าเป็นขั้นแรกที่จะช่วยให้เกิดการตอบรับงานศิลปะ(มะลิฉัตร เอื้ออนันท์, 2543) 2. การจัดประสบการณ์ให้นักเรียนได้เรียนรู้งานศิลปะต้องมีลักษณะของการบูรณาการระหว่างสุนทรียศาสตร์และศิลปะวิจารณ์ (Smith, 1968) 3. วิธีสอนศิลปะในระดับประถมศึกษาควรนำกิจกรรมการสนทนาโต้ตอบทางสุนทรียเข้ามาใช้สอนร่วมกับกิจกรรมศิลปะปฏิบัติ และนักเรียนควรได้เรียนรู้และเข้าใจถึงศิลปะจากการรับรู้อย่างมีสุนทรีย จากการได้รับการฝึกการมองและตัดสินผลงานศิลปะจากประสบการณ์ที่หลากหลาย (Adams, 1985) และ 4. บุคคลที่ได้รับการฝึกฝนให้มีความเข้าใจต่องานศิลปะจะสามารถอ่านข้อมูลต่าง ๆ ทางศิลปะออก และข้อมูลเหล่านี้เป็นสิ่งที่นำไปสู่การวิเคราะห์และตัดสินงานศิลปะ (Feldman,1992)

1.3.4 มาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สาระสำคัญ คือ ครูผู้สอนจะต้องจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับนักเรียนมีพัฒนาการด้านการรับรู้ทางศิลปะตามระดับของทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันซึ่งเริ่มจากระดับ 1 ไปจนถึงระดับ 5 โดยมีเนื้อหาสาระที่นักเรียนจะต้องเรียนรู้ทั้งหมดมี 4 แกน คือ แกนศิลปะปฏิบัติ ศิลปะวิจารณ์ ประวัติศาสตร์ศิลป์ และสุนทรียศาสตร์

2. ผลการสร้างรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน

2.1 หลักการของรูปแบบการเรียนการสอน นำสาระสำคัญของทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน และแนวคิดการเรียนรู้การสอนประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพและศิลปะวิจารณ์ที่วิเคราะห์ได้ มากำหนดเป็นหลักการของรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน 2 ประการ ดังนี้

1.1.1 พัฒนาการสุนทรียภาพของนักเรียนเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสูงสุด คือ 1) ความชื่นชอบ 2) ความงามและความจริง 3) การแสดงออก 4) แบบอย่างและรูปแบบ 5) ความเป็นตัวตน

1.1.2 สามารถพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนตามขั้นพัฒนาการสุนทรียภาพจากขั้นแรกสู่ขั้นสูงสุดโดยใช้แนวการจัดการจัดการเรียนการสอน 6 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นรับรู้ทางทัศน์ 2. ขั้นสื่อสารงานศิลป์ 3. ขั้นวิเคราะห์โครงสร้าง 4. ขั้นแปลความหมายผลงาน 5. ขั้นประเมินคุณค่า และ 6. ขั้นกิจกรรมศิลปะปฏิบัติ

1.2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอน นำสาระของหลักการของรูปแบบการเรียนการสอน มาวิเคราะห์ผลการเรียนรู้แล้วกำหนดวัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอน คือ เพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา 5 ระดับ ได้แก่ 1. ความชื่นชอบ 2. ความงามและความจริง 3. การแสดงออก 4. แบบอย่างและรูปแบบ และ 5. ความเป็นตัวตน

1.3 ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนนำทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน มาวิเคราะห์ร่วมกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนการเรียนการสอนประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพและศิลป์วิจารณ์ เพื่อให้ได้แนวทางการจัดการเรียนการสอนตามหลักการและวัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอนสรุปขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน ได้ 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นรับรู้ทางทัศน์ เพื่อให้สังเกต พิจารณาและร่วมกันอภิปรายจากงานจิตรกรรมที่กำหนดให้ แล้วระบุสิ่งที่เห็นจากภาพงานจิตรกรรมนั้น

ขั้นที่ 2 ขั้นสื่อสารงานศิลป์ เพื่อให้บรรยาย อธิบายสิ่งที่เห็นในงานจิตรกรรม โดยครูใช้คำถามกระตุ้นให้คิดและนำเสนอด้วยคำพูด

ขั้นที่ 3 ขั้นวิเคราะห์โครงสร้าง เพื่อให้จำแนก และบรรยายคุณลักษณะของทัศนธาตุและหลักการทางศิลปะที่ศิลปินผู้เกี่ยวข้องประกอบต่าง ๆ เข้าด้วยกันเพื่อลงข้อสรุปเป็นองค์ความรู้ทางศิลปะ

ขั้นที่ 4 ขั้นแปลความหมายผลงาน เพื่อให้ระบุ และบรรยายถึงอารมณ์ความรู้สึกที่งานจิตรกรรมนั้นก่อให้เกิด ความรู้สึกในที่นี้เป็นความรู้สึกที่อยู่ในตัวงานศิลปะที่สามารถสะท้อนออกมาให้ผู้รับรู้ได้

ขั้นที่ 5 ขั้นประเมินคุณค่า เพื่อให้ประเมินผลงานจิตรกรรมที่เห็น สรุปหาความดีงามของผลงานศิลปะ โดยการระบุเชื่อมโยงถึงข้อมูล เจตนา และเหตุที่เกิดของงานศิลปะชิ้นนั้นได้อย่างมีเหตุผล

ขั้นที่ 6 ขั้นกิจกรรมศิลปะปฏิบัติ เพื่อให้ปฏิบัติกิจกรรมศิลปะโดยประยุกต์
ความรู้ความเข้าใจที่ได้เรียนรู้มาสู่การสร้างสรรคงานจิตรกรรมที่มีคุณค่าทางจิตสำนึกต่อชุมชน
สังคม และวัฒนธรรม

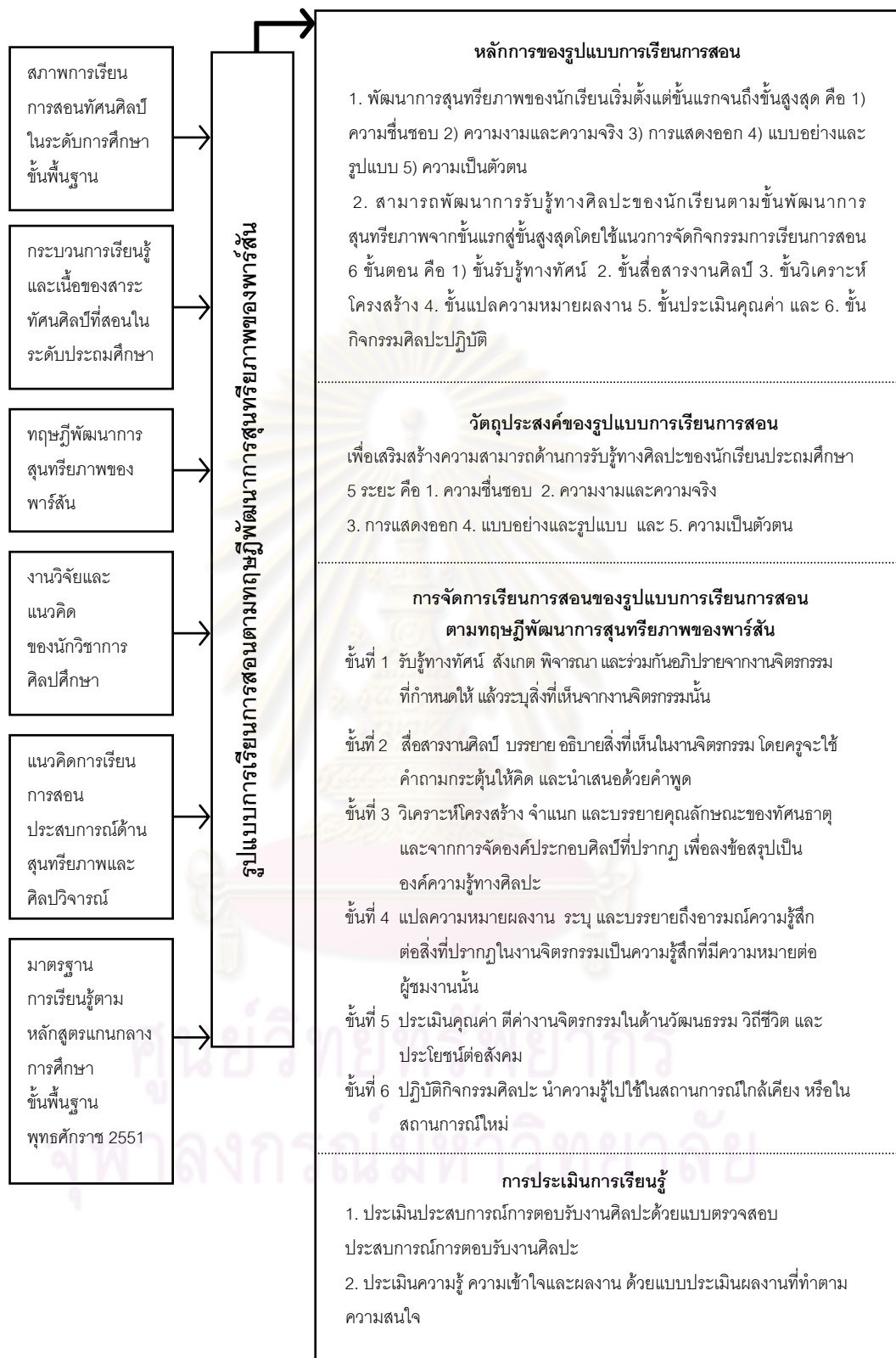
1.4 การประเมินการเรียนรู้ รูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการ
สุนทรียภาพของพาร์สันเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียน
ประถมศึกษา มีการประเมินการเรียนรู้หลังจากการจัดการเรียนการสอน ครอบคลุมด้านความรู้
ทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะ ดังนี้

1.5.1 ประเมินประสบการณ์การตอบรับงานศิลปะด้วยแบบตรวจสอบประสบการณ์
การตอบรับงานศิลปะ

1.5.2 ประเมินความรู้ ความเข้าใจ และผลงานด้วยแบบประเมินผลงาน ที่ทำ
ตามความสนใจ

ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน
สรุปดังแผนภาพที่ 8

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ 8 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักการ แนวคิดที่เชื่อมโยงไปสู่ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน

ตอนที่ 2 ผลการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน

การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา นำเสนอผลการประเมินคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอน และการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอน ดังนี้

1. ผลการประเมินคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนโดยผู้เชี่ยวชาญ
2. ผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนโดยการทดลองสอน

2.1 ผลการตรวจสอบคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ

2.2 ผลการตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนการสอนโดยผู้เชี่ยวชาญ

2.3 ผลการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอน

2.3.1 ผลการเปรียบเทียบระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น

2.3.1.1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนจากการวัดซ้ำ 8 ครั้ง แบบวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน

2.3.1.2 ความแปรปรวนของค่าเฉลี่ยระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนจากการวัดซ้ำ 8 ครั้ง ก่อนเรียนและหลังเรียน

2.3.1.3 ค่าความถี่ และค่าร้อยละของประเภทด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียน

2.3.2 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนการสอน

2.3.2.1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจากความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนการสอน

2.3.2.2 ความเรียง และจัดลำดับความถี่

ผลการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันมีรายละเอียด ดังนี้

1. ผลการประเมินคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนโดยผู้เชี่ยวชาญ

รูปแบบการเรียนการสอนผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนในภาพรวม และองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน แต่ละองค์ประกอบมีค่าเฉลี่ย 3.58 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.46 แสดงว่า องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนมีความเหมาะสมดีมาก และค่าดัชนีความสอดคล้อง มีค่าเท่ากับ 0.79 แสดงว่า องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนมีความสอดคล้องกัน นอกจากนี้ ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ได้แก่ 1. ควรเชื่อมโยงขั้นตอนการเรียนการสอนกับการรับรู้ทางศิลปะ 5 ระดับเพื่อให้เห็นความสอดคล้องในการนำทฤษฎีมาใช้ 2. ควรเชื่อมโยงขั้นตอนการเรียนการสอนแต่ละขั้นที่ส่งผลต่อระดับการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียน และ 3. ในการประเมินก่อนเรียนและหลังเรียนควรพิจารณาพัฒนาการของนักเรียนแต่ละคนร่วมในการประเมินด้วย

2. ผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนโดยการทดลองสอน

2.1 ผลการตรวจสอบคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ

แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าการกำหนดองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ในภาพรวม และองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละองค์ประกอบมีค่าเฉลี่ย 3.59 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.22 แสดงว่า องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมดีมาก และค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าเท่ากับ 0.75 แสดงว่า องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนมีความสอดคล้องกัน นอกจากนี้ ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ได้แก่ 1. ควรเพิ่มจุดประสงค์การเรียนรู้ที่สะท้อนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการวิเคราะห์งานจิตรกรรม 2. ควรนำตัวอย่างผลงานของนักเรียนมาอภิปรายให้คำติชม และข้อเสนอแนะ 3. ควรมีการมอบหมายให้นักเรียนไปค้นคว้าเพิ่มเติมเป็นการบ้าน 4. การประเมินนักเรียนควรให้ครอบคลุมความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ และ 5. กิจกรรมในแต่ละขั้นการเรียนการสอนต้องย่อยกิจกรรมให้มากใช้คำถามง่าย ๆ กระตุ้นให้นักเรียนคิดอย่างต่อเนื่อง

2.2 ผลการตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนการสอนโดยผู้เชี่ยวชาญ

ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าการวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน มีส่วนประกอบ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.23 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.49 แสดงว่าสำหรับความสอดคล้องพบว่า ค่าดัชนี

ความสอดคล้องมีค่าเท่ากับ 0.70 แสดงว่า องค์ประกอบของแบบวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันมีความสอดคล้องกัน

แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนการสอนจากผู้เชี่ยวชาญ มีความคิดเห็นว่า รายการแบบสอบถามความพึงพอใจมีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมากมีค่าเฉลี่ย 3.53 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.24 และค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าเท่ากับ 0.07 แสดงว่า รายการของแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนการสอนมีความสอดคล้องกัน

2.3 ผลการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอน

2.3.1 ผลการเปรียบเทียบระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น

2.3.1.1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนจากการวัดซ้ำ 8 ครั้ง ด้วยแบบวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน

ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จากการวัดซ้ำ 8 ครั้ง ด้วยแบบวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน เมื่อพิจารณาแยกเป็นการทดสอบก่อนเรียน (ครั้งที่ 1-4) และหลังเรียน (ครั้งที่ 5-8) พบว่า โดยภาพรวม ค่าเฉลี่ยระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนหลังเรียนทุกครั้งจะมีค่าเฉลี่ยระดับความสามารถสูงกว่าก่อนเรียน รายละเอียดดังตารางที่ 10

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ยความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนจากการทดสอบซ้ำ 8 ครั้ง
จำแนกก่อนเรียน 4 ครั้ง และหลังเรียน 4 ครั้ง

การทดสอบ	ครั้งที่	Mean	SD	แปลความหมาย
ก่อนเรียน	1	1.52	0.21	ระดับ 2 ความงามและความจริง
	2	1.51	0.20	ระดับ 2 ความงามและความจริง
	3	1.66	0.23	ระดับ 2 ความงามและความจริง
	4	1.64	0.23	ระดับ 2 ความงามและความจริง
หลังเรียน	5	4.49	0.22	ระดับ 4 แบบอย่างและรูปแบบ
	6	4.51	0.17	ระดับ 5 ความเป็นตัวตน
	7	4.52	0.17	ระดับ 5 ความเป็นตัวตน
	8	4.56	0.16	ระดับ 5 ความเป็นตัวตน

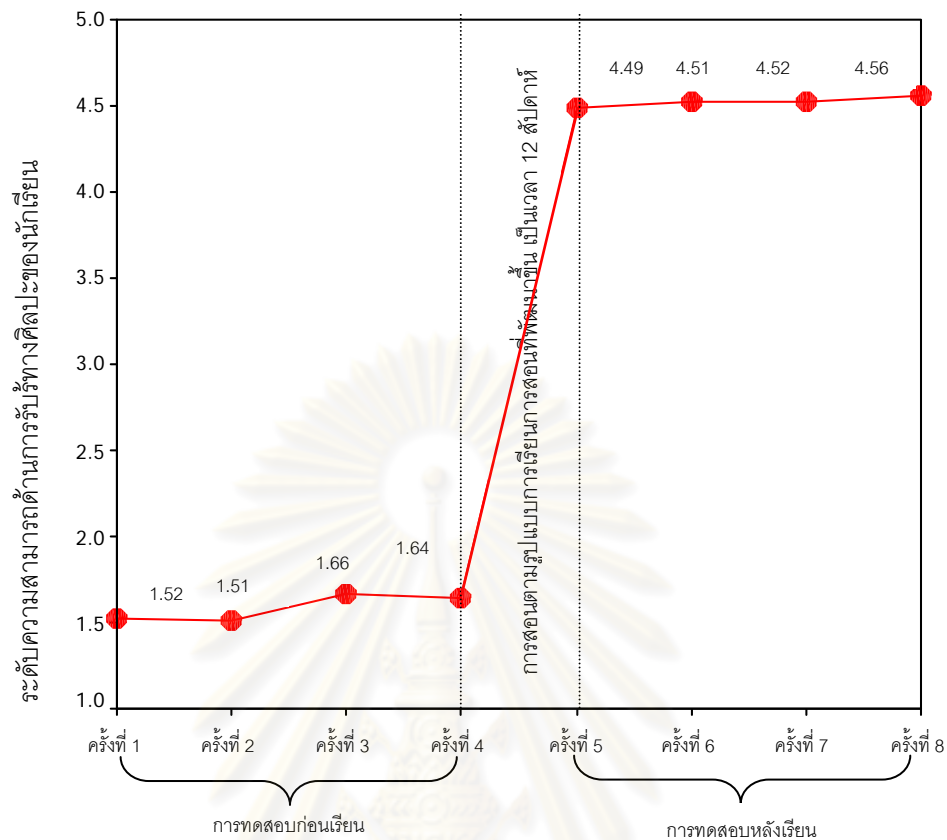
จำนวนนักเรียน 47 คน ระดับการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียน มี 5 ระดับ

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะก่อนเรียน พบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความสามารถจากการวัดครั้งที่ 3 มีค่าสูงสุด คือ 1.66 รองลงมาคือ ค่าเฉลี่ยจากการวัดครั้งที่ 4 ครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 โดยมีค่าเฉลี่ยระดับความสามารถเท่ากับ 1.64, 1.52 และ 1.51 ตามลำดับ

ค่าเฉลี่ยระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะหลังเรียน พบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความสามารถจากการวัดครั้งที่ 8 มีค่าสูงสุด คือ 4.56 รองลงมาคือ ค่าเฉลี่ยจากการวัดครั้งที่ 7 ครั้งที่ 6 และครั้งที่ 5 โดยมีค่าเฉลี่ยระดับความสามารถเท่ากับ 4.52, 4.51 และ 4.49 ตามลำดับ

ค่าเฉลี่ยความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนจากการวัดซ้ำ 8 ครั้ง นำเสนอเป็นแผนภาพกราฟ ได้ดังแผนภาพที่ 9

ศูนย์วิจัยทางสุขภาพ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ 9 ค่าเฉลี่ยความสามารถด้านความรู้ทางศิลปะของนักเรียนจากการทดสอบซ้ำ 8 ครั้ง

2.3.1.2 ความแปรปรวนของค่าเฉลี่ยระดับความสามารถด้านความรู้ทางศิลปะของนักเรียนจากการวัดซ้ำ 8 ครั้ง ก่อนเรียนและหลังเรียน

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของค่าเฉลี่ยความสามารถด้านความรู้ทางศิลปะของนักเรียน จากการทดสอบซ้ำ 8 ครั้ง คือ ก่อนเรียน และหลังเรียน พบว่า ค่าเฉลี่ยความสามารถด้านความรู้ทางศิลปะของนักเรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ความแปรปรวนของค่าเฉลี่ยความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียน
จากการทดสอบซ้ำ 8 ครั้ง ก่อนเรียน 4 ครั้ง และหลังเรียน 4 ครั้ง

ความแปรปรวน	SS	Df	MS	F	Sig
ระหว่างการทดสอบ (แต่ละครั้ง)	811.959	7	115.994	2716.507 [*]	0.000
ภายในการทดสอบ (แต่ละครั้ง)	15.713	368	0.043		

P < 0.05 จำนวนนักเรียน 47 คน

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยรายคู่ของความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียน พบว่า มี 16 คู่ มีค่าเฉลี่ยความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือ

คู่ที่ 1 ระหว่างครั้งที่ 1 (Mean =1.52, SD=0.21) กับครั้งที่ 5 (Mean =4.49, SD=0.22)

คู่ที่ 2 ระหว่างครั้งที่ 1 (Mean =1.52, SD=0.21) กับครั้งที่ 6 (Mean =4.51, SD=0.17)

คู่ที่ 3 ระหว่างครั้งที่ 1 (Mean =1.52, SD=0.21) กับครั้งที่ 7 (Mean =4.52, SD=0.17)

คู่ที่ 4 ระหว่างครั้งที่ 1 (Mean =1.52, SD=0.21) กับครั้งที่ 8 (Mean =4.56, SD=0.16)

คู่ที่ 5 ระหว่างครั้งที่ 2 (Mean =1.51, SD=0.20) กับครั้งที่ 5 (Mean =4.49, SD=0.22)

คู่ที่ 6 ระหว่างครั้งที่ 2 (Mean =1.51, SD=0.20) กับครั้งที่ 6 (Mean =4.51, SD=0.17)

คู่ที่ 7 ระหว่างครั้งที่ 2 (Mean =1.51, SD=0.20) กับครั้งที่ 7 (Mean =4.52, SD=0.17)

คู่ที่ 8 ระหว่างครั้งที่ 2 (Mean =1.51, SD=0.20) กับครั้งที่ 8 (Mean =4.56, SD=0.16)

คู่ที่ 9 ระหว่างครั้งที่ 3 (Mean =1.66, SD=0.23) กับครั้งที่ 5 (Mean =4.49, SD=0.22)

คู่ที่ 10 ระหว่างครั้งที่ 3 (Mean =1.66, SD=0.23) กับครั้งที่ 6 (Mean =4.51, SD=.17)

คู่ที่ 11 ระหว่างครั้งที่ 3 (Mean =1.66, SD=0.23) กับครั้งที่ 7 (Mean =4.52, SD=0.17)

คู่ที่ 12 ระหว่างครั้งที่ 3 (Mean =1.66, SD=0.23) กับครั้งที่ 8 (Mean =4.56, SD=0.16)

คู่ที่ 13 ระหว่างครั้งที่ 4 (Mean =1.64, SD=0.23) กับครั้งที่ 5 (Mean =4.49, SD=0.22)

คู่ที่ 14 ระหว่างครั้งที่ 4 (Mean =1.64, SD=0.23) กับครั้งที่ 6 (Mean =4.51, SD=0.17)

คู่ที่ 15 ระหว่างครั้งที่ 4 (Mean =1.64, SD=0.23) กับครั้งที่ 7 (Mean =4.52, SD=0.17)

คู่ที่ 16 ระหว่างครั้งที่ 4 (Mean =1.64, SD=0.23) กับครั้งที่ 8 (Mean =4.56, SD=0.16)

ค่าเฉลี่ยรายคู่อีก 12 คู่ มีค่าเฉลี่ยระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะไม่แตกต่างกัน คือ

คู่ที่ 1 ระหว่างครั้งที่ 1 (Mean =1.52, SD=0.21) กับครั้งที่ 2 (Mean =1.51, SD=0.20)

คู่ที่ 2 ระหว่างครั้งที่ 1 (Mean =1.52, SD=0.21) กับครั้งที่ 3 (Mean =1.66, SD=0.23)

- คู่มือที่ 3 ระหว่างครั้งที่ 1 (Mean =1.52, SD=0.21) กับครั้งที่ 4 (Mean =1.64, SD=0.23)
 คู่มือที่ 4 ระหว่างครั้งที่ 2 (Mean =1.51, SD=0.20) กับครั้งที่ 3 (Mean =1.66, SD=0.23)
 คู่มือที่ 5 ระหว่างครั้งที่ 2 (Mean =1.51, SD=0.20) กับครั้งที่ 4 (Mean =1.64, SD=0.23)
 คู่มือที่ 6 ระหว่างครั้งที่ 3 (Mean =1.66, SD=0.23) กับครั้งที่ 4 (Mean =1.64, SD=0.23)
 คู่มือที่ 7 ระหว่างครั้งที่ 5 (Mean =4.49, SD=0.22) กับครั้งที่ 6 (Mean =4.51, SD=0.17)
 คู่มือที่ 8 ระหว่างครั้งที่ 5 (Mean =4.49, SD=0.22) กับครั้งที่ 7 (Mean =4.52, SD=0.17)
 คู่มือที่ 9 ระหว่างครั้งที่ 5 (Mean =4.49, SD=0.22) กับครั้งที่ 8 (Mean =4.56, SD=0.16)
 คู่มือที่ 10 ระหว่างครั้งที่ 6 (Mean =4.51, SD=0.17) กับครั้งที่ 7 (Mean =4.52, SD=0.17)
 คู่มือที่ 11 ระหว่างครั้งที่ 6 (Mean =4.51, SD=0.17) กับครั้งที่ 8 (Mean =4.56, SD=0.16)
 คู่มือที่ 12 ระหว่างครั้งที่ 7 (Mean =4.52, SD=0.17) กับครั้งที่ 8 (Mean =4.56, SD=0.16)

ความหมายของค่าเฉลี่ยระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียน มีดังนี้

- 1.00-1.49 หมายถึง การรับรู้ทางศิลปะระดับ 1 คือ ความชื่นชอบ
 1.50-2.49 หมายถึง การรับรู้ทางศิลปะระดับ 2 คือ ความงามและความจริง
 2.50-3.49 หมายถึง การรับรู้ทางศิลปะระดับ 3 คือ การแสดงออก
 3.50-4.49 หมายถึง การรับรู้ทางศิลปะระดับ 4 คือ แบบอย่างและรูปแบบ
 4.50-5.00 หมายถึง การรับรู้ทางศิลปะระดับ 5 คือ ความเป็นตัวตน

รายละเอียดค่าเฉลี่ยรายคู่มือของความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนดังตารางที่ 12

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 12 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ของความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ
ของนักเรียน จากการวัดซ้ำ 8 ครั้ง

ระหว่างการทดสอบ (แต่ละครั้ง)	Mean Difference	SE	Sig
ครั้งที่ 1 กับ ครั้งที่ 2	0.007	0.042	1.00
ครั้งที่ 1 กับ ครั้งที่ 3	0.149	0.042	0.097
ครั้งที่ 1 กับ ครั้งที่ 4	0.127	0.042	0.260
ครั้งที่ 1 กับ ครั้งที่ 5	2.971*	0.042	0.000
ครั้งที่ 1 กับ ครั้งที่ 6	2.999*	0.042	0.000
ครั้งที่ 1 กับ ครั้งที่ 7	3.006*	0.042	0.000
ครั้งที่ 1 กับ ครั้งที่ 8	3.041*	0.042	0.000
ครั้งที่ 2 กับ ครั้งที่ 3	0.156	0.042	0.065
ครั้งที่ 2 กับ ครั้งที่ 4	0.134	0.042	0.193
ครั้งที่ 2 กับ ครั้งที่ 5	2.978*	0.042	0.000
ครั้งที่ 2 กับ ครั้งที่ 6	3.006*	0.042	0.000
ครั้งที่ 2 กับ ครั้งที่ 7	3.013*	0.042	0.000
ครั้งที่ 2 กับ ครั้งที่ 8	3.048*	0.042	0.000
ครั้งที่ 3 กับ ครั้งที่ 4	0.021	0.042	1.000
ครั้งที่ 3 กับ ครั้งที่ 5	2.821*	0.042	0.000
ครั้งที่ 3 กับ ครั้งที่ 6	2.850*	0.042	0.000
ครั้งที่ 3 กับ ครั้งที่ 7	2.857*	0.042	0.000
ครั้งที่ 3 กับ ครั้งที่ 8	2.892*	0.042	0.000
ครั้งที่ 4 กับ ครั้งที่ 5	2.843*	0.042	0.000
ครั้งที่ 4 กับ ครั้งที่ 6	2.871*	0.042	0.000
ครั้งที่ 4 กับ ครั้งที่ 7	2.878*	0.042	0.000
ครั้งที่ 4 กับ ครั้งที่ 8	2.913*	0.042	0.000
ครั้งที่ 5 กับ ครั้งที่ 6	0.028	0.042	1.000
ครั้งที่ 5 กับ ครั้งที่ 7	0.035	0.042	0.998
ครั้งที่ 5 กับ ครั้งที่ 8	0.070	0.042	0.910
ครั้งที่ 6 กับ ครั้งที่ 7	0.007	0.042	1.000
ครั้งที่ 6 กับ ครั้งที่ 8	0.042	0.042	0.995
ครั้งที่ 7 กับ ครั้งที่ 8	0.035	0.042	0.998

* P < 0.05 จำนวนนักเรียน 47 คน

2.3.1.3 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการพัฒนาความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนแต่ละคนจากการวัดซ้ำ 8 ครั้ง

ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการพัฒนาความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนแต่ละคนจากการวัดซ้ำ 8 ครั้ง คือ ก่อนเรียน 4 ครั้ง และหลังเรียน 4 ครั้ง โดยนำค่าเฉลี่ยของความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะก่อนและหลังเรียนของนักเรียนแต่ละคนมาเปรียบเทียบเพื่อดูการพัฒนาพบว่า การพัฒนาของนักเรียนเพิ่มขึ้นทุกคน

ตารางที่ 13 ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการพัฒนาความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนแต่ละคน

นักเรียน คนที่	ระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ ของนักเรียนก่อนเรียน						ระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ ของนักเรียนหลังเรียน						คะแนน ความก้าวหน้า ด้านการรับรู้ ทางศิลปะ
	ครั้งที่	ครั้งที่	ครั้งที่	ครั้งที่	Mean	SD	ครั้งที่	ครั้งที่	ครั้งที่	ครั้งที่	Mean	SD	
	1	2	3	4			5	6	7	8			
1	1.66	1.66	2.00	2.00	1.83	0.19	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	0.00	+2.17
2	1.66	1.66	2.00	2.00	1.83	0.19	4.66	4.66	4.66	4.66	4.66	0.00	+2.83
3	1.33	1.33	2.00	2.00	1.58	0.32	4.66	4.66	4.66	4.66	4.66	0.00	+3.08
4	1.66	1.66	2.00	2.00	1.83	0.19	4.66	4.66	4.66	4.66	4.66	0.00	+2.83
5	1.66	1.66	1.66	1.00	1.83	0.19	4.66	4.66	4.66	4.66	4.66	0.00	+2.83
6	1.66	1.66	1.66	1.00	1.49	0.33	4.33	4.33	4.33	4.33	4.33	0.00	+2.84
7	1.66	1.33	1.66	1.33	1.57	0.16	4.00	4.33	4.33	4.33	4.24	0.16	+2.67
8	1.66	1.33	1.66	1.33	1.49	0.19	4.00	4.33	4.33	4.66	4.33	0.26	+2.84
9	1.66	1.66	2.00	2.00	1.83	0.19	4.33	4.33	4.33	4.33	4.33	0.00	+2.50
10	1.33	1.33	1.66	1.33	1.41	0.16	4.00	4.33	4.33	4.33	4.24	0.16	+2.83
11	1.33	1.33	1.66	1.66	1.49	0.19	4.33	4.33	4.33	4.33	4.33	0.00	+2.84
12	1.33	1.33	1.66	1.66	1.49	0.19	4.33	4.33	4.33	4.66	4.41	0.16	+2.92
13	1.33	1.66	1.66	1.33	1.49	0.19	4.33	4.33	4.33	4.66	4.41	0.16	+2.92

ตารางที่ 13 (ต่อ)

นักเรียน คนที่	ระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ ของนักเรียนก่อนเรียน						ระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ ของนักเรียนหลังเรียน						คะแนน ความก้าวหน้า ด้านการรับรู้ ทางศิลปะ
	ครั้งที่	ครั้งที่	ครั้งที่	ครั้งที่	Mean	SD	ครั้งที่	ครั้งที่	ครั้งที่	ครั้งที่	Mean	SD	
	1	2	3	4			5	6	7	8			
14	1.33	1.66	1.66	1.33	1.49	0.19	4.00	4.33	4.33	4.33	4.24	0.16	+2.75
15	1.33	1.33	2.00	1.66	1.58	0.32	4.33	4.33	4.33	4.66	4.41	0.16	+2.83
16	1.33	1.33	1.66	1.66	1.49	0.19	4.66	4.66	4.66	4.66	4.66	0.00	+3.17
17	1.33	1.33	1.66	1.66	1.49	0.19	4.33	4.33	4.66	4.66	4.66	0.19	+3.17
18	1.33	1.33	1.66	1.66	1.49	0.19	4.33	4.33	4.33	4.66	4.41	0.16	+2.92
19	1.33	1.33	1.66	1.66	1.49	0.19	4.33	4.33	4.33	4.33	4.33	0.00	+2.84
20	1.33	1.33	2.00	1.66	1.58	0.32	4.66	4.66	4.66	4.66	4.66	0.00	+3.08
21	1.66	1.66	1.66	2.00	1.74	0.17	4.66	4.66	4.66	4.66	4.66	.000	+2.92
22	1.33	1.33	2.00	1.66	1.58	0.32	4.33	4.33	4.33	4.33	4.33	0.00	+2.75
23	1.33	1.33	1.66	1.66	1.49	0.19	4.66	4.66	4.66	4.66	4.66	0.00	+3.17
24	1.33	1.66	2.00	1.66	1.66	0.27	4.66	4.66	4.66	4.66	4.66	0.00	+3.00
25	1.66	1.33	1.33	1.66	1.49	0.19	4.66	4.66	4.66	4.66	4.66	0.00	+3.17
26	2.00	1.66	2.00	2.00	1.91	0.17	4.66	4.66	4.66	4.66	4.66	0.00	+2.75
27	1.66	1.33	1.33	1.33	1.41	0.16	4.66	4.66	4.66	4.66	4.66	0.00	+3.25
28	1.66	1.66	2.00	1.66	1.74	0.17	4.66	4.66	4.66	4.66	4.66	0.00	+2.92
29	1.66	1.66	1.66	1.66	1.66	0.00	4.66	4.66	4.66	4.66	4.66	0.00	+3.00
30	1.66	1.33	1.33	1.33	1.41	0.16	4.33	4.33	4.33	4.33	4.33	0.00	+2.92
31	1.33	1.33	1.66	1.66	1.49	0.19	4.66	4.66	4.66	4.66	4.66	0.00	+3.17
32	1.66	2.00	1.33	1.66	1.66	0.27	4.66	4.66	4.66	4.66	4.66	0.00	+3.00
33	1.33	2.00	1.66	1.66	1.66	0.27	4.33	4.33	4.33	4.33	4.33	0.00	+2.67
34	1.66	1.66	1.33	1.66	1.57	0.16	4.33	4.33	4.33	4.33	4.33	0.00	+2.76

ตารางที่ 13 (ต่อ)

นักเรียน คนที่	ระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ ของนักเรียนก่อนเรียน						ระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ ของนักเรียนหลังเรียน						คะแนน ความก้าวหน้า ด้านการรับรู้ ทางศิลปะ
	ครั้งที่	ครั้งที่	ครั้งที่	ครั้งที่	Mean	SD	ครั้งที่	ครั้งที่	ครั้งที่	ครั้งที่	Mean	SD	
	1	2	3	4			5	6	7	8			
35	1.33	1.66	1.66	1.33	1.49	0.19	4.33	4.33	4.33	4.33	4.33	0.00	+2.84
36	1.66	1.66	2.00	1.66	1.74	0.17	4.66	4.66	4.66	4.66	4.66	0.00	+2.92
37	1.33	1.66	1.66	1.33	1.49	0.19	4.66	4.66	4.66	4.66	4.66	0.00	+3.17
38	1.66	1.66	1.66	1.33	1.57	0.16	4.66	4.66	4.66	4.66	4.66	0.00	+3.09
39	1.33	1.66	1.66	1.66	1.57	0.16	4.66	4.66	4.66	4.66	4.66	0.00	+3.09
40	1.66	1.33	1.33	1.33	1.41	0.16	4.66	4.66	4.66	4.66	4.66	0.00	+3.25
41	1.33	1.33	1.33	1.66	1.41	0.16	4.66	4.66	4.66	4.66	4.66	0.00	+3.25
42	1.33	1.33	1.33	1.33	1.33	0.00	4.66	4.66	4.66	4.66	4.66	0.00	+3.33
43	2.00	1.66	1.66	1.66	1.74	0.17	4.66	4.66	4.66	4.66	4.66	0.00	+2.92
44	2.00	1.66	1.33	2.00	1.74	0.32	4.66	4.66	4.66	4.66	4.66	0.00	+2.92
45	1.33	1.66	1.33	1.66	1.49	0.19	4.66	4.66	4.66	4.66	4.66	0.00	+3.17
46	2.00	2.00	1.66	2.00	1.91	0.17	4.66	4.66	4.66	4.66	4.66	0.00	+2.75
47	1.33	1.33	1.66	1.66	1.49	0.19	4.66	4.66	4.66	4.66	4.66	0.00	+3.17

เมื่อพิจารณาคะแนนความก้าวหน้า พบว่า อยู่ในช่วงคะแนนการพัฒนา 2.17 ถึง 3.33 โดยมีการพัฒนาสูงสุด 3.33 จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 2.13 รองลงคือ 3.25 จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 6.38 และ นักเรียนมีการพัฒนาน้อยที่สุด 2.17 จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 2.13 รายละเอียดดังตารางที่ 14

ตารางที่ 14 ค่าความถี่และค่าร้อยละของนักเรียนที่มีการพัฒนาความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ

คะแนนความก้าวหน้าด้านการรับรู้ทางศิลปะ	ความถี่ (คน)	ร้อยละ
+3.33	1	2.13
+3.25	3	6.38
+3.17	8	17.02
+3.09	2	4.26
+3.08	2	4.26
+3.00	3	6.38
+2.92	9	19.15
+2.84	5	10.63
+2.83	5	10.63
+2.76	1	2.13
+2.75	4	8.51
+2.67	2	4.26
+2.50	1	2.13
+2.17	1	2.13
รวม	47	100

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.3.1.4 ค่าความถี่ และค่าร้อยละของประเภทด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียน

ผลการวิเคราะห์ค่าความถี่ และค่าร้อยละของประเภทด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนก่อนเรียน พบว่า ประเภทด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนในเรื่อง ประเภทความสนใจต่อสี มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 21.59 รองลงมาคือ เรื่องประเภทการเชื่อมโยงความคิดส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 19.26 และประเภทเอาใจใส่ในเรื่องเจตนาของศิลปินมีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 2.53 รายละเอียดดังตารางที่ 15

ตารางที่ 15 ค่าความถี่และค่าร้อยละของประเภทความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียน ก่อนเรียน

ประเภทการรับรู้ทางศิลปะ	ก่อนเรียน								รวม	
	ครั้งที่ 1		ครั้งที่ 2		ครั้งที่ 3		ครั้งที่ 4			
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1. การเชื่อมโยงความคิดส่วนตัว	25	21.01	27	19.57	23	18.55	24	18.04	99	19.26
2. ความสนใจต่อเนื้อหา	15	12.61	15	10.87	18	14.51	17	12.78	65	12.64
3. ความสนใจต่อสี	34	28.57	37	26.81	20	16.13	20	15.04	111	21.59
4. ความต้องการในเรื่องความจริง	5	4.20	6	4.35	11	8.87	14	10.53	36	7.00
5. คำนึงถึงสิ่งที่ปรากฏแก่สายตา	19	15.97	17	12.32	12	9.68	15	11.28	63	12.26
6. ความสนใจต่อแบบแผน	2	1.68	3	2.17	6	4.84	5	3.76	16	3.11
7. ความสนใจต่อความรู้สึกอารมณ์	5	4.20	10	7.25	12	9.68	14	10.53	41	7.98
8. ความเอาใจใส่ในเรื่องเจตนาของศิลปิน	3	2.52	5	3.62	3	2.42	2	1.50	13	2.53
9. ความเอาใจใส่ในเรื่องการสร้างสรรคในแง่ของความรู้สึกนึกคิด	3	2.52	6	4.35	6	4.84	7	5.26	22	4.28
10. ไม่มั่นใจในการวิพากษ์วิจารณ์	4	3.36	3	2.17	3	2.42	5	3.76	15	2.92
11. ความเอาใจใส่ในเรื่องของความเป็นตัวตนของศิลปิน	2	1.68	5	3.62	6	4.84	5	3.76	18	3.50
12. ความสนใจต่อการตัดสินใจทางศิลปะ	2	1.68	4	2.90	4	3.22	5	3.76	15	2.92
รวม	119	100	138	100	124	100	133	100	514	100

สำหรับหลังเรียน พบว่า ประเภทด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนในเรื่อง ประเภทความสนใจต่อสื่อมีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 11.73 รองลงมาคือ ประเภทเรื่องความสนใจต่อเนื้อหา คิดเป็นร้อยละ 11.33 และประเภทวิพากษ์วิจารณ์งานวาดภาพระบายสีไม่ได้มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 0.26 รายละเอียดดังตารางที่ 16

ตารางที่ 16 ค่าความถี่และค่าร้อยละของประเภทความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียน หลังเรียน

ประเภทการรับรู้ทางศิลปะ	หลังเรียน								รวม	
	ครั้งที่ 1		ครั้งที่ 2		ครั้งที่ 3		ครั้งที่ 4			
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1. การเชื่อมโยงความคิดส่วนตัว	23	15.03	20	10.75	17	8.42	19	8.72	79	10.41
2. ความสนใจต่อเนื้อหา	20	13.07	23	12.37	23	11.38	20	9.17	86	11.33
3. ความสนใจต่อสื่อ	27	17.65	20	10.75	22	10.89	20	9.17	89	11.73
4. ความต้องการในเรื่องความจริง	12	7.84	13	6.99	19	9.41	22	10.09	66	8.69
5. คำนึงถึงสิ่งที่ปรากฏแก่สายตา	22	14.38	20	10.75	20	9.90	19	8.72	81	10.67
6. ความสนใจต่อแบบแผน	10	6.54	15	8.06	16	7.92	18	8.26	59	4.77
7. ความสนใจต่อความรู้สึกอารมณ์	12	7.84	12	6.45	12	5.94	20	9.17	56	7.38
8. ความเอาใจใส่ในเรื่องเจตนา ของศิลปิน	5	3.27	22	11.83	22	10.89	19	8.72	68	8.96
9. ความเอาใจใส่ในเรื่อง การสร้างสรรคินแง่ของ ความรู้สึกนึกคิด	4	2.61	21	11.29	19	9.41	19	7.72	63	8.30
10. ไม่มั่นใจในการวิพากษ์วิจารณ์	2	1.31	-	-	-	-	-	-	2	0.26
11. ความเอาใจใส่ในเรื่องของ ความเป็นตัวตนของศิลปิน	8	5.23	10	5.38	17	8.42	20	9.17	55	7.25
12. ความสนใจต่อการตัดสินใจ งานศิลปะ	8	5.23	10	5.38	15	7.42	22	10.09	55	7.25
รวม	153	100	186	100	202	100	218	100	759	100

2.3.2 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน

2.3.2.1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจากความพึงพอใจของนักเรียน

จากการสอบถามความพึงพอใจในการรับรู้ทางศิลปะโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน ของนักเรียนประถมศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้ง 47 คน พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (Mean = 4.11, SD= 0.53) โดยนักเรียนมีความพึงพอใจต่อเนื้อหาในการเรียนรู้ และบรรยากาศในการอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้มากที่สุด คือ อยู่ในระดับมาก (Mean = 4.46, SD= 0.50) รองลงมา คือ กิจกรรมฝึกการมองการสังเกตและการบรรยาย ในระดับมาก (Mean = 4.21, SD= 0.61) และมีความพึงพอใจต่อความเหมาะสมของเวลาในการเรียนน้อยที่สุดในระดับมาก (Mean = 3.59, SD= 0.49) รายละเอียดดังตารางที่ 17

ตารางที่ 17 ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในการรับรู้ทางศิลปะโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน ของนักเรียนประถมศึกษา

รายการ	Mean	SD	ระดับความพึงพอใจ
1. ภาพงานจิตรกรรม	3.97	0.70	มาก
2. เนื้อหาในการเรียนรู้	4.46	0.50	มาก
3. คำถามที่กระตุ้นให้คิดและแสดงความคิดเห็น	3.82	0.37	มาก
4. กิจกรรมฝึกการมอง การสังเกตและการบรรยาย	4.27	0.61	มาก
5. กิจกรรมฝึกการตีความ การวิเคราะห์โครงสร้างและการประเมิน	4.21	0.58	มาก
6. บรรยากาศในการอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้	4.46	0.50	มาก
7. ความเหมาะสมของเวลาในการเรียน	3.59	0.49	มาก
รวม	4.11	0.53	มาก

จำนวนนักเรียน 47 คน

2.3.2.2 ความเรียงและจัดลำดับความถี่

นักเรียนแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม นำมาเรียบเรียงและจัดลำดับความถี่ ได้ดังนี้

1. ทำให้รู้ว่าผลงานจิตรกรรมทุกชิ้นมีคุณค่า จำนวนความถี่ 18 คน
2. มีความต้องการให้มีการจัดการเรียนการสอนเช่นนี้อีก จำนวนความถี่ 14 คน
3. ต้องการไปเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ที่จัดแสดงผลงานจิตรกรรม จำนวนความถี่ 9 คน
4. สนุกกับการดูภาพงานจิตรกรรมร่วมกับเพื่อน ๆ จำนวนความถี่ 9 คน

บทที่ 5

รูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน เพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา

รูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา สร้างขึ้นตามแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาสุนทรียภาพของพาร์สันบูรณาการร่วมกับแนวคิดการจัดการเรียนการสอนประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพและศิลปะวิจารณ์ โดยได้ศึกษาและวิเคราะห์ทฤษฎีและแนวคิดข้างต้น นำมากำหนดเป็นองค์ประกอบต่าง ๆ และจัดเรียงเรียงเป็นระบบมีลำดับขั้นตอน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา รูปแบบการเรียนการสอนที่ได้ ประกอบด้วย

1. ที่มาของรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน เพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา

2. รูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา ประกอบด้วย ขั้นตอนการเรียนการสอน 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นรับรู้ทางทัศน์ ขั้นสื่อสารงานศิลป์ ขั้นวิเคราะห์โครงสร้างขั้นแปลความหมายผลงาน ขั้นประเมินคุณค่า และขั้นปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ

3. คำแนะนำในการนำรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้

4. ผลที่เกิดจากการใช้รูปแบบการเรียนการสอน

1. ที่มาของรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน เพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา

รูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน เพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษามีแนวคิดพื้นฐานมาจากการบูรณาการทฤษฎีและแนวคิดที่สำคัญ ๆ สรุปได้ ดังนี้

1.1 ทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน

ทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน เป็นผลงานจากการวิจัยของไมเคิล เจ พาร์สัน (Michael J. Parsons) นักวิชาการศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยแห่งรัฐโอไฮโอ ประเทศสหรัฐอเมริกา นำเสนอในเมื่อปี ค.ศ.1987 พาร์สันได้จัดระดับการพัฒนาสุนทรียภาพเพื่อนำไปสู่การรับรู้ทางศิลปะไว้ 5 ระดับ ดังนี้

ระดับ 1 ความชื่นชอบ (Favouritism) การแสดงปฏิกิริยาต่องานศิลปะตามสัญชาตญาณโดยไม่มีการสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติม มีความสนใจต่อสีเป็นพิเศษ และเชื่อมโยงการตอบรับไปยังเนื้อหาโดยคาดการณ์ สิ่งอื่น ๆ ให้มาบรรจบกัน

ระดับ 2 ความงามและความจริง (Beauty and Realism) ความสนใจในการแปลความหมายผลงานศิลปะผ่านเรื่องราว มีความชื่นชอบต่อความสามารถด้านเทคนิค วิธีการที่สร้างงานได้งาม เหมือนจริง และคาดการณ์อื่น ๆ ให้มาบรรจบกัน

ระดับ 3 การแสดงออก (Expressiveness) ความสนใจอธิบายความหมายของผลงานศิลปะที่ชื่อเรื่อง และแนวคิด มองงานศิลปะเพื่อดูว่าอะไรที่เป็นการแสดงออกของผู้สร้างงานและเป็นที่มาของประสบการณ์

ระดับ 4 แบบอย่างและรูปแบบ (Style and Form) การยอมรับว่าจุดเด่นที่เป็นความสำเร็จของผู้สร้างงานศิลปะมาจากมิติของสังคม ศิลปะคงอยู่ในวัฒนธรรม และมวลมนุษยชาติ เครื่องมือ รูปแบบ และเทคนิคช่วยนำพาให้เกิดงานศิลปะ มีความสนใจต่อการสนทนาถึงความหมายของงานศิลปะ

ระดับ 5 ความเป็นตัวตน (Autonomy) ความสามารถในการตัดสินคุณค่างานศิลปะด้วยตนเองอย่างอิสระ บนพื้นฐานความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม

1.2 แนวการสอนและแนวการจัดประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพที่สอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน

แนวการสอนและแนวการจัดประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพที่นำมาใช้มีความสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน ประกอบด้วยแนวการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนรับรู้ด้วยการมองเป็นการรับรู้ทางทัศน์ ซึ่งพฤติกรรมที่นักวิชาการยอมรับกันว่าเป็นพฤติกรรมขั้นแรก ที่แสดงออกถึงความสามารถในการเรียนทัศนศิลป์ (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2543) วิธีสอนศิลปะในระดับประถมศึกษาให้นำกิจกรรมการสนทนาได้ตอบทางสุนทรีย์เข้ามาใช้สอนร่วมไปกับ

กิจกรรมศิลปะปฏิบัติ โดยมีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ 3 ขั้นตอนคือ 1) การรับรู้และการแสดงออก เป็นการตอบรับ (Response) อย่างสุนทรีย์ของนักเรียนที่มีต่อเนื้อหาของศิลปวัตถุ นั้น ผลงานศิลปะสามารถกระตุ้นเร้าความรู้สึกและอารมณ์ นักเรียนสามารถพูดคุยถึงอารมณ์ที่ผลงานนั้นให้แก่ตนได้ 2) การบรรยาย เป็นขั้นที่ต้องอาศัยเขาวินิจฉัย เนื่องจากในขั้นนี้จะต้องมีการอธิบายถึงผลงานศิลปะในลักษณะที่อ้อมค้อมทำนองการเปรียบเปรย เปรียบเทียบ หรืออุปมาอุปไมย และ 3) การวิเคราะห์โครงสร้าง เป็นขั้นตอนของสุนทรียภาพระดับสูงครูต้องเน้นการรับรู้ไปที่โครงสร้าง หรือองค์ประกอบในผลงานศิลปะซึ่งรวมทั้งส่วนประกอบทางทัศนต่าง ๆ ที่ผูกโยงกันเป็นองค์ประกอบ (Adams, 1985) สำหรับแนวการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการระหว่างสุนทรียศาสตร์และศิลปวิจารณ์ มีขั้นตอนการเรียนการสอน 4 ขั้น คือ 1) การบรรยาย เป็นการแจกแจงถึงชื่อต่าง ๆ ที่ใช้ระบุและจำแนกคุณสมบัติต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นในผลงานศิลปะซึ่งนักเรียนต้องสำรวจด้วยพุทธิปัญญาหรือการรู้คิด 2) การวิเคราะห์ เป็นการพิจารณาส่วนประกอบทางทัศน และรายละเอียดต่าง ๆ ในผลงานศิลปะ พิเคราะห์ว่าจัดองค์ประกอบอย่างไร 3) การตีความ เป็นการกล่าวถึงความหมายในผลงานศิลปะโดยรวม ซึ่งแตกต่างจากการตีความเป็นส่วน ๆ และ 4) การประเมินผล เป็นขั้นสรุปหาความดีงามของผลงานศิลปะ โดยใช้คำง่าย ๆ ที่พูดถึงผลงานศิลปะนั้น ๆ เช่น ดี เลว ที่มีรากฐานมาจากคุณภาพทางสุนทรีย์ เป็นการพูดถึงระดับของความเป็นเอกภาพ ความเข้มข้น หรือความลึกซึ้งซึ่งประการใดประการหนึ่ง หรือหลาย ๆ ประการผสมผสานกัน (Smith, 1968) และแนวคิดการเรียนการสอนฝึกให้นักเรียนวิเคราะห์ผลงานศิลปะ มีขั้นตอนการเรียนการสอน 4 ขั้น คือ 1) การบรรยาย ให้นักเรียนวิเคราะห์งานศิลปะโดยสำรวจสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏแก่สายตาได้แก่ สี รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว แสง เงา และวิเคราะห์ถึงเทคนิควิธีการที่นักเรียนคิดว่าเป็นวิธีการ หรือเทคนิคที่ใช้ในการสร้างงานศิลปะนั้น 2) การวิเคราะห์โครงสร้าง ให้นักเรียนเชื่อมโยงความสัมพันธ์ที่ได้สำรวจไว้ในขั้นแรก ได้แก่ คุณภาพของเส้น รูปร่าง รูปทรง เพื่อให้เกิดการรับรู้องค์ประกอบทางศิลปะของผลงานนั้น ซึ่งจะเป็นข้อมูล กับการตีความและตัดสินผลงานต่อไป 3) การตีความ ให้นักเรียนอธิบายเกี่ยวกับความหมายของผลงานศิลปะที่มีต่อตน ความหมายของศิลปะในที่นี้หมายถึง ความหมายของศิลปะที่มีต่อชีวิตความเป็นมนุษย์ โดยทั่ว ๆ ไปในขั้นตอนนี้ นักเรียนอาจหาข้อสันนิษฐานที่เกี่ยวกับความคิด หรือหลักการที่สามารถช่วยยืนยันว่าทำไมผลงานศิลปะนั้นมีผลต่อความคิดเห็นของตนเช่นนั้น และ 4) การประเมินหรือตัดสิน ให้นักเรียนตรวจสอบเกี่ยวกับเจตนาและผลที่เกิดของงานศิลปะชิ้นนั้นโดยการเปรียบเทียบกับงานศิลปะชิ้นอื่นที่คล้ายคลึงกัน พิเคราะห์ว่าเหมือน หรือต่างกับงานศิลปะชิ้นอื่นในยุคสมัยเดียวกันเช่นไร (Feldman, 1972)

2. รูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน เพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา

รูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน เพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา ประกอบด้วย องค์ประกอบต่าง ๆ หลายองค์ประกอบ ซึ่งมีความสัมพันธ์สอดคล้องและส่งเสริมซึ่งกันและกัน โดยได้ผ่านขั้นตอนการสร้างอย่างเป็นระบบ องค์ประกอบต่าง ๆ มีดังนี้

- 2.1 หลักการของรูปแบบการเรียนการสอน
- 2.2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอน
- 2.3 เนื้อหา
- 2.4 ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน
- 2.5 การวัดและประเมินผลของการจัดการเรียนการสอน

รายละเอียดขององค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน มีดังนี้

2.1 หลักการของรูปแบบการเรียนการสอน

2.1.1 พัฒนาการสุนทรียภาพของนักเรียนเริ่มตั้งแต่นั้นแรกจนถึงขั้นสูงสุด คือ 1. ความชื่นชอบ 2. ความงามและความจริง 3. การแสดงออก 4. แบบอย่างและรูปแบบ 5. ความเป็นตัวตน

2.1.2 สามารถพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนตามขั้นพัฒนาการสุนทรียภาพจากขั้นแรกสู่ขั้นสูงสุดโดยใช้แนวการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน 6 ขั้นตอน คือ 1. ขั้นรับรู้ทางทัศน์ 2. ขั้นสื่อสารงานศิลป์ 3. ขั้นวิเคราะห์โครงสร้าง 4. ขั้นแปลความหมายผลงาน 5. ขั้นประเมินคุณค่า และ 6. ขั้นกิจกรรมศิลปะปฏิบัติ

2.2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอน

เพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา

2.3 เนื้อหา

เนื้อหาของสาระทัศนศิลป์ เกี่ยวกับเรื่องของงานจิตรกรรมระดับประถมศึกษา ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2.4 ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน

ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน เป็นองค์ประกอบสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอน ซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติการสอนเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในการเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบมีลำดับขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอนแบ่งเป็น 6 ขั้นตอน คือ 1. ขั้นรับรู้ทางทัศน์ 2. ขั้นสื่อสารงานศิลปะ 3. ขั้นวิเคราะห์โครงสร้าง 4. ขั้นแปลความหมายผลงาน 5. ขั้นประเมินคุณค่า และ 6. ขั้นปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ รายละเอียดแต่ละขั้นมีดังนี้

2.4.1 ขั้นรับรู้ทางทัศน์ เป็นขั้นที่ฝึกการมอง (รับรู้ทางตา) ให้นักเรียนสังเกต พิจารณา และร่วมกันอภิปรายจากภาพงานจิตรกรรมที่กำหนดให้ แล้วระบุสิ่งที่เห็นจากภาพงานจิตรกรรมนั้น

บทบาทครู

1. นำเสนอผลภาพงานจิตรกรรมให้นักเรียนดู
2. สนทนาซักถามเกี่ยวกับสิ่งที่ปรากฏในภาพ
3. ฝึกให้นักเรียนรับรู้งานศิลปะโดยการมองอย่างพินิจพิจารณา
4. ถามถึงส่วนต่าง ๆ ที่อยู่ในตัวงานศิลปะ
5. ใช้คำถามแบบปลายเปิด และเปรียบเทียบ

บทบาทนักเรียน

1. ฝึกการมอง สังเกตและพิจารณาภาพผลงานศิลปะ
2. ระบุรายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งที่มีในภาพ
3. แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่มองเห็น
4. เปรียบเทียบสิ่งที่เห็นในภาพผลงานศิลปะกับอารมณ์ ความรู้สึก

2.4.2 ขั้นสื่อสารงานศิลปะ เป็นขั้นการสนทนาเกี่ยวกับเส้น สี รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว แสงและเงาที่ปรากฏอยู่ในงานศิลปะโดยให้นักเรียนระบุและบรรยายสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในงานศิลปะที่ก่อให้เกิดความหมายและวิเคราะห์ถึงวิธีการหรือเทคนิคที่ศิลปินใช้ในการสร้างงานศิลปะชิ้นนั้น

บทบาทครู

1. ใช้คำถามเพื่อให้นักเรียนรู้จักเส้น สี รูปร่าง รูปทรง พื้นผิวและแสงเงา

2. เล่าภูมิหลังของผลงานศิลปะและวิธีการทำงานของศิลปิน
เจ้าของผลงาน
3. ใช้คำถามชวนให้นักเรียนวิเคราะห์ถึงเทคนิคและวิธีการที่ศิลปินใช้
 4. กระตุ้นให้นักเรียนบรรยายถึงคุณสมบัติของเส้น สี รูปทรง ฯลฯ

บทบาทนักเรียน

- ผลงานศิลปะ
1. ระบุสิ่งที่เป็นเส้น สี รูปร่าง รูปทรง พื้นผิวและแสงเงาในภาพ
 2. ระบุสิ่งที่ก่อให้เกิดความหมาย
 3. บรรยายถึงคุณสมบัติของส่วนประกอบทางทัศนต่าง ๆ
 4. อธิบายเทคนิคและวิธีการที่ศิลปินใช้ในการสร้างงานศิลปะ

2.4.3 **ขั้นวิเคราะห์โครงสร้าง** เป็นขั้นวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเส้น สี รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว แสงและเงา เพื่อให้นักเรียนวิเคราะห์ เชื่อมโยงสู่การจัดภาพ รู้จักคุณสมบัติของจังหวะลีลา ความสมดุล สัดส่วน ความขัดแย้ง ความสอดคล้อง จุดเด่น-ด้อยที่ศิลปินใช้จัดส่วนประกอบต่าง ๆ ซึ่งลักษณะบางลักษณะทำให้ดูน่าสนใจ

บทบาทครู

1. กระตุ้นให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น
2. ให้นักเรียนสอบถามข้อสงสัย หรือประเด็นที่ไม่เข้าใจ
3. ให้นักเรียนร่วมกันสรุปเป็นองค์ความรู้ของศิลปะ

บทบาทนักเรียน

1. แยกแยะคุณลักษณะของทัศนธาตุ และการจัดองค์ประกอบศิลป์ที่ปรากฏในภาพงานจิตรกรรม
2. สรุปองค์ความรู้ที่ได้

2.4.4 **ขั้นแปลความหมายผลงาน** เป็นขั้นที่ครูถามถึงประเด็นความหมายที่แสดงให้เห็นในภาพ เพื่อให้นักเรียนพูดถึงความหมายในผลงานศิลปะโดยรวมที่มีต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์โดยทั่วไป และหาหลักการหรือสิ่งที่สามารถช่วยยืนยันความคิดของตนเอง

บทบาทครู

1. ใช้คำถามที่สื่อถึงความหมายของสิ่งที่ปรากฏในภาพงานศิลปะ
2. ให้ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ ลักษณะและรูปแบบของศิลปะ
3. กระตุ้นให้นักเรียนหาข้อสนับสนุนความคิดเห็นของตนเอง

บทบาทนักเรียน

1. ใช้ความรู้เกี่ยวกับส่วนประกอบทางทัศนและองค์ประกอบศิลป์ ในการตีความหมาย อารมณ์ ความรู้สึก
2. เปรียบเทียบผลงานศิลปะ กับลักษณะและรูปแบบของศิลปะ
3. แลกเปลี่ยนความคิดเห็นของตนกับผู้อื่น

2.4.5 **ชั้นประเมินคุณค่า** เป็นชั้นที่ครูให้นักเรียนประเมินผลงานศิลปะที่เห็น สรุปลงความดีงามของผลงานศิลปะ โดยการระบุดูเชื่อมโยงถึงข้อมูล เจตนา และเหตุที่เกิดของงาน ศิลปะชิ้นนั้นได้อย่างมีเหตุผล เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาความสามารถในการตัดสินใจอย่างอิสระเป็น ตัวของตัวเอง

บทบาทครู

1. ถามสรุปให้นักเรียนตัดสินใจ
2. ชักชวนให้นักเรียนประเมินค่างานศิลปะ
3. ส่งเสริมให้นักเรียนตัดสินใจอย่างอิสระเป็นตัวของตัวเอง

บทบาทนักเรียน

1. นักเรียนตีค่าภาพงานจิตรกรรมในด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตและ ประโยชน์ต่อสังคม
2. นักเรียนให้เหตุผลในการตีค่าภาพงานจิตรกรรม

2.4.6 **ชั้นปฏิบัติการกรรมศิลปะ** เป็นชั้นที่ครูให้นักเรียนปฏิบัติการกรรม ศิลปะโดยประยุกต์ความรู้ความเข้าใจที่ได้เรียนรู้มาสู่การสร้างสรรคงานศิลปะ

บทบาทครู

ให้นักเรียนนำความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปสำรวจ และสร้างงานจิตรกรรม

บทบาทนักเรียน

1. นำความรู้มาใช้ในสถานการณ์ใหม่
2. ฝึกปฏิบัติโดยใช้ความรู้ที่เรียนมา

การจัดการเรียนการสอนทั้ง 6 ชั้นตามรูปแบบการเรียนการสอนนี้ ในแต่ละครั้งใช้เวลา 1 ชั่วโมง ครูผู้สอนมีบทบาทโดยรวมคือ การผลักดันให้นักเรียนเกิดการรับรู้วิเคราะห์อย่างละเอียดในภาพงานจิตรกรรม ไปพร้อมกับการพัฒนาทักษะการแสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของตนเองกับผู้อื่น

2.5 การวัดและประเมินผลของการจัดการเรียนการสอน

การวัดผลและประเมินผลของการจัดการเรียนการสอน เป็นการวัดผลและประเมินผลการเรียนในแต่ละครั้งของการสอน ซึ่งครอบคลุม 3 ด้าน คือ ความรู้ ทักษะ กระบวนการ และคุณลักษณะ โดยใช้กิจกรรม ดังนี้

- 2.5.1 ประเมินจากแบบบันทึกประสบการณ์การตอบรับงานศิลปะ
- 2.5.2 การตอบคำถามของนักเรียนในชั้นเรียน
- 2.5.3 การสังเกตการณ์แสดงความคิดเห็นและการร่วมกิจกรรมของนักเรียน

3. คำแนะนำในการนำรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้

รูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน เพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา ให้ความสำคัญในกระบวนการฝึกทักษะที่เน้นการดูงานภาพจิตรกรรม เนื้อหาที่ใช้ในการเรียนการสอนเป็นเรื่องของการวาดภาพระบายสี ให้นักเรียนได้ฝึกกระบวนการมองงานจิตรกรรมอย่างสังเกตแล้วระบุ บรรยาย วิเคราะห์ แปลความหมาย ประเมินคุณค่าของงานจิตรกรรมชิ้นนั้นได้ ดังนั้นรูปแบบการเรียนการสอนที่สร้างขึ้นนี้ จึงอิงกับเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับงานจิตรกรรม และการใช้รูปแบบการเรียนการสอนต้องใช้เวลาติดต่อกันอย่างน้อย 12 สัปดาห์ ๆ ละ 1 คาบ จึงจะพบการเปลี่ยนแปลงของนักเรียนในด้านระดับความสามารถในการรับรู้ทางศิลปะ

4. ผลที่เกิดจากการใช้รูปแบบการเรียนการสอน

นักเรียนมีความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ ซึ่งหมายถึง ลักษณะที่เกิดขึ้นเมื่อนักเรียนมองเห็นงานจิตรกรรมแล้วเกิดความคิด อารมณ์ ความรู้สึก ความเข้าใจเห็นคุณค่างานศิลปะ และพฤติกรรมในการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนปรากฏ ดังนี้

4.1 สามารถระบุ จำแนก ละกล้าแสดงออกในการอธิบาย บรรยายสิ่งที่ปรากฏในภาพงานจิตรกรรม

4.2 สามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดของศิลปินผู้สร้างงาน สนใจในการตีความหมายงานศิลปะ

4.3 สามารถใช้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาของศิลปะ ประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมในการตีความหมาย ประเมินคุณค่างานศิลปะ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของ พาร์สัน เพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา และเพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ได้ดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน มีขั้นตอนในการพัฒนา 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนทัศนศิลป์ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยศึกษาสภาพการเรียนการสอน กระบวนการเรียนรู้ เนื้อหาทัศนศิลป์และแนวคิดทฤษฎีจากเอกสาร หนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
2. การสร้างรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน โดยกำหนดกรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน กำหนดองค์ประกอบ และรายละเอียดของรูปแบบการเรียนการสอน ดำเนินการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขโดยอาจารย์ที่ปรึกษา และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน

1. การประเมินคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนโดยผู้เชี่ยวชาญได้นำรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา ตรวจสอบคุณภาพการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนในภาพรวม และแต่ละองค์ประกอบ ตลอดจนความสอดคล้องกันทุกองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน

2. การประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอน

2.1 การตรวจสอบคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ ได้ดำเนินการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น แล้วนำไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/3 จำนวน 47 คน ของโรงเรียนอนุบาลประจวบคีรีขันธ์ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้สำหรับการนำไปใช้ในสภาพการเรียนการสอนจริงดำเนินการทดลอง 2 ครั้ง แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพด้านการกำหนดองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ในภาพรวม และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละองค์ประกอบ ตลอดจนความสอดคล้องกันทุกองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้

2.2 การตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนการสอนโดยผู้เชี่ยวชาญ ได้ดำเนินการสร้างแบบวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนการสอน นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสมและความสอดคล้อง

2.3 การทดลองสอนตามรูปแบบการเรียนการสอน โดยนำไปทดลองใช้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ได้มาจากการสุ่มแบบง่ายเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/1 โรงเรียนอนุบาลประจวบคีรีขันธ์ จำนวนนักเรียน 47 คน ตามแบบแผนของ The One-Group Pretest-Posttest Time Series Design ก่อนการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนได้วัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน จำนวน 4 ครั้ง ในแต่ละครั้งห่างกัน สัปดาห์ จากนั้นจึงดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น จำนวน 12 สัปดาห์ ๆ ละ 1 ชั่วโมง หลังจากเรียนจบจึงดำเนินการสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนการสอน และวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน จำนวน 4 ครั้ง ในแต่ละครั้งห่างกัน 1 สัปดาห์ นำข้อมูลที่ได้จากการสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนการสอนมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และในส่วนของความคิดเห็นเพิ่มเติมนำมาหาค่าความถี่ สำหรับข้อมูลจากการวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะทั้ง 8 ครั้ง (ก่อนและหลังเรียน) นำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวแบบวัดซ้ำ (One-Way Repeated Measure ANOVA) โดยใช้สถิติทดสอบ F-test ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของ พาร์สัน เพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา

ผลการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของ พาร์สัน ได้รูปแบบการเรียนการสอนประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการเรียนการสอน และการประเมินการเรียนรู้ในแต่ละองค์ประกอบสรุปได้ ดังนี้

1.1 หลักการของรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน

รูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา เป็นรูปแบบที่พัฒนาขึ้น เพื่อใช้จัดการเรียนการสอนที่เน้นให้นักเรียนรับรู้ผลงานศิลปะอย่างผู้มีทัศนปัญญา (Visual Literacy) เป็นการเรียนรู้เนื้อหาทัศนศิลป์ควบคู่ไปกับการฝึกปฏิบัติดูงานจิตรกรรม ซึ่งมีหลักการของรูปแบบการเรียนการสอน 2 ประการ คือ 1. พัฒนาการสุนทรียภาพของนักเรียนเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสูงสุด คือ 1) ความชื่นชอบ 2) ความงามและความจริง 3) การแสดงออก 4) แบบอย่างและรูปแบบ 5) ความเป็นตัวตน และ 2. สามารถพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนตามขั้นพัฒนาการสุนทรียภาพจากขั้นแรกสู่ขั้นสูงสุดโดยใช้แนวการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน 6 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นรับรู้ทางทัศน์ 2) ขั้นสื่อสารงานศิลป์ 3) ขั้นวิเคราะห์โครงสร้าง 4) ขั้นแปลความหมายผลงาน 5) ขั้นประเมินคุณค่า และ 6) ขั้นกิจกรรมศิลปะปฏิบัติ

1.2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของ พาร์สัน เพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา มีวัตถุประสงค์ เพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา 5 ระดับ คือ ระดับ 1 ความชื่นชอบ ระดับ 2 ความงามและความจริง ระดับ 3 การแสดงออก ระดับ 4 แบบอย่างและรูปแบบ และระดับ 5 ความเป็นตัวตนของตนเอง

1.3 ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน รูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน เพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา มีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1.3.1 ขั้นรับรู้ทางทัศน์ เป็นขั้นสังเกต พิจารณาและร่วมกันอภิปราย จากงานจิตรกรรมที่กำหนดให้ แล้วระบุสิ่งที่เห็นจากภาพงานจิตรกรรมนั้น

1.3.2 **ขั้นสื่อสารงานศิลป์** เป็นขั้นบรรยาย อธิบายสิ่งที่เห็นในงานจิตรกรรมโดยครูใช้คำถามกระตุ้นให้คิดและนำเสนอด้วยคำพูด

1.3.3 **ขั้นวิเคราะห์โครงสร้าง** เป็นขั้นจำแนก และบรรยายคุณลักษณะของทัศนธาตุและหลักการทางศิลปะที่ศิลปินผูกโยงส่วนประกอบต่าง ๆ เข้าด้วยกันเพื่อลงข้อสรุปเป็นองค์ความรู้ทางศิลปะ

1.3.4 **ขั้นแปลความหมายผลงาน** เป็นขั้นระบุ และบรรยายถึงอารมณ์ความรู้สึกที่งานจิตรกรรมนั้นก่อให้เกิด ความรู้สึกในที่นี้เป็นความรู้สึกที่อยู่ในตัวงานศิลปะที่สามารถสะท้อนออกมาให้ผู้รับรู้ได้

1.3.5 **ขั้นประเมินคุณค่า** เป็นขั้นประเมินผลงานจิตรกรรมที่เห็น สรุปหาความดีงามของผลงานศิลปะ โดยการระบุเชื่อมโยงถึงข้อมูล เจตนา และเหตุที่เกิดของงานศิลปะชิ้นนั้นได้อย่างมีเหตุผล

1.3.6 **ขั้นกิจกรรมศิลปะปฏิบัติ** เป็นขั้นปฏิบัติกิจกรรมศิลปะโดยประยุกต์ความรู้ความเข้าใจที่ได้เรียนรู้อาสาสมัครสร้างสรรค์งานจิตรกรรมที่มีคุณค่าทางจิตสำนึกต่อชุมชน สังคม และวัฒนธรรม

1.4 การประเมินการเรียนรู้ ในการจัดการเรียนการสอนของรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา ดำเนินการประเมินการเรียนรู้ครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ และคุณลักษณะโดยประเมินประสิทธิภาพการตอบรับงานศิลปะด้วยแบบตรวจสอบประสิทธิภาพการตอบรับงานศิลปะ และประเมินความรู้ ความเข้าใจ และผลงานด้วยแบบประเมินผลงานที่ทำตามความสนใจ

2. ผลการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา

2.1 ผลการประเมินคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอน

ผลการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา โดยผู้เชี่ยวชาญพบว่า องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน อยู่ในระดับ

ความเหมาะสมดีมาก ค่าเฉลี่ย 3.58 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.46 สำหรับความสอดคล้องขององค์ประกอบมีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.79

2.2 ผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอน

ได้ดำเนินการเพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา โดยสร้างเครื่องมือทดลอง ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น และสร้างเครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบวัดความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนการสอน ซึ่งปรากฏผลสรุปได้ ดังนี้

2.2.1 ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือทดลอง และเครื่องมือวิจัย

2.2.1.1 ผลการตรวจสอบคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้

ผลการทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างพบปัญหาคือ ในการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนใช้เวลามากเกินไป 1 ชั่วโมงเนื่องจากมีกิจกรรมกลุ่มให้นักเรียนนำเสนอหลายคน และนักเรียนไม่เข้าใจคำถามต้องอธิบายเพิ่มเติม ดังนั้น ประเด็นที่ปรับได้แก่ 1. การใช้เวลาในการจัดการเรียนการสอนในแต่ละขั้นตอนให้น้อยลงให้อยู่ภายในเวลา 1 ชั่วโมงโดยลดกิจกรรมการนำเสนอ 2. การใช้คำถามที่ง่าย ๆ ที่กระตุ้นให้นักเรียนสะท้อนความคิด และ 3. ความอดทนในการรอคอยคำตอบจากนักเรียน

ผลการตรวจสอบคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญพบว่า องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับความเหมาะสมดีมาก ค่าเฉลี่ย 3.59 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.22 สำหรับความสอดคล้องขององค์ประกอบมีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.75 ทั้งนี้ได้ปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ตามข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้ ได้แก่ 1. เพิ่มจุดประสงค์การเรียนรู้ที่สะท้อนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการวิเคราะห์งานจิตรกรรม 2. ในกิจกรรมการเรียนการสอนได้นำผลงานของนักเรียนมาให้ให้นักเรียนได้ร่วมกันอภิปรายให้คำติชม และข้อเสนอแนะร่วมกัน 3. กิจกรรมสุดท้ายในแต่ละชั่วโมงที่สอนได้มอบหมายให้นักเรียนไปค้นคว้าเพิ่มเติมเป็นการบ้าน 4. การประเมินการเรียนรู้ดำเนินการครอบคลุมความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ และ 5. กิจกรรมการใช้คำถามง่าย ๆ กระตุ้นให้นักเรียนคิดอย่างต่อเนื่องเป็นคำถามเพื่อการค้นพบ และคำถามเชิงวิเคราะห์

2.2.1.2 ผลการตรวจสอบคุณภาพแบบวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนการสอน

ผลการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญพบว่า แบบวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันมีความเหมาะสมอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ย 3.23 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.49 สำหรับความสอดคล้องมีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.70 และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนการสอนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ย 3.53 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.24 ทั้งนี้ได้ปรับปรุงแบบวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน ตามข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้ 1. ปรับภาษา 2. คำถาม 8 ข้อ จัดเรียงลำดับที่คำถามใหม่เพื่อให้นักเรียนได้สะท้อนความคิดอย่างต่อเนื่อง 3. แก้ไขการแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยให้ถูกต้อง และ 4. ภาพงานจิตรกรรมที่ใช้ในการทดสอบได้ใส่หมายเลขกำกับเพื่อไม่ให้เกิดความสับสนในการนำไปใช้

2.1 ผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอน

2.1.1 นักเรียนที่เรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ มีระดับการพัฒนาความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และความสามารถนั้นมีความคงทน โดยภาพรวมพบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนหลังเรียนทุกครั้งจะมีระดับสูงกว่าก่อนเรียน เมื่อพิจารณาแยกเป็นก่อนเรียน และหลังเรียนพบว่า ระดับความสามารถก่อนเรียน 4 ครั้ง มีค่าเฉลี่ยระดับความสามารถในครั้งที่ 1-4 ดังนี้ ครั้งที่ 1 ระดับ 2 ค่า Mean=1.52, SD=0.21, ครั้งที่ 2 ระดับ 2 ค่า Mean=1.51, SD=0.20, ครั้งที่ 3 ระดับ 2 ค่า Mean=1.66, SD=0.23 และครั้งที่ 4 ระดับ 2 ค่า Mean=1.64, SD=0.23 เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะหลังเรียนจำนวน 4 ครั้ง ในครั้งที่ 5-8 พบว่า ครั้งที่ 5 ระดับ 4 ค่า Mean=4.49, SD=0.22, ครั้งที่ 6 ระดับ 5 ค่า Mean=4.51, SD=0.17, ครั้งที่ 7 ระดับ 5 ค่า Mean=4.52, SD=0.17 และครั้งที่ 8 ระดับ 5 ค่า Mean=4.56, SD=0.16

2.1.2 นักเรียนที่เรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีการพัฒนาสุนทรียภาพของพาร์สันเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ มีประเภทความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะในภาพรวมก่อนเรียนและหลังเรียน ดังนี้ ก่อนเรียน พบว่า

นักเรียนอยู่ในประเภทความสนใจต่อสิ่งจำนวนมาก รองลงมาคือ ประเภทการเชื่อมโยงความคิดส่วนตัว และ ประเภทความสนใจต่อเนื้อหา มีค่าความถี่ร้อยละ 21.59, 19.26 และ 12.64 ตามลำดับ

2.1.3 นักเรียนที่เรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่า Mean=14.11, SD=0.53 เมื่อพิจารณาในแต่ละรายการพบว่า นักเรียนพึงพอใจในเรื่องเนื้อหาในการเรียนรู้ บรรยายภาคในการอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยเท่ากันและมากที่สุด รองลงมาคือ กิจกรรมฝึกการมอง การสังเกตและการบรรยาย และกิจกรรมฝึกการตีความ การวิเคราะห์โครงสร้างและการประเมิน มีค่า Mean=4.46, SD=0.50, Mean=4.27, SD=0.61, Mean=4.21, SD=0.58 ตามลำดับสำหรับความคิดเห็นเพิ่มเติมของนักเรียน พบว่า ความคิดเห็นที่มีค่าความถี่มากที่สุด คือ ทำให้รู้ว่าผลงานจิตรกรรมทุกชิ้นมีคุณค่า รองลงมา นักเรียนมีความต้องการให้มีการจัดการเรียนการสอนเช่นนี้อีก ต้องการไปเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ที่จัดแสดงงานจิตรกรรม และสนุกกับการดูภาพงานจิตรกรรมร่วมกับเพื่อน ๆ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา มีประเด็นการอภิปราย 2 ประเด็น ดังนี้

1. การพัฒนาแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน

2. การประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน

1. การพัฒนาแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน

1.1 รูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา เป็นรูปแบบที่ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ แต่ละขั้นตอนมีความสัมพันธ์กันเริ่มจากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนทัศนศิลป์ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย ศึกษาสภาพการเรียนการสอนศิลปศึกษาหรือทัศนศิลป์ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ศึกษากระบวนการเรียนรู้และเนื้อหาของสาระทัศนศิลป์ที่สอนในระดับประถมศึกษาจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษา

ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และหนังสือเรียนทัศนศิลป์ที่มีจำหน่ายในท้องตลาดโดยทั่วไป เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐาน ในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนให้สนองต่อสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการเรียนการสอน เมื่อได้ข้อมูลเบื้องต้นแล้วจึงศึกษา วิเคราะห์และสังเคราะห์ แนวคิดการเรียนการสอนประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพและศิลป์วิจารณ์ โดยมีทฤษฎีพัฒนาการ สุนทรียภาพของพาร์สันเป็นกรอบแนวคิดพื้นฐาน แล้วจึงนำสาระสำคัญที่ได้มากำหนด องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน

1.2 การกำหนดองค์ประกอบหลักของรูปแบบการเรียนการสอน ได้สังเคราะห์ สาระสำคัญของทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน โดยเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์กับ แนวคิดการเรียนการสอนประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพและศิลป์วิจารณ์ สู่หลักการของรูปแบบ การเรียนการสอน จากนั้นจึงเชื่อมโยงหลักการที่ได้ไปสู่องค์ประกอบหลักอีก 3 องค์ประกอบ คือ วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน และการประเมินการเรียนรู้ของรูปแบบ การเรียนการสอน

การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนโดยผสมผสานแนวคิดที่สัมพันธ์กับทฤษฎีพัฒนาการ สุนทรียภาพของพาร์สัน เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาจากทฤษฎีหลัก คือ ทฤษฎี การพัฒนาสุนทรียภาพของพาร์สัน ส่วนแนวคิดการเรียนการสอนประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพ และศิลป์วิจารณ์ เป็นแนวคิดที่นำมาเพื่อช่วยสนับสนุนให้นักเรียนมีการรับรู้ทางศิลปะอย่างมี เหตุผล ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของการรับรู้ทางศิลปะ (Smith, 1968; Feldman, 1972; Adams, 1985) ซึ่งจะเห็นว่าสาระสำคัญของทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันสอดคล้องกับ สาระสำคัญของประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพและศิลป์วิจารณ์

การบูรณาการแนวคิดการเรียนการสอนประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพและศิลป์วิจารณ์ เข้าไปในรูปแบบการเรียนการสอนโดยกำหนดให้เป็นขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น คือ ขั้นที่ 1 ขั้นรับรู้ทางทัศน์ เพื่อการสังเกต พิจารณาภาพงานจิตรกรรม ขั้นที่ 2 ขั้นสื่อสาร งานศิลป์เพื่อบรรยาย อธิบายสิ่งที่เห็นในงานจิตรกรรม ขั้นที่ 3 ขั้นวิเคราะห์โครงสร้าง เพื่อแยกแยะและบรรยายคุณลักษณะของทัศนธาตุและหลักการทางศิลปะ ขั้นที่ 4 ขั้นแปล ความหมายผลงาน เพื่อระบุ บรรยายอารมณ์ความรู้สึกที่งานจิตรกรรมนั้นก่อให้เกิด ขั้นที่ 5 ขั้นประเมินคุณค่า เพื่อสรุปหาความดีงามของงานจิตรกรรมนั้น และขั้นที่ 6 ขั้นกิจกรรมศิลปะ ปฏิบัติ เพื่อประยุกต์ความรู้สู่การสร้างสรรค์งานศิลปะ ซึ่งการเรียงลำดับของขั้นการเรียนการสอน ได้วิเคราะห์ สังเคราะห์ และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในแต่ละส่วนอย่างเป็นระบบจากทฤษฎี พัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน และแนวคิดการเรียนการสอนประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพและ ศิลป์วิจารณ์

ในกระบวนการผสมผสานแนวคิดการเรียนรู้การสอนประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพและศิลปะวิจารณ์กับทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน ผ่านการวิเคราะห์ สังเคราะห์และเชื่อมโยงสัมพันธ์ในแต่ละส่วนอย่างเป็นระบบ แสดงให้เห็นถึงการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนจากทฤษฎีแนวคิดสู่หลักการ ไปสู่ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน และนำไปสู่แนวทางการประเมินการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อครูที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน โดยครูเตรียมเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นที่ไปตามขั้นตอนของรูปแบบการเรียนการสอน ซึ่งจะช่วยให้เสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ ทางศิลปะ เมื่อนักเรียนได้รับการฝึกการรับรู้ทางศิลปะเช่นนี้อย่างต่อเนื่องจะช่วยให้นักเรียนมีความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะได้โดยอัตโนมัติเมื่อดูภาพงานจิตรกรรมหรืองานศิลปะอื่น ๆ

2. การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน

2.1 ผลการประเมินคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอน ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบความเหมาะสมเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษาในประเด็นของหลักการ วัตถุประสงค์ กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินการเรียนรู้ ตลอดจนความสอดคล้องขององค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งพบว่า รูปแบบการเรียนการสอนมีความเหมาะสมดีมาก และมีความสอดคล้องกัน ทั้งนี้ เนื่องจากรูปแบบการเรียนการสอนได้พัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบโดยได้ศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน (ทีศนา แชมมณี, 2548; Saylor and Other, 1981; Anderson, 1997; Joyce and Weil, 2000) และ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2543; Smith, 1968; Parsons, Johnston และ Durham, 1978; Parsons, 1987; D'Onofrio and Nodine, 1981; Adams, 1985; Pariser, 1988; Fairchild, 1991; Feldman, 1992; Parsons, 1994; Jo Chiung-Hua Chen, 1997; Kostor, 2001; Wang and Ishizaki, 2002) ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ เชื่อมโยงทฤษฎี แนวคิด หลักการ วัตถุประสงค์ กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ

2.2 ผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอน

2.2.1 ผลการตรวจสอบคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเหมาะสม และความสอดคล้องของการกำหนดองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ในแต่ละองค์ประกอบ ผลการประเมินความเหมาะสมจาก

ผู้เชี่ยวชาญ แผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดี มีความสอดคล้องกันในทุกองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้ เนื่องจากแผนการจัดการเรียนรู้ได้จัดทำขึ้นอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสาระทัศนศิลป์ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) เอกสารพัฒนาการด้านศิลปะของเด็ก (Lowenfeld และ Brittain, 1964; Lowenfeld, 1987)

2.2.2 ผลการตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนการสอนโดยผู้เชี่ยวชาญ ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเหมาะสม และความสอดคล้องของแบบวัดความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียน ผลการประเมินความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ แบบวัดความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความสอดคล้องกันในทุกองค์ประกอบ สำหรับแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก และมีความสอดคล้องกันในทุกรายการ ทั้งนี้ เนื่องจาก การดำเนินการเครื่องมือวิจัยดังกล่าว ได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวทางและเครื่องมือวัดความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ และแนวทางการสร้างเครื่องมือ (ส่ววิตรี จันทร์สวัสดิ์, 2539; กรมวิชาการ, 2545; เยาวดี วิบูลย์ศรี, 2549; Parsons, 1987; Koster, 2001; Wang and Ishizaki, 2002)

2.2.3 ผลการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนด

ผลการวิจัยดังกล่าว นำเสนอประเด็นการอภิปรายเป็น 2 ส่วน ดังนี้

2.2.3.1 ผลของการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันที่มีต่อระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา

2.2.3.2 ผลของรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของ พาร์สันที่มีต่อประเภทด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา

2.2.3.1 ผลของรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันที่มีต่อระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และผลการทดสอบหลังเรียนจากการวัดซ้ำ 4 ครั้งอย่างต่อเนื่อง พบว่าระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จากการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น สามารถเสริมสร้างให้นักเรียนมีความสามารถทางด้านการรับรู้ศิลปะได้ และความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะนั้นมีความคงทน เนื่องจากรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีหลักการในการเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะได้อย่างเป็นระบบ และขั้นตอนการเรียนการสอนของรูปแบบได้รับการจัดลำดับอย่างเหมาะสม โดยเริ่มจากการฝึกให้นักเรียนใช้สายตาเมื่อมองดูงานจิตรกรรม การบรรยายสิ่งที่เห็น การแยกแยะโครงสร้างภาพงานจิตรกรรม การบรรยายอารมณ์ความรู้สึก การประเมินคุณค่างานจิตรกรรมและการประยุกต์ความรู้ความเข้าใจสู่การสร้างสรรคงานจิตรกรรม สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ นักเรียนเกิดการรับรู้วัตถุต่าง ๆ ทั้งในธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ตลอดทั้งงานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับศาสนา (Villeneuve and Erickson, 2006) สอดคล้องกับผลการวิจัยของธัญญรัตน์ อัครนนท์ (2545) เสาวลักษณ์ อนุดิษฐ์ (2542) ไพฑูรย์ พูลสุข (2539) ที่ได้ใช้กระบวนการสังเกต ฝึกให้นักเรียนดูภาพงานจิตรกรรมเพื่อให้นักเรียนในระดับปฐมวัย ประถมศึกษาและอุดมศึกษาได้มีความสามารถการรับรู้ทางศิลปะสูงขึ้นคือ มีลักษณะของการรับรู้งานศิลปะอย่างมีสุนทรียโดยรวม และรับรู้แบบแยกย่อยส่วนต่าง ๆ ในภาพงานจิตรกรรม

การใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สันในการวิจัยครั้งนี้ ได้นำการสนทนาโต้ตอบทางสุนทรียเข้ามาใช้สอนร่วมกับกิจกรรมศิลปะปฏิบัติ เพื่อให้นักเรียนได้พิจารณาส่วนประกอบของงานจิตรกรรมและหลักการจัดองค์ประกอบทางด้านทัศนศิลป์ (Adams, 1985) กระบวนการเรียนรู้อาศัยทักษะการระบุการบรรยาย การวิเคราะห์ และการแปลความหมาย (Smith, 1968; Feldman, 1992; Adams, 1985) เป็นการสร้างความเข้าใจในศิลปะให้แก่ นักเรียน ความเข้าใจนี้จะนำไปสู่การชื่นชม ความซาบซึ้งหรือเห็นคุณค่าของศิลปะนั้น (Feldman, 1992 อ้างถึงใน Bates, 2000: 209)

ในระหว่างดำเนินการเรียนการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น พฤติกรรมในการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนปรากฏ ดังนี้

1. นักเรียนสามารถระบุ จำแนก และกล้าแสดงออกในการอธิบาย บรรยายสิ่งที่ปรากฏในภาพงานจิตรกรรม ประกอบกับคำเนื่งถึงเทคนิควิธีการในการวาดภาพซึ่งแสดงถึงระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะในระดับ 1 ความชื่นชอบ และ ระดับ 2 ความงามและความจริง เป็นผลเนื่องมาจากนักเรียนได้รับการฝึกการมอง (รับรู้ทางตา) เพื่อให้สังเกต พิจารณา และระบุสิ่งที่เห็นจากภาพงานจิตรกรรม 3 ประเภท คือ ภาพเหมือนจริง ภาพกึ่งนามธรรม และ ภาพนามธรรม โดยครูใช้คำถามกระตุ้นให้นักเรียนได้สังเกตภาพอย่างละเอียดในขั้นการจัดการเรียนการสอน ชั้น 1 รับรู้ทางทัศน์ และชั้น 2 สื่อสารงานศิลป์ ทั้ง 2 ชั้นรับรู้ทางทัศน์จะสร้างความสนใจ แรงจูงใจให้กับนักเรียนประสบความสำเร็จในการเรียนทัศนศิลป์สอดคล้องกับรูปแบบการสอนศิลปวิจารณ์ของ Feldman and Broudy (อ้างถึงใน Bates, 2000: 210) ที่ใช้ภาพงานศิลปะกระตุ้นให้นักเรียนสำรวจ พิจารณาภาพงานศิลปะ และมะลิฉัตร เอื้ออนันท์ (2543:48) ระบุว่า การรับรู้ทางทัศน์เป็นพฤติกรรมที่นักวิชาการยอมรับว่าเป็นพฤติกรรมขั้นแรกที่จะนำพาให้นักเรียนประสบความสำเร็จด้านการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับชั้น 2 สื่อสารงานศิลป์ นักเรียนได้รับการส่งเสริมให้กล้าแสดงออก นำเสนอด้วยคำพูดในการบรรยาย อธิบายสิ่งที่เห็นจากภาพงานจิตรกรรมซึ่งครูใช้คำถามกระตุ้นให้คิดในขั้นนี้ถ้าเป็นภาพกึ่งนามธรรม และนามธรรมนักเรียนจะเชื่อมโยงระบุเนื้อหาเรื่องราวที่สะท้อนให้เห็นภาพเป็นรูปสัตว์ คน สิ่งของ เหตุการณ์ ประวัติศาสตร์ นิทาน และวัฒนธรรม สอดคล้องกับSmith (1968 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออนันท์, 2543: 3) เช่นเดียวกับ Mittler (1983: 14-22) ที่กล่าวถึงระบบการเรียนการสอนศิลปวิจารณ์ขั้นแรก คือ ให้นักเรียนได้สัมผัสกับงานศิลปะแล้วจึงบรรยายถึงสิ่งที่ตนรับรู้ สำหรับการใช้คำถามของครูเป็นคำถามเพื่อการค้นพบ และคำถามเชิงวิเคราะห์ ซึ่งในงานวิจัยของจุฑาทิพย์ เขียมปิยะกุล (2552: 196) ระบุว่า เป็นคำถามลักษณะให้นักเรียนรวบรวมข้อมูลเพื่อให้เกิดความชัดเจนในบทเรียนซึ่งเป็นสิ่งที่ดีสำหรับการรับรู้ทางศิลปะ

2. นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดของศิลปินผู้สร้างงาน สนใจในการตีความหมายงานศิลปะโดยการอภิปรายร่วมกับเพื่อน ๆ ในกลุ่ม วิเคราะห์หาสิ่งของ วัตถุที่จะตีความหรือแปลความหมายของภาพที่ต้องสื่อสารกับผู้ชมงานศิลปะ และเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ วิธีชีวิตของคนในสังคม ซึ่งเป็นระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะระดับ 3 การแสดงออก และ ระดับ 4 แบบอย่างและรูปแบบ เป็นผลเนื่องมาจากนักเรียนได้ฝึกการรับรู้ส่วนประกอบต่าง ๆ ของศิลปะในภาพงานจิตรกรรม เช่น สี เส้น รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว ที่ผูกโยงกันตามหลักการทางศิลปะ เช่น ความสมดุล จังหวะ นักเรียนได้ฝึกให้แยกแยะ บรรยายลักษณะของทัศนธาตุและหลักการทางศิลปะที่ศิลปินผูกโยงส่วนประกอบต่าง ๆ เข้าด้วยกันแล้วสรุปเป็นองค์ความรู้ทางศิลปะ ในขั้นการจัดการเรียนการสอนชั้น 3 ชั้นวิเคราะห์โครงสร้างสอดคล้องกับ

Adams (1985: 12-15) ระบุว่า การจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับประถมศึกษาควรเน้น การรับรู้ที่โครงสร้างหรือองค์ประกอบในผลงานศิลปะ นอกจากนี้นักเรียนได้รับการฝึกให้พูดถึง ความหมายของภาพงานจิตรกรรมที่มีต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนโดยทั่วไป และระบุสิ่งที่มีผล ทำให้เกิดความคิดและความรู้สึกนั้นในชั้นการจัดการเรียนการสอนชั้นที่ 4 ชั้นแปลความหมาย ผลงาน สอดคล้องกับFeldman (1992 อ้างถึงใน Bates, 2000: 209) ที่ระบุว่า การแปลความหมาย งานศิลปะ คือ การค้นพบความหมายในการทำงานโดยเน้นเนื้อหาและคุณภาพการแสดง

3. นักเรียนใช้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาของศิลปะ ประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมในการตีความหมาย ประเมินคุณค่างานศิลปะ ซึ่งเป็นระดับความสามารถด้าน การรับรู้ทางศิลปะระดับ 5 เป็นผลเนื่องมาจากนักเรียนได้ฝึกใช้คำพูดแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ ภาพงานจิตรกรรม อย่างมีเหตุผล มีเกณฑ์ในการประเมินด้วยความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา ทางศิลปะและคุณค่าของผลงานจิตรกรรมนั้น ในชั้นการจัดการเรียนการสอนชั้น 5 ประเมินคุณค่า สอดคล้องกับ Feldman (1992 อ้างถึงใน Bates, 2000: 209) ระบุว่า การประเมินที่มีคุณภาพ ต้องประเมินตามเกณฑ์ที่ระบุและจัดลำดับงานภายในบริบทงานที่เหมือนกันเช่นเดียวกับ Ecker (1967: 5-8) ที่เสนอแนะว่าควรให้นักเรียนได้พัฒนาความสามารถในการตัดสินอย่างอิสระเป็นตัว ของตัวเองว่าในที่สุดนักเรียนชอบหรือไม่ชอบงานศิลปะชิ้นนั้น

4. นักเรียนสนใจงานจิตรกรรมลักษณะภาพเหมือนจริงมาก สังเกตได้จาก ผลงาน ที่นักเรียนนำมาส่ง นักเรียนเลือกปฏิบัติงานกับภาพเหมือนจริงซึ่งเป็นระดับความสามารถ ด้านการรับรู้ทางศิลปะระดับ 5 ความเป็นตัวตนของตนเอง เป็นผลเนื่องมาจากนักเรียนได้ฝึก การสำรวจภาพงานจิตรกรรมจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น หนังสือศิลปะ วารสาร อินเทอร์เน็ตเพื่อเป็นข้อมูลในการสร้างสรรค์ งานศิลปะ และสร้างงานจิตรกรรมที่ตนเองสนใจ อย่างมีเหตุผลด้วยองค์ความรู้เกี่ยวกับทัศนศิลป์ ในกิจกรรมการเรียนการสอนชั้นที่ 6 ปฏิบัติ กิจกรรมศิลป์ นักเรียนได้รับประสบการณ์เรียนรู้กระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปะที่มีคุณค่าต่อ ตนเองและสังคมในระดับต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวสอดคล้องกับข้อสรุปของ นักวิจัยด้านศิลปะ ได้แก่ Amabile, 1996; Csikszentmihalyi, 1990 และ Perkins, 1981 (อ้างถึง ใน Koster, 2001: 88-89) ที่ระบุว่า กระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปะนั้นให้เริ่มที่ปัญหาซึ่งเป็น แรงจูงใจ แล้วสนใจในการศึกษาโดยตรงใช้ทักษะและความรู้เพื่อทำความเข้าใจในสถานการณ์ ที่เป็นไปได้ และในที่สุดก็สร้างชิ้นงานศิลปะตามความสนใจของตนเองได้ เช่นเดียวกับ Lowenfeld (1957); Lowenfeld and Brittain (1964) อธิบายว่า เด็กมีอายุประมาณ 9-12 ปี มีความสนใจภาพ และวาดภาพลักษณะเหมือนจริง

สรุปได้ว่า เมื่อนักเรียนได้เรียนรู้ภาพงานจิตรกรรม 3 ประเภทประกอบด้วย ภาพเหมือนจริง ภาพกึ่งนามธรรม และภาพนามธรรมผ่านขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เช่นนี้ทุกครั้ง ในการเรียนรู้ภาพงานจิตรกรรมเท่ากับเป็นการเน้นย้ำให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในการดู ภาพงานจิตรกรรมหรืองานศิลปะอื่น ๆ จึงกล่าวได้ว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น นี้ช่วยเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะได้ และนักเรียนมีความสามารถนั้น มีความคงทน

รูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน เพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา แก้ปัญหาในประเด็น การตอบรับงานศิลปะได้ ขั้นตอนการสอนของรูปแบบการเรียนการสอนช่วยส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนการสอนทัศนศิลป์เพื่อการตอบรับงานศิลปะอันจะนำไปสู่ความสามารถในการชื่นชม และการวิจารณ์งานศิลปะในระดับประถมศึกษาได้สำเร็จ ช่วยแก้ปัญหาในเรื่อง หนังสือเรียนและ หลักสูตรที่ใช้ในปัจจุบันที่ไม่ได้ทำให้เกิดการตอบรับงานศิลปะเต็มรูปแบบเนื่องจากให้น้ำหนัก ในเรื่องการแสดงออกมากกว่าการตอบรับงานศิลปะ และปัญหาการสอนทัศนศิลป์ไม่ครบวงจร ส่งผลให้การเรียนทัศนศิลป์ไม่มีประสิทธิผล ความเป็นศาสตร์ของทัศนศิลป์ไม่ได้สร้างนักเรียนได้ จริง คือ 1. พัฒนานักเรียนด้านพุทธิพิสัย เกี่ยวกับเรื่องความรู้ ความเข้าใจ การวิเคราะห์ พิจารณาใต้สวนอันเป็นเหตุเป็นผล 2. พัฒนานักเรียนด้านทักษะพิสัย เกี่ยวกับการปฏิบัติงานศิลปะ และ 3. พัฒนานักเรียนด้านจิตพิสัย เกี่ยวกับเรื่องความรู้สึก อารมณ์ การรู้ซึ่งเห็นคุณค่า ถึงความดีและความสวยงาม ซึ่งการพัฒนาทั้ง 3 ด้านดังกล่าว ต้องพัฒนาแบบองค์รวม ทั้งนี้ ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนทั้ง 6 ขั้น ตามรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ช่วยให้นักเรียนมีพฤติกรรมมองภาพงานศิลปะอย่างเป็นระบบบนฐานความรู้ของศิลปะศึกษา หรือ ทัศนศิลป์ซึ่งนักเรียนเหล่านั้นจะมีระดับการรับรู้ทางศิลปะที่สูงขึ้น นักเรียนเกิดความเฉียบไวในการรับรู้ ได้รับประสบการณ์การแสดงผลที่สร้างเสริมสติปัญญาและอารมณ์เต็มไปด้วยความสอดคล้องกลมกลืนอย่างงดงาม (Lowenfeld และ Brittain, 1964: 352-353)

นอกจากนี้ ผลจากการสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนการสอน พบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะในเรื่องเนื้อหา สำหรับการเรียนรู้ บรรยากาศในการอภิปราย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ กิจกรรมฝึกการมอง การสังเกต กิจกรรมฝึกการตีความ การวิเคราะห์โครงสร้าง และการประเมิน แสดงว่ารูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ทำให้นักเรียนสนใจในเนื้อหาหรือองค์ความรู้ทัศนศิลป์ ซึ่งเมื่อนักเรียน มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาแล้ว สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้นักเรียนมีความสามารถในการรับรู้ทางศิลปะสูงขึ้น สอดคล้องกับ DePorter and Kavanaugh (1978: 43-48) ที่ค้นพบว่า การรับรู้

ทางสุนทรีย์ เพื่อนำไปสู่การรับรู้ทางศิลปะนั้นมีความสัมพันธ์ไปกับพุทธิปัญญา หรือความรู้ความเข้าใจ นักเรียนต้องอาศัยความรู้ 2 ทาง คือ ความสามารถในการจำแนกหมวดหมู่ ที่เป็นความคิดและความรู้ในด้านพุทธิปัญญา ส่วนความสามารถในการรับรู้ นั้นเป็นการรับรู้ด้านจิตพิสัย และนักเรียนได้เขียนสะท้อนแสดงความคิดสรุปว่า นักเรียนรู้ว่าผลงานจิตรกรรมทุกชิ้นมีคุณค่า ต้องการให้มีการจัดการเรียนการสอนเช่นนี้อีก ต้องการไปเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ และสนุกกับการดูภาพร่วมกับเพื่อน ๆ แสดงว่า นักเรียนมีความประทับใจในการเรียนรู้งานศิลปะซึ่งเป็นสิ่งที่ส่งผลให้ระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะสูงขึ้น และมีความคงทน สอดคล้องกับงานวิจัยของ D'Onofrio and Nodine (1981: 14-23) ค้นพบว่า เด็กสามารถสังเกตและซาบซึ้งมุมมองของศิลปินเพิ่มขึ้นตามวัยและความสามารถนี้มีสหสัมพันธ์กับความสามารถในการตัดสินใจเลือกที่จะชื่นชอบผลงานจิตรกรรมอย่างมีเหตุผล

2.2.3.2 ผลของรูปแบบการเรียนการสอนเมื่อพิจารณาประเภทด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียน

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน จัดอยู่ในประเภทความสนใจต่อสี มากที่สุดรองลงมาคือ ประเภทการเชื่อมโยงความคิดส่วนตัว และความสนใจต่อเนื้อหา ทั้งนี้ประเภทความไม่มั่นใจในการวิพากษ์วิจารณ์งานวาดภาพระบายสีมีน้อยสุด

นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน ให้ความสนใจต่อสี เชื่อมโยงความคิดส่วนตัว และสนใจต่อเนื้อหาเป็นจำนวนมาก เนื่องจากมุมมองของนักเรียนให้ความสนใจกับสิ่งที่เหมือนจริง การบรรยายภาพงานจิตรกรรมจะเริ่มให้ความสนใจกับสีก่อนเป็นอันดับแรกสอดคล้องกับงานวิจัยของ D'Onofrio and Nodine (1981: 14-23) ระบุประเภทความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนที่พบมากที่สุดคือ ประเภทความต้องการในเรื่องความจริง รองลงมาได้แก่ ประเภทความสนใจต่อเนื้อหา และประเภทความสนใจต่อสี เช่นเดียวกับ Gardner (1974: 57-62) นักจิตวิทยาได้ศึกษาค้นคว้าถึงปัจจัยส่วนประกอบทางทัศน (Visual Element) ว่าส่วนประกอบประเภทใดที่มีผลต่อการรับรู้แบบอย่าง (Style) ของงานจิตรกรรมมากที่สุด ผลการทดลองพบว่า ส่วนประกอบสองประเภทคือ พื้นผิวและสีมีอิทธิพลต่อการรับรู้แบบอย่างงานจิตรกรรมมากที่สุด

สำหรับในประเภทความไม่มั่นใจในการวิพากษ์วิจารณ์งานวาดภาพระบายสี ในงานวิจัยครั้งนี้ พบน้อยมากเนื่องจากกิจกรรมตามรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น มีหลักการฝึกให้นักเรียนมีทักษะการสังเกต ระบุ วิเคราะห์ บรรยาย อภิปราย และแปลความหมาย

ภาพงานจิตรกรรมโดยครูใช้คำถามเป็นกลยุทธ์สำคัญส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดงออก ฉะนั้น การวิพากษ์วิจารณ์งานจึงเป็นสิ่งที่นักเรียนได้รับการฝึกแล้ว เช่นเดียวกับ D'Onofrio and Nodine, (1981: 14-23) ที่ระบุไว้เช่นกันว่า นักเรียนอยู่ในประเภทความไม่มั่นใจในการวิพากษ์วิจารณ์งาน วาดภาพระบายสี พบได้น้อยมาก มีค่าความถี่ต่ำสุด

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัย ครั้งต่อไปดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ในระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนนี้ ครูต้องกระตุ้นนักเรียนให้ร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดผลระยะยาวแก่นักเรียน และครู ต้องอดทนรอให้นักเรียนได้พูดแสดงความคิดเห็น หมั่นสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วม

1.2 ครูที่นำรูปแบบการเรียนการสอนนี้ไปใช้ ต้องให้เวลากับการเตรียมการจัด การเรียนการสอน เพราะครูต้องคัดเลือกภาพงานจิตรกรรม 3 ประเภท ประกอบด้วย ภาพเหมือนจริง ภาพกึ่งนามธรรม และภาพนามธรรมที่เป็นสื่อในการเรียนการสอนแต่ละครั้ง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการทำวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างในระดับชั้นอื่น ๆ เพื่อศึกษาว่ารูปแบบ การเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นเหมาะสมกับการเรียนการสอนในระดับชั้นใด

2.2 ควรมีการทำวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอื่น ๆ ที่มี บริบทต่างกับการทดลองในครั้งนี เพื่อศึกษาว่าบริบทต่างกัน บริบทแบบใดที่เหมาะสมกับรูปแบบ การเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น

2.3 การศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนนี้ ที่ส่งผลต่อตัวแปร ด้านอื่น ๆ เช่น ด้านความสามารถในการวิเคราะห์ สังเคราะห์สิ่งที่ได้เรียนรู้ เนื่องจากงานวิจัย แสดงให้เห็นว่า สิ่งที่เกิดขึ้นกับนักเรียนมีมากกว่าข้อมูลที่ต้องการ จึงควรจะมีการศึกษาต่อไปว่า รูปแบบการเรียนการสอนนี้ช่วยส่งเสริมนักเรียนในเรื่องใดได้อีกบ้าง

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2545). แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545-2559): ฉบับปรับปรุง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ ฯ : พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- คณิงหา สุภานันท์. (2544). ศึกษาความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาตามทฤษฎี DBAE ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษากรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คำรณ หล้าเจริญสุข. (2540). ความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับการสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุฑาทิพย์ เตียมปิยะกุล (2552). การศึกษาการใช้คำถามในการเรียนการสอนของครูศิลปะระดับประถมศึกษาโรงเรียนสาธิต สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทศนา เขมมณี. (2548). ศาสตร์การสอน. พิมพ์ครั้งที่ 4 . กรุงเทพฯ ฯ : ด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.
- ธัญญรัตน์ อัสวอนนท์. (2545). ผลการสอนศิลปะโดยใช้กระบวนการสังเกตที่มีต่อการรับรู้เชิงสุนทรีย์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต , ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2535). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์. 2526. การทดสอบแบบอิงเกณฑ์: แนวคิดและวิธีการ. กรุงเทพฯ : ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ประเสริฐ ศิลรัตน์. (2542). สุนทรีย์ทางทัศนศิลป์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์.
- ปราโมทย์ ศรีปลั่ง. (2543). การศึกษาความไวต่อแบบอย่างจิตรกรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี โปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏในเขตภาคใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พีระพงษ์ กุลพิศาล. (2546). มโนภาพและการรับรู้ทางศิลปะและศิลปศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี่.

- ไพฑูริย์ พูลสุข. (2539). ผลการสอนศิลปวิจารณ์ตามแนวทฤษฎีของยีน เอ มิทเลอร์ ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนศิลปะวิจารณ์ของนิสิตสาขาวิชาศิลปศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มณฑา ไกรทิม และคณะ. (2553). ทัศนศิลป์ 2. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ: กทมทอง การพิมพ์.
- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. (2543). การเรียนการสอนและประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพและศิลปวิจารณ์. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. (2545). กระบวนการเรียนการสอนทัศนศิลป์ในระดับประถมศึกษาสำหรับครูยุคใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. (2545). แนวคิดเกี่ยวกับศิลปศึกษา. ใน ศิลปะ: ศิลปศึกษา, หน้า 16-22. กรุงเทพฯ: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เยาวดี วิบูลย์ศรี. (2549). การวัดผลและการสร้างแบบสอบผลสัมฤทธิ์. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), สำนักงาน. (2547). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน. (2547). แนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะในโรงเรียนของสหราชอาณาจักร, พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: เซ็นจูรี จำกัด.
- วิชาการ, กรม. (2545). การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- วนิดา ยิงวรพันธ์. (มปป.). ทัศนศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2539). ศิลปศึกษา. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2548). พัฒนาการศิลปศึกษาในประเทศไทย. ใน ทัศนศิลป์ศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สันติศิริการพิมพ์.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. กรมวิชาการ. (2545). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2545. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: ชุมชมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

- ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2551). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.
กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ศุภพร วงษ์สุวรรณ. (2543). ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาครูศิลปศึกษา ระดับประถมศึกษา ตามแนวคิดศิลปศึกษาแบบดีปีเออซีของครูผู้สอนศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์, ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมโภชน์ ทองแดง. (ม.ป.ป.). เรียนรู้ทัศนธาตุ : พื้นฐานการวิจารณ์ศิลปะ, เอกสารคำสอนวิชา 2709325. สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สาวตรี จันท์สวัสดิ์. (2539). การศึกษาการตอบสนองงานศิลปะโดยการพูดของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์, ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสาวลักษณ์ อนุดิษฐ์. (2542). การพัฒนาโปรแกรมศิลปศึกษาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาล. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์, ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- องอาจ มากสิน. (ม.ป.ป.). ทัศนศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1, พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : ไทยร่มเกล้า.
- องอาจ มากสิน. (ม.ป.ป.). ทัศนศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4, พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : ไทยร่มเกล้า.
- องอาจ มากสิน. (ม.ป.ป.). ทัศนศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5, พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : ไทยร่มเกล้า.
- อรรธรณ ขมวัฒนาและคณะ. (2553). ศิลปะ ป.6. กรุงเทพฯ : พัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- อารี สุทธิพันธ์. (2532). ทัศนศิลป์และความงาม. กรุงเทพฯ: แสงศิลป์การพิมพ์.
- อำนาจ เย็นสบาย. (2545). แนวคิดและการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา. ใน ศิลปะ: ศิลปศึกษา, หน้า 15-18. กรุงเทพฯ : คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อำไพ ตีรณสาร. (2543). ขยายมุมมองการเรียนรู้ศิลปะ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://pioneer.netserv.chula.ac.th/~tampai1/ampai/visperc.htm>. [2543, มิถุนายน 24].

ภาษาอังกฤษ

- Adams, R.L. (1985). Aesthetic Dialogue for Children: Paradigm and Program. Art Education. 38 (5): 12-15.
- Anderson, T.P. (1997). Using Models of Instruction. In C.R.Drill and A.J. Romiszowsky (eds.), Instructional development paprdigms. pp. 521-536. New Jersey: Educational Pubtication.
- Arnheim, R. (1954). Art and Visual Perception. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Bates, J.K. (2000). Becoming and Art Teacher. Australia: Wadsworth.
- Best, J. W., and James, V.K. (1986). Research in Education. 5th ed. New Jersey: Prentice Hall Inc.
- Bloom, B.S. (1956). Taxonomy of Educational Objectives: Hand book 1: Cognitive Domain. New York: David McKay Company, Inc.
- Campbell, D.T., and Stanley, J.C. (1973). Experimental and Quasi-Experimental Designs for Research. U.S.A.: Chicago Company.
- Chapman, L.H. (1978). Approaches to Art in Education. U.S.A.: Harcourt Brace Jovanovich.
- Delacruz, E.M., and Dunn, D.C. (1995). DBAE: The Next Generation. Art Education. 48 (6): 46-53.
- DePorter, D.A., and Kavanaugh, R.D. (1978) Parameters of Children's Sensitivity to Painting styles. Studies in Art Education. 20 (1): 43-48.
- D'Onofrio, A., and Nodine, C.F. (1981). Children's Responses to Paintings. Studies in Art Education. 23 (1): 14-23.
- Ecker, D.W. (1967). Justifying Aesthetic Judgments. Art Education. 50 (1): 21-25.
- Fairchild, A.W. (1991). Describing Aesthetic Experience: Creating a Model. (267-280) [Online]. Available from: <http://www.csse.ca/CJE/Articles/FullText/CJE16-3-03weltzl-Fairchild.pdf>. [2008, November 12].
- Gelb, J.M. (1996). Thinking for a Change. Great Britain: Aurum Press.
- Gardner, H. (1983). Artistic Intelligences. Art Education 36 (2): 47-49.
- Greh, D. (1984). Art education in the Third Wave. Art Education 37 (2): 40-41.

- Hamblen, K.A. (1984). Artistic Perception as a Function of Learned Expectation. Art Education 37 (4): 20-25.
- Henry, C. (1995). Parallels Between Student Responses to Works of Art and Existing Aesthetic Theory. Studies in Art Education. 37 (1): 47-54.
- Holt, D.K. (1983). Aesthetic Education Research and Visual Perception. Art Education. 36 (3): 28-31.
- Jo Chiung-Hua Chen. (1997). An Examination of Theories of Aesthetic Development with Implication for Future Research. (13-27) [Online]. Available from: <http://140.122.100.145/ntnuj/j42/ns42-2.pdf> [2008, November 10]
- Johansen, P. (1979). An Art Appreciation Teaching Model for Visual Aesthetic Education. Studies in Art Education. 20 (3): 4-14.
- Johnson, M.H., and Cooper, S.L. (1994). Developing a System for Assessing Written Art Criticism. Art Education. 47 (5): 21-26.
- Joyce, B., and Weil, M. (1986). Models of Teaching. 3th ed. Englewood cliffs: Prentice Hall.
- Joyce, B., and Weil, M. (2000). Models of Teaching. 6th ed. The United States of America: Allyn and Bacon.
- Judson, B., Suarez, D., Clark, C., and Thoman, C. (1986). Instructional Resources: Window on the World (Landscapes and Cityscapes). Art Education. 39 (2): 25-32.
- Koster, J.B. (2001). Bringing Art into the Elementary Classroom. Wadsworth, United States.
- Lowenfeld. V., and Brittan. W.L (1964). Creative and Mental Growth. New York: Macmillan Company.
- Lowenfeld. V.(1957). Creative and Mental Growth. New Jersey: Macmillan Publishing Company.
- Madeja, S.S. (1997). Visual Perception and the Artistic Process. [Online]. Available from: <http://vpn.chula.ac.th/http/80/www.eric.ed.gov/ERICWebPorta/Home.port>. [2007, November 18].
- Mittler, G.A. (1983). Clarifying the Decision-Making Process in Art. Studies in Art Education 25 (1): 14-22.

- Nadaner, Dan. (2008). Teaching Perception Through Video Art. Art Education 61 (1): 19-24.
- Pariser, D. (1988). Review of Michael Parsons's "How We Understand Art". Journal of Aesthetic Education 22 (4): 93-103.
- Parsons, M.J. (1994). Can Children Do Aesthetics ? A Developmental Account. Journal of Aesthetic Education 28 (3): 33-45.
- Parsons, M.J., Johnston, M., and Durham. (1978). Developmental Stages in Children's Aesthetic Responses. Journal of Aesthetic Education. (12) 83-104.
- Parsons, M.J. (1987). How We Understand Art: A Cognitive Developmental Account of Aesthetic Experience. New York: Cambridge University Press.
- Adams, R.L. (1985). Aesthetic dialogue for children: Paradigm and program. Art Education 38 (5): 12-15.
- Russell, R.L. (1988). Children's Philosophical Inquiry into Defining Art: A Quasi-Experimental Study of Aesthetics in the Elementary Classroom. Studies in Art Education 29 (3): 282-291.
- Saylor, J.G., and Others. (1981). Curriculum Planning for Better Teaching and Learning. 6th ed. Japan: Holt-Saunders International Editions.
- Silverman, R.H. (1972). A Syllabus for Education the Foundation. Los Angeles: California University.
- Villeneuve, P., and Erickson, M.(2006). A Taxonomy of Understanding: Reflective Art Responses and Issues Arising from Teaching of Religious Art. Journal of Cultural Research in Art Education 24 (1): 1-14.
- Wang, W., and Ishizaki, K. (2002). Aesthetic Development in Cross-Cultural Contexts: A Study of Art Appreciation in Japan, Taiwan, and the United States. Studies in Art Education 43 (4): 373-392.
- Wenham, M. (2003). Understanding Art. London: A SAGE Publications Company.

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. ผู้เชี่ยวชาญตรวจรูปแบบการเรียนการสอน

- 1.1 รองศาสตราจารย์ ดร.วาริรัตน์ แก้วอุไร
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์
- 1.2 รองศาสตราจารย์ ดร.โกสุม สายใจ
คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
- 1.3 รองศาสตราจารย์ พีระพงษ์ กุลพิศาล
คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

2. ผู้เชี่ยวชาญตรวจแผนการจัดการเรียนรู้

- 2.1 รองศาสตราจารย์ พีระพงษ์ กุลพิศาล
คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
- 2.2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทินกร บัวพูล
โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ฝ่ายประถม)
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 2.3 อาจารย์สังคม ทองมี
ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

3. ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย 1. แบบวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน และ 2. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนการสอน

- 3.1 รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพันธ์ สุวรรณมรรคา
ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 3.2 อาจารย์ ดร.อภิชาติ พลประเสริฐ
ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 3.3 อาจารย์วิรัตน์ คุ่มคำ
โรงเรียนวัดสี่สุก เขตจอมเทียน กรุงเทพมหานคร

4. ผู้เชี่ยวชาญคัดเลือกภาพงานจิตรกรรม

4.1 ศาสตราจารย์ปรีชา เกาทอง

คณะจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

4.2 อาจารย์สังคม ทองมี

ศูนย์ศิลปีสรีนธร อำเภอวังสระปทุม จังหวัดเลย

4.3 อาจารย์ ดร.อภิชาติ พลประเสริฐ

ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้

ตามรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนรายคาบ

หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง การวาดภาพระบายสี

แผนการเรียนรู้ที่ 1 ความหมายของจังหวะในงานจิตรกรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ภาคเรียนที่ 1

เวลา 1 ชั่วโมง

1. มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด

มาตรฐาน ศ 1.1 สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยคุณค่างานทัศนศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่องานศิลปะ อย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ตัวชี้วัด ศ 1.1 ป.5/1 บรรยายเกี่ยวกับจังหวะ ตำแหน่งของสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏในสิ่งแวดล้อม และงานทัศนศิลป์

ตัวชี้วัด ศ 1.1 ป.5/7 บรรยายคุณประโยชน์และคุณค่าของงานทัศนศิลป์ที่มีต่อชีวิตของคนในสังคม

มาตรฐาน ศ 1.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

ตัวชี้วัด ศ 1.2 ป.5/1 ระบุและบรรยายเกี่ยวกับลักษณะรูปแบบของงานทัศนศิลป์ในแหล่งเรียนรู้ออนไลน์หรือนิทรรศการศิลปะ

ตัวชี้วัด ศ 1.2 ป.5/2 อธิบายเกี่ยวกับงานทัศนศิลป์ที่สะท้อนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในท้องถิ่น

2. จุดประสงค์การเรียนรู้

1. วิเคราะห์งานจิตรกรรมด้วยประสบการณ์การตอบรับงานศิลปะได้ (P)
2. ระบุสิ่งที่ทำให้เกิดจังหวะในงานจิตรกรรมได้ (K)
3. อธิบายความหมายของจังหวะในงานจิตรกรรมได้ (K)
4. บรรยายการรับรู้ความรู้สึกที่ผลงานจิตรกรรมก่อให้เกิดขึ้น (A)
5. ยอมรับในความสำคัญของจังหวะในงานจิตรกรรม (A)
6. สำนวรงานจิตรกรรมที่ใช้จังหวะในการสร้างงานจำนวน 1 ภาพได้ (P)

3. เนื้อหา

จังหวะ ในงานจิตรกรรมหมายถึง ความสัมพันธ์ของทัศนธาตุ ในลักษณะของการซ้ำกัน สลับไป-มา หรือลักษณะเส้นไหล เคลื่อนไหวไม่ขาดระยะ

สิ่งที่ทำให้เกิดจังหวะในงานจิตรกรรม คือ ทัศนธาตุ ได้แก่ เส้น สี รูปร่างรูปทรง พื้นผิว น้ำหนัก และบริเวณว่าง

4. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นที่ 1 รับรู้ทางทัศน์

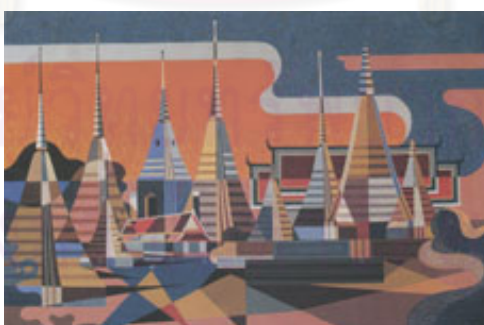
1. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม ๆ ละ 4 คน แล้วแจก “แบบบันทึกประสบการณ์การตอบรับงานศิลปะ” และ “ภาพงานจิตรกรรมชื่อ เจดีย์วัดโพธิ์ของศิลปินไทย นายประสงค์ บัณฑิตานุกูล” ให้ นักเรียนทุกกลุ่ม

2. แต่ละกลุ่มร่วมกันศึกษา สังเกต พิจารณาและร่วมกันอภิปรายภาพงานจิตรกรรมโดยมี ประเด็นคำถามให้นักเรียน ดังนี้

2.1 สิ่งที่ปรากฏในภาพนี้มีอะไรบ้าง (ท้องฟ้า, วัด, โบสถ์, เจดีย์ ฯลฯ)

2.2 ผู้สร้างงานใช้เทคนิควิธีอย่างไรในการสร้างงานชิ้นนี้ (ใช้สีน้ำมันระบายหนา ๆ, ใช้สีน้ำระบายเรียบ, ใช้สีน้ำระบายเปียกบนแห้ง ฯลฯ)

2.3 เรื่องราวและเนื้อหา มีแบบอย่าง (Style) เป็นอย่างไร (เหมือนจริง, เลียนแบบธรรมชาติ, เพื่อฝัน ฯลฯ)

ขั้นที่ 2 สื่อสารงานศิลป์

3. แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนรายงานผลการพิจารณาภาพตามประเด็นข้อ 2.1 ถึงข้อ 2.3

4. ครูถาม คำถามเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนคิด บรรยายและอธิบายสิ่งที่เห็นในภาพ ดังนี้

- 4.1 เกิดอะไรขึ้นในภาพนี้ (พระอาทิตย์กำลังขึ้น, มีแสงส่องผ่านเจดีย์ทำให้เกิดเงา, ฯลฯ)
- 4.2 เห็นอะไรที่ทำให้พูดอย่างนั้น (สีส้ม, วัด, เจดีย์, หลังกาโบสถ์ ฯลฯ)
- 4.3 ค้นพบอะไรอีกบ้างในภาพนี้

ขั้นที่ 3 วิเคราะห์โครงสร้าง

ให้นักเรียนทำกิจกรรม ต่อไปนี้

5. แต่ละกลุ่มร่วมกันระบุ จำแนกสิ่งที่เป็นทัศนธาตุ อันได้แก่ เส้น รูปว่างรูปทรง สี พื้นผิว น้ำหนัก และบริเวณว่าง จากภาพ “เจดีย์วัดโพธิ์”
6. สุ่มนักเรียนนำเสนอสิ่งที่เป็นทัศนธาตุ
7. ทุกคนร่วมกันแสดงความคิดเห็นบรรยายคุณลักษณะเกี่ยวกับทัศนธาตุตามที่ได้รับรู้ที่ปรากฏในภาพ “เจดีย์วัดโพธิ์” (สีส้ม, สีดำ, สีน้ำตาล, สีน้ำเงิน, สีขาว, สีเทา, สีเหลือง, รูปสามเหลี่ยม, รูปสี่เหลี่ยม, เส้นตรง, เส้นโค้ง, เส้นนอน, เส้นเฉียง, น้ำหนักอ่อนแก่, พื้นผิวเรียบ ฯลฯ)
8. ครูนำอภิปรายเพื่อให้นักเรียนสร้างคำอธิบาย หรือสรุปผลคำว่าจังหวะในงานจิตรกรรมได้ด้วยตนเอง ดังนี้

8.1 ทัศนธาตุที่ปรากฏในภาพนี้ มีความสัมพันธ์เข้าหลักการใด (ดุลยภาพ การเน้น, ความกลมกลืน, ความหลายหลาก, ความลดหลั่น, จังหวะ และความเคลื่อนไหว)

8.2 ผู้สร้างงานชิ้นนี้ จัดวางทัศนธาตุในลักษณะใด (ซ้ำ ๆ กัน, เคลื่อนไหว, สลับไปมา, ลื่นไหล)

9. ให้แต่ละกลุ่มร่วมกันเขียนอธิบายความหมายของจังหวะในงานจิตรกรรม และสิ่งทำให้เกิดจังหวะ

10. สุ่มตัวแทนกลุ่มนำเสนอความหมายของจังหวะในงานจิตรกรรม และสิ่งทำให้เกิดจังหวะ

11. ทุกกลุ่มร่วมกันบันทึกสรุปความหมายของจังหวะในงานจิตรกรรม และสิ่งทำให้เกิดจังหวะ

ขั้นที่ 4 แปลความหมายผลงาน

12. แต่ละกลุ่มร่วมกันระบุ และบรรยายเกี่ยวกับอารมณ์ความรู้สึกของภาพ “เจดีย์วัดโพธิ์” โดยให้วิเคราะห์ในประเด็น

12.1 สิ่งใดบ้างในภาพนั้นทำให้เกิดอารมณ์ความรู้สึก

12.2 อารมณ์ความรู้สึกในภาพนั้น มีความหมายอย่างไร

13. ร่วมกันสรุปความหมายของผลงาน และแนวคิดที่ศิลปินต้องการสื่อสารกับผู้ชมผลงาน

ขั้นที่ 5 ประเมินคุณค่า

14. ร่วมกันระดมความคิดเห็น เกี่ยวกับความมีคุณค่าของงานชิ้นนี้ ในด้านแนวคิด ที่สะท้อนวัฒนธรรม ประโยชน์ และคุณค่าที่มีต่อชีวิตคนในสังคม

ขั้นที่ 6 ปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ

15. มอบหมายให้นักเรียน ได้ฝึกประสบการณ์การตอบรับงานศิลปะเป็นรายบุคคล โดย ไปค้นหาภาพงานจิตรกรรมที่ผู้สร้างงานศิลปะให้ความสำคัญกับการใช้จังหวะในการสร้างงาน

16. แจก “แบบบันทึกประสบการณ์การตอบรับงานศิลปะ (รายบุคคล)” ให้นักเรียนทุกคน ไปค้นคว้าภาพงานจิตรกรรมจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น Internet และหนังสือในห้องสมุดโรงเรียน

5. สื่อ / แหล่งการเรียนรู้

1. ภาพงานจิตรกรรม “เจดีย์วัดโพธิ์” ของศิลปินไทย นายประสงค์ ปัทมานุช
2. Internet และหนังสือในห้องสมุดโรงเรียน

6. การประเมินการเรียนรู้

ประเมินผลประสบการณ์การตอบรับงานศิลปะ โดยนักเรียนเลือกงานจิตรกรรม ตามความสนใจ ด้วยแบบตรวจสอบประสบการณ์การตอบรับงานศิลปะ

แบบบันทึกประสบการณ์การตอบรับงานศิลปะ (ครั้งที่ 1)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

กลุ่มที่

- สมาชิกกลุ่ม
- 1.....
 - 2.....
 - 3.....
 - 4.....
 - 5.....

คำชี้แจง

ให้สังเกต พิจารณาภาพอย่างละเอียด แล้วเขียนบรรยายในประเด็นต่อไปนี้

ภาพ “เจดีย์วัดโพธิ์” ของศิลปินไทย นายประสงค์ บัณฑิตมานุช

1. สิ่งที่น่าประหลาดในภาพนี้มีอะไรบ้าง.....
.....
.....
2. ผู้สร้างงานใช้เทคนิควิธีการอย่างไรในการสร้างงานศิลปะชิ้นนี้
3. เรื่องราว และเนื้อหา มีแบบอย่าง (Style) เป็นอย่างไร.....
.....
.....
4. เกิดอะไรขึ้นในภาพนี้.....
.....
.....
5. เห็นอะไรทำให้พูดอย่างนั้น.....
.....
.....
6. ค้นพบอะไรอีกบ้างในภาพนี้.....
.....
.....

7. สิ่งที่เป็นทัศนธาตุในภาพนี้ได้แก่.....

.....

.....

8. ทัศนธาตุที่ปรากฏในภาพนี้ มีความสัมพันธ์เข้าหลักการ.. ..

.....

.....

9. ผู้สร้างงานศิลปะชิ้นนี้ จัดวางทัศนธาตุในลักษณะ.....

.....

.....

10. สิ่งใดบ้างในภาพที่ทำให้เกิดอารมณ์ความรู้สึก.....

.....

.....

11. อารมณ์ความรู้สึกในภาพนั้น เป็นอย่างไร.....

.....

.....

12. ความหมาย และแนวคิดของผลงานชิ้นนี้ คือ.....

.....

.....

13. ภาพนี้มีคุณค่าในด้านใดบ้าง อย่างไร.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ศูนย์วิทยพัชยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบบันทึกประสบการณ์การตอบรับงานศิลปะ (รายบุคคล)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ชื่อ.....นามสกุล.....เลขที่.....

คำชี้แจง

ให้นักเรียนเลือกงานจิตรกรรมตามความสนใจแล้วนำเสนอตามประเด็นต่อไปนี้

1. ชื่อภาพ.....

2. ชื่อศิลปิน.....

3. วัน เดือน ปีที่สร้าง.....

4. สถานที่จัดแสดง.....

5. แหล่งที่มา.....

6. เรื่องราวในภาพ.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. คุณค่าของภาพ.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบตรวจสอบประสิทธิภาพการตอบรับงานศิลปะ

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ชื่อ.....นามสกุล.....เลขที่.....

คำชี้แจง

ให้เขียนเครื่องหมาย ✓ ในระดับคุณภาพ และบันทึกข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขแต่ละรายการ เพื่อให้นักเรียนนำไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงงานต่อไป

รายการ	ระดับคุณภาพ			ข้อเสนอแนะ ปรับปรุง แก้ไข
	3	2	1	
ด้านความรู้ 1. การนำเสนอภาพ				
ด้านกระบวนการ 2. การบรรยายภาพ				
ด้านคุณลักษณะ 3. การเห็นคุณค่างาน จิตรกรรม				
รวมค่าเฉลี่ย				

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เกณฑ์การให้ระดับคุณภาพในแต่ละรายการ

รายการ	ระดับคุณภาพ			น้ำหนัก ความ สำคัญ	คะแนน รวม
	3	2	1		
ด้านความรู้ 1. การนำเสนอภาพ	นำเสนอภาพที่ตรงกับหลักการทางศิลปะที่กำหนดให้และระบุชื่อภาพ, ชื่อศิลปิน, วัน เดือน ปีที่สร้าง, สถานที่จัดแสดง, แหล่งที่มาของภาพได้อย่างถูกต้อง	นำเสนอภาพที่ตรงกับหลักการทางศิลปะที่กำหนดให้ และไม่ระบุ/ระบุชื่อภาพ, ชื่อศิลปิน, วัน เดือน ปีที่สร้าง, สถานที่จัดแสดง, แหล่งที่มาของภาพได้บ้าง	นำเสนอภาพที่ไม่ตรงกับหลักการทางศิลปะที่กำหนดให้	1	3
ด้านกระบวนการ 2. การบรรยายภาพ	บรรยายระบุสิ่งที่เห็นในภาพแล้วเชื่อมโยงเป็นเหตุการณ์/เรื่องราวและนำเสนอแนวคิดของศิลปินที่ต้องการสื่อแก่ผู้ชมงาน	บรรยายระบุสิ่งที่เห็นในภาพแล้วเชื่อมโยงเป็นเหตุการณ์/เรื่องราว	บรรยายโดยระบุสิ่งที่เห็น/ปรากฏในภาพ	2	6
ด้านคุณลักษณะ 3. การคุณค่างานจิตรกรรม	ระบุคุณค่าของงานที่มีต่อตนเอง ชุมชนและสังคม	ระบุคุณค่างานจิตรกรรมที่มีต่อตนเองและชุมชน	อธิบายคุณค่างานจิตรกรรมที่มีต่อตนเองเท่านั้น	1	3
รวม				4	12

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยของคะแนน

1.00 – 1.66	หมายถึง ระดับ 1 คุณภาพงานปรับปรุง
1.67 – 2.33	หมายถึง ระดับ 2 คุณภาพงานพอใช้
2.34 – 3.00	หมายถึง ระดับ 3 คุณภาพงานดี

ภาคผนวก ค

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน มี 8 ชุดในแต่ละชุดประกอบด้วย
 - 1.1 ชุดคำถาม จำนวน 1 ชุด มี 8 ข้อ
 - 1.2 ภาพจิตรกรรมขนาดโปสการ์ด จำนวน 3 ภาพ ได้แก่ ภาพเหมือนจริง ภาพกึ่งนามธรรม และภาพนามธรรม
 - 1.3 แบบวิเคราะห์ระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนต่อภาพจิตรกรรมตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน
 - 1.4 แบบวิเคราะห์ประเภทด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน
 - 1.5 แบบบันทึกการรับรู้ทางศิลปะ
2. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนการสอน

แบบวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ ตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน

วัตถุประสงค์

- ① เพื่อวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษา
- ② เพื่อสังเกตพัฒนาการ และความยั่งยืนของความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของประถมศึกษา

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ประกอบด้วย

- ① ชุดคำถาม 1 ชุด (จำนวน 8 ข้อ)
- ② ภาพงานจิตรกรรม ขนาดโปสเตอร์ (5 นิ้ว x 7 นิ้ว) จำนวน 8 ชุด ๆ ละ 3 ภาพ (ภาพเหมือนจริง ภาพกึ่งนามธรรม และภาพนามธรรม)
- ③ แบบวิเคราะห์ระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนต่อภาพงานจิตรกรรมตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน
- ④ แบบวิเคราะห์ประเภทด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน
- ⑥ แบบบันทึกการรับรู้ทางศิลปะ

คำชี้แจง

ในการใช้แบบวัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน ให้ดำเนินการ ดังนี้

- ① การทดสอบ สามารถดำเนินการเป็นรายบุคคล และรายกลุ่มได้ โดยใช้เวลาแต่ละภาพประมาณ 15 นาที มีลำดับการดำเนินงาน คือ

1.1 นำภาพงานจิตรกรรมให้นักเรียนดูทีละชุด ๆ ละ 3 ภาพ โดยให้ดูทีละภาพ

1.2 ถามคำถามนักเรียนในการดูภาพแต่ละภาพจากชุดคำถามเหมือนกันตลอดทั้ง 3 ภาพ โดยเริ่มจากคำถามที่ 1 จนถึงคำถามที่ 8

1.3 นักเรียนบันทึกการรับรู้ทางศิลปะแต่ละภาพ โดยเขียนบรรยายลงในแบบบันทึกการรับรู้ทางศิลปะระบุเป็นข้อ ๆ ตามคำถาม

② การวิเคราะห์เนื้อหา เป็นการวิเคราะห์จากแบบบันทึกการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนในข้อ 1.3 ซึ่งสามารถดำเนินการวิเคราะห์ได้ 2 ลักษณะและแต่ละลักษณะมีลำดับ ดังนี้

2.1 วิเคราะห์จัดระดับความสามารถด้านการรับรู้ทางศิลปะ

2.1.1 นำคำตอบของนักเรียนแต่ละคน มาวิเคราะห์หาคำสำคัญที่ระบุว่า นักเรียนมีลักษณะการรับรู้ทางศิลปะ

2.1.2 พิจารณาลักษณะการรับรู้ทางศิลปะนั้น อยู่ระดับใดตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของ พาร์สัน (ใน 5 ระดับ) ถ้าหากลักษณะของนักเรียนอยู่ในหลายระดับ ให้พิจารณาฐานนิยม หรือหาค่าเฉลี่ย ซึ่งแปลผลได้ดังนี้

1.00-1.49	หมายถึง	การรับรู้ทางศิลปะระดับ 1
1.50-2.49	หมายถึง	การรับรู้ทางศิลปะระดับ 2
2.50-3.49	หมายถึง	การรับรู้ทางศิลปะระดับ 3
3.50-4.49	หมายถึง	การรับรู้ทางศิลปะระดับ 4
4.50-5.00	หมายถึง	การรับรู้ทางศิลปะระดับ 5

2.2 วิเคราะห์จัดประเภทการรับรู้ทางศิลปะ

2.2.1 นำคำตอบของนักเรียนแต่ละคน มาวิเคราะห์หาคำสำคัญที่ระบุว่า นักเรียนมีลักษณะการรับรู้ทางศิลปะ

2.2.2 พิจารณาลักษณะการรับรู้ทางศิลปะนั้น อยู่ประเภทใดตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน (ใน 12 ประเภท) ซึ่งนักเรียนหนึ่งคนอาจจะอยู่ในหลายประเภท

1 ชุดคำถาม

- ① นักเรียนชอบภาพนี้หรือไม่ เพราะเหตุผลอะไร
- ② นักเรียนคิดว่าผู้วาดมีเหตุผลอะไรสำหรับการวาดภาพนี้
- ③ ลักษณะของการจัดองค์ประกอบศิลป์ในภาพนี้เป็นอย่างไร
- ④ ทำไมผู้วาดภาพจึงใช้วิธีการแบบนี้ในการสร้างงานศิลปะ
- ⑤ นักเรียนคิดว่าภาพนี้คนทั่วไปดูแล้วเข้าใจง่ายหรือไม่ นักเรียนดูแล้วเข้าใจว่าอย่างไร
- ⑥ ความสำคัญของภาพนี้เกี่ยวข้องกับอะไรบ้าง
- ⑦ ภาพนี้เป็นงานศิลปะที่ดี หรือไม่ เพราะเหตุผลอะไร
- ⑧ นักเรียนคิดจะเปลี่ยนแปลงภาพนี้อย่างไรบ้าง

2 ภาพงานจิตรกรรม

ภาพชุดที่ 1

ภาพที่ 1

ภาพ “ชาวนาหว่านข้าว” ค.ศ.1850 (The Sower)

สีน้ำมันบนผ้าใบ

ศิลปิน มีเล (Jean Francois Millet)

แหล่งที่มา <http://en.wikipedia.org>

ภาพที่ 2

ภาพ “ผู้หญิงร้องไห้” ค.ศ.1937(Weeping Woman)

สีน้ำมันบนผ้าใบ

ศิลปิน ปาโบล ปิกาสโซ (Pablo Picasso)

แหล่งที่มา <http://www.abcaallerv>

ภาพที่ 3

ภาพ “ดอกไม้” พ.ศ.2503(Flowers)

ศิลปิน สวัสดิ์ ตันติสุข

แหล่งที่มา <http://art.culture.go.th>

ภาพชุดที่ 2

ภาพที่ 1

ภาพ “คนเก็บข้าวตก” ค.ศ.1857 (The Gleaners)

สีน้ำมันบนผ้าใบ

ศิลปิน มีเล (Jean Francois Millet)

แหล่งที่มา <http://en.wikipedia.org>

ภาพที่ 2

ภาพ “เงิน-เขี้ยว” พ.ศ. 2499

สีน้ำมันบนผ้าใบ

ศิลปิน เพ็ญ หริพิทักษ์

แหล่งที่มา <http://www.khonnaruk.com>

ภาพที่ 3

ภาพ “พลังชีวิต หมายเลข 1” พ.ศ. 2542

สีไม้บนกระดาษ

ศิลปิน มานิตย์ ภู่อารีย์

แหล่งที่มา <http://art.culture.go.th>

ภาพชุดที่ 3

ภาพที่ 1

ภาพ “ในตู้รถไฟชั้นที่ 3” ค.ศ.1865 (The Sower)

สีน้ำมันบนผ้าใบ

ศิลปิน โดมึเย (Honor Daumier)

แหล่งที่มา <http://www.metmuseum.org>

ภาพที่ 2

ภาพ “นักดนตรีสามคน” ค.ศ.1921

(Three Musicians, or Musicians in Masks)

สีน้ำมันบนผ้าใบ

ศิลปิน ปาโบล ปีกาสโซ (Pablo Picasso)

แหล่งที่มา <http://www.abcgallery.com>

ภาพที่ 3

ภาพ “ปลา”

สีน้ำบนกระดาษ

ศิลปิน สวัสดิ์ ตันตีสุข

แหล่งที่มา <http://art.culture.go.th>

ภาพชุดที่ 4

ภาพที่ 1

ภาพ “พวกคนงานทุบหิน” ค.ศ.1849

(The Stone Breakers)

สีน้ำมันบนผ้าใบ

ศิลปิน กูร์เบ (Gustave Courbet)

แหล่งที่มา <http://en.wikipedia.org>

ภาพที่ 2

ภาพ “ผู้หญิงข้างหน้ากระจก” ค.ศ.1932 (Girl Before a Mirror)

สีน้ำมันบนผ้าใบ

ศิลปิน ปาโบล ปีกาสโซ (Pablo Picasso)

แหล่งที่มา <http://www.abcgallery.com>

ภาพที่ 3

ภาพ “ฝันของครอบครัว”

ศิลปิน สว่าลด์ ตันติสุข

แหล่งที่มา <http://www.era.su.ac.th>

ภาพชุดที่ 5

ภาพที่ 1

ภาพ “นางรำ”

ศิลปิน จักรพันธ์ โปษยกฤต

แหล่งที่มา <http://www.chakrabhand.org>

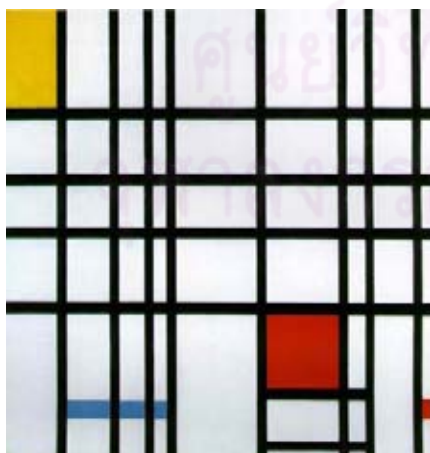
ภาพที่ 2

ภาพ “ไบสท์” ค.ศ.1910 (Murnau with church II)

สีน้ำมันบนผ้าใบ

ศิลปิน วาซิลี คานดินสกี (Wassily Kandinsky) Kandinsky)

แหล่งที่มา <http://www.studio-international.co.uk>

ภาพที่ 3

ภาพ “ส่วนประกอบของสีแดง เหลืองและน้ำเงิน” ค.ศ.1921

(Blue Red and Yellow)

สีน้ำมันบนผ้าใบ

ศิลปิน พีเอ็ท มองเดรียน (Piet Mondrian)

แหล่งที่มา <http://translate.google.co.th>

ภาพชุดที่ 6

ภาพที่ 1

ภาพ "Luncheon of the Boating Party" 1880-1881

สีน้ำมันบนไม้อัด

ศิลปิน (Pierre-Auguste Renoir)

แหล่งที่มา <http://cdn.gotoknow.org>

ภาพที่ 2

ภาพ "ลันทม" พ.ศ. 2541

สีน้ำมันบนผ้าใบ

ศิลปิน วาสซิลี คานดินสกี

แหล่งที่มา <http://www.era.su.ac.th>

ภาพที่ 3

ภาพ "ส่วนประกอบ IX" ค.ศ.1936 (Composition IX)

ศิลปิน วาสซิลี คานดินสกี (Wassily Kandinsky)

แหล่งที่มา <http://translate.google.co.th>

ภาพชุดที่ 7

ภาพที่ 1

ภาพ "ศึกนักมวย" ค.ศ.1924 (Dempsey and Firpo)

สีน้ำมันบนผ้าใบ

ศิลปิน เบลโลส จอร์จ เวสลีย์ (George Wesley Bellows)

แหล่งที่มา <http://en.wikipedia.org>

ภาพที่ 2

ภาพ "ตลาดน้ำ" (Floating Market)

ศิลปิน สวัสดิ์ ตันติสุข

แหล่งที่มา <http://art.culture.go.th>

ภาพที่ 3

ภาพ "ส่วนประกอบ VIII" ค.ศ.1923

(Composition VIII)

ศิลปิน วัสสิลี คานดินสกี (Wassily Kandinsky)

แหล่งที่มา <http://translate.google.co.th>

ภาพชุดที่ 8

ภาพที่ 1

ภาพ "สวดมนต์" ค.ศ.1857-1859 (The Angelus)

สีน้ำมันบนผ้าใบ

ศิลปิน มีเล (Jean Francois Millet)

แหล่งที่มา <http://en.wikipedia.org>

ภาพที่ 2

ภาพ "บ้านในสวน" ค.ศ.1908 (House in a Garden)

สีน้ำมันบนผ้าใบ

ศิลปิน ปาโบล ปีกาสโซ (Pablo Picasso)

แหล่งที่มา <http://www.abcgallery.com>

ภาพที่ 3

ภาพ "เสน่ห์แห่งท้องทะเล" พ.ศ.2543 (Charm of the Sea)

ศิลปิน ประทีป เอมเจริญ

แหล่งที่มา <http://art.culture.go.th>

3 แบบวิเคราะห์ระดับความสามารถด้านการรับรู้
ทางศิลปะของนักเรียนต่อภาพงานจิตรกรรม
ตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน

ระดับ 1 ความชื่นชอบ (Favoritism)	
แสดงปฏิกิริยาต่องานศิลปะตามสัญชาตญาณโดยไม่มีการสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติม มีความสนใจต่อสีเป็นพิเศษ และเชื่อมโยงการตอบรับไปยังเนื้อหาโดยคาดการณ์ สิ่งอื่น ๆ ให้มาบรรจบกัน	
ลักษณะการรับรู้	ตัวอย่าง
<p>❶ มีปฏิกิริยาต่องานศิลปะตาม สัญชาตญาณโดยไม่มีการสอบถาม รายละเอียดเพิ่มเติมใด ๆ</p> <p>❷ สนใจต่อสีเป็นพิเศษ</p> <p>❸ เชื่อมโยงหรือตอบรับเกี่ยวเนื่องไปสู่ เนื้อหาหรือเรื่องราว</p> <p>❹ คาดการณ์อื่น ๆ นำไปสู่ข้อสรุป</p>	<p>☼ เป็นสีที่ฉันชื่นชอบมาก</p> <p>☼ ฉันชอบภาพนี้เพราะมีสุนัข ฉันมีสุนัขตัวหนึ่งชื่อโทบี้</p> <p>☼ มันดูเหมือนผักดองขึ้นโตร่วงจากฟ้า</p> <p>☼ ฉันไม่เชื่อเรื่องภาพวาดที่แยะ ทุกภาพย่อมมีดี</p>

ระดับ 2 ความงามและความจริง (Beauty and Realism)

แปลความหมายผลงานศิลปะผ่านเรื่องราว มีความชื่นชอบต่อความสามารถด้านเทคนิค วิธีการที่สร้างงานได้งาม เหมือนจริงและคาดการณ์อื่น ๆ ให้มาบรรจบกัน

ลักษณะการรับรู้	ตัวอย่าง
<ol style="list-style-type: none"> ❶ ตีความงานศิลปะผ่านเรื่องราว ❷ ชื่นชอบเทคนิค และวิธีการวาดภาพที่มีความเหมือนจริง ❸ ให้ความสำคัญกับความงามและเหมือนจริง ❹ คาดการณ์อื่น ๆ นำไปสู่ข้อสรุป (เช่น การเห็นวัตถุแล้วสามารถจำแนกระบุลักษณะที่สวยงาม และน่าเกลียดได้) 	<ul style="list-style-type: none"> ❁ น่าสะอิดสะเอียน น่าเกลียดจริง ๆ ❁ คาดหวังบางสิ่งที่สวยงาม เหมือนผู้หญิงอยู่ในเรือหรือกวางสองตัวบนภูเขา ❁ ศิลปินวาดอย่างใส่ใจ เป็นภาพที่มีความงามจริง ๆ ❁ วาดภาพได้เหมือนจริง ❁ ภาพวาดแบบไม่ตั้งใจน้องชายคนเล็กของฉันก็วาดอย่างนั้นได้

ระดับ 3 การแสดงออก (Expressiveness)

สนใจอธิบายความหมายของผลงานศิลปะที่ชื่อเรื่อง และแนวคิด มองงานศิลปะเพื่อดูว่าอะไรที่เป็นการแสดงออกของผู้สร้างงานและเป็นที่มาของประสบการณ์นั้น

ลักษณะการรับรู้	ตัวอย่าง
<ol style="list-style-type: none"> ❶ แสดงออกถึงเรื่องราว หรือแนวคิด ❷ สนใจในการแปลความหมายของงานศิลปะผ่านทัศนธาตุ ❸ ให้ความสำคัญในสิ่งที่งานศิลปะต้องการแสดงออก ❹ แสดงทัศนวิเคราะห้บริบทข้อเท็จจริงที่ปรากฏในภาพเป็นข้อมูลในการตีความ 	<ul style="list-style-type: none"> ❁ ภาพวาดนั้นช่างจับใจฉันจริง ๆ ❁ ความรู้สึกมาจากข้างใน ไม่เกี่ยวกับว่ามีคำวิจารณ์ไว้ว่าอย่างไร ❁ ผู้สร้างงานศิลปะคงรู้สึกสงสารเธอจริง ๆ ❁ การบิดเบือนในภาพวาดทำให้เกิดความรู้สึกรุนแรงกว่าความรู้สึกกับภาพถ่าย ❁ ทุกคนมีประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ไม่สามารถพูดได้ว่าดีหรือเลว เป็นเรื่องของแต่ละคน

ระดับ 4 แบบอย่างและรูปแบบ (Style and Form)

ยอมรับว่าจุดเด่นที่เป็นความสำเร็จของผู้สร้างงานศิลปะมาจากมิติของสังคม ศิลปะคงอยู่ในวัฒนธรรม และมวลมนุษยชาติ เครื่องมือ รูปแบบ และเทคนิคช่วยนำพาให้เกิดงานศิลปะ มีความสนใจต่อการสนทนาถึงความหมายของงานศิลปะ

ลักษณะการรับรู้	ตัวอย่าง
<p>❶ ยอมรับความสำคัญของงานศิลปะ เป็นเรื่องทางสังคมไม่ใช่การบรรลุความสำเร็จส่วนบุคคล</p>	<p>☼ ลักษณะฝีแปรงตัวต่อตัวนี้ แล้วปล่อยให้สีหยดผ่าน</p> <p>☼ เห็นความเศร้าโศกในความแรงของเส้น การดึงผ้าเช็ดหน้า</p>
<p>❷ ยอมรับงานศิลปะอยู่ในวัฒนธรรม และโลกศิลปะ</p>	<p>☼ มองลักษณะแสงที่ตกกระทบผ้าปูโต๊ะ ทำให้สีมีความหลากหลายมาก และผลโดยรวมเป็นสีขาวอีกทั้งผ้าฝืนนั้นยังคงวางราบอยู่บนโต๊ะ</p>
<p>❸ ยอมรับวิธีการ แบบอย่าง และเทคนิคช่วยถ่ายทอดข้อมูลในการสร้างงานศิลปะ</p>	<p>☼ ใบหน้าแสดงอารมณ์ขันแปลก ๆ หน้าผากเป็นปกติแต่ดวงตาวาดแบบอย่างคิวบิสต์ (cubist style)</p>
<p>❹ สนใจในการให้ความหมายและการตีความ</p>	<p>☼ ศิลปินเล่นที่ดวงตา มันมีรูปร่างเหมือนถ้วยกาแฟหรือเรือมาก เป็นการอุปมาทางการมองเห็น</p>
<p>❺ พิจารณาทบทวนสิ่งอื่น ๆ เพื่อการตีความและตัดสิน</p>	

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ระดับ 5 ความเป็นตัวตน (Autonomy)	
<p>มีความสามารถในการตัดสินใจคุณค่างานศิลปะด้วยตนเองอย่างอิสระ บนพื้นฐานความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม</p>	
ลักษณะการรับรู้	ตัวอย่าง
<p>1 สร้างการตัดสินใจอิสระบนพื้นฐานความรู้ของศิลปะ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม</p> <p>2 ใช้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมเพื่อการตีความและตัดสินใจคุณค่าของงานศิลปะ</p>	<p>☼ ภาพนี้ดูเหมือนว่าจะแตกต่างจากแบบอย่างของงานศิลปะ โดยเน้นความเรียบของพื้นผิว</p> <p>☼ ภาพนี้ทำให้รู้สึกเบื่อ ไม่น่าใจว่าเป็นเพราะจับเปื้อนที่สะดุดภาพนั้น หรือศิลปินเบื่อการวาดภาพนั้น</p> <p>☼ ในตอนท้ายแบบอย่างการวาดภาพหลวมเกินไป</p> <p>ปล่อยให้ตามใจศิลปิน ฉันไม่ค่อยชอบ ฉันชอบแบบที่ควบคุมตัวเองมากกว่า</p> <p>☼ ดูภาพนี้ซ้ำแล้วซ้ำอีก คิดว่าเป็นภาพที่ลึกซึ้งมาก แต่ตอนนี้รู้สึกสะเทือนใจกับภาพนี้</p>

(Parsons, 1987: 22-26)

4

แบบวิเคราะห์ประเภทการรับรู้ทางศิลปะ ตามทฤษฎีพัฒนาการสุนทรียภาพของพาร์สัน

ประเภทการรับรู้ทางศิลปะ	เกณฑ์	ตัวอย่าง
1. เชื่อมโยงความคิดส่วนตัว	เด็กบรรยายหายาบ ๆ โดยไม่เจตนาว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างการแสดงข้อคิดเห็นและประสบการณ์เฉพาะตัว	“ผู้ชายมีมือ....มือของเขาเป็นมือลิง” “เขาทำมือน่าเกลียด ดังนั้นจึงไม่มีใครจะมองที่มือ”
2. ความสนใจต่อเนื้อหา	เด็กเอาใจใส่ หรือพูดเกี่ยวกับเนื้อหาสาระในภาพเท่านั้น	“...นอกเหนือจากนี้แล้วมันมองดูเหมือนกับเรือ” “มันเกี่ยวกับประชาชนกำลังห้ามใครคนใดคนหนึ่ง”
3. ความสนใจต่อสี	เด็กตอบสนองต่อสี น้ำหนัก หรือ ความสว่างของสี	“...ตอนกลางไม่มีสีในส่วนนั้น” “มันมีสีมากกว่านั้น...ในงานศิลปะ”
4. ความต้องการในเรื่องความจริง	เด็กวิพากษ์วิจารณ์แสดงข้อคิดเห็นได้อย่างดี สอดคล้องกับความเป็นจริงที่มองเห็น	“ส่วนนี้มองดูลานตา อย่างไรก็ตามก็คือ ความจริง” “ฉันจะทำให้มันใหญ่กว่านี้...เหมาะสมกับร่างกายทั่วไปในการเห็นที่เกิดขึ้นกับเขา”
5. คำนึงถึงสิ่งที่ปรากฏแก่สายตา	เด็กแสดงความเชื่อด้วยตัวเอง และ ส่วนของศิลปินที่ปรากฏให้เห็น หรือสิ่งที่เหมือนกับวัฒนธรรม หรือ ช่วงหนึ่งของประวัติศาสตร์	“มันเป็นสีเขียวไปไม่...เขา (ศิลปิน) ต้องการสีที่สว่าง” “ฉันต้องการเริ่มต้นภาพบนขาตั้ง, ภาพ รูปนก”
6. ความสนใจต่อแบบแผน	เด็กกล่าวถึงแบบฉบับงานศิลปะ หรือความพอใจเกี่ยวกับการจัดแบบอย่าง	“มันเป็นแบบแผนที่ผิดปกติ”

ประเภท การรับรู้ทางศิลปะ	เกณฑ์	ตัวอย่าง
7. ความสนใจ ต่ออารมณ์ความรู้สึก	เด็กตอบสนองต่อเนื้อหาความรู้สึก ที่ปรากฏอยู่ในภาพวาดระบายสี	“ใช่ มันดูเหมือนใครบางคนที่กำลัง ตาย...เขาทั้งหลายทำทางเศร้า... ปฏิกิริยาของเขาทั้งหลาย”
8. ความเอาใจใส่ใน เรื่องเจตนาของศิลปิน	เด็กเชื่อว่าศิลปินมีลักษณะเฉพาะ และสิ่งที่ต้องการ “สิ่งนั้นเป็น วิธีการ”	“มันเป็นอย่างไร ศิลปินต้องการ ระบายสีเธอ” (ไม่มีคำอธิบายอื่น ๆ)
9. ความเอาใจใส่ใน เรื่อง การสร้างสรรค์ใน แง่ของความรู้สึก นึกคิด	เด็กเปลี่ยนแปลงง่ายเกี่ยวกับสิ่งที่ ชอบ สิ่งที่ศรัทธากับความตั้งใจ ของศิลปินที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึก และยากต่อการเข้าถึง	“เล็กน้อย...ไม่จริง...ฉันไม่สามารถ บอกความจริง อะไรที่มันเป็น”
10. ไม่มั่นใจใน การวิพากษ์วิจารณ์	เด็กอึดอัดต่อการประเมินงาน เพราะว่า เจตนาเฉพาะบุคคลไม่ สามารถวิพากษ์วิจารณ์ได้อย่าง เหมาะสม	“บางที่มันคาดการณ์ไม่ได้ แต่เป็น บางสิ่งอาจจะทำได้”
11. ความเอาใจใส่ ในเรื่องของความเป็น ตัวตนของศิลปิน	เด็กตัดสินใจลักษณะบางสิ่ง ที่ศิลปินใช้เพราะว่าต้องการเป็น ต้นแบบ ความสนใจสำหรับ พฤติกรรมกรรมมองเป็นผลลัพธ์ของ การตีความ	“ศิลปินต้องการสำหรับสิ่งที่แตกต่าง ...ดังนั้น เขาสร้างมันขึ้นด้วยจิตใจ ของเขา”
12. ความสนใจ ต่อการตัดสินใจ ในงานศิลปะ	เด็กกล่าวอ้างลักษณะในภาพที่ สามารถชี้ยืนยันเจตนาของศิลปิน หรือล้อเล่นภายนอกจุดที่มองเห็น	“...เขาระบายสีเธอ (Jacqueline) ให้ มองเห็นวิธีการที่เธอคลุมด้วยผ้า สักหลาด”

แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนการสอน

คำชี้แจง

ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับความพึงพอใจของนักเรียนเพียงช่องเดียว ในแต่ละข้อมีระดับความพึงพอใจดังนี้

5	หมายถึง	มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด
4	หมายถึง	มีความพึงพอใจในระดับมาก
3	หมายถึง	มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	มีความพึงพอใจในระดับน้อย
1	หมายถึง	มีความพึงพอใจในระดับน้อยที่สุด

ข้อ ที่	รายการความพึงพอใจ	ระดับความพึงพอใจ				
		5	4	3	2	1
1	ภาพงานจิตรกรรม					
2	เนื้อในการเรียนรู้					
3	คำถามที่กระตุ้นให้คิด และแสดงความคิดเห็น					
4	กิจกรรมฝึกการมอง การสังเกต และการบรรยาย					
5	กิจกรรมฝึกการตีความ การวิเคราะห์โครงสร้างและการประเมินผล					
6	บรรยากาศในการอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้					
7	ความเหมาะสมของเวลาในการเรียน					

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางนุติยาพร วงษ์เณร เกิดวันที่ 23 ตุลาคม 2507 ที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สำเร็จการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา จากวิทยาลัยครูสวนดุสิต เมื่อปีการศึกษา 2529 สำเร็จการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาศิลปศึกษา จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2544 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน เมื่อปีการศึกษา 2549 ปัจจุบันรับราชการตำแหน่งศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย